

R E S O L V T I O
D I A L E C T I C A C V M T E X

tu Aristotelis, admodum Reuerēdi patris fra-
tris Alphonſi à Vera Cruce Sacri ordinis Eremitarum Diui Augu-
ſtini, bonarum artium, & Sacræ Theologiæ Magiſtri, Cathedra-
rij primarij in Academia Mexicana, olim in partibus In-
diarum maris Oceani: Prouincialis eius-
dem ordinis, in eiſdem
partibus.

*Nunc quartò ſummo ſtudio, fide, exactaque cura reuiſa ab autore, & à plurimis mendis
correcta, & locupletata: inſertis multis integris quæſtionibus, quæ deſideraban-
tur à doctis in alijs editionibus, maxime in poſterioribus.*

S A L M A N T I C Æ,
Apud Ioannem Baptiſtam à Terranoua.
M. D. LXXIII.

C V M P R I V I L E G I O.
Expensis Vincentij & Simonis à Portonarijs.
Esta taſſado en cinco blancas el pliego.

(2)

R E S O L V T I O
D I A L E C T I C A C V M T E X
tu Aristotelis, admodum Reuerēdi patris fra-
tris Alphonſi à Vera Cruce Sacri ordinis Eremitarum Diui Augu-
ſtini, bonarum artium, & Sacræ Theologiæ Magiſtri, Cathedra-
rij primarij in Academia Mexicana, olim in partibus In-
diarum maris Oceani: Prouincialis eiuſ-
dem ordinis, in eiſdem
partibus.

*Nunc quartò ſummo ſtudio, fide, exactaque cura reuiſa ab autore, & à plurimis mendis
correcta, & locupletata: inſertis multis integris quæſtionibus, quæ deſideraban-
tur à doctis in alijs editionibus, maximè in poſterioribus.*

S A L M A N T I C Æ,
Apud Ioannem Baptiſtam à Terranoua.
M. D. LXXIII.

C V M P R I V I L E G I O.
Expensis Vincentij & Simonis à Portonarijs.
Esta taſſado en cinco blancas el pliego.

L I C E N C I A .

ON Philippe Por la gracia de Dios, Rey de Castilla, de Leon, de Aragon, de las dos Sicilias, de Ierusalem, de Nauarra, de Granada de Toledo, de Valécia, de Galicia, de Mallorca, de Sevilla, de Cerdeña, de Cordoua, de Corcega, de Murcia, de Iacn, Duque de Milan, Conde de Flandes, y de Tirol, &c. Por quanto por parte de vos Fray Vicente de Quintanilla, Procurador general de la orden de sant Augustin, nos á sido fecha relacion diziendo que Fray Alóso de la Vera Cruz y Maestro en artes e Theologia, cathedratico jubilado, de la cathedra de prima de Theologia, en la vniuersidad de Mexico, e frayle de la dicha orden, auia impresso tercera vez el curso de artes, e philosophia, con la materia de coelo & mundo, e los Meteuros e libros de generatione & corruptione, e los libros de anima, e aunque en el año pasado de sessenta y nuebe se auia impresso muchos volumines del dicho curso, se auia acabado por ser obra muy accepta en los estudios, e agora le queria tornar a imprimir por la necesidad que de los dichos libros ay en los estudios, e aunque auia emendado las erratas de molde, auia de clarado algunas dudas, en que auia pasado mucho trabajo, e ocupacion supplicandonos le diessemos licencia y facultad para lo poder tornar a imprimir con las dichas enmiendas y añadidas, o como la nuestra merced fuessé. Lo qual visto por los del nuestro consejo, por quanto en el dicho libro se hizo la diligencia que la pragmatica por nos agora nueuamente fecha dispone. Fue acordado q̄ deuiamos mādár dar esta nuestra carta para vos en la dicha razón, y nos tuuimos lo por biē. Y por la presente damos licencia y facultad a qualquier impressor de estos nuestros Reynos, para q̄ porestá vez pueda imprimir el dicho curso que de luto se haze mēciō, con las dichas enmiēdas y añadidas sin q̄ por ello cayga ni incurra en pena alguna. Y mādamos q̄ la tal impressiō se haga del dicho libro original, que va rubricado cada plana, y firmado al fin del de Inā Fernādez de Herrera nuestro escriuano de Camāra, y de los q̄ residē en el nuestro Cōsejo. Y q̄ despues de impresso el dicho curso no se pueda veder ni veda, sin q̄ primero se trayga al nuestro cōsejo, jūtamēte cō el dicho original, para q̄ se vea si la dicha impressiō esta cōforme al original, so pena de caer y incurrir en las penas contenidas en las pragmatikas y leyes de nuestros Reynos, y no fagades ende al so pena de la nuestra merced, y cinquenta mil marauedis para la nuestra camara. Dada en Madrid a nueue dias del mes de Diziembre de. 1570. años.

D. Cardi- El Doctor die El Licenciado El Licenciado dō El Doctor El Doctor francisco
nalis Segunt. go Gasco. Fuen mayor. Antonio de padilla. Redin. de villa faña.

To Juā Fernandez de herrera scriuano de camara de su Majestad la fizē escreuir por su mandado con acuerdo de los del su Consejo.

Approbatio.

Opus hoc artis dialecticæ haftenus tribus impressiōibus editum cū magno studioforum & scholarium fructu, nunc quartō ab authore admodum R. Patre Alphonso à Vera Cruce ordinis Diui Augustini recognitum & magis auctum iure optimo in publicum inuulgari potest. Nam cum hoc in eā fidei commissum sit à supremis iudicibus regij senatus ita esse testor in hoc nostro cōnubio Diui Hieronymi apud Madritum Sexto kalendas Decēbris anno. 1570.

Frater Rodericus
Tepensis.

I O A N N I S C H R I S T O P H O

ri Calueti stellæ Epigramma, ad
Lectorem.

L P H O N S I Crucis sapientia nota per orbem
Doctrina nitido corda liquere rigat.
Non opera hæc cernis Doctoris magna periti?
Miraris? scito cœlitus esse data
Sed magis Auctorem, si nosjes Candide Lector,

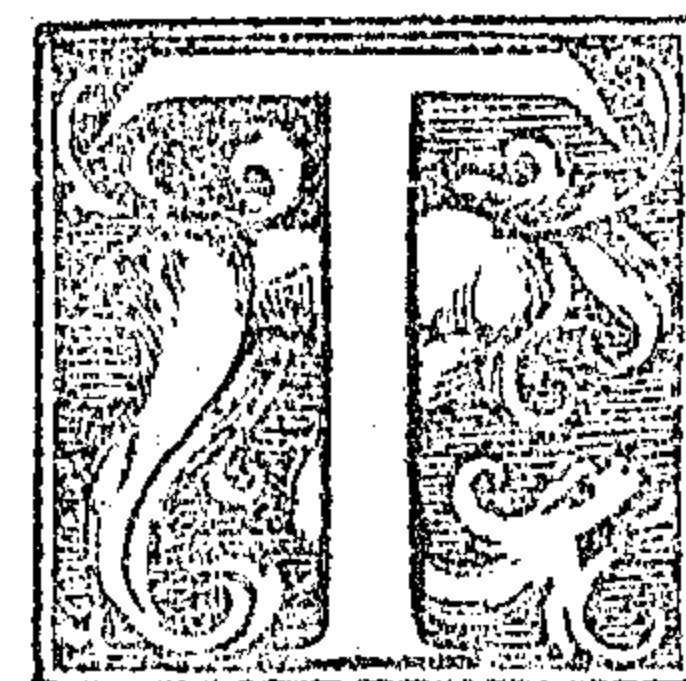
Suspiceres, dicens, carmine pauca refers.
Moribus est sanctus, & claro ex cultus honore:
Virtute, & vera Religione nitet.
Hunc Deus Indorum Doctorem misit in orbem,
Ut pietate seros imbueret populos.
Unde suum meritò vocat hunc gens Inda parentem:
Ut que suum patrem Mexica Regna colunt.
Tres illustrarunt Herdes Mexicon ingens,
Pr quos nunc credunt India Regna Deo.
Indos Fernandus domuit Correfius acer.
Indis Alphonsus dogmata sacra dedit.
Et quos possedit regnator maximus orbis
Carolus Augustus, quosque Philippus habet.
Ingenuas artes primus transiit ad Indos.
Alphonsus, doctas instituitque Scholas.
Egregie linguam callet, ritusque sacrorum:
Et mores scit, quos Indicus orbis habet.
Est Sophiæ eximius sacre simul atque profane
Doctor, vt hæc etiam scripta disertæ docent.
Quis & Aristotelem exponit, doctumque Platona,
Et quicquid veteres exhibuere Sophi.
Munera contemnit, tumidos contemnit honores,
Et fungitur Præfulis officio.
Sed tantum ad sedes Indos perducere cœli
Curat, & vt fructus offerat ipse Deo.
Vique Augustini vestigia sancta sequatur,
Hæc dedit ingenij nunc monumenta sui.
Ergo Magne pater tantum complectere Alumnus,
Nam decus est fulgens Ordinis ille tui.

IOANNES PAVLVS BRIS
Sensis Typographus in ciuitate Mexicana
in noua Hispania, in partibus Indiarum maris Oc-
ceani Lectori. S.

ILLE scholasticorum vocibus (imò verò & rectè sentien-
tium) ubique est vrgentissimè expetitur, vt florida scien-
tiarum scientia, ac disciplinarum disciplina, ex perplexis-
sima instituendi serie, qua illam dialecticorum quàmpluri-
mi, dum adollescentiæ auiditati nimirum indulgent, obnu-
bilarunt, in graphicam, & consentaneam formam tandem longo (vt
aiunt) postliminio rediret. Tot nanque erant sophismatum nodi, tot Elen-
chorum incurfus, tot sphingica argumèta, vt nec Theseo Labyrinthi per-
scrutatori, nec Alexandro nodorum solutori, nec Apollini ipsi Delphi-
corum omnium præcio, aditus pateret, aut via. Longum esset impre-
sentiarum repetere, quos anfractus, quos impetus, quas vices diale-
ctica perpessa sit. Quemadmodum à natura proficiscatur, arte iunetur, exer-
citantamentoque & labore perficiatur. Vt Chrysippus inceperit, breuiauerit
Plato, in succinctumque epitome, atque compendium Aristoteles rede-
gerit, breuius Petrus Hispanus. Post quem ita sese ingessit hic cauillorum
abusus: vt decentissima & pulcherrima, turpis prorsus, & puerorum nenijs
peruia nostra dialectica effecta sit. Dederunt vltimò operam doctissimo-
rum plerique, quò illam suo splendori restituerent, quibus quidem Horatia-
num illud nò ineptè opponi possit, quod in arte poetica testatur. Breuis
esse laboro, obscurus fio. Sectantem leuia, nerui deficiunt animique. Qui
rem vnam prodigialiter prosequitur, Delphinum syluis depingit, fluctibus
aprum. Alij namque tanta breuitate vsi sunt, vt reciderint turpius. Alij eapro-
lixitate: vt dum ea adducunt quæ irrident, & ea rursus quæ sequuntur, scri-
ptum & in tergo nec dum finitum Orestem composuerint. Vnus est
noster Alphonsus, qui inter dialecticos omnes medium, in quo recti sum-
ma consistit, beatissimè est consequutus. Non aliter, quàm inter philoso-
phos omnes omnium princeps ipse Stagirita Aristoteles, aut inter colores
Cyaneus. Hunc igitur lector candidissime amplectere, nostrisque labores (
quando tuæ vilitati incumbimus) auidè excipe, & humaniter fove. Mexi-
ci ex nostra chalcographica officina Idibus Iunij. Anno. M. D. LIII.

FRANCISCVS CERVAN^s
tes Salazarus Toletanus, bonarum artium
candidatus, & in celebri nouæ Hispaniæ Academia Me-
xicana Rhetoricæ professor, candido Le-
ctori. Salutem.

RIA sunt, & ea quidem potissima, candide Lector, quæ digna le-
ctione, & vt nocturna, diuturna que manu versentur, in lucem pro-
deuntia opera reddunt. Materiæ utilitas, tradendi modus, & scrip-
toris autoritas. Quæ omnia si in vniuersum consideres, lecto dum-
taxat operis titulo, haud me profectò quo cætera percurras, indi-
gebis suafore. Nam inuitat primùm, quæ de Dialectica est materia.
Allicit deinde intra modum consistens orationis ductus. Incendit præterea authoris
nomen, multis ab hinc annis, orbi vtrique plurimis singularis doctrinæ suæ docu-
mentis editis celeberrimum. Hæc eadem, tametsi paulò latius, me authoris discipu-
lo (velo etenim, quæ penicillo vt cunq; possum contegere nolo) audire libuerit: non
dubito, quin sponte currentem, acutissimis calcaribus citem, & vrgeam. Nam si ar-
tium, quibus humana vita feliciter & beatè traducitur, tria genera sunt: vt aliæ ad
cognoscendas rerum naturas, quæ à Græcis Physicæ, à Latinis naturales dicuntur, a-
liæ ad mores componendos, quas Græci Ethicas, nos morales dicimus: aliæ ad oratio-
nem, & dicendi regulas pertineant, quas Græcè Logicas, & Latinè rationales voca-
mus. Et in omni oratione, quæ digna sit legi, vt emendata, vt elegans, vt probabilis
sit exigitur: ac probabilitas, quæ præcipua est in quouis sermone pars (nam sola non
persuadet modò, sed conuincit) iudicio & inuentione, duabus in quas diuiditur, Dia-
lecticæ partibus continetur. Quis erit (modò non desipiat) qui si facere fidem cupiat,
non omnes de Dialectica libros euoluat, & veluti post lōgam peregrinationem, nò
in eo quiescat, in quo vno, sine obscuritate delectet breuitas, placeat sine confusio-
ne ordo, doceat sine difficultate oratio, detineat sine fastidio præceptorum traditio,
& in summa, in quo vtile sic permixtum sit dulci, vt omne tollatur punctum. Adquæ
& materiæ utilitatem, & procedendi formam, quæ duo, rariùs quàm fax aurea cōtin-
gunt (nam hic piscis nò est omnium) si autoris clarum nomē accesserit, nò erit quid
vel auidissimus desideraret, vel Momo mordacior, qui cum Venerem non posset, san-
daliū eius culpauit: carpere, aut reprehēdere queat. Quid mihi voluerim (nisi pror-
sus torpis, & cæcus es) vidisti. Nūc quod tuum est pensum, nā ego meū absolui, Dia-
lectica hæc, quæ velut renata omni commodo, & laude referta in medium prodeūt,
lege, discere, & tere. Qua vna re, & tibi abundè consules, & authori, neque melius, ne-
que copiosius vnquam gratiam referes. Quem religione monachū, instituto Augusti-
nianum, professione Theologum, vita integrum, omni doctrina eximium, & quod
mirabere (nam scientia in flat) modestia singularem: prolixiori epistola, vt ipsum im-
pēsius diligeres, tibi cōmendarem: nisi vererem, quod re ipsa cōperies, id frustra lauda-
ri aut parum efferri, quod suo se testimonio commendet. Bene vale, Mexici. Idibus
Iulij. Anno partæ salutis. 1554.

6
INC L Y T A E S C H O L A E

Mexicanæ apud nouam Hispaniam effloren-
ti frater Illephosus à Vera cruce, Theologus, & primarius mo-
derator in eadem Academia: ex eremitis sancti Augusti-
ni Ecclesiæ doctoris, & prouincialis eius-
dem ordinis. Salutem. & incre-
mentum.

VM sæpe mecum præmeditauer, Rector magnifice, doctores cla-
rissimi, magistriq; grauisissimi, cui resolutionem dialecticam, quã
in utilitatem eorũ, quibus breui ad veram sapientiam, & scientia-
rum reginam Theologiam peruenire in animo est, dicarem: spõ-
te sese obtulit vestrum hoc auspiciatissimum Collegium, & Scho-
la, ex vobis veluti ex viuis quadratisq; lapidibus nuper erecta. Cũ
q; in eodem albo sumus ascripti, in idemq; dignissimũ sodalitiũ admissi: quã prõp-
tus sim in vestrum quoq; obsequium, & communis ac floridæ Academiæ emolu-
mentũ: ne ingratitude nota inurar, opere testari, & ostẽdere, cõsentaneũ duxi, at
q; decorũ. Quapropter doctores ornatissimi, hãc nostrã opellã in Aristotelica diale-
ctica, quã olim inter legẽdũ absolimus, vobis libẽtissimẽ offerimus. Habeat post-
hac vestrũ hoc bonarũ literarũ vberrimũ gymnasiũ, foelicissimis auspicijs inchoa-
tũ, librorũ suppellectilẽ: vt adolescentulorũ pullulãtia ingenia, sese possint exercere:
& velut in agone cõtedẽdo, citissimẽ ad illã maturissimã Theologiã frugẽ perueni-
re. Sũt quidem (nec inficior) qui magna de Dialectica hac, quã etiã magnã vocant,
tradidere: prolixẽ tamen, & quæ sine temporis iactura (qua nulla maior) perdisci fa-
cilẽ queãt. Vel quia superflua multa: vel quia nimium difficilia, ac supra iuuenũ ca-
ptum proponuntur. Nos tamen (sicut in summis tradendis) consilium hoc sumus
sequuti: vt quæ utilia, quæ necessaria, in prædicabilibus, prædicamentis, & poste-
rioribus sunt, in vnum congefferimus. Accipite ergo viri excellentissimi, hoc quã-
uis exiguum munus: quod si ex animo pensetis, non argento, non auro huic nostro
Indico, erit æquiparandum. Excipite (inquã) meũ hoc ardentissimum desiderium
bona studia iuuandi, superflua omnia abscindendo, & pro virili facultatis candori
cõsulendo. Et quidem nõ adductione nouorum, sed granorum ex spinis, & tribulis
collectione, viam aliã difficilem, peruiam prorsus, ac apertam ostendimus. Quod
institutum, & si alij non contennendi autores ante nos conati, ac exorsi fuerint:
argumẽtorum exercitamentum, ac Aristotelica expositio, in suis lucubrationibus
à nonnullis desiderabatur. Quod si hic noster conatus vobis arriserit, calcaria ad
Physica pariter & Theologica compendiaria via tradenda, addita sentieris, in hac
nostra tertia editione ob gratiam studiosorum in antiqua Hispania, quibus arri-
det opus. Idq; ipsis instãter petẽtibus: tot de nouo adduximus, vt ferẽ nouum opus
videatur plurimis infertis, & quæstionibus de nouo disputatis multis, & quod de-
erat in alijs editionibus circa posterioriticam considerationem compleuimus per
Dei gratiam. Valete Hispali. Anno. 1568.

7
Q V A E S T I O N E S P R O O E

miales libri prædicabiliũ Porphyrij: editæ à
R. P. F. Alphonso à Vera Cruce, artium, & Theologiæ magi-
stro, ordinis eremitarum. Sa. Augustini, & Cathedræ
primæ moderatore in vniuersitate Mexi-
cana, in partibus Indiarum ma-
ris Occæani.

Q V A E S T I O P R I M A.
procemialis. Vtrũ
Dialectica sit
scientia.

VM prima intellectus
operatio sit simplicium
apprehensio, in hac sciẽ-
tia rationis (quæ Diale-
ctica est) primò de sim-
plicibus vocibus agẽdũ
erit: Quem ordinem &
Arist. seruauit. Et primò de illis quinque præ-
dicabilibus, seu quinque vocibus, quæ à Por-
phyrio sunt traditæ. Et statim sese offert vni-
uersale: quia istæ quinque voces vniuersalia di-
cta sunt. Verum ante omnia oportet de no-
stræ Dialecticæ monstrare, & quod scientia
sit, & suum subiectum habeat.
¶ Conuenit primò cõsiderare, scientiã esse
habituũ conclusionis, productum ab intel-
lectu, per discursum syllogisticum. Vt est
assensus huius. Omnis consequentia est illa-
tina consequentis, ex antecedenti, in ista sciẽ-
tia. Hic per habituũ intelligo: quãdã quali-
tatem existentem in potentia, inclinantem
eã, & disponentem ad producẽdum similes
actus ex quibus genitus est. Non tamen in-
telligitur, quòd scientia sit habituũ vnus nu-
mero, vel vnus tantum conclusionis: sed di-
citur habituũ vnus, sicut & scientiã vna, per
aggregationem, & ordinem quem habet ha-
bitus diuersarum conclusionũ ad aliquod
vnum subiectum. Hoc notato, sit prima cõ-
clusio.
¶ Dialectica est propriè scientia. Patet au-
toritate omnium loquẽtiũ. Et ratio est. Vbi
est aggregatio plurium habituũ, plurium
cõclusionũ: quæ cõclusiones per syllogismũ

demõstratiũ demõstratur, ad vnũ primum
subiectũ ordinẽ habẽtiũ, ibi est scientia veras
sed in Dialectica id enenit: nam Dialecticus
multos habet assensus cõclusionum, proba-
tos, & causatos per demõstrationẽ, vt cõstat.
Secũdò. Vbi est inuenire definitionẽ quãdã
rei, & definitã, & proprias passiones, ibi &
demõstrationis materia erit, & cõsequenter
sciẽtia (vt dicemus infra in libris Posteriorũ)
sed in hac scientia est huiusmodi inuenire.
¶ Secũda conclusio. Dialectica nõ solum
est scientia, sed est vna specialis. Patet: quõ-
niam vnus subiecti, vna est scientia (vt Ari-
stoteles ait primò de anima, text. co. 38.) se-
cantur scientiæ, quemadmodum & res, de
quibus sunt. Et primò Poste. co. 42. sed Dia-
lectica vnum habet subiectum: cui tribuit
ea de quibus considerat: puta syllogismũ,
vel ens rationis, vel argumentationem: er-
go est vna per aggregationẽ. Et cõspeci-
lis dicitur, & propriũ subiectũ habet: nõ si-
cut ab vnitãte subiecti vnitãtis, sic ab specia-
li subiecto specialis scientia. Et si aliquando
Dialectica videtur esse cõmuniũ scientia:
quia ea & Rhetoricus, & quilibet alius vti-
tur definiendo, & diuidendo, hoc erit vt
vtens nam vt docens, ipsa specialis est: & ex
suis principijs suas probat cõclusiones:
nam vt vtens, id est, vt in alijs sciẽtijs vtimur
suis præceptis: vt definiendo in Physica, & di-
uidendo in Metaphysica, esset scientia cõmu-
nis. Et vocatur, ad omnium methodorũ princi-
piã habes. Methodus Græcè, latinè callẽ ap-
pellat: callis autẽ via stricte breuis, & rectã
citò ducens viatorẽ ad optatũ terminũ. Hęc
Logica facit. Et quarto Metaph. Ari. enuntie-
rat inter sciẽtiã cõmunes. Quã ppter Diale-
cticus artifex generalis nuncupatur. Et secũ-
dũ hanc rationem, modus sciẽdi interdũ vo-
catur, sine quo aliæ sciẽtiæ nequeũt attingi.
Et vocatur ars, vt dicit collectionem multo-
rum
Logi. 4 rum

Quid sit
scientia.

Quid habi-
tur.

1. Conclu-
sio.
1. Ratio.

Ratio. 2.

Cõclusio. 2.

Aristo.

Dialectica
vt docens, spe-
cialis scientia
est.

rum principiorum ad vnum finem : quod & de scientia dicitur.

3. *Cöclusio* ¶ Tertia conclusio. Subiectum Dialecticæ (vt ex Aristotele elicitur. 4. Metaphy. tex. co. 3. & 7. à S. Thom.) est ens rationis, vt est

1. *Ratio.* ly ens commune ad omnia entia rationis. Nam illud est subiectum in Logica, per quod distinguitur ab alijs realibus, & sermocionalibus scientijs, sed ens rationis est per quod Dialectica ab alijs distinguitur: ergo. Maior est Ari. & minor: nam quia ens rationis est de quo Logica tractat, distinguitur ipsa ab alijs scientijs realibus : & quia ens rationis est tanquam quid derelictum ex operatione intellectus: Dialectica, distinguitur ab alijs sermocionalibus scientijs.

2. *Ratio.* ¶ Secundo. Sicut se habet obiectum ad potentiam, sic subiectum ad scientiam: sed ideo aliquid dicitur esse obiectum potētiz, quia omnia quæ ad potentiam pertinent, sub ratione illius considerantur: vt in visiva potētia color: ergo, & in subiecto sciētiz: sed omnia quæ in Dialectica tractantur, secundum hanc considerationem entis rationis tractantur: ergo illud erit subiectum eius. Hæc probatio elicitur ex dictis S. Thomæ p. p. quæ. 1. ar. 7. Et ob id dicendum, quod subiectum Dialecticæ neque est argumentatio, neque syllogismus, sed solum ens rationis : nam Logica est de definitione, & diuisione : de quo non dicitur argumentatio, neque syllogismus.

S. Thom. ¶ Sed hic considerandum est, quod hæc tria, subiectum, obiectum, & materia circa quæ licet sint idem secundum rem, differunt tamen ratione. Nam scientia, respectu subiecti sui habet triplicem actum. Primo simplicem cognitionem: & secundum hanc considerationem, subiectum vocatur materia, tanquam primum præsuppositum. Secundo habet actum definitiuum subiecti : & tunc subiectum, vt respondens huic actui, vocatur obiectum. Quia sicut se habet obiectum ad potentiam, sic subiectum ad scientiam. Sed ratio, continens obiectum potētiz, in ratione obiecti est illa, per quam omnia quæ cognoscuntur à potentia, habent attributionem: ergo sic de subiecto scientiæ: & illa ratio definitiua est : vt si coloris sit definitio respectu potētiz visiuæ, cuius obiectum est color. Tertius actus est demonstratiuus, & subiectum respondens huic, vocatur subiectum: quia subijcitur in conclusione respectu passionis. Vt in hac. Omne animal rationale est risibile. Omnis homo est animal rationale

ergo omnis homo est risibilis. ¶ Contra conclusionem principalem fit argumentum. Omnis scientia est qualitas realis: sed Dialectica est scientia : ergo qualitas realis: ergo non de ente rationis. Patet maior, Nihil est scibile, nisi sensibile, & illud oportet sit reale. Item. Subiectum scibile oportet sit ens reale: quia causat reale qualitatem: id est scientiam. ¶ Ad hoc respondetur, concedendo scientiam esse qualitatem realem: ergo non habet pro obiecto ens rationis: nego consequentiam: nam licet sit ipsa scientia ens reale, & scientia realis, ex parte obiecti vocatur scientia rationalis. ¶ Contra primam conclusionem ex Arist. fit argumentum, probando non esse scientiam. Nam. 4. Meta. tex. co. 5. ait, Dialectica est tentatrix, sophistica, & apparens scientia: si ergo tentatrix, & apparens, non erit verè scientia. ¶ Respondetur, Aristotele non negare eam esse scientiam : solum dicit eam non scientiam, circa id quod versatur Metaphysica: & hoc est verum: nam Dialectica comparata scientijs realibus, erit modus sciendi, & non scientia: & tunc capitur vt vtens, & non vt docens. Secundum tamen se considerata, non tentatrix est, sed per propria sua principia, procedens. ¶ Scotus tamē in sua Dialectica, quæstio. 2. dicit: subiectum propriū dialecticæ esse syllogismum: quia est potissima de eo consideratio. Albertus Magnus sequutus Auicennam, & Algazel, tenet argumentationem, esse subiectum in Logica: quia subiectum est, quod docet: id ad quod ordinatur talis scientia: sed Dialectica docet nos, qualiter à notis ad ignota procedendum, quod fit per argumentationem. ¶ Quarta conclusio. Subiectum huius libri predicabilium proprie vniuersale est. Patet, quia id potissimum de quo tractatur in predicabilibus, & omnia quæ tractantur ordinem habent, & attributionem ad vniuersale, derelictum per operationem intellectus. ¶ Vniuersale id est, quod de pluribus predicatur vniuersè & diuisim: vt ly homo, vniuersale dicitur: siquidem de pluribus contentis sub eo dicitur. Vt de Ioāne, & de Petro: nam Petrus est homo, & Ioānes est homo, Similiter animal est vniuersale, quodam: quia de pluribus dicitur, eadem ratione, vt de homine, & de equo. Et quia illa de quibus

1. *Argum.*

Solutio.

2. *Argum.*

Solutio.

Opi. Scot.

Albertus.

4. *Cöclusio Ratio.*

Vniuersale quid est.

de quibus dicitur, sunt quædam cõtenta sub illo (& si contenta non essent sub illo, non de illis diceretur) vniuersale vocatur. Similiter & vocatur predicabile: nam ly homo, in quatuor primò significat naturam humanam communicatam pluribus indiuiduis in specie humana: ideo vniuersale, & non singulare est ly homo : & quia predicatur de omnibus illis, quibus illa talis natura cõmunis inest, vocatur predicabile: vt idē sit vniuersale, & predicabile: nisi quòd vniuersale dicitur, quia continet illam generalitatem, & vniuersalitatem rerum contentarum in eo: & predicabile, eo sit, quia de illis predicatur verè.

Quomodo vniuersale per operationem intellectus cõstat. ¶ Istud vniuersale, de quo est mentio : per operationem intellectus causatur. Nam intellectus audita hac voce homo, & significatone cognita: format conceptum, seu notitiam distinctam omnium hominū. Et quia habet virtutem distinguendi, & separandi illa, quæ in veritate separata non sunt: considerat in naturam communem omnibus hominibus, tanquam si esset seorsum separata ab omnibus indiuiduis, quam participat omnia indiuidua: & illam vocat speciem: & vocatur vniuersale, & predicabile. Et sic Dialectica, quæ proprie scientia est, & rationis scientia : habens pro obiecto ens rationis, considerat primò, & principaliter, & directè de illis fabricatis per rationem, vniuersalibus. Et hæc vis intellectus eò constat: quia quicquid in aliquo recipitur, ad modum recipientis recipitur. Et cum intellectus sit potentia non materialis, potest rē intelligere immaterialiter.

¶ Cum ergo iste Porphyrij liber de quinque predicabilibus sit, genere, specie, &c. est & de quinque vniuersalibus. Predicabile enim cõsequitur ad vniuersale, sicut propria passio ad suum subiectum. Sicut eo quòd homo est, consequitur risibile esse: sic eo quòd vniuersale est plura continens, cõsequitur & predicabile esse.

Predicabile consequitur ad vniuersale.

Q V Æ S T I O. II. De indiuiduo.

SIC V T vniuersale id est, quod de pluribus vniuersè dicitur: indiuiduū & singulare vocatur, quia de vno tantum. Petrus & Ioānes, indiuidua sunt, quia Petrus non est vniuersale, nec predicabile : cum non dicatur de alijs. Et licet naturā in se habeat communē quæ pluribus communis est: & ideo vniuersale, & predicabile: sed tamen considerata natura, vt in Petro, vel Ioāne, est indiuidua, & singularizata per accidentia indiuiduantia. Et non habet rationem vniuersalis, neque predicabilis, sed indiuidui, & singularis. Nec obstat quòd Petrus stet pro isto, & illo Petro : Nam non predicatur de illo, & isto eadem ratione, ob id temper retinet propriam rationem indiuidui, & singularis. ¶ Porphyrius indiuidui definitionem tradit sic. Est quod cõsistit ex proprietatibus, quarum collectio, nunquam in alio erit eadem. Ac si diceret. Indiuiduū singulare est, vt sua habeat accidentia indiuiduantia, quæ in nullo alio reperiri possint similia: vt Petrus, habet quidem sua quædam propria accidentia, ratione quorū indiuiduū est naturæ humanæ: vt talia in nullo possint simul inueniri. Nam licet quædam quæ sunt in vno, possint esse in alio: omnia tamen non contingit: per quod indiuiduum ab vniuersale distinguitur. Nam vniuersale, seu natura communis, & illa proprietates quæ consequuntur ipsam, in pluribus inueniuntur. Sicut natura humana, quæ vniuersale est: reperitur in omnibus istis indiuiduis. Et eodem modo participatur ab vno indiuiduo, & ab alio: & similiter esse risibilem, esse flebilem, esse disciplinabilem: & Petro, & Paulo, & æqualiter omnibus indiuiduis humanæ naturæ conuenit: sicut latius infra.

Indiuidua in multiplici differentiâ. ¶ Indiuidua sunt in multiplici differentiâ: quædam quæ sunt determinatè talia, vt in hominibus : quando imponitur hoc nomen Petrus vel Ioannes. Quæ singularia sunt, & indiuidua proprie. Et in angelis sunt & nomina singularia, ad significandum propria indiuidua, vt Gabriel, Raphael, &c. Et in demonibus, in animalibus domesticis, in fluuijs.

¶ Considerandum tamen venit (vt dicit Titelmanus) quòd huiusmodi singularia indiuidua, quæ verè indiuidua sunt: plerumque ex vi suæ originis cõmunia, & vniuersalia sunt. Vt ly Adā, si respiciamus ad Heberæ vocis significationem, cõmune nomen est: cum terrenū hominē significet, & huius conditionis sit omnishomo. Quod Apost. ostēdit dicens: Primus homo de terra terrenus. Vbi homo terrenus, vetus homo vocatur: Et

Quid indiuiduum.

Indiuidua in multiplici differentiâ.

Indiuidua in multiplici differentiâ.

Titelmanus.

1. Cor. 15

Gene. 17.

Et quia omnes de terra nati, merito ly Adâ non singulare, sed vniuersale dicendum foret, & Abraham, secundum partium significationem, gentium patrem significat: quia pater multarum gentium constitutus est: quæ significatio culibet Apostolorum posset competere: qui patres multorum, secundum spiritum (principes enim sunt populorum) qui per Euangelium Christo nos genuerunt. Sic Petrus dicitur à petra, propter fidei firmitatem. At hoc pacto, Petri sumus: qui in tali confessione radicati. Hæc ergo nomina, & similia, singularia sunt: verum si ad significationis originem attendatur, vniuersalia erunt.

1. Cor. 4. Matth. 26

¶ Secundo modo indiuiduum capitur pro illo quod capitur cuni pronome demonstratiuo: quod singulare vagum dici solet. Vt in hac. Ille homo currit, vbi solum pro demonstrato. Et aliquando exprimitur terminus, cui pronomen additur: aliquando subiectur, vel ad vltimum: vt quando accusabant Christum apud Pilatû, Huc inuenimus subuertentem gentem nostram, &c.

Hebrei.

¶ Verum considerandum est, non omnia nomina demonstratiua hoc efficere posse singulare: sed solum quæ sunt primitiua specie: sed derivata ab eis non faciunt: vt cum dico, vestis mea, domus mea, vestrum prædium, no ster amicis, &c. Ita pronomia ad dita termino communi, non faciunt singulare vagum: nam domus mea, & prædium meum, si plures habeo domos, & prædia multa, pro illis omnibus stat.

¶ Huius indiuidui & additur alius modus indiuidui etiam vagi, quod refertur ad vnum singulare: ob quod indiuidua vocari habet: nec tamen determinant ex impositione nominis, neque ratione pronominis demonstratiuis: vt Aliquis homo, Aliquis equus, vt Aristoteli in prædicamentis tradit, vocans primas substantias, id est singulares.

Q V Æ S T I O. III. De prædicationibus.

Quia ergo de prædicabili, & vniuersali hic sermo, oportet latius ista duo declarare. Et primò de prædicatione, quod duplex ea sit. Ante omnia considerandum erit, inter nominales, & reales (solum in modo loquendi) tam in hac materia, quam in alijs, esse diffe-

rentiam. Quippe qui nominales, nominibus tribuunt primo & principaliter subiectionem, & prædicationem: ob quod vocati sunt nominales. Sed tamen sic tribuunt nomini bus subiectionem, & prædicationem, vt intelligant, talia nomina subijci, & prædicari loco rerum. Nam (vt ait Aristoteli in lib. 1. Elenchorum) quia res ad scholas adducere non possumus, vt imur terminis pro rebus. Pro eis facit, quæ Aristoteli in ante prædicamentis. Eorum quæ dicuntur, quædam cum complexione, alia sine ea: sed hoc quod est esse cum complexione, vel sine, terminorum est, & non rerum.

Differetia internominales, & reales.

Arist.

¶ Reales (vt sunt antiqui Thomistæ, & Scotistæ) licet concedant terminos subijci, & prædicari, non tamen principaliter, & per se, sed ratione quorum ponuntur in prædicamento: & non quomodocumque, sed secundum esse cognitum, quod habent in intellectu.

Thomistæ, et Scotistæ antiqui reales sunt.

Et isti adducunt pro se etiam Aristoteli, qui in ante prædicamentis ait. Eorum quæ sunt, quædam prædicantur de subiecto: vbi prædicationem videtur rebus tribuere. Itæ, quia illa proprie prædicantur, quæ proprie in prædicamento ponuntur: sed res sunt huiusmodi, & non termini. Et minor huius syllogismi constat ex eodem Aristotele in prædicamentis: vbi proprietates prædicamentorum rebus tribuit. Ex istis breuiter dictis, mysterium (vt ita dicam) intelliges, quando audias nominales sic sentire: realibus contrarium opinantibus.

Aristo.

Prædicatio rebus tribuitur. Arist.

¶ Prædicatio nihil aliud est, quam enunciatio, in qua aliquid de aliquo dicitur, vel aliquid ab alio remouetur. Primum ponitur propter prædicationes affirmatiuas. Secundum propter negatiuas. Exemplum primi, Homo est disciplinabilis. Exemplum secundi, Homo non est brutum.

Quid prædicatio.

¶ Prædicatio primò diuiditur in identicam, & non identicam. Identica est: in qua synonymum de synonymo: vt Homo est homo, Petrus est Petrus: sed oportet hoc sit secundum significationem, secundum quæ sunt synonymi: nam in hac, Homo est homo: si ly homo, à parte subiecti materialiter capiatur, & à parte prædicati formaliter, non erit identica: quia non synonymum de synonymo.

Prædicatio identica, et non identica.

¶ Prædicatio non identica, quædam disparata est: & est illa, in qua disparatum de disparato: vt homo est lapis. Illi vocantur termini disparati, qui de se inuicem non possunt verè affirmari.

Præ

¶ Prædicatio non disparata, quædam essentialis: & est, in qua nullum extremorum connotat extrinsecè supra reliquum: vel si connotat connotatio vnus est superior ad connotationem alterius. Exemplum primi, vt Homo est animal. Exemplum secundi, Album est coloratum. Vtraque vocatur essentialis prædicatio: in secunda enim connotatio de ly album, est inferior ad connotationem de ly coloratum. Et prima est essentialis, quia de essentia subiecti est prædicatum.

Prædicatio accidentalis est, in qua aliquod extremorum connotat extrinsecè supra reliquum: & connotatio vnus non est superior ad connotationem alterius: vt in hac, Homo est sapiens: extrinsecè connotat sapiens, supra ly homo. Exemplum secundi, Lineatum est coloratum. Quantum est quale.

¶ Prædicatio directa vocatur, quando superius de suo inferiori, vt in hac. Homo est animal: Album est coloratum. Homo est sensibilis. Vel contingit, quando connotatum de absoluto: vt hic. Homo est albus. Vel æque connotatiuum de æque connotatiuo: vt Album est dulce. Vel magis de minus connotatiuo: vt Comedens est cœnans. In his omnibus est prædicatio directa. hic notandum videtur quod Ioannes de Sâdino. 2. Metaphysic. quæst. 10. in fine dicit quod ista prædicatio, homo est animal: non acceptatur ex natura rei tanquam vera, sed ex familiaritate quam introduxerunt tenentes vnitatem formæ in cõposito: & sic dicit quod hæc homo est animal reputatur vera ex consuetudine loquentium, quia genus dicit formam generalem quæ est impotentia & ordinatur ad formam speciei, & est pars speciei, & hæc laudinus, & idè dicit de differentia, sed tamen decipitur, & non est eius opinenda.

Prædicatio directa.

Indirecta prædicatio est, in qua inferius de suo superiori: vel absolutum de connotatiuo: vel minus connotatiuum de magis: ad oppositum prædicationis directæ.

¶ Contra dicta, & primò contra definitionem prædicationis identicæ quia sequeretur hanc esse identicam: Mortuum est mortuum: quia synonymum de synonymo: sed hoc est falsum: nam potest negari prædicatum de subiecto ipso supponente, vt in hac: Mortuum non est mortuum: nam posito Adam resurgeret, esset vera, sic: Hoc quod est, vel fuit mortuum, non est mortuum: nam eo demonstrato, Hoc non est mortuum, & hoc est, vel fuit mortuum: ergo mortuum non est

mortuum.

¶ Soluitur argumentum, relictis opinionibus. Illa est vera, mortuum est mortuum, concedo: i& quando arguis, negatur prædicatum de subiecto supponente, nego: & in casu, dico quod non seruatur eadè suppositio, & ampliatio: nam ly non mortuum, quando negas de subiecto, hoc est non mortuum, stat solum pro præfenti, quia modò viuit: & in subiecto, quâdo inferis: ergo mortuum est non mortuum, referatur mortuum ad id quod est, vel fuit mortuum.

Solutio.

¶ Secundum fit argumentum contra illud quod dictum est de prædicatione identica. Sequeretur quod hæc. Homo est humanitas, esset identica, quia prædicatur synonymum de synonymo, cum solum voce differant denominationum, & denominans: saltim significatione, synonyma erunt: sed tamen consequens est falsum, quia de aliquo verificatur ly homo, de quo non verificatur humanitas: quia de filio Dei est verum dicere, quod sit homo, sed falsum quod sit humanitas: ergo prædicatio identica malè definita est.

Argu. 2.

Pro solutione argumenti notandum, hunc terminum homo, apud Dialecticos catholicos dupliciter accipi: vno modo absolute, prout communiter dicitur, quando significat homines, Petrum, & Paulum: alio modo capitur pro filio Dei, qui propter nostram salutem factus est homo: nam tunc connotatiue supponit. Supponit enim pro persona filij Dei, connotando quod sustentet humanam naturam: & est connotatiuus sicut ly album: qui dicit corpus, albedinem connotando. Ob id apud Theologos, Filius Dei est homo tanquam prædicatio accidentalis reputatur, ad sensum Catholicum. Non quod esse accidentale sit, cum sit in diuino supposito, & verè sit homo sed eo quod de essentia diuinæ personæ non erat hominem fieri.

Solutio.

Ioan. 1.

¶ Et adhuc si ly homo capiatur primo modo, capitur multipliciter, vt dicit Ocham in 1. sententia. Vno modo significat compositum ex materia, & forma rationali: siue sit suppositum, siue pars integralis: & isto modo pes, & brachiū dicuntur homo. Alio modo capitur vt significat compositum ex materia, & forma rationali, connotando quod non sit alicuius pars, neque ab alio sustentetur in vnitae supposito. Et hoc modo humanitas Christi, & partes integrales hominum

Homo multipliciter.

mor

minum, non dicuntur homo. Istis suppositis ad argumentum respondetur ab aliquibus distinguendo: nam vel ly homo, à parte subiecti, capitur connotatiuè pro creatura rationali, vel pro verbo Diuino. Si secundò modo, nego sequelam, scilicet, esse idèti- cã: si verò capitur ly homo, absolutè, & pro creatura cõcedo sequelã: licet S. Tho. & alij negent eam, eo qd ly homo, est vt totũ, & humanitas vt pars. Et quando infers de aliquo verificatur ly homo, scilicet de filio Dei, de quo non humanitas: nego: nam in illa acceptione capiendõ hominẽ absolutè, est hæreticum dicere, verbũ Dei est homo: quia filius Dei non est compositus ex materia & forma, cum sit persona Diuina. Et quando niteris probare, quòd de humanitate Christi verificatur humanitas, fateor, & etiã de illa verificatur homo, in illa acceptione, capiendõ pro composito ex materia, & forma.

S. Thom.

¶ Si autem quis quærat, qualis prædicatio sit illa, homo est humanitas: oportet distinguere, qualiter capiatur ly homo: quia si ly homo, capitur vt supponit pro filio Dei, in rigore est disparata: si autem capiatur pro composito creaturæ rationalis cum illa cõnotatione, est essentialis prædicatio, sed in directa, cum subiectum sit, terminus cõnotatiuus, & non prædicatum.

¶ Ex hoc argumẽto habes, quomodo ly homo, cũ in veritate sit terminus absolutus, etiam sit connotatiuus, quando dicitur de Christo: & etiã aliquando ad mentem Ocham, quando de creaturis. Sed an hoc sit propriè dictum, aliorum esto iudicium.

Quid Aristot. de prædicationibus

¶ Quia Aristotelem habemus principẽ, & vnicum ducem in re Dialectica: operæ pretium est non ignorare, quid ipse senserit de huiusmodi prædicationibus, mentionem fecit in prædicamentis, vbi ponit diuisionem prædicationis, in essentialem, & accidentalem, & neutram. His verbis (iuxta Argiropyli translationem). Eorum quæ sunt, alia de subiecto quidem dicuntur: in nullo verò sunt prorsus subiecto: vt homo, de quodam homine dicitur, vt de subiecto: in nullo autem est subiecto. Alia quidem in subiecto sunt, de nullo verò subiecto dicuntur. Istorum posset dari exemplum: vt primi, Ioannes est homo: quæ essentialis est prædicatio: & secundũ, vt Album non est albedo. Et consequenter dicit. Alia de subiecto dicuntur, & in subiecto sunt: vt scientia. Alia nec in subiecto sunt, neque de subie-

cto dicuntur: vt indiuidua prædicamenti substantiæ: vt hic homo, &c. Habetur ergo ex verbis Arist. & Commentatoris in eodẽ loco, quòd dici de subiecto, est essentialiter prædicari: & esse in subiecto est, accidentaliter prædicari: & nec esse in subiecto, nec dici de subiecto est, nec hoc nec illo modo prædicari.

¶ Et in lib. Posteriorum capit. 14. idem sentit. Vbi inquit, Vtrum abeundum sit in infinitũ in propositionibus affirmatiuis mediatis? Dicit. Triplex est prædicatio: prima, vbi prædicatur aliquid absolutè, & simpliciter, vt Homo est albus: scũda, vbi prædicatur aliquid per accidens: & hoc dupliciter: vel quando prædicatur subiectum de accidenti, vel accidens de accidenti: vt album est lignum: Musicum est album: vbi dicitur has esse æquales: quia sunt per accidens.

Nota.

Tamen diligenter considerandum. Aristotelem non loqui hic per accidens, vt distinguatur contra ly per se: quia, hæc, Homo est albus: esset vocanda de per accidens: & tamen vocat eam de per se. Quare ly per se, dupliciter sumitur apud Aristotel. cum etiam hanc Homo est albus, vocet per se: si cut istam, homo est animal: sed vocatur prima per se: quia id quod est potentiale, subijcitur, vt subiectum: & id quod est velut actus, & forma, prædicatur. Quare id quod Dialectici modò vocant directam prædicationem, Arist. vocat prædicationem per se, & absolutam. Nec sine causa: quia directa illa est, vbi directus ordo naturæ seruetur: vt scilicet, inferiora subũnt superioribus: vel nomina importantia subiectum, vel potentialia, subijciantur nominibus importantibus formam, vel actum: & hæc est doctrinalis. Et secundũ hanc considerationem nõ esset vocanda essentialis hæc. Animal est homo. Nec hæc directa. Album est musicum. Nec hæc. Rationale est risibile, esset directa: quia non seruetur ordo nature in eis, vt subiectum sit tãquam quid quod subijcitur ad prædicatum.

Per se dupliciter apud Arist.

¶ Ad rem ipsam accedentes, primò occurrunt prædicabilium liber, editus quidẽ à Porphyrio, qui de quinque vocibus, seu de quinque prædicabilibus est: seu de quinque vniuersalibus: & quæ ab omnibus traduntur, ante ipsius Aristotelis dialecticam, consultò haud dubiè: quippe quæ viam ostendant, & tanquam lumine quodam intellectum lucidum reddant: vt secretiora quæq; & abdita rimari, & penetrare valeat discipuli. Et cum

cũ tam de ipsis prædicabilibus, quàm de prædicamentis, & posterioribus multi multa scripserint, & libros iustos impleuerint (procul sit invidia) in hac nostra ætate, magister Soto, primè philosophatus est. Licet enim rudimenta (vt sic loquar) & ad Dialecticam præambula, quæ summulæ vocantur. Spinoza nobis, & aliqui, qui eum præcesserunt, caudatorum syllogismorum semiplena tradiderint, fortè tunc temporis non ausi aliter loqui, quã vulgus (licet vt pauci sentirẽt) post annos plurimos Salmanticæ manum calamo admo- nit, & Aristotelis Dialecticam in omnium studiorum vtilitatem in publicum edidit: Aristotel. elucidando scholis. Sed tamen adhuc via breuior, & compendiosior in Dialectica desideratur. Quapropter sicut in alijs rudimentis insudauimus, hinc inde colligentes quæ meliora, superflua missa facientes, id ipsum in Dialectica censui faciendum: vt quæ speciosa & præclara, & ad propositum digesta, in Epitome (vt aiunt) reducamus. Non tamen, est in animonimium dilatare simbrias, nec pertinaciter hæere volo illis: qui omne exercitium argumentorum reiiciunt. Mediã ergo viam tenentes, Arist. textũ apponemus, & argumenta, quæ conducere poterunt, cum quæstionibus adducemus.

TITVLVS LIBRI sic habet in Græco. Porphyrii. Isagoge, id est, Porphyrii introductio.

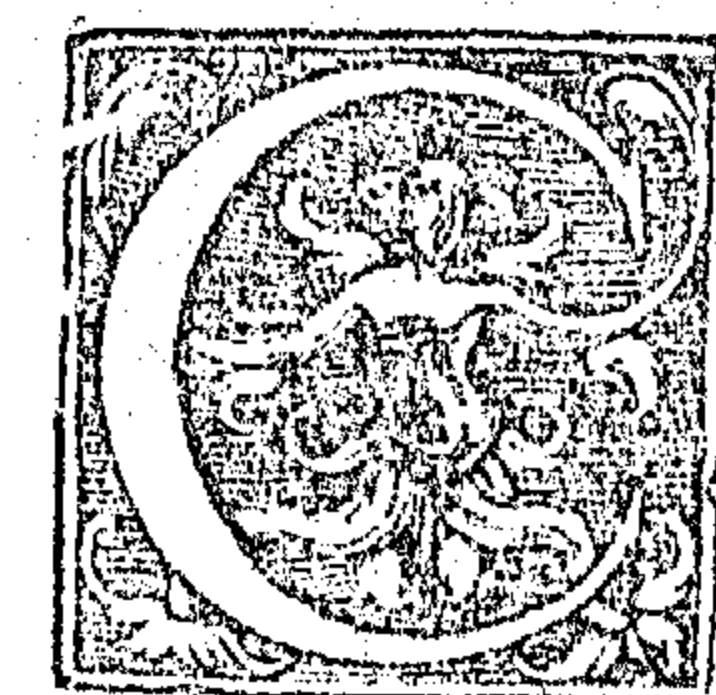
¶ Hic prædicabilium liber introductio est, nõ solum ad categorias Aristot. id est ad decem prædicamenta sed ad totam Dialecticam: imò ad philosophiam communẽ. Quippe qui ad definitiones, diuisiones, demonstrationes, sine quibus prosperè nullus philosophabitur, de feruiat, & conducatur. Hic Porphyrius (teste Suyda) primò fidei candidatus, post apostata effectus (vt refertur. 7. lib. tripartitæ) cõtra religionem Christianam blasphemus effectus, quindecim libros igne dignos cõscripsit aduersus legem Christi immaculatam. Atque tandẽ in Sicilia præceptorem agens Philosophiæ, libellum hunc composuit, & discipulo Chrysaorio nuncupauit. Et quia scriptus Græcè (sicut & cætera Aristot. opera) inter interpretes, qui in scholis habentur in vsu, Argypopilũ seque-

Fuit anno dñi. 280.

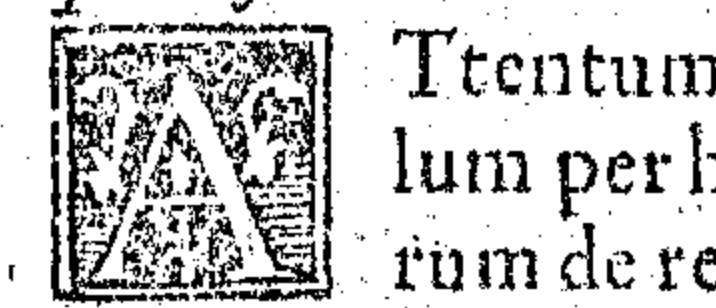
Argypopilũ translatione in vsu.

mur: qui nati one Græcus, Latinum consequutus est sermonem. Si tamen aliquãdo sit variatio inter interpretes, non sub silentio pertransibimus.

PROLOGVS. Porphyrij.

¶ M sit necessarium Chrysaorio ad Aristot. prædicamentorum doctrinam, quid nam genus, quid differetia, quid species, quid proprium, & quid accidens sit cognoscere cunq; & ad definitiones etiã assignandas, atque omnino ad diuisiones demonstrationes que consiciendas, vtilis horũ sit cõtemplatio: breuius enitar tibi ea, que apud maiores nostros de his ipsis sunt, tradere. Quasi ingressum quẽdam tibi ad hæc omnia demonstrando: atque ab altioribus quidem quæstionibus abstinendo, faciliores autem sic asserã: qualiter nunc tibi accommodatas esse cõiecto. Protinus igitur genera quidem & species, in rerum natura sint nec ne? an in solis nudis que cõceptibus collocentur? & si corporalia sint, an expertia corporis? & vtrũ separabilia sint, an in ipsis sensibilibus rebus, & circa eas subsistant? dicere nunc omittam. Quippe cum altissima sit talis tractatio, & alia maiori indigeat perscrutatio- ne. Vt de ipsis verò, ceterisque propositis: magis differẽdi modo veteres, horumque maxime Peripatetici tractauerunt: recẽsere nunc, atque ostendere tibi conabor.

¶ Tentum Porphyrius reddit discipulum per hoc, quod proponit se dicturum de re necessaria, & noua. Arist. 3. Rhetoricæ. Et Cicero. Redditur auditor attentus, si quis polliceatur se de rebus magnis, & vtilibus diserturum.

Aristo. Cicero.

¶ Necessarium hic esse intelligas, non librum ipsum (licet vtilis sit admodum) sed necessarium est (vt notauit Ammonius) nosse. Ipsa vni

tia prædica vniuersalia. Nam si quis ignoret, quid cui sub-
bilitum non iiciatur, & quid de quo prædicetur: quod tradi
potest quis tur in libro prædicabilium, nõ poterit ad præ-
habere præ dicamentorum scientiã peruenire: imò nec po-
dicamento terit vnquam diffinire, nisi genus & differentiã
rum senten scinerit: item neque si proprii, & accidentis pe-
tiam. ritiam non habuerit: cum constet definitio po-
tissima ex genere & differentia. Item, descriptio non nisi per propria vel communia acci-
dentia fit: diuidere nullatenus valebit, qui non
genus, & ipsas diuisiuas, & constitutiuas diffe-
rentias scierit.

¶ Circa illud quod dicit. Ab altioribus quæ-
stionibus abstinendum, &c. Quæ de vniuersali-
bus. Nã vt tradit P. Augustinus in prologo
suae logicæ: artifex domus, non habet conside-
rare naturam partium. Nempè, an calida sint
ligna, an frigida, fructifera; an sterilia, quod per-
tinet ad philosophum. Sed tãtùm sint ne mol-
lia, an dura, recta, an curua, quod ad artem suã
refert. Sic logicus de vniuersalibus tantummo-
do debet tractare, quatenus prædicantur, vel
subijciuntur.

¶ Circa illud, quod imitaturus sit Peripateti-
cos: an intelligat Platonicos, vel Aristotelicos,
dubium est: nam illi, sicut & isti, Peripatetici
sunt dicti *ἀπὸ τῆς περιπατεῖας* quia deambulando
docebant: & primus autor fuit Plato, sic om-
nes Platonicus vocati: sed post obitum Plato-
nis Xenocrates discipulus successit, qui in A-
cademia gymnasio Platonis docebat, Aristote-
les tamen docebat in Lyceo: & quia Aristote-
les etiam docebat deambulando, sicut magister
eius Plato, dicebantur sequaces Aristote. Peri-
patetici à Lyceo, sicut alij similiter ab Acade-
mia. Post verò Xenocratis discipuli propter no-
bilitatem Academiæ denominati sunt Acade-
mici omnes Platonicus: Et Aristotelis discipuli,
quia ignobilis erat locus, vbi docebat, ab actio-
ne, scilicet, deambulatione, Peripateticorum
nomen retinere. Verum quia Porphyrius
Platonicos sequutus, Peripateticos Platoni-
cos intellexit: & hoc constat ex Suida qui re-
fert Porphyrium scripsisse. 7. libros de hoc ar-
gumento, quod scilicet, vna esset Aristote. & Pla-
tonis secta.

August.

Vnde Peri-
patetici.

Omnes
Platonicus.
& Aristote-
telici primò
Peripateti-
ci dicebatur
Academici
omnes Pla-
toni.

Q V Æ S T I O. I.

De vniuersalibus. Vtrum detur
vniuersale.

QUADRUPLET disputandum, vtrum
detur vniuersale, & quid sit illud? Et
quia oportet omne multiplex prius
distinguere, & diuidere: considerandũ, quadru-
plicetur vniuersale, in essendo, in causando,
in prædicando, & in representando. In essen-
do est, quod per se realiter subsistit separatũ à
singularibus: si datur tale, vt dicemus. In cau-
sando est id, quod causa est vniuersalis sepa-
rati à materia: vt sunt intelligentiæ. De qui-
bus. 1. & 12. Metaphys. Aristote. tractat.
Vniuersale in prædicando est, quod forma-
liter prædicatur de indiuiduis: vt species, &
genera, quæ de speciebus, & indiuiduis earum
dicuntur. Vniuersale in representando erit
conceptus intellectus, qui est rei similitudo:
vel species intelligibiles, extractæ à phantasmatis.
Quæstio hæc non videtur dubia
quantum ad vniuersale in causando aut in re-
presentando, cum sit manifestissimam tale
esse in rebus: sed tamen dubium est, vtrum
vniuersale in prædicando sit etiam in essen-
do? Et est hoc dicere, vtrum vniuersalia sint
in rerũ natura: vt Plato dicebat, ponens Ideas
separatas: vel sint solum obiectiue in intelle-
ctu, ita quod nullum habeant esse naturale,
sed solum fictitium: sicut chimæra est solum
obiectiue in intellectu: Vel vtrum sint ita vni-
uersalia prædicabilia in intellectu: quod etiam
sint in rerũ natura.

¶ Quæstio ergo est principalis, Vtrum vni-
uersalia, seu naturæ communes, sint in re-
bus ipsis? Et videtur quod non, ex Aristotele,
qui in pluribus locis Metaphys. probat con-
tra Platonem, fictitiã esse illam opinionem
idearum. Et. 1. Poster. textu. co. 35. valeat spe-
cies, quia cantilenæ sunt. Et rursus. Vniuer-
sale nil aliud est præter singularia. Ratione
sic (vt argumentatur Aristote. contra Plato-
nem. 7. Metaphysic. textu. 45.) Vniuersale
illud est, quod natum est esse in multis: sed
vna res non potest esse in multis, sicut idem
color non est in multis: multò minùs aliqua
substantia.

¶ Secundò. Quicquid in mundo est, id sin-
gulare probatur: vt inductione fit manife-
stum. Quælibet enim res creata est vna, siue
sit visibilis, siue inuisibilis: imò ipsemet. Deus
maximè vnus simplicissimus est: non ergo da-
tur tale vniuersale creatum à parte rei exi-
stens.

¶ In contrarium tamen est idem Aristote. qui
primò Periherm. distinguit res, in singula-
res & vniuersales. Item quia. 1. Poste. textu.
11. & 2. de anima textu. 60. docet scientiam
non

Quadrupli-
citer uni-
uersale.
In essen-
do.
In prædicã-
do.

In repre-
sentando.

1. Argum.

Arist.

2. Argum.

In contrã-

non nisi de rebus esse realiter existentibus: cũ
ergo de vniuersalibus sit sciëntia, puta Dialecti-
ca, sequitur eã esse in veritate.

¶ Quæstio hæc antiquissima fuit, & propter
eam dictũ: Amicus Plato, sed magis amica ve-
ritas: in qua Arist. videtur ex proposito con-
tra magistrũ suum Platonem insurrexisse: cui
tribuitur illa idearũ vulgata satis sententia. Ve-
rum etiam apud antiquos, ante Arist. nõ fuit
idem sensus. De quo sunt opiniones.

Arist. cõtra
Plato.

1. Opinio.

¶ Prima opinio fuit Heracliti, & Cratili (vt
Arist. refert. 2. Met. text. 22.) nil esse in rerum
natura præter sensibilia quæ videbantur. Et
quia hæc in cõtinuo fluxu, dicebant isti, nullã
esse sciëntiam de rebus. Quia sciëntia solũ de re-
bus perpëtuis & æternis est. Verũm hæc isto
ruin sententia reprobatur ab Arist. in li. Meta.
& in cõtempo: est eius falsitas. Cum illarũ re-
rum quæ non videntur sit sciëntia, & natura
le desiderũ sit homini, in quo differt à bruto:
& cum Deus; & natura nil frustra, oportet af-
firmare sciëntiam esse rerum.

Arist.
Reprobatur.
Arist.
opi. Herac.

2. Opi. que
Plato est.

¶ Horum occasione Plato (vt refert Arist. 1.3.
Meta.) in aliud extremũ declinans, dixit sciën-
tiam esse rerum solũ, & non posse esse de in-
diuiduis, (quia corruptibilia omnia) ob id de il-
lis, quæ perpëtue essent nature, scilicet, de vni-
uersalibus seu ideis. Sed tamen si sic sensit Pla-
to (vt ei tribuit Arist. cum extrema sint vitio-
sa, & virtus cõsistat in medio, aberrauit simili-
ter & ipse. Et quia per excessum, multò am-
plius ab eo erratum est quàm ab Heraclito.

De ideis
Plato.

Reprobat.
opin. Pla-
tonis.

D. Augu.

Ponebat enim Plato hominẽ per se separa-
tum, nec dependentẽ à materia, neque à lo-
co, nec à tempore, à quo homine indiuidua
causabantur, participatione illius naturæ sepa-
rata, quæ vocabatur per se homo. Itaque si-
cut conceptus in intellectu formatus, de Pe-
tro in singulari, est distinctus à conceptu com-
muni hominum: & res ad extra se haberet, vt
eo modo quo datur à parte rei indiuiduum, &
esset illa natura communis hominum: Pro in-
telligentia opinionis Platonis qui mundum
intelligibilem ponebat distinctum ab isto sen-
sibili, vide Plotinum in. 2. Eneada libro. 9. de
intellectu & ideis capi. 13. & in. 5. Eneada li-
bro. 8. de intelligibili pulchritudine capit. 5.
Verũm hæc opinio satis in aperto falsa est (vt
latè probat Aristotel.) & in tantũ apparen-
tiam non habet, vt sint qui dicant Aristotel.
imposuisse magistro suo. Et id videtur sentire.
Diuus Augustinus libro. 83. quæstionum,
quæstio. 46. qui interpretatus Platonis sen-
tentiam de ideis, seu de vniuersalibus dicit
ideas nihil aliud esse, quàm rationes in mente

creatoris, neque distingui à Diuina essentia, Patet impo-
quia est omnium rerum idea: quia omnia effici-
ciens: & omnium perfectionem eminenter cõ-
stitit. Plato
tinens. Et quidem hoc catholicè à nostris
Theologis incunctanter affirmatur. Et sic
Senece.
sensit Senece non catholicus (licet Stoicus)
Academicos sequutus. libro. 8. episto. 66. ait
enim, Deus exemplaria rerum in se habet;
quas Plato ideas vocat. Et in suo dialogo ad
Metaphysicam Iacobus faber Aristote. fide-
Faber
lissimus paraphrastes ait. Ideas Platonis nil
aliud, quàm illas esse rationes in mente Diui-
na. Et quidem Sanctus Thom. in. 4. de regimĩ-
S. Tho.
ne principum, audeat dicere Aristote. multa
imposuisse philosophis. Verum sicut diffici-
le est credere Platonem diuinum hallucinatũ
in ideis ponendis à parte rei separatim, diffici-
le probatur Aristote. magistro id imposuisse, cõ-
uicte & suis discipulis, & audere Platonem tribuere,
& tam ex proposito contra eum insurgere
do impugnare, nisi dixisset ipse. De quo alias
erit sermo.

Opinio. 3.

¶ Tertia opinio est nominalium, quam O-
cham, quem venerabilem inceptorẽ vocat;
qui olim Scoti discipulus (vt fertur) in sua Lo-
gica. capit. 4. ponit. Quæ consistit in qua-
tuor dictis, vt refert Tartaretus. libr. primo
prædicabilium. Primum dictum est. Om-
nis res est singularis, & nulla est vniuersalis
pluribus existens; saltem quæ sit creata. Se-
cundum dictum. Omne vniuersale est termi-
nus communis: quia quod prædicatur est
terminus: vniuersale prædicatur, ergo est ter-
minus.

1. Dictum.

Ocham.

2. Dictum.

3. Dictum.

¶ Tertium. Sicut triplex est terminus commu-
nis: Mentalis, Vocalis, & Scriptus: ita triplex
vniuersale.

4. Dictum.

¶ Quartum. Aliquid posse dici vniuersaliter
stat dupliciter: vno modo in essendo, quod
fit realiter in pluribus: & sic nullum est vni-
uersale. Alio modo in significando: non quod
significet aliquod commune, sed quia plura
singularia immediatè significet: sicut iste ter-
minus Homo, significat omnes homines mun-
di: sic ponenda sunt vniuersalia. Hæc est eo-
rum sententia. Sed quia hæc opinio est con-
tra Aristote. in multis locis, oportet eius po-
nere sententiam, quæ consistit in tribus
conclusionibus, ex quibus cõstabit solutio ad
quæstionem.

¶ Prima concl. Quicquid in mundo est, est rea-
liter indiuiduum, & singulare. Hæc patet in. 7.
Meta. & constat experientia.

1. Conclus.

Arist. opp.

2. Conclus.

¶ Secunda conclusio. Vniuersalia sunt in reb;
de quibus prædicantur. Patet hoc quia Sortes
& Plato

& Plato sunt ei usque species, & homo & asinus distinguuntur specie, & sunt eiusdem generis: ergo illa vniuersalia oportet sint in rebus de quibus praedicantur: nam si natura generis non esset in leone, & homine, non conuenirent in ea, nec animal de eis praedicaretur. Similiter si natura humana non esset in Petro & Ioanne, non conuenirent in specie. Et sic ait Aristoteles primo Physicorum, quod totum vniuersale prius cognoscitur, quam singulare: quod declarat Commentator non intelligi posse de conceptu mentali, sed de composito, vel ex materia & forma, ut indiuiduum: vel ex genere, & differentia, ut species, & generis, ex suis speciebus.

Tex. co. 2.

Conclu. 3.

1. Ratio.

Ratio. 2.

Ratio. 2. p.

Arist.

Comment.

¶ Tertia conclusio de mente eius. Vniuersalia non distinguuntur a suis singularibus realiter, sed solum ratione, quae constat ex supradictis. Nam si quaelibet res mundi est singularis, & omnia vniuersalia sunt in rebus, quarum sunt vniuersalia, sequitur ab eis non distinguere, sed ratione solum, quia cum illa in quibus sunt, in rei veritate sint singularia, & haec vniuersalia in ipsis non distincta ab eis re, oportet ratione distinguantur.

¶ Et probatur adhuc, quod non sit separatum vniuersale a suis singularibus: quia sic non posset de singularibus praedicari, quia de Petro non praedicatur albus nisi per albedinem in eo existentem: ita neque homo, nisi per naturam humanam homini communicatam.

¶ Probatur quod ratione distinguatur a singulari in quo est. Nam ratio hominis secundum esse materiale quod habet in Petro, non potest esse in Paulo: patet: quia accidentia indiuidua alia in Petro, alia in Paulo: non ergo habet quod sit vniuersale, nisi per abstractionem ab accidentibus indiuiduantibus: sed sic abstractum, non est aliud, quam concipi, seu intelligi conceptu communi: ita ut homo in quantum obiectum huius conceptus vniuersalis homo, vniuersale dicitur: & dicitur natura hominis. Et hoc solum ratione distinguitur vniuersale a suis singularibus, scilicet, per operationem intellectus. Et sic sentit Aristoteles dicens. 1. de anima. co. 8. Vniuersale aut nihil est, aut posterius est: quia vniuersalia sunt actu posteriora suis singularibus, a quibus, abstrahitur, intentio vniuersalis, seu natura communis. Sic exponit Commentator dicens: Intellectus est, qui facit vniuersalitatem in rebus. Et hoc Aristoteles probat contra Platonem in multis locis. 1. Post. ca. 35. & 38. & 30. Met. co. 10. & li. 7. co. 5. & 57. Existis sequitur ad questionem responsio.

¶ Quarta conclusio. Vniuersalia sunt in rebus: Conclu. 4. sed vniuersalitas, est obiectiue in intellectu: Hanc conclusionem facile potest quis ex supra dictis ab Aristotele probare. Et ponit eam Sanctus Thomas in 1. p. quaestio. 85. articulo. 2. S. Thom. Ex multis Aristotelis & Comm. autoritatibus hanc probat. Paulus Venetus, in 2. Met. capit. 2. Et quia Theologi munus est, versari in Sancto. Thom. illius adducamus sententiam. Ait enim: Vniuersale duo dicere: naturam ipsam seu rationem communem, & ultra hoc intentionem intellectus, a qua vniuersale dicitur. Primum vocatur substractum, seu materiale significatum, & secundum vocatur formale, seu per se significatum. Et primum est in rebus: secundum est obiectiue in intellectu. Hec ex Sancto Thoma. a se dicitur. Res ipsa singulares in essendo: ut Petrus, Ioannes: & c. quatenus obiecta sunt horum conceptuum, homo animal, sunt vniuersalia: ob id vniuersale nunquam est a rebus separatum. Exemplum est accommodatissimum de visu, qui videt pomi colorem, sine eius odore: sed cum color non sit in pomo sine odore, ex parte visus contingit colorem videre, non percepto odore, in quantum in visu est coloris similitudo, scilicet, species, & non odoris. Sic licet vniuersale verum sit in ipsis rebus singularibus, solum sensu percipitur singulare: & tamen vniuersale intellectum cognoscitur.

S. Thom.

Venetus.

Opi. Hera. fusa.

Ad argu.

Duplex conceptus.

Quid conceptus obiectiuis.

¶ Per dicta constat opinionem Heracliti falsam, & Platonis (si eius est) esse fictitiam: & nominalium esse contra Aristotelem sententiam. Et soluntur ex dictis illa quae in oppositum sunt adducta. Verum enim est illas species, seu ideas Platonis esse cantilenas, quia figmentum, & vniuersale illud dicitur esse in multis, sed non ut res distincta ab illis in quibus est, sed solum ratione.

¶ Sed tamen quia pro notitia vniuersalium oportet conceptum notitiam habere, considerandum erit duplicem esse conceptum, quendam formalem, & alium obiectiualem. Ille formalis dicitur, quod formaliter cognoscimus. Obiectiuus est conceptus immediate significatus per formalem conceptum. Vel (ut dicit Socinas in sua Meta. q. 1.) (Formalis conceptus secundum aliquos est actus intelligendi: secundum Thomam tamen est verbum formatum de re per actum intelligendi. Et conceptus obiectiuus est res ipsa, quae actu vel potestatem intelligitur. Et quod res ad extra, prout habet esse in intellectu dicitur conceptus, patet ex Commentatore. 3. de anima. co. 18. Intentiones intellectae continuantur cum intentionibus imaginatis: sed constat quod intentiones intellectae, sunt res ipsae cognitae. Item quia

quia dicit, quod conceptus est subijcibilis, & praedicabilis: sed hoc rebus conuenit, & non terminis. Verbi gratia. Ego habeo notitiam hominum, vel hominis: ille conceptus est formalis hominis, sed naturae communis est obiectiuus. Et iste conceptus est immediate significatus per formalem. Nominales non ponunt obiectiualem conceptum, dicentes solum dari formalem conceptum hominis singularis: reales tamen ultra formalem conceptum dicunt esse obiectiualem, qui significat illam naturam communem: secundum reales: ergo illa notitia non significat homines singulares immediate, sed rationem communem hominis: & ille est conceptus obiectiuus, quae formalis immediate significat: & singulares homines, sunt mediata significata, & materialia, quae conueniunt in illa ratione, quae est significatum formale, scilicet, in natura communi. Quod probatur ex communi modo concipiendi. Nam si quis audiat homines omnes esse eiusdem speciei, statim concipit illam naturam communem in qua conueniunt. Et similiter quando concipit leonem, & hominem conuenire in animali, generis naturam format. Etiam quando dicimus naturam intendere conseruare speciem, non indiuiduum.

Ratio.

2. Ratio.

3. Ratio.

Vniuersalia sunt ponenda.

Paul. Venet. discipulus Gregorius Ariminer.

¶ Praterea. Quando dicimus, Petrus est homo, ibi constat praedicatum pro re accipi: ut patet ex Aristotele. 1. Elencho. cap. 1. sicut etiam subiectum pro re singulari accipitur: ergo datur talis conceptus obiectiuus, scilicet, natura communis, seu vniuersale.

¶ Item: quia definitio hominis, scilicet animal rationale, naturam hominis manifestat, & non Petri, aut Pauli: ergo oportet dare talem naturam significatam per tale definitionem. Et ne multiplicentur rationes absque necessitate, pro certo tenendum de mente Aristotelis in pluribus locis, vniuersalia esse ponenda, ut dicunt reales. 1. Post. tex. 5. ubi ait, Vniuersalia esse a sensu remotissima, & notiora singularibus. Et tex. 11. ait, Vniuersalia esse necessaria. Clarum est, quod non loquitur de vniuersalibus existentibus in rebus, quia sic in singulari sunt. Et tex. 35. ait, Vniuersalia esse magis entia: quia non sunt hic, & nunc; sed semper, & ubique. Et 1. Post. com. 39. ait, Vniuersale ratione cognosci: singulare vero sensu. Et secundo de anima. comm. 68. & 7. Meta. com. 51. & 75. concludit aduersus Platonem: vniuersalia non esse separata a singularibus. Nullus versatus in Aristotele, poterit hoc negare.

in sua Metaphysica.

¶ Ex supra dictis in ista quaestione patet, quid dicendum ad dubium Porphyrii, scilicet, utrum vniuersalia sint substantiae: si intelligat vniuersale: ut est separatum a rebus, nec est substantia, neque accidens: si tamen vniuersale intelligatur prout est in rebus, solum ratione ab eis differens: fundamentaliter est substantia, in primo predicamento: in alijs est accidens. Similiter ad aliud: an sint corporea, nec ne: nam si vniuersalia capiuntur pro substracto, hoc est, pro materiali significato, quaedam sunt corporea: ut homo, & simile: alia incorporea: ut intelligentia, atque alia accidentia corporea: ut color: alia incorporea: ut scientia. Si vero vniuersalia capiuntur pro formali, ut sunt per intellectum abstracta, sic non sunt corporea, sed omnia in corporea: quia sic abstrahunt a materia, & a conditionibus indiuiduantibus: ob id dicit Aristoteles vniuersalia esse incorruptibilia. 1. Post. c. 25. sed per accidens sunt corruptibilia, ratione indiuiduorum: quia ab aeterno homo fuit animal rationale: nam licet actuale esse habuit in creatione, semper tamen fuit verum, hominem esse animal: & corrupta specie, erit similiter. Et ob id Aristoteles. 1. Meta. com. 1. ait, Vniuersalia non generantur, sed indiuidua. Et licet vniuersalia pro formali sint incorporea, non tamen sicut angeli: sed sunt incorporea: quia per intellectum abstracta. Ex quibus colligitur intelligentia illius distinctionis: vniuersale quoddam ante rem: & nullum tale est: nisi secundum Platonem. Vniuersale in re est, natura fundamentaliter existens in rebus: in re, ante rem, & post rem. Sed vniuersalia post rem sunt species intelligibiles a singularibus causatae: vel sic: vniuersale post rem est, natura ipsa vniuersalis, ut actu abstracta. Possunt etiam ipsa vniuersalia, secundum praedicta, dici vniuersalia ante rem, si considerentur, non quod existant ante singularia, cum vera non existant: sed ante rem, quia sunt perpetuae veritatis, & antequam esset iste homo, vel ille: erat verum, hominem esse animal rationale: sic vniuersalia dicuntur priora in natura ipsis singularibus.

Vniuersalia sunt incorruptibilia.

Vniuersale in re, ante rem, & post rem.

QUESTIO II.

Vtrum in rebus ante operationem intellectus sit vniuersale.

Veritur, vtrum in rebus ante operationem intellectus sit vniuersale in pluribus. Et videtur quod sic: quia vniuersale (ut ex supra dictis constat) Logi. B illud

1. Argu.

illud est, quod natum est esse in pluribus. 7. Meta. commen. 45. &c. 1. Perih. capitul. 5. ergo omni operatione intellectus seclusa, natura humana, & quælibet specifica natura, eod qd habet aptitudinem ad esse vnum in pluribus hominibus: qui participatiõe speciei sunt vn homo (vt ait Porphyrius) seclusa omni operatione intellectus.

2. Argum. ¶ Secundò. Vniuersale est obiectum intellectus, vt diximus in quæstione præcedenti: sed obiectum potentiam præcedit, cum ab eo moueatur: ergo.

3. Argum. ¶ Tertio. Vniuersale habet esse reale, & non fictitium (vt dictum est) ergo ante omnem operationem intellectus habet.

In contra. ¶ In contrarium tamen est: quia cum vniuersale, re nõ distinguatur à singularibus, in quibus est: sed solum ratione: ergo non habet esse ante rationem intellectus.

Nota. ¶ Pro solutione quæstionis oportet notare: doctorem subtilem in. 7. Meta. lect. 6. & in. 2. senten. dist. 3. quæst. 2. ponere ex natura rei (omni operatione intellectus seclusa) vnitatem specificam, minorem numerali. Et sic ex mente eius, ad quæstionem est solutio: vniuersale esse ante omnem operationem intellectus: quia natura humana habet qd sit vna in pluribus ex se: qd probat argumentis positis à principio quæstionis. Sed S. Th. aliter sentit, de ente & essentia. cap. 4. & opus. 5. &c. 1. p. q. 84. De cuius mente sit conclusio.

Solutio de mente Scoti.

S. Th. aliter.

Conclusio. ¶ Naturæ & essentia speciei, secundum se consideratæ, neque conuenit esse vniuersale, neq; particulare, sed conuenit ei per accidens esse particulare, per accidentia indiuiduantia. Probatur: nõ si ex natura sua haberet vniuersale esse, vbicunq; esset vniuersale: sicut, quia homo à natura est rationalis, & risibilis, vbicunq; sit, est talis: & sic Petrus, cui conuenit natura humana, esset species: sed hoc est falsum, cum sit indiuiduum.

1. Ratio.

2. Ratio. ¶ Secundò. Si per se humanitati secundum propriam rationem conueniret esse vniuersale, repugnaret illi esse singulare: sicut homini repugnat irrationale: sed naturæ humanæ non repugnat esse singulare. Patet: quia est singulare in Petro.

Instantia. ¶ Sed contra hæc posset esse argumentum pro Scoti opinione. Circumscripta omni operatione intellectus, concedimus esse multas species animalium, & multa substantiarum, & accidentium genera: nam cum primò Deus creauit omnia, fuit verum, esse species, & genera, etiam sine intellectu abstrahente: quia semper fuit verum, homines esse eiusdem speciei, & animalia esse eiusdem generis. Argumentum vrget ait, vt

Paulus Venetus teneat propter hoc cum Scoto, vniuersalia esse in rebus absque intellectus operatione. Verum ad argumetum respondetur daabus conclusiõibus.

¶ Prima conclusio. Res nõ est vniuersale in actu, nisi quando actu abstrahitur species intelligibilis à phantasmatis. Patet, quia esse vniuersale in actu, est esse intelligibile in actu: sed res non est actu intelligibilis, nisi quado actu abstrahitur eius species, vt patet tertio de anima. text. 8. nam per speciem intelligibilem receptam in intellectu possibili, per virtutem intellectus agentis, intellectus possibilis fit actu intelligens: ergo non est actu vniuersale, ante huiusmodi abstractionem.

¶ Secunda conclusio. Res nihilominus antequamq; operationem intellectus, sunt simpliciter species, & genera, & ita sunt appellandæ. Quod patet ex cõmuni modo concipiendi: quia Petrus est homo, & Paulus est homo, & homo est animal, & equus est animal: nõ licet sine operatione intellectus nõ sint actu vniuersalia, sunt tamen species, & genera.

¶ Etiam probatur ex eo, quod vniuersale est obiectum intellectus, non solum quia actu mouet, sed quia est motiuum intellectus: sicut color est obiectum visus, licet actu non videatur. Sic etiam potest intelligi vniuersale esse genus & species ante operationem intellectus, & tamen ratione vniuersalis non habet. Et licet sit obiectum intellectus (vt Scotus argumetur) & oportet obiectum esse ante intellectum, cuius est obiectum, non obstat. Ratio est. Nã vniuersale in actu, prout est in intellectu possibili, præcedit quidem, & sic est ante operationem intellectus possibilis: nam per virtutem intellectus agentis, abstracta specie intelligibili, fit vniuersale. Et in hoc sensu est verum quod dicit Scotus: vniuersale, obiectum intellectus, esse ante operationem eius. Si tamen intelligamus operationem intellectus agentis, abstrahentis species intelligibiles à phantasmatis, cuius operatione fit vniuersale actu, tunc vniuersale non est ante tale intellectus operationem: imò causatur per eam: & tunc vniuersale nõ est obiectum intellectus agentis, sed fit ab ipso intellectu agenti vniuersale: & obiectum intellectus possibilis, fit vniuersale actu per intellectum agentem.

¶ Hæc sententia videtur quidem conuenire cum Scoti opinione quatum ad aliquid: sed differt ab ea in hoc: quia Scotus opinatur rebus secundum se conuenire vniuersalitatatem, omni prorsus seclusa operatione intellectus: verum de mente. S. Thom. est, id non conuenire, sine operatione intellectus: nam si intellectus agens, species non

Venetus.

1. Conclusio.

Ratio.

2. Conclusio.

1. Ratio.

non abstraheret, nunquam vniuersale causaretur: licet species, & genera essent in potetia tantum: sed quod sit actu vna natura humana in pluribus, non est, nisi abstrahatur.

Ad 1. arg.

¶ Ad argumenta in contrarium ex dictis patet solutio. Ad primum enim concedimus verum esse ex sua natura habere aptitudinem. Et sunt species & genera: sed actu vniuersalia nõ sunt, nisi per operationem intellectus.

Ad 2. arg.

¶ Ad secundum, conceditur quod vniuersale est obiectum intellectus possibilis, tamẽ nõ est obiectum intellectus agentis: sed per virtutem eius constat vniuersale, abstrahendo species intelligibiles à phantasmatis. Et ad tertium: esse enim reale habet ante operationem intellectus: sed esse vniuersale est per operationem eius.

Ad tertium.

QVÆSTIO. III.

Vtrum vniuersale sic sit actus intellectus, quod non possit esse sensus.

1. Argum.

¶ Vtritur tertio, an vniuersale sic sit actus intellectus, qd nullo modo possit sensui conuenire. Et videtur qd sit sensus. ait Ari. 2. Poster. Sensus est vniuersalis, licet sentire sit singulare. Sequitur ergo quod non solum intellectus est qui vniuersale facit.

2. Argum.

¶ Secundò dicit Ari. 2. de anima. tex. 63. Visus nõ decipitur circa colorem quoniam color: neq; auditus circa sonum quia sonus, sed circa coloratum: Si ergo non decipitur sensus circa colorem vniuersaliter eod est, quia proprium sit obiectum eius, circa qd non contingit deceptio: vt in libris de anima late tractatur.

3. Argum.

¶ Tertio. Si vniuersale non est obiectum sensus, est, quia singulare est primum eius obiectum: sed hoc non potest esse: nam cum prima obiecta diuersificent potentias, & sensus visus multa singularia videant, iam diuersa essent vi suæ potentia: sed non est nisi vna: ergo eod est, quia primum, obiectum est vniuersale, scilicet, color, & sic habetur intentum.

1. Notabi.

¶ In contrarium est Aristote. vt in præcedenti quæstione dictum est, de quo in prologo Metaphysicæ.

¶ Pro solutione oportet considerare, quod vniuersale, dupliciter accipitur: vno modo secundum quod subest intentioni vniuersalitatatis, vt naturam illam communem dicat, pro quanto est sub illa intentione, in quantum per operationem intellectus pluribus communicari cõfide

ratur. Secundo modo vniuersale sumitur pro natura generica vel specifica, cui tribuitur talis intentio, & quæ fundamentum eius est.

2. Notabi.

¶ Secundò notandum, quod vniuersale potest esse obiectum alicuius potetia dupliciter: vno modo sub ratione vniuersalitatatis. Vt si intelligo naturam humanam vel naturam animalis sub ratione vniuersalitatatis, nihil de singulari cõsiderado, sed ab omnibus abstrahedo. Alio modo vniuersale est obiectum, sed nõ ratione vniuersalitatatis, sed singularitatis, ita vt singularitas sit ratio sine qua nõ, vt si albedinẽ video, quia hic color est, &c.

1. Conclusio.

¶ Ad quæstionem prima conclusio. Vniuersale, vt intentioni vniuersalitatatis subest, sic proprium intellectus, vt nullo modo sensui possit conuenire. Patet, quia nullus sensus siue interior, siue exterior in aliquod potest omnino à materia abstractum, sed hoc vniuersale, vt intentioni subest ab omni materia abstrahitur: sequitur ergo nõ posse sub sensu, &c. Et probatur apertissimè. Eo modo vniuersale, potest cadere sub potetia, quo & species abstracta: sed species abstracta à materia, in qua ratio vniuersalitatatis cõsistit, solum in intellectu est: & in sensu non reperitur: ergo vniuersale vt subest intentioni vniuersalitatatis, in sensu non potest dari.

2. Conclusio.

¶ Secunda conclusio. Vniuersale pro vt natura dicit, cui talis tribuitur intentio, in sensu reperiri potest sicut & singulare. Patet. Nam eo modo potest in potetia sensitua reperiri talis natura quæ fundamētum vniuersalis, quo modo & est: sed talis in singularibus est: ergo sensu percipi potest. Item, Omne singulare obiectum sensus proportionatum est: sed natura illa vniuersalis, in qua intentio vniuersalitatatis fundatur, verè in re singulari est: ergo poterit sub potetia cadere sensitua.

1. Corollaria.

¶ Ex quibus sequitur corollariè, quod tam in sensu quam in intellectu vniuersale cadere potest, sed tamen non eadem ratione: si quidem in intellectu est cum illa collatione, cuius propria operatio est: in sensu tamen non sic.

2. Corollaria.

¶ Secundò sequitur vera esse quæ in prædicta quæstione dicta sunt, vniuersale esse operationem intellectus: & eiusdem esse facere vniuersalitatem in rebus: de quibus Doct. or San. 12. quæ. 29. art. 6. qd si aliquando legas in Ari. & Comment. & alijs, quod sensus tantum singularium est, & quod solum singulare cognoscit, & quod cognitio singularium propria sensuum est, intelligi debet, quod sensus nõ fertur in vniuersale, vt vniuersale est, quia hoc intellectus est proprium, sed tamẽ fertur in vniuersale vt in singularibus est.

S. Thomas

¶ Ad argumenta. Ad primum & secundum ex Logi. B 2 di. 115

Ad 1. & dictis manifesta est solutio, in quo sensu debet secundum. intelligi Aristote.

Ad tertium. ¶ Ad tertium dicendum, quod obiectum sensus & singulare est, & vniuersale, pro vt in singularibus est: neq; oportet ponere diuersas potentias sensitivas ob diuersitatem obiectorum materialium: quia ratio formalis vna est: nam si visiva potentia fertur in hoc albū & in illud nigrum, non est quia hoc est album & illud est nigrum, sed ea ratione qua hæc colorata sunt: quia color est obiectum potentie adæquatum, &c. & quo ad hoc in vna ratione conueniunt albū, & nigrum.

QVÆSTIO. III. De secundis intentionibus.

Argumentum. ¶ Quæstio quarta, vtrum nomina secundarum intentionum supponant pro singularibus indiuiduis personaliter. Et videtur quod sic: quia (teste Aristote.) vniuersalia nihil sunt præter singularia: sed singularia sunt idem cum eis realiter, licet ratione distinguantur, ut dictū est: ergo nomina vniuersalia supponunt pro singularibus. Ita vt hæc sit vera. Petrus est species: & hæc bona consequentia. Petrus est homo: & homo est species: ergo Petrus est species.

In contrarium. ¶ In contrarium est, quia cum species sit quæ prædicatur de pluribus numero differentibus: & Petrus, & Ioannes non prædicentur, sequitur quod species non supponat pro Petro.

Notandum. ¶ Pro solutione quæstionis notandum, quod apud Dialecticos, intentio, est conceptus intellectus: vnde prima intentio, est primus conceptus habitus de re: vt conceptus qui habetur de Petro, in quantum talis res. Et termini significantes tales res, dicuntur primæ intentionis. Secunda intentio est, secundus conceptus habitus de re: qui ideo secundus dicitur, quia præsupponit priorem: nam cognito homine intellectu (quia potentia est reflexiua) reflectit se supra rem cognitam, & attendens quod talis natura sic abstracta conuenit pluribus numero, format secundum conceptum, scilicet, speciem, quo significatur illa proprietas, scilicet, conuenire pluribus. Et egregie Boetius declarat secundas intentiones fundari in primis: tanquam in fundamento, & causa. Nisi enim ex primaria significatione, intellectus intelligeret naturam humanam pluribus communicatam: non secundò, haberet conceptum speciei. Verum hæc talis secunda notitia, quæ compa-

Boetius.

ratua est, non facit actu vniuersale, sed præsupposita eius vniuersalitate, & comunicabilitate, cognoscens illam rei proprietatem, tribuit ei nomē speciei. Et quia contingit sæpè res nominare nomine conceptuum (sicut statuum vocamus artem) sic res vocantur intentiones: vt intentio dupliciter accipiatur: vno modo pro conceptu formali: aliò modo obiectiue: & sic in præsentiarum.

¶ Prima ergo intentio est id, quod primò de re concipitur, sine respectu ad intellectum. Secunda intentio est, quod secundò concipitur de re per operationem intellectus. Ex istis sequitur, quod tam prima intentio, quam secunda (si formaliter accipiant) sunt entia realia. Si verò obiectiue, prima intentio est ens reale: secunda rationis. Et si prima non est relatio, secunda tamen est relatio rationis: quia per operationem intellectus solū. Quæ relatio, non est, qua vniuersale, vel quia illa secunda intentio, ad intellectum refertur: sed quia ad sua inferiora, & de quibus prædicatur. Et licet secunda intentio sit ens rationis, & vocetur ens diminutum, non tamen est fictitium, vt Chymæra: nam non est ens rationis, sicut pura negatio, quæ nullū prorsus habet fundamentum in re correspondentem: nec est sicut priuatio, cæcitas, quæ licet sit ens rationis, habet fundamentum remotum animal, & propinquum, aptitudinem ad actum. Sed tamen vniuersalitas, quæ est relatio rationis, habet in re fundamentū remotum, scilicet, naturam denominatam speciei, vel generis: & fundamentum proximum est cognitio: quia per intellectum abstrahitur, in quo differt a priuatione. Quorum abstractorum non est mendacium: vt solet dici, Abstrahētium enim non est mendacium.

¶ Ad quæstionem ergo responderetur per duas conclusiones: quarum prima. Nomen secundæ intentionis vniuersalis, non supponit pro singulari in quo est natura, sed pro sola natura sic abstracta, cui conuenit illa intentio. Quod probatur de hoc nomine, species: nō enim supponit pro Petro, aut Ioanne, sed pro homine in vniuersali. Quod ex Dialecticorum regula constat, Talia sunt subiecta, qualia permittuntur ab eorum prædicatis. Nomen enim secundæ intentionis positum à parte prædicati, proprium appellat conceptū supra subiectum. Vt in hac. Homo est species: facit prædicatum, vt subiectum supponat pro homine, non quomodo cunque, sed in quantum concipitur illo vniuersali conceptu homo. Et sic res quæ est homo, est species, in quantum obicitur huic conceptui homo, per quem abstrahitur à singularibus. Et

¶ Ad argumentum. ¶ Ad argumentum in contrarium. Quando dicebatur, quia vniuersalia nil aliud sunt quam ipsa singularia, quia idem realiter, &c. licet, ratione distinguantur, concedimus ita esse: sed non sequitur: ergo intentio pro illis supponit: quia intentio est causata per operationem intellectus abstrahētis, & licet in veritate ipsa natura non sit nisi in singulari, tamen quia intentio ad ipsam naturam terminatur considerata prout abstracta, in qua abstractione habet rationem vniuersalis: ob id solum intentio supponit pro tali natura: & non pro singulari in quo est ipsa natura.

¶ Sed posset quis contra solutionem insurgere, hoc non posse stare. Nam cum (vt dictum est supra) natura ipsa sit idem realiter cum singulari, quomodo potest in veritate fieri talis abstractio: & si fieri nō potest, cum natura nō per se reperiatur: sequitur secundam intentionem solum pro re singulari supponere.

¶ Pro solutione notandum, quod (vt dicit Sanctus Thomas. 1. p. quæst. 85. artic. 1. ad primum) abstrahere contingit dupliciter. Vno modo per modum compositionis, aut diuisionis: & isto modo abstrahere rem ab aliquo, à quo separata non est, non contingit sine falsitate: vt si quis abstraheret risibilitatem ab homine. Alio modo cōtingit abstrahere per modum simplicitatis: sicut quando intelligimus vnum in

Quid prima intentio. Quid. 2.

Relatio rationis differt à priuatione.

2. Phy. tex. cō. 18. & 13. Met. c. 3. e. d.

1. Cōclusio ad quæstionem.

Ratio.

Regula dialecticorum

bus. Et facit vt ly homo, supponat suppositione, non personali, sed simplici, pro natura: vt diximus, quando de suppositionibus loquuti sumus. Pater. Petrus est species, est falsa: & hæc. Homo est species, est vera. Causa est: quia ly species, nomen secundæ intentionis, non supponit pro re, in qua est natura: nam aliàs tā vera esset hæc. Petr⁹ est species, sicut ista, Homo est species: sed ista secunda cōceditur vt vera. Ratio est: quia in ista, Homo est species, ly species, supponit pro illa natura vniuersali sic cōsiderata, & per intellectum abstracta.

¶ Secunda conclusio. Sicut nomen secundæ intentionis speciei, vel generis, nō supponit pro indiuiduo, sed pro natura cuius est intentio: sic nomen secundæ intentionis indiuidui, nō supponit pro specie, vel pro genere. Probatur. Hæc est falsa. Homo est indiuiduum: & nō ob aliud, nisi quia indiuiduum non significat speciem, neque genus: ergo sequitur quod nomen indiuidui, solum supponit pro indiuiduo, & non pro specie, vel genere. Et sic manet soluta quæstio, videlicet, quod nomina secundæ intentionis solum supponant pro illa natura abstracta per operationem intellectus agētis, abstrahētis à conditionibus indiuiduantibus.

¶ Ad argumentum in contrarium. Quando dicebatur, quia vniuersalia nil aliud sunt quam ipsa singularia, quia idem realiter, &c. licet, ratione distinguantur, concedimus ita esse: sed non sequitur: ergo intentio pro illis supponit: quia intentio est causata per operationem intellectus abstrahētis, & licet in veritate ipsa natura non sit nisi in singulari, tamen quia intentio ad ipsam naturam terminatur considerata prout abstracta, in qua abstractione habet rationem vniuersalis: ob id solum intentio supponit pro tali natura: & non pro singulari in quo est ipsa natura.

¶ Sed posset quis contra solutionem insurgere, hoc non posse stare. Nam cum (vt dictum est supra) natura ipsa sit idem realiter cum singulari, quomodo potest in veritate fieri talis abstractio: & si fieri nō potest, cum natura nō per se reperiatur: sequitur secundam intentionem solum pro re singulari supponere.

¶ Pro solutione notandum, quod (vt dicit Sanctus Thomas. 1. p. quæst. 85. artic. 1. ad primum) abstrahere contingit dupliciter. Vno modo per modum compositionis, aut diuisionis: & isto modo abstrahere rem ab aliquo, à quo separata non est, non contingit sine falsitate: vt si quis abstraheret risibilitatem ab homine. Alio modo cōtingit abstrahere per modum simplicitatis: sicut quando intelligimus vnum in

si. Cōclusio

Ratio.

A. d. argu.

Replicatur

Notandum S. Thom. Duplex abstractio.

aliqua re, non considerando aliam rem. Vt si albedinem considerem in lacte, non considerādo dulcedinem, fieret talis abstractio. Vel considerando risibile in homine, nihil de rationali considerando. Et de istis dicitur, Abstrahētium non est mendaciū. Potest enim intellectus per vim suam, illa quæ separata nō sunt, distinguere, & separare, vnam, intelligendo sine alia. Sic intellectus abstrahit vniuersale à singularibus: & naturam specificam à suis indiuiduis, & genericā ab speciebus. Et ibidē S. Tho. & in opusculo. 55. sic intelligit. Et quidē ista abstractio cuius nō datur mendaciū, fit penes hoc, quod intellectus cōparat illā naturā, abstractā, à conditionibus indiuiduantibus, ad ipsa singularia. Ex istis ergo soluitur argumentum. Nam licet verum sit naturam ipsam non reperi nisi in singularibus: intentio tamen non supponit pro singularibus, sed pro natura ipsa abstracta ab intellectu: sine aliquo mendacio in hoc: quod illam naturam consideratam absolutē, sine aliqua cōditione indiuiduante: comparat intellectus ad singularia ipsa, quæ talem participant naturā. Et quia licet re nō differant, differunt ratione: sufficit talis differentia, & distinctio ad hoc, quod intellectus possit naturam ipsam denudatam considerare.

¶ Hic obiter notandum erit vt notat Soto in ista quæstione, & Ayala in suis prædicabilibus in prima quæstione de existentia vniuersaliū, quendam malè intellexisse Sanct. Thom. putātem eum dicere, illam naturam fieri vniuersalem solum per cōparationem intellectus ad singularia: sed (vt dicit Ayala) à veritate Thomæ toto coelo deuiavit: cum ipse in locis citatis dicat, quod species nō est vniuersalis, quia est in anima, ex hoc, quod comparatur ad multa singularia, sed absque tali cōparatione.

¶ Sed pro complemento materie de vniuersalibus, oportet notare modum loquēdi in istis: & similiter, quomodo sit verum, solum ratione distinguere vniuersalia ab ipsis singularibus, in quibus sunt: & quid antiqui senserunt de ipsis vniuersalibus.

¶ Quantum ad primum, de vniuersalibus contingit dupliciter loqui: vno modo per nomina primæ intentionis: alio modo per nomina secundæ intentionis. Primo modo enuntiando concretum de concreto, aut abstractum de abstracto, aut abstractum de concreto. Exemplū primi. Homo est animal, Homo est rationalis. Et sic notum est, has prædicationes esse veras formaliter, quia quidditatiuè vnum de alio. Secundo modo contingit sic. Humanitas est animalitas.

Dilatio re plice.

Nota.

Dupliciter cōtingit loqui de vniuersalibus.

malitas. Humanitas est rationalitas. Vtrum istæ veniant concedendæ? Nam reales omnes cõcedunt esse veras prædicationes, quando cõcretũ de cõcreto: sic quando abstractũ de abstracto. Doctor sub. tamen negat esse verã prædicationẽ, in. 1. sent. dist. 2. quæ. 7. & dist. 5. quæ. 1. Et ratio eius est, quia ponit inter illa formalẽ distinctionem: de qua inferius.

Scottus.

S. Th. 1. p. 3. art. q. 3. Tertiõ prædicatur abstractum de cõcreto, vt Homo est humanitas. Et hanc omnes reales dicunt esse falsam, licet Ocham concedat, vt supra diximus. Quam negant, nõ quia distinguitur essentia hominis ab ipso cuius est: sed propter diuersum modum significandi terminorum: quia abstractum significat per modum formæ, & per modum partis: & concretum, seu denominatum, per modum habentis formam, & per modum totius. Et ob id potius conceditur, Homo habet humanitatem, quam Homo est humanitas. Et sic ait Arist. 2. de anima. tex. 64. Humanitas non net, aut ambulat, sed homo. Sic antiqui omnes distinctionem realem ponebant inter hominem, & humanitatem: quia aliquid includitur in supposito, quod non est de essentia nature, vel speciei, quæ per definitionem declaratur.

Aristot.

¶ Quando verõ vniuersalia, nominibus secundæ intentionis nominantur, iam dictum est in quæstione præcedenti: vt quando dicitur, Homo est species, Animal est genus, Petrus est indiuiduum. Restat dicere de distinctione reali, & rationis.

Quomodo aliqua dist. distinguuntur realiter.

¶ Pronunc (alibi fortè latius) distinguuntur aliqua realiter, quando se habent sicut res, & res, & vnum non est aliud, seclusa omni operatione intellectus: sicut accidens & subiectum: & Petrus & Ioannes. Alia distinguuntur ratione: & sunt illa, quæ sunt idem in veritate, sed tamẽ secundum operationem intellectus fit distinctio, & abstractio vnius ab alio: vt vniuersale distinguitur à singulari in quo est, vt dictum est, naturam humanam distingui per operationẽ intellectus à Petro in quo est: nõ distinguitur sicut res & res: sicut in homine animalitas, & rationalitas: solum ratione distinguuntur: & Petrus dormiens distinguitur à seipso quando dicitur, per solam operationẽ intellectus. Omnes antiqui fuerunt cõtenti hac duplici distinctione, scilicet, reali, & rationis.

Distinctio formalis.

¶ Doctor subtilis suo ingenio adinuenit aliam distinctionem mediam inter has duas, quam vocat formalem, minorem quidẽ reali, sed maiorem quam sit rationis: in loco supra citato: & in. d. 8. q. 4. loquens de attributis diuinis, dicit. Illa distinguuntur formaliter, quæ licet sint vna

res, aliquid tamen est de essentia, & definitione quidditatiua vnius, quod non est de essentia alterius. Et ad propositũ dicit, humanitas est eadem res quæ animalitas, sed quia in definitione humanitatis includitur rationalitas, quæ non includitur in definitione animalitatis, humanitas, & animalitas distinguuntur formaliter: ob id dicit hanc esse falsam, Humanitas est animalitas: licet hæc sit vera, Humanitas est res, quæ est animalitas. Verum S. Tho. & alij solum ponunt rationis distinctionem inter humanitatem, animalitatem, & rationalitatem. Et licet opinio Scoti possit defendi, & habeat suam probabilitatem: tamẽ videtur esse contra intentionem Arist. qui ponit solũ rerũ duas distinctiones. scilicet realem, & rationis. 5. Meta. cõm. 14. & li. 6. text. 6. Cum ergo distinctio sequatur rerum naturam, & non detur nisi ens reale, & ens rationis: non erit necessariũ ponere distinctionẽ vltra realem & rationis. Sed de hoc aliàs.

Aristot.

¶ Sequitur quid antiqui senserint de vniuersalibus. Commentator Auerois vltra illa, quæ supra allegata sunt, in li. Periherme. cõm. 4. super illa Arist. verba, Rerum, alia sunt vniuersales, ait. Intentiones sunt duobus modis: aut vniuersales, aut particulares. Vniuersalis definitionẽ, glossat sic: est intetio, de cuius proprietate est, quod prædicetur de pluribus: vt animal, de homine, & de equo: vbi constat intentiones capi nõ pro conceptibus, sed pro ipsis rebus cognitis: quod maximẽ fauet realibus.

Quid anti qui de vniuersalibus. Commentator.

¶ Boetius grauisissimus author, simul & beatus, editione. 2. Periher. lib. 2. ait. Omnis propositio significationis suæ proprietatem, ex subiectis intellectis capit: sed quoniam necesse est in intellectu, rerum esse similitudines, vis propositionum per intellectum ad res quoq; cõtinuatur, Atque ideo cum aliquid affirmare, vel negare cupimus, hoc ad intellectus, & conceptiones, antequam; qualitatem refertur. Quod enim imaginatione intellectuque concipimus, id in affirmatione, vel negatione ponentes, affirmamus, vel negamus. Hæc ille. Ex quibus colligitur, quod in hac: Homo est animal, cum subijcitur vniuersale, subiectum erit homo, secundum quod habet esse cognitũ. Et sic vniuersale, erit cõceptus obiectiuus, vt supra diximus. Et post dicit. Ex rebus intellectis, sumitur quãtitas propositionis, & ex placito, qualitas. Videmus enim alias esse in rebus huiusmodi qualitates, quæ in aliam conuenire non possunt, sed in vnam particularem, singularemq; substantiam. Alia est enim qualitas singularis, vt Platonis vel Socratis: alia est quæ communicata cum pluribus, totam se singularis, & omnibus præbet: & ipsa humani-

Boetii is.

manitas est huiusmodi qualitas, quæ singularis tota, & omnibus tota. Cum hoc ergo ita sit, homo dicitur vniuersale, ipsa verõ Platonitas, particulare. Et infra, homo est vniuersale: humanitas nanq; ex singulorum hominum collecta naturis, in vnam quodammodo redigitur intelligentiam.

¶ Theophrastus Aristot. discipulus vniuersale vocat, quod de pluribus naturaliter prædicatur: vt homo. Non quod positione, vt hoc nomen Alexander de Troiano, & Macedoni filio Philippi prædicatur. Hoc enim positione de pluribus dicitur, illud natura. Hæc ille. Et hæc sufficiant de vniuersalibus.

QVÆSTIO.V.

An recta sit diuisio intentionis, in primam & secundam intentionem.

¶ Quæstio quinta. Quia sermo de secundæ intentione est, operæ pretiũ videtur inquirere, an recta sit diuisio cõceptuum, in conceptum primæ intentionis, & secundæ intentionis. Et videtur quod nõ, nõ omnis cõceptus est quid reale & ples intellectus dicitur, sed secundæ intetio nõ est ens reale, sed rationis potius: ergo nõ recte cõceptus, in primæ & secundæ intetionis diuiditur. Maior est manifesta, & minor diffinita est in præcedentibus: siquidẽ secundæ intetio ens rationis vocatur, vt diuiditur contra ens reale.

¶ Secundõ. est argumẽtum ex Auice. in 4. metaphy. qui dicit dialecticam esse de secundis intentionibus, quæ sunt entia rationis: si ergo de secundis intentionibus est: aut ergo illæ intentiones sunt entia realia, vel nõ: si sunt, ergo dialectica non est de entibus rationis. Si non sunt entia realia: ergo non sunt entia, sic non est recta diuisio.

¶ Tertio. Illius quod non est, scientia non datur: sed ens rationis non est: neque secundæ intetio est: quia id quod est fictitium, in veritate nõ est: ergo neq; in veritate cognoscitur: quia res sicut se habet ad esse, se habet ad cognosci.

¶ In contrarium est Aristote. ¶ Pro solutione quæstionis oportet notare, quod tam primam, quàm secundam intentionem, dupliciter sumuntur, scilicet, obiectiuẽ, & formaliter. Prima intetio obiectiuẽ est ipsa res intelligibilis, vt si hominem intelligam, iã hominis, quidditas obiectiuẽ prima intentio est, quia ipsa primõ intellectui præsentatur, in quam cognoscẽ

1. Notabi. Dupliciter tam primam quam secundam intetio.

dã intellectus possibilis actuatus per speciem tendit: vnde lapis obiectus intellectui per speciem intelligibilẽ, prima vocatur intetio obiectiuẽ. ¶ Formalis est ipse cõceptus formatus de re obiecta, qui dicitur ratio, vel definitio, qui fundatur immediate in re obiecta, animal rationale, vt est definitio, hominis, comparatur ad hominis naturã, sicut prima intentio formalis, ad primam intentionem obiectiuẽ.

1. Intentio formalis.

¶ Secunda intentio obiectiuẽ est respectus rationis, qui rem consequitur, vt est obiecta intellectui, & per primam intentionem formalẽ cognitam, quod sit. Quia quãdo intellectus quidditatem rei intelligit in vniuersali: non intelligit vt singularia respicit, imõ vt abstrahit ab eis, & in quadam communitate obijcitur intellectui: vt autem est sic obiecta & cognita per primam intentionẽ formalem, intellectus aduertit, quod ad eam sic obiectam consequitur quidam respectus, qui communitas dicitur: vt quidditas sic intellecta est communis omnibus suis inferioribus, & hic respectus est resolutio rationis, eo quod nõ cõsequitur rem vt habet esse ad extra, sed vt obiecta est intellectui sine cõditionibus materialibus: & dicitur secundæ intentio obiectiuẽ, quia secundõ intellectus attendit ad quidditatem rei vniuersalem primõ cognitam per primam intentionem formaliter vnde consequitur talis respectus.

2. Intentio obiectiuẽ.

¶ Secunda intentio formaliter est secundus cõceptus productus ab intellectu de re vt stat sub illo respectu rationis. Nam postquã intellectus aduertit naturam rei sic intellectã in vniuersali esse communem suis inferioribus, & in eis reperiri, format naturam generis & speciei, & hæc est secunda intentio formalis. Hæc omnia latè tractat Herueus in. 3. quotlib. q. 1. & Herueus.

2. Intentio formalis.

¶ Ad quæstionem prima conclusio: Conceptus intellectus conuenienter diuiditur in primam & secundam intentionem formaliter sumptas. Patet, quia omnis conceptus intellectus vel fundatur immediate in re obiecta, & sic est prima intentio formalis, quæ est quidditas, vel ratio rei: vel fundatur immediate in re vt stat sub illo respectu rationis in quantum prædicatur de suis inferioribus, & est secunda intentio formalis: sed vtroq; modo ens reale est tam prima quàm secunda intentio, quia verẽ conceptus sunt & actus intellectus.

1. Cõclusio.

¶ Secunda conclusio. Conceptus intellectus non recte diuiditur in primam & secundam intentionem obiectiuẽ sumptas. Patet. In omni bona diuisione oportet quodlibet membrum sub diuiso sic cõtineri, vt de eo prædicetur: sed

2. Cõclusio.

capiendo obiectiue neque prima intentio conceptus est, nec secunda: sequitur quod non sit bona diuisio. Non prima, quia ipsa est res ipsa intellecta, que non est conceptus. Nec secunda, quia est ille respectus rationis, qui consequitur ipsam rem sic intellectam ut abstrahit à singularibus, & hic respectus conceptus non est. Et notandum, quod ad ens rationis non requiritur quod sit quid actu fabricatum per intellectum, sed sufficit vel quod sit fabricatum per intellectum, vel quia non alio modo est ens, nisi quia apprehenditur ab intellectu, & hoc modo est ens rationis secunda intentio obiectiue.

¶ Ex istis sequitur, quod tam prima quam secunda intentio & possunt dici conceptus intellectus, & negari: nam capiendo obiectiue, non sunt conceptus: si tamè formaliter, tam prima quam secunda intentio conceptus sunt, & ens reale: quod valde notandum propter argumenta, quæ fieri solent in hac materia, de quo vide Capreo. in primo. distin. 23. quæstio. 1. contra primam conclusionem.

Ad primū.

¶ Ad primum argumentum respondetur, quod secunda intentio, que ens rationis dicitur, si formaliter capitur, est realiter & verè conceptus intellectus: & quauis ens rationis dicatur, quia per operationem intellectus sit illa intentio secunda, sed tam enverè conceptus est, & quid reale. Si tamen capiatur obiectiue, argumentum concludit.

Ad secundū.

¶ Ad secundum dicendum, Dialecticam esse de secundis intentionibus, & secundæ intentionis ita sunt entia rationis, ut conceptus non sit nisi: & de secundis intentionibus sic est, ut de illis & obiectiue & formaliter.

Ad tertium.

¶ Ad tertium ex dictis patet solutio. Nam & si secunda intentio obiectiue sumpta realiter non sit, ipsa tamen formaliter verè conceptus est intellectus, de quo & scientia haberi potest, & etiam obiectiue, licet à parte rei commune non detur, quod intellectui se se obijcit. Extra singularia tamen commune ipsum considerat, & illius scientia est, pro quâto fundamentum habet in quidditate rei secundam primam intentionem intellectui obiectam. Hæc dicta sunt ad maiorem intelligentiam secundæ intentionis & entis rationis in prædicabilibus maximè.

Q V Æ S T I O. VI.
De subiecto prædicabilium.

Varietur principaliter, quid sit subiectum huius libri prædicabilium: vniuersale, vel prædicabile? Et videtur quod nec hoc, neque illud. Non vniuersale: quia cuiuslibet propriæ scientiæ, proprium est subiectum: sed Dialectica est scientia peculiaris (ut supra dictum est) ab alijs distincta: ergo eius subiectum oportet sit particulare, & distinctum: sed vniuersale, est quid commune in omnibus scientijs realibus: quia scientia non est de singularibus, sed de vniuersalibus: idè dicendum de prædicabili.

Argumentum.

In contrarium.

¶ In contrarium est, quia vna scientia solum circa vnum obiectum, vel vnum proprium subiectum: sed hæc, quæ de istis quinque vniuersalibus, vna est: ergo circa vnum obiectum: & non videtur aliud nisi vniuersale, cum quinque prædicabilia quinque sint vniuersalia, & de ipsis dicit Porphyrius se tractaturum.

¶ Hæc quæstio mota videtur, ut fiat distinctio de vniuersali, prout in Dialectica: & de eo prout in alijs scientijs: nam sicut argumentum à principio positum probat, vniuersale est, quod in alijs realibus scientijs consideratur: cum scientia non nisi de incorruptibilibus: ut sunt vniuersalia. Pro quo notandum, vniuersale sumi tripliciter: vno modo pro abstracto: alio modo pro per se significato, id est pro vniuersalitate: & tertio modo, sumitur pro aggregato ex vtroque. Licet improprie hoc sit: non enim album, dicit aggregatum ex Petro, & albedine, quod est ens per accidens: sic nec proprie vniuersale capitur pro aggregato ex natura, & vniuersalitate: imò nec secundo modo accipitur proprie vniuersale, scilicet, pro vniuersalitate: quia albedo non est album, sed albi forma. Ita secunda intentio obiectiua non est vniuersale, sed vniuersalitas. Ob id si proprie loquendum est, vniuersale dupliciter accipitur: vno modo pro natura absolute, quod est pro abstracto: alio modo pro ipsa natura, in quantum est conceptus obiectiuus, vel in quantum sic cognita.

Tripliciter sumitur vniuersale.

¶ Natura dicitur abstractum, quia subternitur secundæ intentioni, & ab ea denominatur. Et intentio dicitur per se significatum: quia concretum per se significat, forma est.

¶ Substratum multis modis nominatur. Aliquò performam, Humanitas. Animalitas, Aliquò quidditas: Essentia: Natura. Aliquò ratio hois. Ratio aialis. Quod est id, quod importat definitio.

¶ Ad quæstionem sit prima conclusio. Dialectica tractat de vniuersalibus, pro quâto substat secundis intentionibus: hoc est, si tractat de vniuersalibus, non secundum absolutam considerationem sed secundum quod conueniunt esse vniuersales.

1. Conclusio.

Ratio.

uerfalia per operationem intellectus, abstrahendo à singularibus. Probatur. Nam Dialecticus considerat de homine, sicut & Physicus: sed tamen non considerat de eo, quia constat ex materia & forma: neque quia propria eius passio sit esse risibilem, vel disciplinæ capacem: sed solum per hoc, quod natura eius est species quædam, quæ communicatur indiuiduis æqualiter. Nec tractat de homine, quatenus aptus ad virtutem: sicut moralis Philosophus. Similiter considerat Dialecticus de animali, non in quantum hanc, vel illam habet animam, quæ educibilis est de potentia materiæ: vel non educibilis: quia hoc ad naturalem: sed pro quanto habet naturam genericam, quam plures participat species. Ex quo sequitur, quod ad Dialecticum spectat de istis vniuersalibus considerare, non absolute, sed pro quanto substantia secundis intentionibus.

¶ Et aduerte quod ratio entis rationis, ut ad dialecticum expectat: non est eo, quod ens de quo considerat subiectiue sit in intellectu: ut conceptus & species intelligibiles, & habitus scientifici. Neque est ut obiectiue, sic in intellectu: quia sic lapis est in intellectu sed est de eo quod est in intellectu, sicut modus consequens naturam rei: ut obijcitur intellectui. v. g. si natura hominis debet intelligi sed ut obijciatur sine conditionibus indiuiduantibus: non ut habet esse in Sorte vel Platone. Sed ut quodam commune & indistinctum: communitas ergo, consequitur naturam intelligibilem, & tale proprie dicitur ens rationis, ut distinguitur contra ens reale quod dicitur secunda intentio obiectiue: super quam intellectus fundat conceptum generis, vel speciei: quia intellectus, apprehendit naturam, ut prædicabilem de pluribus: & quod sit ens rationis, patet: quia illa communitas non conuenit rei, ut habet esse in singularibus: neque causatur ab intellectu possibili, imò præcedit actum intelligenti: prius enim natura rei in communi, & non ut hæc, obijcitur intellectui. Per receptionem speciei intelligibilis, quæ intelligatur: & sic non sunt subiectiue, in intellectu huiusmodi entia: & si non sunt subiectiue erunt obiectiue: & nullo modo habent esse in singularibus: & sic sunt entia rationis.

2. Conclusio.

¶ Secunda conclusio. Subiectum huius libri prædicabilium est vniuersale, habens rationem communem genericam ad quinque prædicabilia. Probatur. Nam illud est subiectum alicuius libri, quod principaliter tractatur in eo, & ad quod omnia, quæ ibi considerantur, reducuntur, & sub ratione illius considerantur: sed quinque prædicabilia habent ordinem ad ly vniuersale, tanquam ad genus, & omnia considerata in eis

Ratio.

sub ratione vniuersalis considerantur. Nec obstat, quod aliqui negent vniuersale esse genus, & vocent analogum respectu quinque prædicabilium: quia per prius dicitur de genere, quam de differentia: sed tamen potest dici genus.

Corollarium.

¶ Sequitur ex dictis, quod subiectum huius libri est inferius ad subiectum Dialecticæ absolute: nam subiectum in Dialectica, est ens rationis: modo vniuersale, inferius ad ens rationis est: nam sequitur. Est vniuersale: ergo ens rationis. Non tamen valet contra. Est ens rationis: ergo vniuersale: cum multa sint entia rationis, quæ non sunt vniuersalia.

3. Conclusio.

¶ Tertia conclusio. Licet vniuersale, & prædicabile, conuertitur, sicut subiectum & propria passio (prædicabile enim est propria passio vniuersalis) non tamen proprie subiectum huius libri dicitur prædicabile. Nam illud proprie est subiectum, de quo demonstratur propria passio: sicut scientiæ de homine subiectum est homo, & non risibile, de quo risibile probatur: sed de vniuersali probatur propria passio. scilicet esse prædicabile: & non contra de prædicabili vniuersale: ergo vniuersale est subiectum, & non prædicabile: licet nomininales persistentes in suis nominibus, differentiam non ponant inter vniuersale, & prædicabile: & dicunt esse subiectum hoc nomen vniuersale, & prædicabile. Verum satius est loqui & sentire, ut loquuti sumus, de vniuersalibus ad mentem realem, in quibus fuit sapientia, & maximè fuerunt in Aristotele versati.

Ratio.

¶ Ad argumentum in contrarium. Quando dicitis, Alia scientiæ sunt de vniuersalibus: ergo hæc non peculiariter habet pro subiecto vniuersale: solutio est: concedendo verum esse scientiæ reale de vniuersalibus, sed tamè de vniuersalibus absolute, & non prout substat secundis intentionibus. Nam si physice de homine tractat, & de suis proprietatibus: non prout nomine speciei, vel generis significatur, sed nomine primæ intentionis. Et si mili modo in omni scientia dicendum. Sed Dialecticus tractat de homine in vniuersali: prout nomine secundæ intentionis significatur: prout operatione intellectus est cognitus, esse quædam specificam naturam, communem omnibus hominibus.

Ad argu.

C A P. I.
De genere,

Videtur itaque neque genus, neque species, dici simpliciter. Dicitur enim generis aliquorum hominum aggregatio, qui quidem ad vniuersale quip-

Tex. 1.

quippiā, & inter se habent respectum. Quā significatione, Heraclidarū dicitur genus: quod quidem ex respectu, qui est ab vno (id est ab Hercule) & multitudine eorū qui inter se eam habet coniunctionem, quæ ab illo profluxit, sic est nuncupatum, vt ab alijs generibus sit seunctum.

¶ Dicitur & alio modo genus: vniuscuiusque principii ortus: tam ab eo qui genuit, quā à loco in quo est quispiam ortus. Sic enim Orestem, à Tantalō, Hylum autem ab Hercule, dicimus genus habere: & rursus Pindarum quidem Thebanum genere. Platonem autem Atheniensem dicimus esse. Patria namq; principii est generationis cuiusque perinde ac pater. Hoc autē significatū, vsurpatius esse videtur. Heraclida namque dicitur, qui genere descendit ab Hercule. Et Cecropide à Cecrope, & horum quoque propinqui. Atque prius sanē genus generis cuiusque principii dicitur. Postea verò multitudo eorum, qui ab vno principio, ceu Hercule profluxerunt. Quod quidem à ceteris seingentes, ac separantes, totum aggregatum Heraclidarum diximus genus.

¶ Alio modo dicitur genus id, sub quo species collocantur: accepta fortassis similitudine à prioribus vocabuli eius significatis. Nā & principii quoddam eorū, quæ sub se habet, genus tale est. Et præterea videtur multitudinem omnem amplecti, quam, scilicet, infra se continet.

Textu. 2. ¶ His igitur tribus modis dicitur genus. De tertio verò genere, philosophorum est sermo: quod & describentes sic assignarūt. Genus id esse dicentes, quod de pluribus differentiis specie, hoc ipso quid est, prædicatur. Ut animal. Eorum enim quæ de pluribus præ-

dicantur, alia de vno solo dicuntur: vt indiuia, veluti Socrates, & iste, et istud: alia de pluribus prædicantur: vt genera, species, differentia, propria, & accidentia communiter. Sed non cuiquam proprie. Atque genus est (exēpli causa) animal, species, homo, differentia, rationale, proprium, risibile, accidens, album, nigrum, sedere.

¶ Genus igitur ab hisce quidē, quæ de vno solo dicuntur, hoc sanē differt, quod ipsum de pluribus prædicatur. Ab his autem quæ de pluribus prædicantur, hisce differre videtur.

Ab specie quidē, quod species: & si de pluribus prædicatur, nō tamē de pluribus specie, sed de pluribus differentiis numero prædicatur: homo namq; est species, de Socrate, et Platone dicitur qui non specie, sed numero differūt. At animal quod est genus, de boue, equo, atq; homine prædicatur, quæ species, nō autē numero solo differunt. A proprio verò, quod proprium quidem de vna specie, cuius est propriū, & de indiuiduis hisce, quæ sunt sub illa specie prædicatur, vt risibile, de homine solo, & de singulis hominibus dicitur. Genus autem non de vna specie, sed de pluribus differentiis prædicatur. A differentiā quoque, communibusq; accidentibus genus differt. Etenim differentiā, communiaq; accidentia, quanquam de pluribus, ac differentiis specie dicuntur, non tamen ita, vt quid sit quidq; sed vt quale quidque sit inuat dicuntur. Rogantibus enim, quid nā illud sit, de quo hæc dicuntur, genus respondemus: differentiā, & accidentia non respondemus: nō enim de subiectis illa inqd, sed magis in quale quid dicitur. Interrogati nāq; quale quid est homo, rationale dicimus. Et quale quid est coruus, nigrū dicimus. Quo

rum

rum quidem rationale est differentia, nigrū autem accidēs: sed cum quid est homo interrogamur, animal, respondemus: quod quidē hominis genus est.

¶ Genus igitur, quod de pluribus quidem prædicatur, ab indiuiduis, quæ de vno solo dicuntur, differt: quod verò de pluribus prædicatur specie differentiis, ab his, quæ vt species propria ve dicuntur, differt. Deniq; quod quid quidque sit, dicit à differentiis vulgoq; accidentibus differt: quorum vnū quodque, non quid sit, sed quale sit, quomodo ve id quo dicitur habeat, dicit. Nihil igitur verò generis intellectu, plus minus ve, memorata generis descriptio habet.

¶ Declaratio textus: hic genus capitur logicè, pro illo cui supponitur species: vt color est genus, quia albedo ei supponitur: & nigredo, & alij colores mediij: sed genus logicū, non est totum integrale, quod ex partibus componitur, sed vniuersale, & potestatiuum: ideo potest de speciebus sub eo contentis prædicari, vt homo est animal: ideo est animal: & tamen non sic, manus est homo: neque caput est homo. Et ratio huius est: quia totū integrale differt realiter à partibus: ideo non prædicatur de eis: sed totum vniuersale, non differt realiter, à contentis sub eo: sed solū ratiōe: vt inferius erit notū. ¶ Secūdo etiam notandū: q; neq; æquiuocus, neq; analogus terminus, imò neq; transcendētia, sunt genus: nā ratio vniocanecessaria est. ¶ Tertio nota, q; apud reales, genus est natura cōmunis, pro vt stat sub conceptu qui est secunda intentio: vel, vt alij dicunt, sumitur pro re subtracta secundæ intentioni: atq; ex hoc non sequitur q; logicus cōsideret res quod est Physiici: quia & si logicus cōsideret res, non absolutè id facit: sed vt stāt sub prædicatis intentionibus sibi attributis ab intellectu: vt negociatur circa eas: nam Physiicus de re cōsiderat, quoad prædicata realia, quæ remoto opere intellectus conueniunt: putā de animali, in quantum mouet se ipsum: & est sensitiuū, &c. Sed logicus pro quanto dicitur de speciebus, eo q; sit natura communis, omnibus speciebus contentis.

¶ Quartū id de pluribus, declaratur: quia si illa plura differunt, oportet scire quæ sint idē,

& ex eo intelligemus quæ differunt tantū numero, dicantur idem specie, & idem genere eadem numero sunt, quæ supposito non distinguuntur: & hæc sunt quædam nomine, alia diffinitione: quædam proprio, & quædam accidenti: vt sunt Marcus, & Cicero, quæ sunt nomina synonyma: diffinitione, homo & animal rationale, risibile & homo, Sortes & albus: quia semper in istis idem suppositum: eadem numero dicuntur. Idem specie, quia sub eadem specie continentur, vt Sortes & Plato: & intellige sub vna specie specialissima. Idem genere, quæ sub vno genere cōtinētur: sed intellige proximè, & non absolutè: alias homo & pomum essent idem genere, quia sub corpore animato continentur. Item requiritur cōtineantur sub eodē genere proximo logico, & non Physiico: nam corpus corruptibile, vt terra: & incorruptibile, vt cælum: sub eodē genere logico cōtinētur: nempe, sub corpore: & non tamen sunt sub eodē genere Physiico, vt in libris de cælo dicitur. Quia non eadem natura terræ, & cæli. Ex istis manifestum est, quæ differunt: vt sic maneat declarata definitio generis. Litera textus clara est & non indiget elucidatione.

QVÆSTIO VNICA De genere.

Relicta textus declaratione quæritur, vtrū generis definitio sit bona: & videtur q; non: quia definitio generis est, quod prædicatur de suis speciebus, in eo quod quid, quidditatiuè: sed genus non prædicatur quidditatiuè de suis speciebus. Patet: quia genus est pars speciei, cū species constat ex genere, & differentiā: sed nunquā pars prædicatur de suo toto: ergo genus non prædicatur de speciebus.

¶ De aliquo verificatur definitū, de quo nō de definitio: ergo illa nō est bona generis definitio. Probat: quia definitū de secūda intentione verificatur: quia liber iste est de secūdis intentionibus, cum secūda intentio definiatur, seu ens rationis, & tamē definitio nō conuenit secundis intentionibus, sed naturæ subtractæ tali intentioni: nā animal prædicatur de speciebus, Homo est animal, Equus est animal: & nō generitas: vt dicam, Homo est generitas, vel animalitas: ergo. ¶ In contrarium est autoritas Porphyrij, & Incōtrariū omnium Dialecticorum.

Quæritur ergo quid sit definitū principale in illa definitione, vtrū definitū sit natura pro substracto: an secūda intentio, quæ est principale signifi-

Quæ sunt idē numero.

Quæ sunt idē specie. Quæ sunt idē genere.

1. Argum.

2. Argum.

Incōtrariū.

Ayala.

gnificatū? an aggregatū ex vtroq;? Quidā pu-
tāt esse opiniones varias Scoti, & S. Tho. sicut
refert magister Ayala in suis prædicabilibus.
q. 3. principali. Et dicit de mēte Scoti, hic defi-
niri secundas intētionē: & secundū doctorem. S.
definiri cōceptū obiectiuū pro substracto. Et
nimis prolixē à fundamētis recitat opiniones,
& dicit vñ, nescio an verū: sequitur quendam
Thomistā à vero tramite S. Tho. deuiasse, qui
in secundis intentionibus, & in his vniuersali-
bus parem facit Thomā tum Scoto. Hæc ille.
Professō licet nō sint omnino in omnib; equa-
les Scotus & S. Tho. in sentētia vniuersalium,
in hac quæstione, quid definiatur, an natura ip-
sa, vel conceptus obiectiuus, vel secunda inten-
tio, non vidētur variē sensisse doctores. S. & subti-
lis: pro quo sit. 1. conclusio.

1. Conclu.

1. Ratio.

2. Ratio.

2. Conclu.

Ratio.

lem: & Scotus non dicit q̄ secūda intentio præ-
dicetur de pluribus differentibus specie, vt pa-
tet in suis vniuersalibus. q. 14. sed quia illic di-
cit, definitione generis definiri secundam inten-
tionē, intulerunt, q̄ genus, & eius definitio sup-
ponit pro secūda intentione. Itaq; intelligen-
dum est secundā intentionē definiri: id est defi-
niri res inquantū substat secūda intētionis: &
hoc est dicere: licet secūda intentio definiatur,
non tamen prædicatur secūda intētio princi-
paliter, sed res ipsa. Et hæc est doctrina Scoti,
& S. Tho. in de ente, & essentia. c. 4. Quāuis ma-
gister Ayala (vt diximus) putet inter Scotū &
S. Tho. esse differentia. Et si quis vellet clari-
us ad quæstiōnē respondere, posset dicere, ibi rē
definiri. s. animal, & colorē, & cætera quæ ge-
nera sunt, non tamē absolutē, quia res sunt, sed
prout sunt cōceptus obiectiuū, vel prout sunt
sic intellectę tales naturæ, vt prædicabiles de
pluribus specie differentibus. Et quia sub hac
ratione definiuntur, dicunt secundas intentio-
nes definiri.

Doct. sub-
ti. male in
tellectus.

Pro solutio-
ne argumē-
torū. 1. no-
ta.

2. Nota.

Arist.

Ad. 1. ar-
gum. vide-
ficat,

¶ Prima cōclusio. Definitū formale, & princi-
pale illius definitionis est secūda intētio: neq;
de hoc inter reales est aliqua differētia. Proba-
tur. Definitio sicut & sciētia nō est de aliquo
singulari, vel particulari: ergo nō definitur hic
hoc, aut illud genus, putā animal, aut color, sed
genus in cōmuni: sed nihil est cōmune omnib;
generibus, diuersorum prædicamētōrū, nisi se-
cūda generis intentio: ergo illa est quæ definit.
¶ Secūdo. Quādo nomen accidentis in cōcre-
to definitur, significatū formale ibi definitur,
ratione cuius definitio cōuenit significato ma-
teriali: vt dicendo, Albū est disgregatiū visus:
definitur hic albedo, ratione cuius niui conue-
nit: sed genus est nomen connotatiuum: ergo
ibi definitur secūda intētio, quæ est significa-
tum formale, ratione cuius cōuenit naturis de
pluribus prædicari, inquantum per intellectū
abstrahitur à naturis specierum, quæ est gene-
ris intentio.

¶ Secūda conclusio. Neq; genus, neq; eius de-
finitio vllō modo accipiuntur, aut supponunt
pro secūda intentione. Probatur. Nam quādo
album definitur esse disgregatiū visus, licet il-
lic definiatur albedo, non tamen definitur tan-
quā id quod disgregat, sed tanquā ratio disgre-
gandi: sic, dato in generis definitione secūda
intētio definiatur, nō tamen tanquā id quod
prædicatur, sed tanquam ratio, qua genera præ-
dicantur, in quantū per intellectū sunt abstra-
cta, velut cōmunia speciebus, de quibus dicitur
talia genera: ob id non supponit definitio
pro illa secūda intentione, sed denominati-
uē supponit pro re ipsa, pro qua supponit ge-
nus: vt pro animali, & pro colore. Sicut defini-
tio albi, denominatiuē pro niue supponit, quæ
ratione albedinis visum disgregat. Et nō intel-
ligere hoc, facit opinionē realium in intelligibi-

Ægidium
quolibet. 5.
q. 19.

2. Poste.
tex. co. 22.

Ad. 2.

Vniuersale
est ad quin-
que prædi-
cabilia ge-
nus.

ficat, scilicet, sensibilitas, cōtrahitur per ratio-
nalitātē: & in cōfuso genus significat totū q̄
est in specie, & in diuiduo. Et sic formaliter
prædicatur & de speciebus, & de indiuiduis cō-
tentis sub speciebus. Et nō concludit argumē-
tum: nam animal nō dicitur pars, sed totū quo-
dammodo: sed quia sensibile importatū in ly
animal, contrahitur, dicitur se habere vt mate-
rias: sed tamen ibi in cōfuso est totum quod est
in specie. Et sic intellexit Aristot. quando dixit.

In genere latent æquiocationes: quia species
sunt in confuso in genere, & quia ipsæ variæ
sunt, latent tales æquiocationes.

¶ Solutio ad secundum constat ex cōclusioni-
bus ad quæstiōnem: nam licet ibi secūda intē-
tio definiatur, nō tamē definitio supponit pro
secundis intentionibus, sed supponit pro natu-
ris ipsis quæ prædicantur, & illæ sunt quæ defi-
niuntur: sed quia definiuntur nō absolutē, sed
prout substat secundis intētionibus, vel prout
sunt conceptus obiectiuū, dicitur quod secūde
intentiones sint quæ definiuntur.

¶ De vniuersali an gen^o dicatur ad quinque; vni-
uersalia, seu ad quinque; prædicabilia, licet alij ali-
ter sentiant, potest dici genus esse. Nā sicut ani-
mal communem rationem dicit ad omnia ani-
malia, & genus cōmunem rationem ad omnia
genera: vniuersale dicit vnam rationem com-
munem ad vniuersalia omnia, id est ad quinque;
ista prædicabilia. Quorū ratio est in pluribus
esse, & de pluribus prædicari: abstrahendo ab
hoc quod est essentialiter prædicari, vel acci-
dentaliter in quid, vel in quale. Et huius gene-
ris species sunt, species, & proprium.

QVÆSTIO: II. An genus comparatum speciei differat genere vel speciei.

1. Argu.

Væstio secūda, an genus cōpara-
tū speciei differat genere vel spe-
cie, &c. Et probo q̄ sint idem spe-
cie. Quæ eandem dicunt essentiā,
& eandem formam, sunt idem specie: sed genus,
putā animal, eandem formam dicit: cum homi-
ne, quæ est species: nam dicunt animam ratio-
nalem, in qua sensitiuum & vegetatiuum: se-
quitur ergo genus & species esse idem specie.
Nam si Sortem & Platonem esse idem specie
probamus: ex sola vna natura cōmuni: quare
& animal & hominem non dicemus similiter?
¶ Secundum. Omne ens cōparatū alteri, aut

2. Argu.

est idē, aut diuersum, vt docet Arist. 10. Meta-
phy. tex. 11. & 12. ergo genus animal cōpara-
tum speciei vel erit idem, aut diuersum: sed nō
est diuersum, cum dicatur species de Sorte, &
de eodem dicatur genus, quia est homo, & est
animal, & species etiā subijcitur animali, & di-
citur homo est animal: cū ergo non sit animal
diuersum ab homine, erit idem, & sic habetur
intentum.

¶ Tertio. Quæ sunt eadem vni tertio, & eadem
erunt inter se: sed genus & species sunt eadem
vni tertio, scilicet, indiuiduo, contento sub spe-
cie: quia Petrus est homo: & Petrus est animal:
ergo animal & homo idem erunt inter se.

¶ In cōtrarium est textus Philosophi: nā quæ
specie conueniunt vel genere, oportet differē-
tia specifica conueniant: sed animal & homo
non conueniunt: nam rationale quod est disse-
rentia hominis, non est animalis, neque anima-
tum est specifica hominis, &c.

¶ Pro solutione quæstionis notādum, q̄ aliud
est querere, an genus sit idē vel diuersum à sua
specie, & an genus & species sint idem specie:
nam stat primum, scilicet, aliqua differre, quia
est alia & alia entitas, & tamen quod nō sit spe-
cifica distinctio: sicut Petrus non est idem: sed
diuersum à Paulo: sed tamē non differunt Pau-
lus & Petrus specie, cū sub homine cōtineantur.

¶ Prima cōclusio. Genus cōparatum suæ spe-
ciei, non est idē specie, neq; diuersum specie, vt
animal non differt specie ab homine: neq; est
idem. Probatur primum q̄ non sint idē specie.
Nam illa quæ sunt vnum specie, cōueniunt in
vna differētia specifica cōstitutiuā vtriusq; vt
Sortes & Plato putā in rationalitate: sed ani-
mal & homo non cōueniunt in tali vna differē-
tia cōstitutiuā: quia rationale constituit specie
hominis, & sensitiuū, genus animalis: ergo nō
conueniunt specie. Secūda pars probatur q̄ nō
differēt specie: Quæ specie differunt, habēt di-
uersas differēcias quibus differant oppositas,
sed tamē in animali & homine nō sunt tales,
quia sensitiuū & rationale, nō sunt differētia
oppositę: nā rationale idē tēcē sensitiuū est, vt
infra in libris de anima suo loco probabitur:
quia sensitiuū in rationali cōtinetur sicut trigo-
nū in pentagono. Itē, quia si esset diuersitas in
specie, vñ de alia nō prædicaretur, sicut neq;
leo de capra, neq; ecōtra: sed tamē gen^o de spe-
cie prædicatur, quia animal de homine dicitur.

¶ Secūda conclusio. Genus cū specie cōpara-
tum, neque est idē genere, neq; diuersum. Pa-
tet. Non est idē, quia illa sunt idem genere, quæ
sunt species contentæ sub vno genere, vt leo,
& capra sub animali. Sed non sic animal & ho-
mo,

3. Argu.

1. Nota.

1. Conclu.

2. Conclu.

mo, quia non sunt duæ species: cum vnum sit genus, & aliud sit species. Itē, quia non est vnū commune, sub quo immediate contineantur, & de quo ex æquo prædicentur, sicut continet in illis quæ sunt idem specie specialissima. Secunda pars quod non differant genere patet: quia illa quæ inter se differunt genere, vtrūque est genus, sicut quantitas & qualitas, animatum & inanimatum: sed tamen hic non vtrūque est genus, sed alterum solum.

Ad argumenta.

¶ Ad primum argumentum, qui tenent diuersas animas in homine esse, scilicet, sensitiuam & rationalem, soluunt, hac ratione putantes argumentum concludere. Sic se expedit Ioan. de landiuno in. 10. Metaphy. quæst. 20. Sed tamen contra tenentes solum esse vnā, argumentum vrget. Et tamen solutio stat in hoc, quia damus vnitatem formæ in composito, iuxta doctrinā Doctoris San. de quo suo loco. Sed tamē identitas formæ, & essentia, in aliquibus duobus, non sufficit ad vnitatem specificam, si non ab illa forma vna, emanet vna sola differentia specifica vtriusque, sicut in exemplo posito in homine: est sensitiuū, & rationale, in vna forma, scilicet, in anima rationali: sed ab illa vna, sumitur differentia generica, puta sensitiuū, in quantum sensitiuū est: & ab illa eadem sumitur differentia alia specifica rationale, in quantum rationalis est: qua ratione non sunt idem specie, animal & homo: quia vltra hoc quod est vnā esse formam in vtroque, ad vnitatem specificam requisitum est, vnā solum differentiam specificā emanare: & quia distinctæ sunt differentia, sub alia & alia consideratione, non constituuntur sub eadem specie.

Nota solutionem.

Ad secundū.

¶ Ad secundum concedimus, vt docet Aristot. quod omne ens comparatum alteri, sit idē aut diuersum: & sic genus comparatum speciei, est diuersum: sed tamen non sequitur quod sit specie, diuersum vel genere diuersum: quia neque specie neque genere differunt. Et licet Arist. dictum teneat de enti quod vnum alteri comparatum idem sit aut diuersum, quo ad intentiones tamen, non valet. Et ob id diuersa est consideratio intentionum quo ad conuenientiam in genere, vel specie, ab illa, quæ est quo ad entitatem: nā Petrus & Paulus entitate differunt, & intentione vna specifica, & generica, conueniunt.

Ad tertium.

¶ Ad tertium solutio est, quod eo modo, quo sunt genus & species idē vni tertio, sunt & inter se: nā prædicatione sunt idē: quia genus & species de indiuiduo: & similiter idē prædicatione, quia genus de specie: & sicut non prædicatur indiuiduū de genere vel specie, nō prædicatur species de genere: non tamen sequitur, qd si

sunt idē prædicatione, sint idē specie: imō etiā si sint idem quo ad formam vnā, sequitur idē titas in specie vt dictum est in solutione ad primum: quia alia est ratio differentia.

CAPIT. II.

De specie.

Species autē dicitur quidem & de vniuscuiusque forma: qua significatione dici solet, præstantissimā formā dignam esse imperio. Dicitur autem & de eo, quod sub assignato genere collocatur: qua significatione, hominem quidem speciem animalis dicere consueuimus, quod quidem est genus, albū autem speciem coloris: & triangulum figuræ speciem simili modo significat.

1. Textus.

¶ Quod si genus assignantes, mentionē fecimus speciei, genus id esse dicentes, quod de pluribus differentibus specie, hoc ipso quod est prædicatur, & nunc ipsum dicimus speciem, quod sub assignato genere collocatur: sciendū est cum & genus alicuius sit genus, & species alicuius sit species, alterum alterius, vtrumque in vtriusque definitionibus adhibere nec esse est.

2. Textus.

¶ Assignant igitur speciem & hoc modo. Species est id quod subiicitur generi, & de quo genus hoc ipsum quid est prædicatur. Insuper hoc etiā patet. Species est id quod de pluribus differentibus numero, hoc ipso quid est prædicatur. Verūm hæc quidem assignatio ipsius erit infimæ speciei, & quæ tantūmodo species est. Ceteræ verò & hisce competent, quæ non infimæ sunt.

3. Textus.

¶ Atque id quod dicimus, hoc patet fuerit manifestum: in vnoquoque prædicamento, sunt quædam summa genera, & quædam infimæ species: & inter hæc media quædam sunt

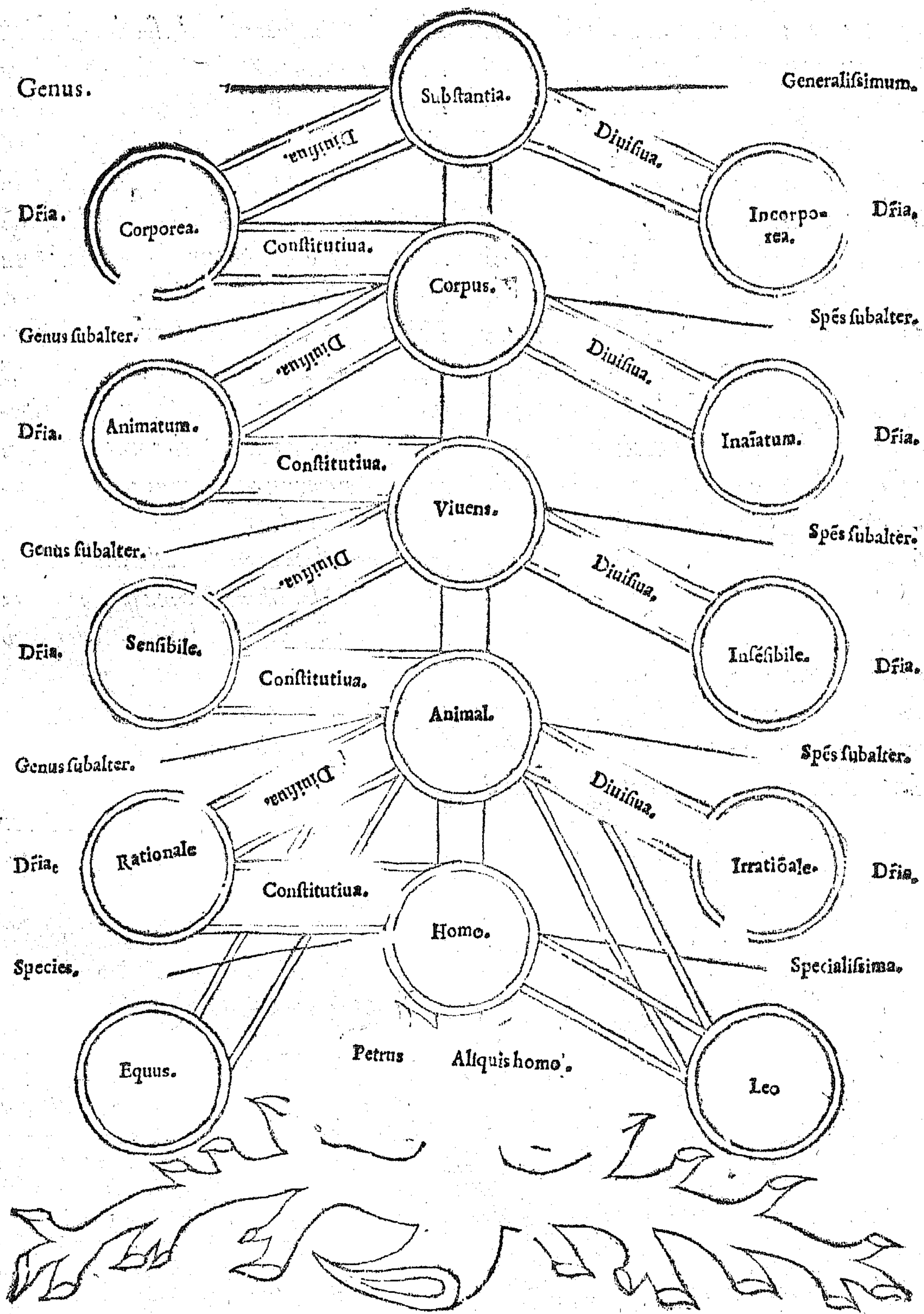
4. Textus.

sunt

sunt quæ genera, eademque species dicuntur. Est autem id summū genus supra quod nulum omnino genus transcendit. Infima verò species ea, sub qua nulla alia species collocatur. Et inter hæc summū in qua, genus, speciemque infimam, sunt alia quæ genera sunt, speciemque nō eiusdem tamen, sed diuersorū respectu. Explicetur nūq; id quod diximus, vno in prædicamento, dilucidūque fiat hoc patet. Substantia est quædam, & ipsa genus, vt patet: atque sub ipsa quidē est corpus, sub corpore vero, est animatum corpus, sub quo animal cadit. Sub quo rursus animal participis rationis est, sub quo homo cadit: sub hoc, Socrates, Plato, singuliq; homines collocatur. Horū quidē substantia genus summū, maximūque patentes est, solumque genus. Homo verò species imā, & species solū. Atque corpus, species quidem est substantia, genus autem corporis animati: animatū verò corpus: species quidem est corporis, genus autē

animalis. Rursus: animal, species quidē est animati, genus autē animalis participis rationis. Homo verò species animalis participis rationis, genus autem hominū singulorū non est, sed species solum. Atque omnino id omne quod est ante indiuidua, & de ipis sine vlllo medio prædicatur, species erit dumtaxat, & nullo modo generis rationē subibit. Vt igitur substantia quia supremum est, propterea quod nihil est ante ipsam, genus est summū (vt diximus) sic & homo, quia species est, sub qua nulla species profusus. Neque quicquam eorum quæ diuidi in species possunt, sed indiuiduorū. Indiuiduum enim Socrates, & Plato atque hoc album est, species erit profectō solum: ac vltima species, specialissimaque species vt diximus. Media verò species eorum quidem erunt, quæ sunt ante ipsa, genera autem eorum, quæ sub ipsa sunt collocata.

Arbor

Quare

Textus. 5. Quare haec quid eduos habet respectus, vnu ad ea quae antecedunt, quo Species: alteru ad sequentia, quo genera illoru esse dicuntur. Extrema vero vnum habent dntaxat: summu enim genus, ad ea quidem quae sunt sub se collocata, respectu habet: est enim genus vt patet: ad superiora vero nullu profecto habet: cu supremu sit gen^o, & vt principium primum, atq; vt diximus id supra quod nullu genus inueniri potest. Imo quoq; Species vnum habet respectu, habet enim ad superiora, quorum Species dicitur. Ad inferiora vero no diuersum habet, sed indiuiduorum Species dicitur, atque indiuiduorum quidem Species dicitur, vt continens ipsa superioru autem Species appellatur, & continetur ab illis.

Textus. 6. Desiniunt igitur genus summu sic, quod genus cum sit, non sit Species. Et rursum: supra quod nullum aliud omnino genus trascendit. Specie vero imam hoc pacto, quae species cum sit, no est genus. Et rursum: quae species cu sit, in alias species diuidi nequit: & insuper, quae de pluribus differetibus numero ipso quid est predicatur. Media vero quae his interiacent, alia aliorum alternis genere speciesque vocant: atque vnumquodque ipsorum speciem esse, genusque statuunt, non respectu tamen eiusdem, sed diuersoru. Ea enim quae ante speciem imam usque ad summum genus ascendunt, & species, & genera alterius dicuntur. Vt Agamem non Atrides, & Pelopides, & Tantalides, atque tandem Iouis filius. Verum in familijs quidem ad vnum velut Iouem, plerumque principium ipsum reducitur. In generibus autem non ita res se habet. Non enim ipsum ens omnium vnum genus commune est.

Nec vniuersa generis eiusdem supremos, scilicet, in genere (vt Aristot. inquit) euadunt: sed vt in predicamentis prima genera decem quasi principia prima decem ponuntur. Et si enim omnia quis entia vocauerit: a quo uoce enim, & no vniuoce vocauit. Nam si ipsum ens commune omnium genus esset: vniuoce vniuersa profecto entia dicerentur. Cu autem sint decem prima communicatio nomine tantum, aut vero ratione: ad id nome accommodata est.

Sextus. 7. Genera igitur sunt summa quidem decem, species autem vna numero quidem sunt aliquot: at no infinito. Indiuidua vero, quae sub imis collocantur, sunt infinita.

Quapropter descendere a summis usque ad vna Plato iubebat, ibiq; stare. Descendere vero per media differetijs specificis diuidentes: infinita autem omittere: neque enim cadere sub scientia posse. Cum igitur ad imas descendimus species, transire per multitudinem diuidedo necesse est: at cum ad summa ascendimus genera, in vnum multitudinem ipsam colligamus oportet. Species enim in vniam naturam multa congregat: magis id etiam genus. Particularia vero ac singularia vnum contra in multa semper diuidere videntur. Speciei communicatio

vulgare ne, homines complures homo vnus sunt: at Porphyrij dictum. vnus atque communis: ipsi particularibus plures. Singulare naque diuisiuum semper est: ipsum vero commune collectiuum, vniu suapte natura efficax. Assignato vero genere specieque, quid nam vtrunque ipsorum sit, cu genus sit vnum, species vero plures (diuisio nanque generis in species plures semper est) genus quide semper de specie predicatur: omniaque omnino su-

Logi. C pera

supra de inferis semper dicuntur. Species vero neq; de propinquo sibi genere, neq; de illo supero predicatur: no enim couertitur. Na aut paria de paribus: vt himibile de equo: aut maiora de minorib: vt animal de homine predicetur oportet. Non enim animal hominem esse dixeris: qualiter homine animal esse dicas. Atq; de quib: Species predicatur: de his & speciei gen: & genus etia generis vsq; ad summum genus necessario predicatur. Na si veru est dicere, Platonem hominem: & hominem animal: & animal substantiam esse: verum & Platonem animal dicere: & substantiam. Cum enim supra semper de inferis predicentur: species quidem de indiuiduo: genus autem de specie & indiuiduo: summum vero genus & de genere, vel de generibus: si plura media, sub alternaq; sunt, & de specie atq; indiuiduo predicabitur. Summum enim, de generibus, atq; speciebus, ac inliu iduis omnibus predicabitur: illud autem quod est ante ima speciem genus, de vniuersis imis atq; indiuiduis dicitur. Ea vero que est solam speciem, de omnibus indiuiduis predicatur: indiuidu autem de vno solo particulari.

8. Textus. ¶ Indiuidu autem dicitur Socrates, & hoc album, atque hic accedens Sophronici fili: si solus Socrates illi solus fili est. Indiuidua igitur ex eo talia dicitur: quia ex proprietatibus quidque constat, quarum idem aggregatum nunquam in alio fiet. Socratis namq; proprietates nullo in alio particulari eadem fient. Hominis autem, communes dico, proprietates eadem in pluribus: imo vero in omnibus particularibus hominibus, quatenus homines sunt, fiunt, atq; inueniuntur. In indiuidu igitur a specie, & species a genere

continetur. Genus enim est quoddam totum, in diuiduum autem pars. At species & totum, atque etiam pars est: sed vt pars quidem ad aliud: vt totum autem no ad aliud, dicitur, sed de alijs. Totum enim in ipsis partibus est. De genere igitur, atque specie, & quid nam sit summum genus, & quid ima species, & que sint eadem genera, species ve: que preterea sint indiuidua, & quot modis genus, speciesq; dicantur, satis iam explicauimus.

Primo aduertendu quod species, multipliciter sumitur: na apud grammatikos, si dictio ab alia no originatur, dicitur primitiue speciei, & si deriuatur dicitur deriuatiua speciei: vt celeste, a celo: apud Rhetores pro aspectu, & dispositione: prout est trinitas, aut latus: apud Physicum, pro similitudine: apud Metaphysicum, pro forma exemplari: que apud Gracos idea dicitur: si n quo sensu Plato naturas specificas, vocauit ideas: & sumitur, p particularitate, vt apud Iuristas: & sumitur pro aromate, & sumitur pro pulchritudine vt dicit Porphyrius: sed a Logico, solu sumitur pro natura comunicabili pluribus indiuiduis. ¶ Etiam est notandum, quod ad hoc quod aliqua natura communis, sit species, vltra conditiones positas in textu, est requisitum: quod sit natura integra, & perfecta: & non pars: ob id anima hominis, non est species: & si de pluribus indiuiduis animabus predicetur: quia no est homo, sed pars essentialis hominis: & similiter manus & caput: licet de manibus predicetur & caput, de hoc & illo capite. ¶ Tertio nota, quod species specialissima, licet sub se contineat singulare vagum, & determinatum, non dicitur subalterna: quauis singulare vagum, de pluribus dicatur: vt quidam homo currit: hic homo currit: & hic homo currit &c. Ratio est: quia species specialissima, no diuiditur in sua indiuidua siue vaga, siue determinata, p differentias formales constitutiuas indiuiduoru, qd est requisitu, quia homo non multiplicatur in suis indiuiduis, per differentias formales.

Q V AESTIO. I.
Queritur que sit oppositio inter differentias generis.

Quar

Veritur circa declinationem arboris predicamentalis, que sit oppositio inter differentias generis, quadoquidem diuisio per opposita datur membra: & inter ipsas species.

1. Argum. ¶ Videtur quod nulla sit oppositio: patet, quia si aliqua esset maxime contrarietatis: sicut animatum, & inanimatum: corporeum, & incorporeum: sed hoc non, quia Aristot. ait infra in predicamento substantie nihil ei esse contrarium: cum ergo species & differentie essentialis positae, sint substantie, sequitur nullam esse oppositionem.

2. Argum. ¶ Secundo ex dicto Aristot. in 5. Physic. text. 10. vbi ait, secundum substantiam nullus est motus, propter qd nullu entium substantie esse contrarium. Si ergo nullu entium, sequitur quod inter differentias & species, nulla est oppositio. ¶ In contrarium est: quia oportet diuisionem per opposita dari membra.

Nota. ¶ Pro solutione questionis notandum, quod contrarietas duplex est, quaedam imperfecta: & est illa, inter qua reperitur radix contrarietatis, scilicet, excellentia & defectus: nam contraria ita se habent, vt vnum alio sit perfectius: & quod perfectius, excellit: aliud deficit. Alia est contrarietas perfecta: & hac vltra requiritur: & quod forme sint maxime distantes sub eodem genere: secundo quod sint acquisibiles per motum, aptae inesse successiue eidem subiecto existenti in actu. Exemplum in contrarietate imperfecta: vt animatum, inanimatum: ecce vnu per excessum aliud per defectum. Exemplum secundi: in frigiditate, & calore, &c. Hec habentur ex doctrina. Sanct. Thom. in 5. Physico in text. 10.

S. Thomas. 1. Cōclusio. ¶ Prima conclusio. Species, & differentie generis substantie: opponuntur solum contrarie. Quod opponantur, patet: quia cum sint diuise generis, & diuisio per opposita datur, oppositio necessario erit. Sed quod solum contrarie probatur: non opponuntur contradictorie, quia in tali oppositione, alterum contradictorium verificatur tam de ente quam de non ente: sed non ens, nullius est differentia, neque species, neque genus: ergo non est ibi oppositio contradictionis. Neque priuatiue opponuntur: quia priuatiue, cum sit negatio, est formaliter non ens: sed differentie non sunt non ens. Neque relatiue, quia sunt absoluta, multa genera ta animata, quam inanimata, composita & simplicia, que non dicuntur relatiue: sequitur ergo a sufficienti diuisione, quod supposito necessario est oppositio, contrarietatis erit.

2. Cōclusio. ¶ Secunda conclusio. Inter species, & differen-

tias, in arbore predicamentali quauis sit contrarietas, hac tamen perfecta non est, sed imperfecta. Ibi est contrarietas imperfecta, vbi communis radix seruatur contrarietatis per excessum & defectum: sed in differentijs diuisiuis generis: huiusmodi radix reperitur: vt esse corporeum, vel incorporeum, animatum vel inanimatum, &c. Sed quod non sit perfecta contrarietas, patet: quia tales forme licet maxime distantes si in predicamento substantie signentur, vt puta incorporeum in suprema intelligentia producta: & corporeum in terra: inter que mediant plurimae forme: tamen per motum, tales forme acquisibiles non sunt: neque inentiales, non sunt inentiales, aut remissibiles: de quo inferius in Physicis est agendum. ¶ Sequitur ergo non esse hic contrarietatem perfectam. Item, quia differentie, & forme substantiales, non habent pro subiecto ens actu, quale habent contraria in qualitibus: sed habent solum ens in potentia, nempe, materia. Hac conclusio, est doctus Andre. 10. Metaphys. quast. penulti. Hac dicta sunt ad intelligentiam oppositionis, que in differentijs in arbore predicamentali inuenitur, qualiter sumenda & intelligenda.

¶ In primo argumeto tangitur difficultas: quod Arist. senserit de hoc, in substantie, aliquid sit contrarium, quia ipse sibi videtur contrarius: na in predicamenti manifeste id asserit, quia substantie nihil est contrarium & in 5. Physico in text. 10. Sed in primo Physicoru text. 56. dicit. In genere substantie, datur vna prima contrarietas: ad quam omnes alie reducuntur. Et secundo de genere & terra: & 10. Meta. text. 24. probat differentiam secundu speciem, esse differentiam contrarietatis. Ex istis manet dubium, quid senserit Arist.

¶ Primo ad argumentum respondentes, damus contrarietatem, in differentijs substantie, & Aristote. quando negat dari in substantia: de perfecta contrarietate loquitur, que in qualitibus, que per motum acquiruntur, inuenitur: quam contrarietatem nos non damus. Et quod hic sit sensus Philoso. patet, eo quod quando in secundo de generatione, dixit ignem a qua contrariari, subdit, vt contingit substantiam substantie contrariam esse: quasi diceret: licet substantia substantie non sit contraria vt substantia est, potest esse contrarietas ratione qualitatum contrariarum: & hoc modo elementa sunt contraria. Hac est sententia. S. Tho. in soluendo dubio, quauis Commen. in primo Physic. comment. 52. aliter intendat soluere contrarietatem:

Logi. C 2. tatem:

Aristot. 5. ph. tex. 10.

S. Thomas. 10. Anto. Ant. dres.

Ad argu.

Contrarietas in dictis Aristot. soluenda.

Solutio.

tatem: quæ in dictis Aristo. apparet.

Ad secundum. ¶ Ad secundum ex dictis solutio patet in quo sensu loquatur Aristote.

QVÆSTIO II. circa textum. Vtrum ens vniuoce dicatur de Deo, & creatura, de substantia, & accidente:

AD propositum erit quæstio, cuius communiter alij faciunt mentionem. Vtrum ens vniuoce dicatur de Deo, & creatura, de substantia, & accidente: Scio istam quæstionem moueri à Theologis in primo sententiarum, & etiam ipsam esse Metaphysicalem in parte. Verum ut Dialecticus habeat iuxta verba textus, vbi dicit Porphyrius. Non enim ipsum ens omnium unum genus commune est, aliqualem notitiam: & sit ad ea quæ in Theologia ab scholasticis tractatur dispositus, libet in præfati hanc mouere quæstionem. Et secundam huic addere, de principio indiuiduationis, quando quidem Porphyrius de indiuiduo hic mentionem facit ex proposito.

Arguitur Aristote. ¶ Quantum ad primam quæstionem. Probatur ly ens vniuoce dici de Deo, & creaturis, substantia, & accidente. Patet ex Aristot. 2. Metaphysicæ text. 4. Vbi probat Deum esse maximum ens, & maximum verum: quia est causa vniuoce omnium entium. Sicut ignis est maximum, & per se calidus, quia causa est vniuoce calidiorum, &c. Ita Aristotelic⁹ discursus nil probaret, nisi ens vniuoce diceretur de Deo, & creaturis, substantia, & accidente, sicut ignis calidus vniuoce de omnibus calidis.

2. Argu. ¶ Secundo. Si ens non esset vniuoce substantia, & accidenti, sequeretur quod non possemus per accidentia, venire in cognitionem substantia. Patet: nam si equiuoce ens dicitur, non sub eadem ratione dicitur: sed vbi distincta ratio, definitio, & essentia: non potest esse vnum causa cognitionis alterius: sicut per canem domesticum non veniet quis in cognitionem fideris: sed tamen Arist. 1. de anima, text. 1. fatetur per accidentia, cognoscere nos substantiam. Ait enim Accidentia magnam partem conferunt ad cognoscendum quod quid est. Si quidem ab accidentibus, quæ sensu patent, abstrahimus conceptum entis: qui conceptus quia communis etiam substantia, inuestigamus ex illo ens per se subsistens, cui accidentia insunt. Et

Aristote.

per creaturas etiam cognoscimus Deum, teste Paulo.

¶ In contrarium tamen est Arist. 4. Metaphysicæ text. 2. vbi dicit, ens significare accidentia per attributionem ad substantiam: sicut sanum, significat vrinam, & medicinam, in ordine ad animal, in quo subiectiue est sanitas.

¶ Circa istam quæstionem sunt variae opiniones grauisimorum doctorum. Est opinio doctoris subtilis in 4. Metaphysicæ & in 1. sententiarum dist. 3. quæst. 1. & 3. & dist. 8. quæst. 3. ponentis hanc conclusionem.

¶ Ens dicitur vniuoce de Deo, & creaturis, de substantia, & accidente. Et probat argumentis positum ad partem affirmatiuam. Et probatur adhuc. Omnis intellectus certus de vno conceptu, & dubius de diuersis, habet conceptum, de quo est certus, distinctum ab alijs, de quibus est dubius: sed intellectus potest esse certus de aliquo quod sit ens, & dubius vtrum sit substantia, vel accidenti: ergo conceptus entis distinctus est à conceptu substantia, & accidenti. In aperto est: nam à longè quis videns aliquid, format entis conceptum non formato de substantia, vel accidenti. Et minor declaratur: nam si quis videat hostiam consecratam, certus est quod videt esse ens, & tamen Christiano dicente, ibi non esse substantiam, tunc incipiet dubitare de ente viso, nunquid sit substantia, vel accidenti: ergo ille erat conceptus distinctus.

¶ Alia est opinio. S. Tho. tenentis ens non esse vniuoce ad Deum, & creaturas, ad substantiam, & accidenti. Et de mente eius sit conclusio.

¶ Licet ens significet Deum, & creaturas, substantiam, & accidenti, non tamen de eis omnibus vniuoce dicitur, sed analogice. Hæc est sententia S. Thom. in multis locis suæ doctrinae. Eandem tenet Henricus de Gadauo: Probatur conclusio quo ad primam partem argumentis factis pro opinione Scoti. Item sic. Qui imposuit hoc nomen ens, ad significandum: non specialiter considerauit Deum, vel creaturam, substantiam, vel accidenti: sed solum considerauit significare id, quod haberet esse, abstrahendo ab hoc, & ab illo: cum ergo Deus, creatura, substantia, & accidenti, habeant esse, sequitur quod ly ens illa significet.

¶ Secundo. Ens in communi est obiectum intellectus, vt abstrahit ab hoc, & ab illo: ergo tantum est vnus conceptus entis.

¶ Tertio. Probatur ex communi modo concipiendi, quia hæc negantur. Omne ens est substantia. Omne ens est accidenti. Omne ens est Deus. Omne ens est creatura, &c. & non ob aliud, nisi quia vnus est conceptus entis: nam si plures essent,

Rom. 1.

In contrarium Aristote.

Opinio doctoris subtilis circa quæstionem.

Conclu. Seco. Ratio.

Opinia. 2. S. Thom. P. c. 5. Th. imp. p. q. 13 artic. 5.

Henricus.

1. Ratio.

2. Ratio.

Tertio.

essent, sic concederentur illi sicut ista: Omnis homo est pictus. Omnis homo est viuus: quæ faciunt istum sensum. Omnis homo pictus est homo pictus: & Omnis homo viuus est homo viuus: per illam regulam. Talia sunt subiecta, qualia permittuntur ab eorum prædicatis.

Ratio San. Th. pro. 1. p. conclusio ne. ¶ Secunda pars conclusionis, quod analogice dicitur de Deo, & creaturis, probatur à S. Tho. 1. p. quæst. 13. art. 5. Quando effectus non adæquat virtutem capæ, tunc nomen commune vtrique, analogice dicitur de causa, & de effectu: sed creatura, cum sit Dei effectus, in ratione entis, non adæquat causæ virtutem: ergo ens analogice dicitur de causa, & effectu. Quod probatur exemplo. Calidum enim productum ab igne, potest ignis virtutem adæquare: quia potest fieri ignis: ob id ignis vniuoce dicitur de eo, & de igne: sed calidum à sole productum non potest adæquare solis virtutem, ob id non vniuoce, sed analogice dicitur de eo, & sole: quia sol habet superiorem virtutem, quia potest alio effectu producere, quàm tale calidum: nam licet sol non sit formaliter calidus, habet excellentiorem virtutem. Sic ergo cum ens dicitur ab esse, & ratio essendi in creaturis non potest æquare rationem essendi in Deo, sequitur quod ens non potest vniuoce de ipso, & creaturis dici. Quod si non vniuoce, ergo analogice, quia primo, & principaliter de ipso Deo. Ex hac ratione probatur, quod non dicitur de substantia, & accidente vniuoce, sed analogice. Patet. Nam ratio essendi à qua ens, non est eadem in substantia: cuius ratio est per se subsistere, & in accidenti, cuius natura est inesse. Et hæc expressè ponitur ab Aristote. 4. Metaphysicæ text. 2. vbi dicit. Ens significare accidentia, per attributionem ad substantiam, veluti sanum, vrinam significat, & medicinam, in ordine ad animal. Et primo Ethicorum, capit. 6. idem, & 11. Metaphysicæ cap. 3. dicens, quod ly ens de substantia, & accidente, neque dicitur æquiuoce, neque vniuoce: sed medio modo: quod est analogice dici.

¶ Ratione probatur, ex definitione analogorum: quæ sunt illa, quorum nomen commune est: ratio verò neque omnino eadem, sicut in vniuoce, neque diuersa, vt in æquiuoce, sed proportionalis: sed tale est ens, respectu substantia, & accidenti: nam substantia est ens, quia per se stat: accidenti verò est ens, quia est aliquid substantia, scilicet, quæ sit substantia, vel qualitas eius. Et sic ratio entis absolute conuenit substantia, & simpliciter: accidentibus tamè, secundum quid, vt tradit Aristote. 7. Metaphysicæ text. 2. dicens. Quantitas, & qualitas non sunt ens, sed entis ens. Et te. 1. 5. reperit, quod ens di-

Aristot.

Ratio. Com. lib. 4. metaphysicæ. comm. 2.

Aristo. Accidentia non sunt entia.

citur simpliciter de substantia: de alijs prædicamentis secundum quid: quemadmodum sanum dicitur de animali simpliciter, de vrina tamen, & medicina, secundum quid. Eius enim dicitur ab esse (vt diximus) sed accidenti esse, nil aliud est, quàm inesse substantia: sicut nil aliud est sanum vrinæ, nisi in respectu ad animal, quia signum est sanitatis. Et sicut in definitione sani in vrina, ponitur animal, sic in definitione esse accidenti, ponitur substantia.

¶ Est tamè differentia consideranda inter ens, analogum, ad substantiam, & accidenti: & sanum ad animal, vrinam, & medicinam: quia sanum fuit prius impositum ad significandum animal sanum: ob id vno conceptu illud significat, & alio vrinam. Ens tamen non sic, sed fuit impositum ad significandum vno conceptu animal quod est: & sic omnia significat, vt diximus, & Deum, & creaturas, substantiam, & accidenti.

* Et sic ad mentem Doctoris. S. dicitur ens esse analogum, analogia, quæ est vnus ad alterum: & non analogia, quæ est plurius ad vnum: quæ est in nomine sanum, & de analogia vide doctor S. in primo sen. dist. 1. 8. quæst. 5. arti. 2. sed latius infra in ante prædicamentis. Ob id in mente vltima potest esse analogia: quæ est vnus ad alterum æquiuocationis. Et licet absolute, sit dictum quando agebamus de terminis æquiuocis, non dari æquiuocationem in mente: intelleximus enim, quando æquiuocus erat terminus, qui mediatis diuersis conceptibus non synonymis plura significat: sed quando mediante vno conceptu, non inconuenit, licet, vera æquiuocatio, non sit possibilis: quia vnus conceptus formalis entis significat vnam rationem obiectiuam, quæ non est eadem simpliciter, sed proportionabiliter in suis significatis, principaliter in vno, & per attributionem in alijs: & hoc modo potest esse analogia in mente vltima. Et quia hæc opinio S. Tho. videtur satis rationabilis, & iuxta modum concipiendi, & conformis doctrine Peripateticorum, oportet respondere ad argumenta adducta pro Scoti opinione.

¶ Ad primum respondetur, argumentum concludere quod nos concedimus. Vnum esse conceptum entis, qui significat Deum, & creaturas, substantiam, & accidenti: & sic omnia decem prædicamenta conueniunt in vna entis ratione: sed non probatur ex eo ly ens esse vniuoce ad omnia illa. Et ad argumenta apposita in principio quæstionis: ad primum dicitur, Deum esse maximum ens, & maximum verum, & ideo ly ens, analogice dicitur de Deo, & creaturis. Et quando arguis, ignis est maximum per se calidus: quia

A duertenda est differentia.

Et licet æquiuocationem reperitur in mente: analogia tamen non sit.

Thom. Capre. in. 1. sent. 2. q. 1. Paul. 50. 4. Meta. 9. 4. Cate. de ente essentia.

Ad argum. post in principio.

causa calidorū, & Deus maximè talis: quia causa entium: sed ignis vniocè dicitur: cōcedim⁹: Ergo ens de Deo, & creaturis: negatur cōsequētia. Et ratio est: quia calida euacuant virtutem causæ, ob id potest de eis vniocè dici: sed creaturæ nō euacuant virtutē Dei: ob id nō potest de eis, & de Deo, vniocè ens, dici, sed analogicè.

Adsecun. ¶ Ad secundum dicendum, verum esse quod per accidentia venimus in cognitionem substantiæ: vt infra in speculationibus physicis. Et quādo infertur: ergo vniocè ens dicitur de substantia, & accidente: nego consequentiam: nam sufficit analogice dicatur, & non equiuocè proprie: quia eo q̄ ens: seu ratio essendi principaliter de substantia, & minus principaliter de accidenti: & accidentia sunt nobis magis nota, possunt nos manuducere in cognitionem substantiæ.

Considerat. ¶ Notandum tamē, quod si Scotus intelligeret entis vniocationem secundum cōceptum formalem, vt in loco citato quæstio. 1. dixit, non esset differentia inter eum, & S. Tho. sed quia q. 3. videtur loqui de obiectuali, ob id differt à S. Thom. Licet aliqui Scotistæ dicant ens esse vniocum, & analogū: fortè intelligentes quoad formalem conceptum esse vniocationem, & analogum quo ad obiectiualem. Quidquid sit de sensu, tamen verba non sunt ad mentem Aristot. qui expressè dicit ens esse analogum, & negat esse vniocum. i. r. Meta. c. 3. & li. 2. tex. 28. Obiectiuale voco, qui ad rem terminatur: sicut formalis ille est: qui actu de re formatur. Potest quis vno conceptu formali sub ratione entis, & creaturas, substantiam, & accidentis, intelligere, sed non idem conceptus terminatur ad esse Dei, & creaturæ, substantiæ & accidentis. De istis vide Iadunum. 4. Metaphy. & Ant. Andrea. & Capreo. in. p. sen. distin. 2. q. 1. in probatione nouæ conclu. & Socinatem lib. 4. Metaphy. quæst. 4.

Q V Æ S T I O. III.

Quid sit indiuiduationis principium? quantitas, an materia? an aliquid aliud?

Hoc quæritur sumpta occasione ex textu Porphyrij, qui determinat de indiuiduo. Et licet ad Metaphysicā spectet, etiam à Dialectica consideratione aliena nō est, & elucidatio eius multum

confert ad propositū: & à Theologis solet moueri. In commentarijs ad tertiam partem Cai. facit satis lōgum processum, quando loquitur de persona, vbi adducit varias doctorum opinionones: sed tamen in præsentiarū breuiter quātum fieri potest dilucidabimus.

¶ Prima de quæstione opinio est doctoris subtilis, & suorum sequacium, qui ponit cōclusionem sequentem.

¶ Id, per quod singulare determinatum indiuiduatur tanquā principium intrinsecū in cōmunicabile, est positium quoddam: quod vocatur hecitas: quæ est quedam realitas indiuidualis, qua contrahitur specifica natura ad esse huius, & non alterius. Hæc videtur fuisse etiam Auicennæ. 5. suæ Metaphysicæ, qui dixit, Indiuidua eiusdem speciei differre differentijs indiuidualibus: quas vocat hypostasēs indiuiduorum. Et addit, quod sicut duæ species sub eodē genere differunt suis differentijs specificis: duo indiuidua his proprietatibus. Idem sensit Plotinus, qui ait, Animas numerari terminis inter nis. Et Proculus has pprietates intimas appellauit. Et tandem in ista opinione tria dicuntur. Primum, quod illud, per quod indiuiduum est singulare, est aliquid positium. Secundum, q̄ nō sit materia, neque forma partis, neque ipsa forma totius. Tertium, quod sit hecitas. Primum probatur ab Scoto contra Henricū Gandensem, in. 1. di. 3. q. 2. Nulla imperfectio repugnat alicui, nisi propter aliquam perfectionem positiuam, quæ est in ipso: sed diuidi est imperfectio, & indiuiduū repugnat: ergo competit ei per aliquam positiuam perfectionem. Patet: quia negatio nullam perfectionem includit.

¶ Secundum probat. l. quod non sit materia: quia materia est cōmunis omnibus indiuiduis: ergo esse hoc, non cōuenit ratione materiæ. Neque ratione formæ: quia ipsa forma est principium vnitatis specificæ: ergo non est principium differentiæ numericæ. Ex quo infertur, q̄ principium indiuiduationis quandoquidē est positium, & non materia, neque forma, quod sit illa realitas, quæ vocatur hecitas.

¶ Est alia opinio Doctoris Sancti, quæ cōsistit in cōclusionibus sequentibus.

¶ Prima conclusio. Materia est principium indiuiduationis, quoad esse incōmunicabile ipsius indiuidui. Quæ probatur autoritate philosophi, qui vbiq̄ loquitur de singulariū distinctione, materiam signat pro causa. Patet 5. Metap. tex. 26. dicit, ea esse numero diuersa, quorum materia est diuersa. Et. 7. Metap. dicit, Generans generat aliud: id est, distinctum à se propter materiam. Ratione sic. Quidquid est

de ratione primæ substantiæ, est de ratione indiuidui, cum indiuiduum sit prima substantia: sed materia est de ratione primæ substantiæ, quia est de ratione materiæ, est, neque in subiecto esse, nec de subiecto dici: ergo.

¶ Secunda cōclusio. S. Tho. Quantitas est principium indiuiduationis, quoad esse distinctum, & ab alio diuisum, & ad sensum demonstrabile. Patet ex Arist. 3. Meta. tex. 2. qui ait, Omnis diuisio aut est per formam, aut est per quantitatem: sed per formam solū cōuenit generi, p̄ diuersas species: diuisio autem per quantitatem, cōuenit speciebus, in indiuiduis. Ratione sic probatur: quia esse distinctū, cū indiuiduo, cōueniat, vel conuenit per materiam, vel per formam, aut per quantitatem: sed non conuenit ei per formam, neque per materiam, vt diximus in opinione Scoti: ergo conueniet ei per quantitatem. Et sic de mente sancti Thomæ tria sunt notanda circa indiuiduū, scilicet, quod indiuiduum est incōmunicabile. Et hoc habet à materia: & respectu huius quantitas est per accidens: & habet esse diuisum ab alio, & hoc habet à quantitate in communi, siue determinata, siue indeterminata: habet etiam esse distinctum, & demonstrabile: & sub sensu cadere, & habet hoc à quantitate determinata. Et sic concluditur, q̄ principium indiuiduationis sit materia signata quantitate determinata: & quia materia est pars intrinseca, ab ipsa habet indiuiduum esse indiuiduum: & extrinsecè, à quantitate.

¶ Contra istam opinionem solent argumenta moueri: solū vnum ponamus principale satis in materia. Animæ rationales sunt eiusdem speciei, & tamen numero differunt, & non per materiam, quia nullam habent, cum sint spirituales: ergo indiuidua, non indiuiduantur ratione materiæ. Et licet quādo sunt in corporibus humanis, fiat numerica distinctio, penes materiā: tamen post separationē non potest dici. Quod & confirmari posset de animabus à Deo productis, destructis omnibus corporibus, & omni materia, quæ numericè differunt. Tenēdo opinionem S. Tho. potest argumentum solui, dicendo eas distingui per materiam, nō quam habent, sed ad quam habent respectum: qui de ratione, & conditione animæ rationalis est, quod sit forma in materia: ob id per talem respectum quem habent ad materiam indiuiduantur. Et ideo illæ quæ infunduntur in materia, habent statim suam distinctionem per materiam: illæ quæ crearentur, corrupta omni materia haberent distinctionem per respectum ad diuersam

partem materiæ, quam informare possunt: & ad id habent aptitudinem: quod sufficit.

¶ Et accidentia ad mentem S. Tho. indiuiduantur per subiectum proprium, quod est ens in actu: sicut forma per materiam. Sic forma indiuiduatur per ens in potentia: accidens per ens in actu. Et cum opinione Sancti Thom. concludi potest opinio sui magistri Alberti magni: quando dicit lib. primo de intellectu, materiā esse tantum principium indiuiduationis intellexit enim de principali principio, per quod habet indiuiduum, quod sit incōmunicabile. Etiam potest Egidij Romani discipuli. eiusdē doctoris. S. cōcordari opi. qui dicit, quod principium indiuiduationis est quæritas: intelligit quoad esse diuisum ab alio. Et S. Thom. opinio amplectitur & quod dicit Albertus: & quod Egidius.

¶ Cum Doctore subtili videtur Boetius sentire, qui ait in secunda editione Periher. Platonitas incōmunicabilis qualitas est. Et Auicemb. non ait id quod Scotus. Nam in libro fontis vite, vult: quod vnitatis numeralis principium sit forma: quia ponit in omni composito duplicem formam: vnam speciei: & aliam indiuidui: vt in Socrate alia est forma hominis, alia Socratis. A forma speciei sumitur vniuersale specificū: & à forma indiuidui vnitatis numeralis.

¶ Ioannes de Gandauo, & quidam alius Tuscie monachus super Galenum tenuerūt formam substantialem cuiuscunque indiuidui, esse principium vnitatis numeralis eius. Et Auicemb. se cūdo de anima ait: Melius est existimare quod causa diuersitatis materiæ, sit diuersitas formarum, quam econtrario. Quod suaderi posset ex Aristot. cum infinitas, & indeterminatio à materia: sed determinatio, & finitas à forma.

¶ Alij dixerunt, principium indiuiduationis esse respectum quem habet res ad agens, quod ipsam inesse produxit: quia secluso quocunq; alio, agens generat illud à se distinctum realiter: ergo ab agente habet. In tanta opinione varietate, quæ ob id adductæ sunt, vt si quando quis in authoribus de quæstione varia legat, nō miretur: videtur opinio S. Thom. satis clara, & lucida, vt indiuiduatio & sumatur à materia, & sumatur à quantitate, in quantum est diuisum indiuiduum ab alio. Et sic non sit opus ponere aliquam aliam realitatem, vel aliquod positium quo sit hoc. Nam videtur illa hecitas non necessariò poni: cum indiuiduatio sufficēter per materiam fiat, & quantitatem. Et qui ultra de quæstione aliquid desiderauerit, legat eos, qui scripserunt in Metaphysica, maximè Paulin Socinam: & Caiet. in commentarijs ad tertiam

Theol. in. 1 Caieta. 3. p

Scotus. 2. d 3. q. 6. Cōcl. doct. Subti. et se. quæst. per quod fiat in indiuiduatione. Auicenna

Plotinus.

P. dictum.

Secundum.

Tertium.

1. Ratio.

2. Ratio.

Corollarium

1. Cōclusio

S. Thom.

Aristote.

Aristote.

Ratio.

2. Concl. S. Thom. q. quantitas sit etiā indiuiduationis principium. Arguitur à sufficienti diuisione.

Veritasque sionis.

Cōtra opinionē sancti Tho. fit argumentum

Confirmatur.

Solutio, q̄ licet anime sint immateriales: in indiuiduantur tamē per respectū quē habent ad materiam.

de ratione primæ substantiæ, est de ratione indiuidui, cum indiuiduum sit prima substantia: sed materia est de ratione primæ substantiæ, quia est de ratione materiæ, est, neque in subiecto esse, nec de subiecto dici: ergo.

¶ Secunda cōclusio. S. Tho. Quantitas est principium indiuiduationis, quoad esse distinctum, & ab alio diuisum, & ad sensum demonstrabile. Patet ex Arist. 3. Meta. tex. 2. qui ait, Omnis diuisio aut est per formam, aut est per quantitatem: sed per formam solū cōuenit generi, p̄ diuersas species: diuisio autem per quantitatem, cōuenit speciebus, in indiuiduis. Ratione sic probatur: quia esse distinctū, cū indiuiduo, cōueniat, vel conuenit per materiam, vel per formam, aut per quantitatem: sed non conuenit ei per formam, neque per materiam, vt diximus in opinione Scoti: ergo conueniet ei per quantitatem. Et sic de mente sancti Thomæ tria sunt notanda circa indiuiduū, scilicet, quod indiuiduum est incōmunicabile. Et hoc habet à materia: & respectu huius quantitas est per accidens: & habet esse diuisum ab alio, & hoc habet à quantitate in communi, siue determinata, siue indeterminata: habet etiam esse distinctum, & demonstrabile: & sub sensu cadere, & habet hoc à quantitate determinata. Et sic concluditur, q̄ principium indiuiduationis sit materia signata quantitate determinata: & quia materia est pars intrinseca, ab ipsa habet indiuiduum esse indiuiduum: & extrinsecè, à quantitate.

¶ Contra istam opinionem solent argumenta moueri: solū vnum ponamus principale satis in materia. Animæ rationales sunt eiusdem speciei, & tamen numero differunt, & non per materiam, quia nullam habent, cum sint spirituales: ergo indiuidua, non indiuiduantur ratione materiæ. Et licet quādo sunt in corporibus humanis, fiat numerica distinctio, penes materiā: tamen post separationē non potest dici. Quod & confirmari posset de animabus à Deo productis, destructis omnibus corporibus, & omni materia, quæ numericè differunt. Tenēdo opinionem S. Tho. potest argumentum solui, dicendo eas distingui per materiam, nō quam habent, sed ad quam habent respectum: qui de ratione, & conditione animæ rationalis est, quod sit forma in materia: ob id per talem respectum quem habent ad materiam indiuiduantur. Et ideo illæ quæ infunduntur in materia, habent statim suam distinctionem per materiam: illæ quæ crearentur, corrupta omni materia haberent distinctionem per respectum ad diuersam

partem materiæ, quam informare possunt: & ad id habent aptitudinem: quod sufficit.

¶ Et accidentia ad mentem S. Tho. indiuiduantur per subiectum proprium, quod est ens in actu: sicut forma per materiam. Sic forma indiuiduatur per ens in potentia: accidens per ens in actu. Et cum opinione Sancti Thom. concludi potest opinio sui magistri Alberti magni: quando dicit lib. primo de intellectu, materiā esse tantum principium indiuiduationis intellexit enim de principali principio, per quod habet indiuiduum, quod sit incōmunicabile. Etiam potest Egidij Romani discipuli. eiusdē doctoris. S. cōcordari opi. qui dicit, quod principium indiuiduationis est quæritas: intelligit quoad esse diuisum ab alio. Et S. Thom. opinio amplectitur & quod dicit Albertus: & quod Egidius.

¶ Cum Doctore subtili videtur Boetius sentire, qui ait in secunda editione Periher. Platonitas incōmunicabilis qualitas est. Et Auicemb. non ait id quod Scotus. Nam in libro fontis vite, vult: quod vnitatis numeralis principium sit forma: quia ponit in omni composito duplicem formam: vnam speciei: & aliam indiuidui: vt in Socrate alia est forma hominis, alia Socratis. A forma speciei sumitur vniuersale specificū: & à forma indiuidui vnitatis numeralis.

¶ Ioannes de Gandauo, & quidam alius Tuscie monachus super Galenum tenuerūt formam substantialem cuiuscunque indiuidui, esse principium vnitatis numeralis eius. Et Auicemb. se cūdo de anima ait: Melius est existimare quod causa diuersitatis materiæ, sit diuersitas formarum, quam econtrario. Quod suaderi posset ex Aristot. cum infinitas, & indeterminatio à materia: sed determinatio, & finitas à forma.

¶ Alij dixerunt, principium indiuiduationis esse respectum quem habet res ad agens, quod ipsam inesse produxit: quia secluso quocunq; alio, agens generat illud à se distinctum realiter: ergo ab agente habet. In tanta opinione varietate, quæ ob id adductæ sunt, vt si quando quis in authoribus de quæstione varia legat, nō miretur: videtur opinio S. Thom. satis clara, & lucida, vt indiuiduatio & sumatur à materia, & sumatur à quantitate, in quantum est diuisum indiuiduum ab alio. Et sic non sit opus ponere aliquam aliam realitatem, vel aliquod positium quo sit hoc. Nam videtur illa hecitas non necessariò poni: cum indiuiduatio sufficēter per materiam fiat, & quantitatem. Et qui ultra de quæstione aliquid desiderauerit, legat eos, qui scripserunt in Metaphysica, maximè Paulin Socinam: & Caiet. in commentarijs ad tertiam

Logi. C 4 p. S. Tho.

Per quidm diuiduatur accidentia

Albertus et Egidius tenent cum S. Tho.

Boetius tenet cū Scot. Auicemb.

Opi. dicitur formam esse principium vnitatis numeralis eius. Et Auicemb. se cūdo de anima ait: Melius est existimare quod causa diuersitatis materiæ, sit diuersitas formarum, quam econtrario. Quod suaderi posset ex Aristot. cum infinitas, & indeterminatio à materia: sed determinatio, & finitas à forma.

Alia opinio

Inter opiniones rectas S. Th. ratio nobilior.

Socinæ. Caieta. q. 4. ar

ticu. 2. p. S. Tho. & Ayala in suis predicabilibus: qui adducit ex proposito quaestionem. Sed si ad sobrietatem oportet hanc tractare, sat est, cum sit quaestio satis infructuosa.

Dubium. ¶ Antequam de differentia, tertio predicabili, sit sermo, oportet respondere ad dubium, vtrum de essentia speciei sit materia: an solum forma substantialis sine materia constituat speciem.

Comment. Ad hoc dubium Commētor, quem sequutus est Doctor sub. dicit, quod sola essentia speciei est forma substantialis: & tota hominis essentia est anima. Et dicit, idem esse secundum rem formam partis, animam, scilicet, & formam totius, quae humanitas dicitur, & solum differunt secundum rationem, & quod nulla pars materiae debet poni in definitione rei specificae, sed solum ipsa principia.

Auicenna. ¶ Sed aliter sentit Auicenna: quem sequitur doctor. S. & est de mente Arist. qui dicit in 6. Metaphy. res naturales habere in sua definitione materiam sensibilem, in quo differunt à Mathematicis. Et 7. Met. multis exemplis id probat. Et sic Auicenna, & S. Tho. ponunt differentiam inter formam partis, & formam totius. Formam totius vocat humanitatem, compositam ex materia & forma, ex carnibus, & ossibus. Et haec vocatur essentia à S. Thom. Vnde non est idē dictu apud S. Thom. humanitas in homine, & homo, vt ipse de ente, & essentia. c. 3. probat: esto vtrunq; essentiam importet: quia hoc nomen homo, significat essentiam, vt totum, non prescindendo designationem materiae, sed implicite continet eam: & conceptus obiectiuus cum illa in differentia, vt est vnum in multis, est species, & essentia rei: sed hoc nomen humanitas, significat essentiam, vt partem: quia praescindit totaliter à materia: & sic de indiuiduis hominis non praedicatur, nec de homine: & essentia hominis est ipse homo, secundum esse abstractum ab his carnibus, & his ossibus.

S. Thomas.

C A P. III. De differentia,

Differentia verò, & communiter, & proprie, & propriissime dicitur. Differre namq; quippiam communiter dicitur, cum diuersitate aliqua quouis modo: aut à se ipso: aut ab alio differt. A Platone namq; Socrates diuersitate

Textus. 1.

aliqua: atq; à se ipso puero vir factus, & ab agente non agens differt. Et semper haec differentia in ijs est sanè diuersitatibus, quae consistunt in hisce, quae cum interrogamus quomodo res sese habet, assignari, reddiq; solēt. Proprie vero aliqua differre dicuntur, cum in separabili differunt accidenti. Et inseparabile quidem accidens est, vt ceruleus oculorum color: vt simitas. Vt cicatrix collo ex vulnere inducto. At propriissime quippiam à quopiam differre dicitur, cum specifica differentia differt: qualiter ab equis homines specifica rationalis differentia differunt.

¶ Omnis igitur in vniuersum differentia diuersum alicui adiuncta facit: sed communiter quidem, & proprie differentie diuersum per accidens faciunt, propriissime verò diuersum per se, quod quidem & aliud dicitur, Differentia igitur, quae diuersum per accidens faciunt, tantum differentie: quae verò aliud, ac diuersum, per se differentiae specificae nuncupantur. Animal namque differentia rationalis adiuncta, aliud sanè, ac animalis speciem facit: motus autē additus, diuersum à quiescente tantummodo fecit, haec igitur aliud illa diuersum tantum fecit. Differentijs igitur hisce quae faciunt aliud, diuisiones generum in species fiunt, & definitiones etiam assignantur, quae quidem ex genere talibusve differentijs constant. Ceterae verò diuersitates per accidens tantum emergunt, eius, quomodo qualiter sese habet interrogat?

¶ Rursus igitur à principio differentiam diuidentes: differentiarum alias separabiles, alias inseparabiles dicimus esse. Moueri namq; atque quiescere, & valere, atque egrotare: & quae sunt similis generis, separabilia sunt: aquili-

Textus. 2.

Textus. 3.

aquilinum autem esse, vel simum: & rationale, et irrationale, inseparabilia sunt.

Text. 4. ¶ Inseparabiliū rursus, alias per se, alias per accidens esse. Rationale namque & mortale, & susceptiuū esse scientiae, per se homini competunt: at aquilinum esse, vel simum, per accidens, & non per se competit. Quae igitur per se competunt, in substantia ratione sumuntur, & aliud faciunt. Quae verò per accidens competunt, neque in substantia ratione sumuntur, neq; aliud faciunt, sed per accidens diuersum. Et haec quidem quae per se competunt, neque intendi, neq; remitti volunt. Quae verò per accidens, & si inseparabiles sunt, in tensionem, remissionem ve suscipiunt. Neq; enim genus magis, minus ve de eo, cuius est genus dicitur, neque generis differentie quibus in species genera diuiduntur. Haec namq; sunt, quae cuiuscūque rationem conficiunt. At vniuscuiusque ratio vna est, eademque, nec intensiorem, nec remissionem vllam suscipiens. Simum enim esse, aut coloratum, intenditur, atque remittitur.

Text. 5.

¶ Cum igitur species differentiarum tres ita appareant, & earum aliae sint inseparabiles, aliae separabiles. Et inseparabilium quidem, aliae per se, aliae per accidens sint. Differentiarum per se rursus aliae sunt, per quas in species diuidimus genera: aliae per quas ea quae sunt diuisa, constituuntur. Veluti differentie per se animalis haec sunt omnes, animatum, sensituum, rationale, ac irrationale, & mortale, immortale: atq; animati quidem, & sensitui differentiae constitutivae sunt, substantia animalis. Est enim animal, substantia animata sensitua: mortale verò, ac immortale, rationale, ac irrationale, animalis sunt differentiae diuisivae. Per has enim species

genera, diuiduntur. Verum haec quae sunt generum diuisivae, constitutivae sunt specterum: nō animal per rationale, & irrationale, & per mortale rursus, atq; immortale diuiditur: sed mortalis quidem rationalis ve, differentiae constitutivae sunt hominis: rationalis verò, ac immortalis, Deorum: irrationalis autē, atque mortalis, animalium expertiuū rationis. Sic et substantie supreme animatum, atque inanimatum, sensitiuū, atque insensiuum differentiae cum sint, animatum, & sensitiuū, vni cum substantia sumpta animal conficere: animatum, atque insensiuū, plantam. Cum igitur eadem differentiae partim constitutivae sint, partim diuisivae, vniuersae specificae nuncupantur. Atque his opus est maxime ad generum diuisiones, & ad definitiones conficiendas. Sed non illis alijs, quas separabiles esse, aut inseparabiles diximus.

¶ Has itaque definiētes, differentiam inquirunt, eam esse, quae species genus excedit. Homo namque supra animal, rationale, mortaleq; habet. Animal enim neque nihil istorum est (vnde enim differentias species haberent) neq; omnes oppositas habet. Idē enim nimirum opposita haberet. Sed vt cēsent, potentia quidem omnes eas differentias habet, quae sub se sunt, actu autem nullam. Atque hoc pacto neq; ex non entibus fit, neque circa idem opposita simul crunt.

¶ Definiunt autem ipsas & hoc pacto. Differentia est, id quod de pluribus, & differentibus specie, hoc ipso quale quid est praedicatur. Rationale enim, & mortale de homine, hoc ipso quale quid est homo: sed non hoc ipso quid est praedicatur. Nā si interrogabimur, quid est homo? accommodare dicem, animal. At si quale animal est interrogabimur? ratio

6. Textus.

7. Textus.

rationale, mortaleque accommodatissime re-
spondebimus. Nam cum res e materia, for-
maque constent, aut ex talibus, que instar
illarum sunt, ut statua ex are quidem, ut
ex materia constat: ex figura autem, ut ex
forma: sic quidem e homo communis, qui
quidem est species, ex genere, e differentia
constat: similitudinem rationis subeuntibus
cum materia, atque forma: totum autem hoc
animal rationale: mortale, est homo, ut istis
est statua.

8. Textu. Describunt tales differentias e hoc mo-
do. Differentia est id, quod suapte natura ea,
que sunt sub eodem genere, separat. Ratio-
nale enim, atque irrationale, equum, e ho-
minem, que sub eodem, ut patet, genere quod
est animal, collocantur, separat. Insuper e
hoc modo assignant.

Differentia est id, quo singula differunt.
Homo enim, e equus genere non differunt:
e nos enim animalia sumus, e ea que
sunt expertia rationis: sed additum rationa-
le, nos ab illis seiuinxit. Dij quoque e nos
rationis participes sumus: sed mortale adiū
etiam, nos ab illis distinxit. Exactius autem
ea, que ad differentiam pertinent, pertra-
etantes, differentiam inquirunt, non quod-
uis eorum esse, que separat ea, que sub eo-
dem genere collocantur: sed id, quod ad sub-
stantiam, rationemque confert, e quod pars
eius est rei, cuius differentia dicitur esse. Nō
enim aptum ad nauigandum esse, hominis
est differentia, e si eius proprium est. Dice-
re namq; possumus animalium alia esse apta,
alia nō esse apta ad nauigandū, hominem a
ceteris seiuungentes. Et aptū esse ad nauigan-
dum, ad substantiam sanē non confert, neq;
pars est ipsius, sed aptitudo solū. Propterea

quod non est tale, quale sunt hæ differentie,
quas specificas appellamus. Erūt igitur hæ
specificæ differentie, que diuersam faciunt
speciem, e que in ratione sumuntur. Atq;
de differentia quidem hæc satis sint dicta.

Circa secundum tex. in ista ca. ubi Porphy-
rius docet, q genus & species per se inui-
cem diffiniuntur: est quæstio vtrū possit esse
diffinitio circularis in absolutis: nā Comm. pri-
mo Phycorum, & S. Tho. ibidem tenent non
dari: alias idem esset notius vt diffiniens, & in-
notius vt diffinitū: omnis autē diffinitio ex no-
tioribus, & prioribus, oportet sit. vt docet Ari-
sto. 6. topicorum. Sed de hoc infra in prædica-
mentis quando relationis sermo erit. Et quia
textus clarus est: non est opus immorari in ex-
positione, & si aliquid occurrit difficile, in que-
stionibus erit notum. S. Thom.

Q V Æ S T I O I.
A quo sumatur differentia.

CIRCA istud tertium vniuersale quæ-
ri potest, primò, a quo sumatur dif-
ferentia in ipsa specie? Et breuiter
de hoc S. Thom. in secundo de anima sentit, q
ab anima rationali in homine, prout ipsa est
principium intelligendi, sumitur cōceptus ob-
iectiuus differentie, & ab ipsa eadem prout est
principiū sentiēdi (nam secūdu ipsum sola vna
anima est) sumitur generis cōceptus. Et ob id
dicit Porphyrius, q genus sumitur a materia;
id est, ab aliquo, quod potest determinari, &
coarctari, vt est sensitiua anima. Et differentia
sumitur a forma tanquam a determinante, &
coarctante: sicut anima rationalis determinat,
& coarctat sensitiuū ad esse hominis. Et sic se-
cundum S. Tho. a forma sumitur & cōceptus
generis, & differentie: sed tamen vnus a forma,
tāquā si materia existeret, quæ habet actuari,
& determinari ab alio, & alius ab ipsa forma vt
determinās, & actiūs. Exēpli gratia. Quia video
hominē moueri, & sentire, formo cōceptū ob-
iectiuū animalis. Et quia video eū ratio cinari,
formo cōceptū differentie, determinatiuū,
q sit rationale. Hæc S. Doctoris sentētia vide-
tur esse desumpta ex Arist. dictis in. 7. Met. tex. Arist.
43. qui ait in sententia, diffinitio nē hāc, animal
rationale, vnā esse: esto ex diuersis videatur cō-
poni, vt putā ex genere, & differentia. Quod p-
bat ex hoc: quia genus nihil importat præter
species:

A forma su-
mitur con-
ceptus gene-
ris, e dif-
ferentie.

Arist.

Argum.

Notandum

species: quia non inuenitur animal, quod non
sit bos, vel equus, &c. Et differentia etiā quodā
modo importat eandem rē, licet diuersimodē:
quia genus importat rem vt materia, & hæc vt
forma. Hæc ex Arist. Ecce quomodo videtur
sentire, q ab eadem re & genus, & differentia.
Sed tamen quia genus tanquam quid indeter-
minatū importat, & velut in potentia, & dif-
ferētia velut determinatū, & in actu, dicitur
quod genus a materia, & differentia a forma
sumitur.

Genus, e
differentia,
dant princi-
piū speciei

Conformiter ad hanc S. Tho. doctrinam est
intelligendum illud, quod genus, & differentia
dant principium speciei. Nō est intelligendū,
quod tale principiatum (si sic loqui licet) sit se-
cundum rem: nam quia in re fundamentaliter,
(vt diximus) idem est differentia, species, & ge-
nus, non potest vnum sumi alterius principiū,
nisi intelligatur in isto sensu. s. quantum ad mo-
dum cognoscēdi cōfusē, & distinctē: eo quod
qui habet generis cōceptum, cōfusē rem co-
gnoscit, scilicet, speciē ipsam cōtentā sub gene-
re: si tamē habeat quis differentie cōceptū,
habet principiū intelligēdi speciē distinctē,
& sic genus, & differentia sunt principium co-
gnoscēdi speciē, sed tamē aliter & aliter: quia
licet qui cognoscit genus, speciē cognoscit,
tamen nō distinctē, sed in cōfuso, vt communi-
cat cum alijs: sed tamen differentia facit distin-
ctē cognoscere speciē, & vt distinguitur spe-
cies ab specie. Et quia isti duo modi cognoscē-
di rem, sunt sufficētes ad quamlibet rē cogno-
scendam, dicitur q genus, & differentia princi-
pant speciē: quia faciūt cognoscere perfectē
speciē intellectuam. Genus & differentia prin-
cipant speciē, quia sunt definitiua speciei, &
in eius definitione ponūtur: nam homo defini-
tur. Est animal rationale.

Q V Æ S T I O II.

Vtrū differentia sit optimē
definita.

Varietur secundò, vtrū differentia
optimē sit definita in textu. Vide-
tur quod non: quia si bona est defi-
nitio, oportet essentiam declarat de-
finitis: sed vnus rei vna est solū essentia: er-
go vna erit etiā definitio. Differentie autē
tem est multiplex signata in textu definitio:
ergo non videtur sufficienter definita diffe-
rentia.

Pro solutinne notandum, differentiam posse

multipliciter cōsiderari. Primò modo sumitur
prout ipsa differentia se habet per additionem
ad genus: & sic definitur. Differentia est, qua
species genus superat. Quod intelligitur, quā-
tum ad distinctū cōceptū: nam rationalis cōce-
ptus explicitē intelligitur in homine, qui ta-
men non intelligitur in animali, sed in cōfuso
erat: quia licet sint eadē res genus, species, &
differentia: tamē aliter vnū declarat essentiam
hominis, q aliud. Quod & S. Tho. p. p. q. 85. ar.
5. ad tertium declarat dicēs. Animal significat
id, quod habet animam sensitiuam: rationale,
quod intellectuam, & homo, quod vt ruit que-
Secundo modo differentia cōsiderari potest
sub ratione vniuersalis, & in quantum cōmuni-
cabilis est pluribus indiuiduis, vel pluribus
speciebus: & sic datur definitio eius: Est, quæ
prædicatur de pluribus differentibus speciebus, in
eo quod quale: vt est sensitiuum.

1. Modo
cōsideratur
differentia

S. Thom.

Modus. 2.

Modus. 3.

Modus. 4.

Modus. 5.

Solutio
questionis.

Ad argu-
principale.

Argu. 1.

S. Thom.

Cōfirmatio
in spe

Differentia etiā consideratur tanq coarctās
cōceptū generis: vt non ad tot se extēdat ge-
nus: & sic datur definitio. Differentia est, que di-
uidit genus: & ea quæ sub eodem genere sunt.
Sumitur in super prout est principium quod
dam formale specificum, distinctiuum specie-
rū: rationalitate enim, differt homo ab equo:
& sic datur definitio. Differentia est, qua diffe-
runt inter se singula: nam homo ab equo, non
differt animalitate, sed rationalitate.

Consideratur tandē quatenus est principiū
formale essentiale, cōstitutiuum specierum in
esse cognito: & datur definitio. Differentia est,
quæ, conducit genus ad esse, & eius quod est
esse rei, pars est. Iuxta ergo aliā, & aliā confide-
rationem differentie, data est aliā, & aliā defi-
nitio: ex quibus constat differentiam optimē
esse definitam: nam cum res per definitionē ex-
plicetur, & quælibet positarum definitionum
in textu declarat ipsam differentie naturā, seu
cōditionem: sequitur optimē esse definitā. Ne-
que incōueniens est, vnus rei esse plures defi-
nitiones secundū aliā, & aliā rei cōditio-
nem vel considerationem.

Contra prædicta est argumentum: maximē
contra illam differentie definitionē, quæ pri-
ma est: in qua dicitur, est qua species genus su-
perat. Genus importat totā essentiam speciei:
ergo species nō superat genus in differentia. Pa-
tet maximē de mēte. S. Tho. qui nō ponit nisi
animam rationale in homine, continēs in se
sensitiuum eminēter. Tūc sic. Animal dictum
de homine, cōtinēt eius essentiam: quia conti-
nēt sensitiuum, in eo quod & rationale est: &
hoc est essentia speciei.

Confirmatur ex suprā dictis: quia rationale
in spe

in specie, sumitur ab anima, in quantum intelli- git: & esse animal, ab eadem in quantum sentit: ergo ab eadem utrunq; & sic non superat spe- cies, genus in differentia.

Subconfir- matio.

¶ Subcõfirmatur. Eadẽ est in homine res, ani- mal, homo, & rationale: si ergo eadẽ res, quo- modo rationale erit, in quo homo species, ani- mal genus, superat?

Argum. 2.

¶ Secundo, principaliter. Omne vniuersale cõ- tinet sub se contenta: sed genus vniuersale est, & sub ipso collocantur species: ergo sequitur quod species non superat genus rationalitate.

Ad argu.

¶ Ad hæc omnia vnica solutione dicẽdũ (sicut dicit Porphyrius) q; gen⁹ nõ cõtinet differẽtiã actũ, sed solũ potestate: & ob id cũ in specie, dif- ferẽtia, actũ cõtineatur, & nõ in genere, dicitur q; species superat genus, differentia. Tunc dici- tur actũ cõtineri, quãdo in definitione eius in- cluditur illud, & quia in definitione speciei dif- ferẽtia ponitur: vt cum dicimus, Homo est ani- mal rationale, scd ly rationale non includitur in definitione generis: nam si quis definiat ani- mal, solũm dicit, est substantia animata sensibi- lis, non facta mentione de rationalitate.

Ad secun- dũ Alber- tus Magn⁹

¶ Ad secundum, concedendum est genus cõti- nere in se species, de quibus predicatur quiddi- tatiue in quid: sed tamen dato ita sit, quia spe- cies cõtente cõstituuntur per suas specificas dif- ferentias, quæ nõ sunt in genere actũ, sed solũ potestate: & in ipsa specie ponitur differẽtia a- ctũ: sequitur q; genus etiam si sit totum vniuer- sale, respectu specierũ, superetur à sua specie cõtenta, in differentia: eo quod ipsa species ex- plicitẽ, & actũ contineat differentiam.

Dubium.

Sed possit hic esse dubiũ, posito gen⁹ cõtineat differẽtias potestate, an in aliquo genere causæ:

Solutio. 1.

¶ Ad hoc Albertus Magnus dicit, quod conti- net in genere causæ formalis: sicut cõfusum di- citur formaliter cõtinere determinatũ: & quia rationale, est cõfusũ in animali, & determina- tum, in homine: in genere causæ formalis dicitur cõtinere. Et hæc est opinio Commentato- ris. 7. Metaph. comment. 15. Non enim videtur quomodo contineat genus, differentiam, nisi in genere causæ formalis.

Cõmẽtator

¶ Metaph. comment. 15. Non enim videtur quomodo contineat genus, differentiam, nisi in genere causæ formalis.

Solutio. 2.

¶ Sed tamen dicendum, quod genus potest cõ- parari vel ad speciem, vel ad differẽtiam cõsti- tuentem speciem. Si respiciat differentiam, cõ- tinet ipsam in genere causæ materialis, eo mo- do quo in re artificiali: scãmnũ enim nõ fit ex- quacũq; materia, sed ex ligno. Lignũ ergo cõ- tinet differẽtiã, rei artificialis in genere causæ materialis: si rationale, nõ quodcũq; genus informat indifferenter, sed solũ animal: ergo animal tanquam materia, cõtinet ipsam ratio-

nalitatem. Et hoc est quod dicebãt antiqui, dif- ferentiam, educi de potentia generis, sicut for- ma compositi, educitur de potentia materia. ¶ Si verò cõparetur genus ad speciem, tũc con- tinet differentiam in genere causæ formalis, vt dicebat Cõmẽtator, & Albert⁹, eo modo, quo in cœlis sphæra maior dicitur cõtinere mino- rẽ. Sicut si ponamus exemplũ in cõtinuo, in quo plura sunt entia in potentia, quæ per diui- sionem fiunt in actũ: sic in animali sunt plures species, quæ per diuisionem differentiarũ, fiunt actũ, & velut formaliter continent: ob id anti- qui non solũ dicebant genus, continere diffe- rentias in potentia, quæ signat meram passio- nem materia, sed potestate: ac si dicerẽt, quod genus de se proferat ipsas differentias, & velut in genere causæ formalis contineat.

Differẽtia educitur de potentia generis.

Q V Æ S T I O. III. Vtrum superior differentia dicatur genus respectu inferioris diffe- rentiæ.

Queritur tertio, vtrum superior dif- ferentia dicatur genus respectu in- ferioris: vt sensibile, respectu ratio- nalis: sicut animal respectu homi- nis. Et videtur quod sic: quia hæc est prædica- tio directã, Rationale est sensibile: ergo alicuius prædicabilis: & non speciei, neq; proprii, neq; accidentis, neq; differẽtiæ: ergo generis. ¶ Secundo. Hæc differentia, in singulari demõ- strata, est indiuiduũ: ergo alicuius speciei oportet sit: ergo de ly rationale: ergo ly rationale est species, & nõ videtur cuius generis, nisi de ly sensibile.

1. Arguit.

2. Arguit.

¶ In contrarium est: quia incorporeum est su- perior differentia ad irrationale, tamẽ non po- test dici de eo: quia non dicitur irrationale est incorporeum.

Incõtrariũ

¶ De hac quæstione non fit expressẽ mẽtio à S. Thom. Est tamẽ diuersa opinio inter docto- res, & maxime inter Thomistas: nam Capreo- lus tenet, quod differentia superior, nõ est de- conceptu quidditatiuo differẽtiæ inferioris: & sic non includitur formaliter in inferiori. Et respondet negatiuẽ ad quæstionem. Quem se- quitur Paulus Socinas in sua Metaph. 7. q. 37. Dominicus 7. Metaph. q. 24. arti. 5. (vt alle- gatur à Petro Bruxellens. q. 5. libri prædicabilium) distinguit sic. Differentia vltima potest dupli-

Ad quæstio- nem. Capreolus

Socinas

citer

citer considerari: vno modo materialiter, & quãtũ ad illud quod est: & sic rationale, est ani- mal habens rationem: & sic vltima differentia includit præcedentes. Alio modo potest confi- derari formaliter, secundũ quod est consti- tuens speciem, & contrahens genus. Et sic vlti- ma differentia non includit præcedentes. Et Petrus Bruxellens. addit: fortẽ ista quæstio est verbalis: & ponit suam opinionem hoc modo. Probabile est quod inferior differentia, inclu- dat superiorẽ. Dicit enim S. Th. 7. Meta. super Cõmen. 43. q. posterior differentia, includit in se omnes præcedentes. Vnde dicit cum Philo- sopho, quod vltima differentia, est cõta substã- tiæ rei. Quod eò dicit, quia alias definiendo ho- minẽ, oportebit dicere, animal habens pedes. nisi bipes includat hoc, quod est habere pedes. Sic dicit ibi S. Tho. q; habens pedes, diuiditur in alias differentias: & q; bipes manifestẽ inclu- dit, habens pedes. Et de ente & essentia dicit, q; genus se habet ad differentiam, sicut subiectũ ad passionẽ. Vbi dicit expositor, quod genus est de intellectu differentia: sed superior diffe- rentia est de intellectu generis: ergo est de in- tellectu differentia inferioris.

Bruxellen.

S. Thom.

Caieta.

Ad argu.

¶ Ad argumentum in cõtrarium, tenendo opi- nionem, quod inferior differẽtia, sit species re- spectu superioris: oportet respondere, dicẽdo quod intelligi debet inferiorem, esse speciem su- perioris, in qua includitur formaliter ipsa supe- rior: & quia in irrationale, nõ includitur incor- poreum, non est species respectu eius: tamen respectu inanimati, & sensibilis, potest esse. Hæc potius pro modo loquẽdi sint dicta, quia in re omnes conueniunt.

Dubium.

Solutio.

¶ Est hic dubium, ad intelligẽtiã huius prædi- cabilis tertij: an differẽtia, sit substãtia, vel acci- dens: Dicendum est, quod ipsa nõ potest dici accidẽs, propriẽ loquendo: quia neq; accidens propriũ, neq; cõmune: sed potest dici substã- tia, ad modũ quo forma substãtialis dicitur sub- stãtia: quia substãtia cõuertitur cũ ipsa spe- cie: ob id rationale, idẽ est quod homo: & secũ- dũ rem idẽ significat: quia cum nõ reperia- tur ratioale sine eo quod determinat. S. anima li, & animal cum rationali hominẽ constituat, sequitur quod rationale, est idẽ quod homo.

C A P. III. De proprio.

Modus. 1.

Proprium autem quatuor diuidi- tur modis. Nam proprium est id, quod soli cuiusdam accidit speciei,

¶ si non omni: vt homini accidit mederi, aut metiri, & id item quod, vniuersẽ acci- dit speciei, & si non soli, vt hominem bipe- dem esse, etiam id quod soli accidit, & om- ni, & quandoque, vt omni homini in sene- ctute canescere. Quartum autem est id, in quod omnia conueniunt, vt soli, & omni, semperq; accidat: quale est risibile respectu hominis. Nam homo, & si non semper ridet, risibilis tamen dicitur: non ex eo, quia sem- per ridet, sed quia aptus est ad ridendum. Hoc autem ipsi semper est insetum: quom ad- modum & equo ipse inhiribile. Hæc verẽ propria inveniunt esse, quia in ipsis sit, & cõ- uersio. Si est enim homo, est risibile: & si est risibile, est etiam homo.

Modus. 2. Modus. 3.

Modus. 4.

Q V Æ S T I O. I. An hic textus sit verus.

Ro declaratione textus, queritur primò, vtrũ ca. q. hic circa quartũ prædica- bile tradita sunt, sint cõueniẽ- ter dicta: Et arguitur q; nõ. ¶ Primò. Cõtra illã primã acceptionẽ proprii. Nã vel esse medicũ, aut geometrà capitur pro aptitu- dine ad sciẽtiã, vel pro habitu ipso: si pro habi- tu, nõ est propriũ, sed accidẽs cõmune, eo mo- do quo albedo est accidẽs: nõ enim fluit ab in- trinseco talis habitus, sed ex mera volũtate id- pedit. Si verò capiatur primo modo, tunc est propriũ quarto modo, cum talis aptitudo per naturam conueniat homini, sicut esse discipli- nã susceptiuum. Sic ait Arist. 1. Meta. Inclina- tio, & aptitudo ad sciẽtiã, est homini natura- lis, ex principijs essentialibus eius.

1. Argum.

Arist.

Argum. 2.

Simili argumẽto probatur nõ rectẽ positũ pro- priũ tertio modo: nã si canescere, p. habitu su- matur, est merũ accidẽs cõmune: proueniẽs ex cerebri humiditate corrupta à cõplexione, vel aliquo alio extrinseco: sicut & cõtingit homi- nẽ esse albũ. Si tamẽ aptitudinẽ dicat, est à na- tura ipse hominis: & propriũ quarto modo.

¶ Ad hæc communis est solutio, ibi esse geo- metram, vel medicum, accipi, non prout dicitur apti-

Solutio. 1.

Duplex aptitudo.

aptitudinem, sed prout dicit habitum: & licet habitus aptitudo quædam, & potentia sit ad actum sciendi: est tamen differentia inter istam aptitudinem & potentiam: & illam, quæ est ad ridendum: quia potentia ad ridendum, est potentia in se completa per naturam, sine aliqua hominis voluntate, vel aliquo superaddito: sed aptitudo ad scientiam non est per naturam completa: quia indiget habitu: & ipse habitus indiget voluntate ipsius hominis ad inquirendum eum: ob id distinguitur à proprio quarto modo, siue capiatur pro aptitudine, siue pro habitu ipso. Et quando inferis: si capiatur pro habitu, est accidens commune: negandum erit: quia inclinatio, & aptitudo est per naturam ad talem habitum, quæ non est sic ad alia communia accidentia. Et licet hæc sit communis solutio, & sufficiens, supposito quod esse medicum, & esse geometram, sint positæ, gratia exempli propter inclinationem quam habet homo ad scientiam: sed posset dici, Porphyrium intellexisse in speciali, esse proprium primo modo penes hoc, quod hominibus quibusdam, & omnibus, est quædam peculiaris inclinatio ad hanc scientiam, & non ad illam, quæ proprietas non est in alijs: & sic sunt aliqui ob id apti ad unam scientiam, & alij ad eandem sunt inepti: siue proveniat à cõplexione, siue à cõ-

Solutio. 2.

lesti constellatione.

Ad. 2.

Ad aliud adductum circa proprium tertio modo, dicendum: ibi canescere sumi non pro habitu, nec solum pro aptitudine, sed pro aptitudine simul cum cerebri qualitate, ex quo pedit ipsa canities. Nam calor cerebri deficiens, non potest humidum naturale digerere, & ea ratione non semper est actus canescendi, nec tota causa: nam licet sit aptitudo in iuvene, deficit aliud, scilicet, humidum corruptio. Ob id qui grossiores habent capillos, facilius canescunt, quam habent illi. Quapropter semper est verum, esse proprium hominis canescere, tertio modo capiendum. Et licet mulo, & equo, conueniat habere pilos albos, non tam canities est: sed alia passio, quæ non est illis propria, neque omnibus conuenit, ut constat.

2. Argu.

Secundo principaliter arguitur contra literam Porphyrij, quod proprium quarto modo non sit bene positum, hoc est propter formam specificam, aut aliunde ab extrinseco. Si primo modo, oportet essentialiter prædicetur eo modo, quo differentia: quia essentialiter conuenit, & est de quidditate, & essentialiter prædicatur. Vel secundo modo, scilicet, aliunde, & tunc non erit

prædicabile distinctum, ab accidenti communi, quod est quintum prædicabile.

Et posset argumentum confirmari ex hoc, quia proprium, vel ponitur in prædicamento substantiæ in linea recta, vel ut differentia ad latus: sed non in linea recta: quia nec genus, neque species: nec ad latus, quia differentia non est: ergo ponitur extra coordinationem prædicamentalem: sed quod sic ponitur, accidens commune est.

Ad argumentum dicendum, quod proprium conuenit omni speciei ratione essentialiter. Et quando inferitur, ergo debet essentialiter prædicari: negatur cõsequentiæ: nam ad hoc quod aliquid de aliquo essentialiter prædicetur, non sufficit, fluat ab essentialiter: sed requiritur sit de eius essentialiter, tanquam pars intrinseca, sicut genus, & differentia: & quia proprium, scilicet, risibile, non dicit partem intrinsecam, hinc est non prædicari essentialiter, sed accidentaliter: ad differentiam differentiam, quæ partem dicit intrinsecam.

Ad confirmationem dicendum, quod si accidens sumatur ut esse sit, non esse per se, sed in subiecto: proprium, (quia substantia non est) accidens dicitur, si tam capiatur accidens pro hoc, quod est non esse de essentialiter, nec fluere ab essentialiter, proprium non dicitur accidens: quia licet non sit de essentialiter, fluit tamen: & ob hoc constituit quartum prædicabile distinctum. Unde sequitur quod proprium, ponitur in prædicamento accidentis, & diuersa propria, in diuersis prædicamentis: ut intellectus, & voluntas, & sensus, sunt propriae passionis, tanquam naturales potentie, & ponuntur in secunda specie qualitatis. Et triangulus, quadrangulus, ponuntur in quarta, quæ sunt passionis lineæ. Et habere tres angulos æquales duobus rectis, ponitur in prædicamento quantitatis, & est propria passio trianguli: impertinens est enim quod subiectum, & passio in eodem ponantur prædicamento, ut dicemus. Et sic manet litera textus declarata.

Q V Æ S T I O . II .

Vtrum proprium sit idem cum subiecto, cuius proprium est.

Secundo queritur principaliter, vtrum proprium, & id cuius est, realiter distinguantur.

Et arguitur quod non. Aliqua propria passio à suo subiecto non distinguitur: & non est potior ratio de vna, quam de omnibus: ergo nulla distinguitur.

Cõfirmat.

Ad argu.

Vide Sæc. Tb. 1. p. q. 77. arti. 1.

1. Arguit.

Aristo. S. Thom.

guitur. Patet maior de passionibus entis. In unum, verum, bonum, &c. quæ non distinguuntur ab ente, nisi ratione tantum. ut Arist. 10. Met. text. co. 5. probat, & S. Th. ibidem, & q. 1. de veritate ar. 1. & communis schola philosophorum sic tenet. Secundo. Si proprium esset accidens à suo subiecto distinctum, vel esset indiuisibile, vel extensum per partem, vel per totum: sed nullum istorum est dicendum. Non primum: quia cum actus ridendi materialis sit, & exerceatur organo corporali, non est indiuisibile. Nec extensum per partem solum: quia non apparet in qua parte neque per totum, quia tunc de pede diceretur quod esset risibilis.

Incontrarij

In contrarium est: quia potentia animæ sunt propriae passionis animæ, & ab ea distinguuntur realiter: sed non est potior ratio de vna propria passione, quam de alijs: ergo omnis distinguitur à suo subiecto.

Varicopi.

Ista quaestio licet non pertineat ad Dialecticum, sed potius ad Physicum, vel Metaphysicum quia tamē fere omnes mouent eam in isto loco, oportet adducere. De qua sunt variae sententiae. Doctor sub. supposita sua opinio, de qua nos fecimus in principio huius libri mentionem, de distinctione formali ab eo inuenta, quæ media est inter reale, & rationis, dicit, propria passio non à suo subiecto, non ratione solum, ut dicere habet nominales, nec realiter, ut res, & res, ut videtur dicere S. Th. sed formaliter. Idem fatetur de potentijs animæ. Quod ponit in. 2. sen. d. 16. q. unica. Et id probat. Quia seculi operatione intellectus, homo, & risibile, habent definitiones distinctas: quia homo est animal rationale, & risibilitas est aptitudo ad ridendum: ergo vnum non est aliud.

2. Ratio.

Item, seclusa omni operatione intellectus, subiectum, est ipse homo, & risibilitas est passio, quæ ponitur in subiecto: sed subiectum & accidens, distinguere necesse est. Et quod realiter non distinguatur, eod probatur: quia realiter distinguere est sicut res, & res: sed risibilitas non sic, cum risibilitas fluat ab essentialiter hominis, & quodammodo contineatur in homine. Hæc ex scoto.

Opin. 2.

Secunda opinio est nominalium, dicentium quod si propria passio sumatur pro accidente quod fluat ab essentialiter rei, non distinguitur à subiecto ex natura rei: sed sicut homo per animam intelligit, sic & per animam ridet, & per animam viuit: & sic dicitur de intellectu, & voluntate: & probant argumentis positum in principio quaestionis, & alijs sic. Pluralitas in rebus sine necessitate ponenda non est: sed si propria passio, & suum subiectum distingueretur, pluralitas poneretur, & sine necessitate: quia homo eo ipso quo animam habet, & corporale organum, habet po-

Argumentum nominatum.

tentiam ridendi: ergo non est opus ponere aliam rem distinctam ab ipso homine, vel ab ipsa essentialiter eius.

Tertia est opinio doctoris. S. qui ex professo non tractat quaestione in proprijs terminis: sed tamen quia ipse in p. p. q. 77. art. 1. cõcedit, quod potentia animæ distinguuntur ab anima, & alibi dicit quod potentia animæ se habent sicut propria accidentia subiecti: voluerunt quidam absolute ei tribuere hanc opinionem, quod omnis passio distinguatur realiter à suo subiecto. Et quidam modernus in suis prædicabilibus, in præfati loco dicit eum tenere conformiter ad Boetium: propriam passionem distinguere realiter à subiecto. Verum magister Soto q. 2. de proprio, exactius considerans Doctoris sententiam, ponit ex mente doctoris: non omnem passionem distinguere realiter à suo subiecto, sed tamē aliquam distinguere. Pro quo sit prima conclusio.

Omnis propria passio, quæ est potentia respectu realis operationis, vel accidentalis, distinguitur à suo subiecto realiter: siue sit potentia actiua, siue passiva, ut intellectus. Quia potentia passiva ad realiter recipiendum speciem, distinguitur à suo subiecto, & sensus, & voluntas. Probat. Tales potentia ab Arist. in secunda specie qualitatis ponuntur: & secundo de anima vocat eas partes animæ, & b. p. Augustinus, 15. de trinitate c. 7. dicit. Intellectus, & voluntas, non sunt idem quod homo: si ergo ita est, sequitur tales passionis, distinguere à suis subiectis.

Secundo. In rebus omnibus corporalibus, & insensibilibus, experientia constat, res per suas virtutes operari super additas: ut ignis per calorem, calefacit, & aqua per frigiditatem, frigefacit, & sol per lucem illuminat, & terra producit diuersas herbas, & germina diuersa, iuxta diuersam virtutem à Deo receptam, iuxta illud Genesios. Producat terra herbam virentem, & lignum pomiferum faciens fructum, cuius semine, &c. Et sic plantæ habent virtutes productiuas, quæ sunt earum accidentia, & distincta ab essentialiter.

Et patet particulariter de risibilitate: nam cum sit potentia corporalis ad ridendum, oportet sicut alie potentie distinguatur à suis subiectis, & etiam ipsa distinguatur: & constat quidem quod sit corporalis: nam propter gaudium dilatatur sanguis à corde, qui extendens partes faciei calore, causat risum in ore: sicut e conuerso, ex motu repentino, sanguine currente ad cor, oculi contracti lacrymas expriment: sed hoc non posset fieri nisi ipsa potentia ridendi esset corporalis: ergo ipsa corporalis est: & si corporalis, sequitur distinguere ab ipsa essentialiter reali-

3. Opin. S. Thom.

Aliqua propria passio distinguitur realiter à suo subiecto, & alia non.

1. Conclusio.

1. Argu. 3. Opin. D. Augu.

Argum. 2.

Gene. 1.

realiter: quia cum sit distinctio non rationis, quia etiam seculsa operatione intellectus reperitur: ergo est realis: cum formalis distinctio non sit ponenda secundum S. Thom. nec aliquis antiquorum posuit eam.

Conclu. 2. Secunda conclusio. Propriū, quod potentia non est, non est necesse distinguatur à suo subiecto.

Ratio. Patet: quia rationes positæ quare propria passio debeat distinguatur à suo subiecto, procedunt ratione potētia, ad suā operationem: quia non potest stare talis potētia sine hoc, qd sit virtus distincta ab ipsa, cuius est: ergo si sit aliqua propria passio, quæ non ad operationē ponitur, non est opus eā distinguere à suo subiecto. Et in hoc sensu multi impugnant doctores. S. putantes eum concedere in vniuersum, omnem passionē distinguere: quia posuit exemplū de potentijs animæ: & in animæ potentijs verum est, sed non est necessarium quando potētia non sunt, vt ex Arist. in loco citato probatum est, passiones entis non distinguuntur ab ente, vt vnū, verum, bonū, quia nullo modo potest aliqua ratio abstrahi ab vno, vel vero, &c. quin in tali re abstracta, ens includatur: & sic quomodo cunque vnitas ab ente, ibi est ens. Secus tamen est in potētia nutritiua, & intellectiua. Et ob id dicit S. Tho. in loco citato, qd potētia materiæ licet sit propria passio, non distinguatur à materia: quia non est potentia ad operationem realem, vel accidentalem, vel ad recipiendum in se accidentalem operationē, sed ad substantialem actum. Stando ergo in ista opinione, ad argumenta solutio patet ex dictis in secunda cōclusionē. Concedimus enim aliquas passiones non distinguuntur, sed solum illæ non distinguuntur, quæ non dicunt potētiam actiuam, vel passiuam, ad recipiendum accidentalem formam.

Ad 2. Ad secundum, concedo risibilitatē esse accidens corporale, & diuisibile: sicut est potētia nutritiua, licet non videatur concedendū, per totū hominem extendi, sicut sensus tactus extenditur: quia solum in facie suam exercet operationem: & forte in corde est: quia potentia est in organo suæ operationis: & cum sit cor organum risus, videtur qd ibi sit ponendū tale proprium. Nec sequitur ex hoc quod sit insensibilis, & remissibilis: quia non omni accidenti id cōuenit: sed solum qualitatibus, quæ sunt in prima, & tertia specie. Nam neque conuenit quantitati, quæ accidens, neque conuenit secūndæ speciei, neq; quartæ, qualitatis.

Resolutio. Habet ergo solutam questionem, risibilitatē esse propriam passionē, & fluere ab essentia:

non tamen quod dicatur propriè effectus essentia, vel subiecti. Non enim propria passio alia actione distincta producit, quā suum subiectū: quinimo eodē qd producit subiectū, cōproducit & propria passio: sed dicitur fluere: quia prius natura subiectū habet essentia, & posteriorius proprias passiones: ob id S. Thom. 1. p. q. 77. ar. 6. dicit, qd passio fluit ab essentia in genere causæ finalis: quia passio propter essentiam, & quodammodo in genere causæ effectiua. (Quod exactè probat Egidius in quolib. 6. q. 12. ita vt materia actuata per formā, causa dicitur accidentiū, quæ necessariò concomitantur, vel consequuntur rei naturam:) quia comproducit, & consequitur ad productionem speciei: & in genere causæ materialis: quia prius natura essentia, est in supposito, quā passio. Et quia est potentia ad actū, est realiter distincta à subiecto: & quia realiter distincta, potest per Dei potētiam à subiecto separari per miraculam, & vnū sine alio conseruari: quia non repugnat, quādo quidem est distinctio realis: & neutra est de intrinseca quidditate alterius. Et posito intellectus, & risibilitas, ab homine separatur per Dei potētiam, diceretur nihilominus homo intellectiua, & risibilis: quia semper haberet illā aptitudinem in potētia propinqua, si ei daretur intellectuua potentia, & risibilitas. Nec esset in casu dicendum (vt putant aliqui Thomistæ) quod ablata illa risibilitate, statim alia flueret: nam hoc esset, si essentia hominis produceret ipsam, sed non est sic, vt diximus: ob id à solo Deo autore ipsius essentia possit rursus dari.

Hic notandum, has prædicationes: Rationale est risibile, & Animal est risibile, & substantia est risibilis, &c. esse prædicationes doctrinales: nam in primā connotatio subiecti præsupponitur ad cōnotationē prædicati. In alijs duabus, propria passio prædicatur de superiori: sicut in simili Arist. in tertia figura probat triangulum habere tres angulos æquales, de figura sic. Triangulus habet tres angulos: & triangulus est figura: ergo figura habet.

CAPVT QVIN- tum, De quinto prædicabili, scilicet, accidenti.

S. Thom.

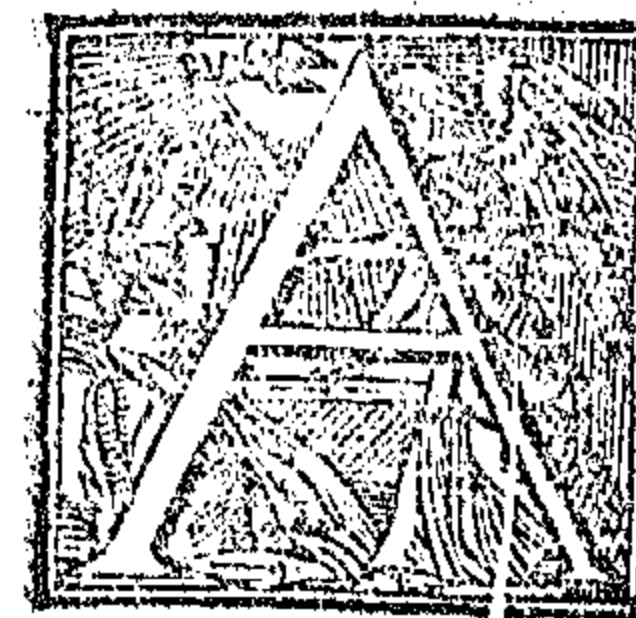
Egidius Rom.

Notandum

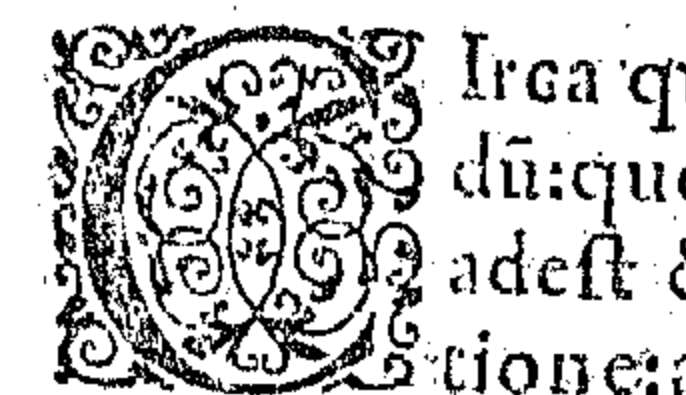
Notandum

Arist.

Accidens

Accidens autem est, quod adest, atq; abest sine subiecti corruptione. Diuiditur autē in duo. Aliud est enim separabile, aliud in separabile. Atq; dormire quidē accidens separabile est: nigrū autē esse Coruo, Æthiopive, inseparabiliter accidit. Mente tamē, cogitatione ve Coruus albus, & Æthiops niger, sine subiecti corruptione, concipi potest. Desinit etiā & hoc pacto. Accidens est, qd inesse, ac nō inesse eidem potest. Et qd neq; gen^o, neq; Species: neque differentia, neque proprium est, semper autem est in subiecto.

Ira quintū predicabile aduertendū: quod illa definitio accidentis, qd adest & abest sine subiecti corruptione: alio modo intelligitur à dialectico, quam à Physico. Nam hic, sic accipit: accidens est quod aduenit subiecto iam constituto in esse quo ad substantiam, & inest illi & remouetur ab eo, tamen subiectum non desinit: & intelligitur hoc de accidenti communi, qd non consequitur subiectum, ex natura subiecti. Logicus tamen capit, secundum modū prædicandi, accidens est qd adest & abest &c. 1. qd prædicatur affirmatiuè, & negatiuè, de suo subiecto: præter subiecti corruptionem, vt esse album, sedere, currere, verificantur de homine, affirmatiuè & negatiuè successiue, &c. Etiam est considerandum qd omne accidens commune, in quantum facit prædicationem & propositionem per accidens: continetur in hoc quinto predicabili: imò omne predicatum prædicationis indirectæ, scilicet, quando inferius, prædicatur de suo superiori: vt animal est homo: quātuncly homo, habetur vt accidens. Quia accidit animali, qd sit homo &c. Oportet etiam notare: quæ sit prædicatio directa, & quæ indirecta: directa dicitur in qua superius, prædicatur de suo inferiori: vel æquale, de æquali: vt homo est animal: animal est sensitiuum: homo est risibilis: indirecta dicitur, quando inferius, prædicatur de superiori: vt corp^o est animal: animal est homo: prædicatio essentialis, est illa in qua termini sunt eiusdem prædicamenti: dummodo sit directa: vt homo est animal: homo est rationalis: albedo est qualitas. Prædicatio ac-

cidentalis dicitur, quando termini sunt distinctorum vt homo est risibilis homo est albus: & hæc est duplex quædam accidentalis per se, est quando proprium accidens prædicatur de proprio subiecto: vt homo est risibilis: numerus est par, vel impar: alia est accidentalis per accidens, quādo prædicatur accidens cōmune, de subiecto: vt homo est albus: coruus est niger: & hic collocatur quando inferius de suo superiori prædicatur animal est homo, sed de istis supra dictum est.

QVÆSTIO. I. De accidente.

Trum istud prædicabile quintū dixerat à quarto. Et videtur quod nō: Quia nullum est accidens cōmune: sed quodcunque sit, illud est proprium. Patet. Si aliquod esset commune, maxime esset albedo: sed albedo est accidens propriū. Patet: quia sibi determinat subiectum propriū: nam non potest esse nisi in subiecto. 1. Argum. 2. Argum. Secundo. Omne accidens commune est propriū indiuidui, & fluit à principijs indiuidui: sed hoc est esse proprium: ergo omne accidens commune, est accidens proprium. Patet de crispitudine capillorum & similitudinibus. In contrarium est autoritas Porphyrij, & veritas. Pro solutione quæstionis notandum, dupliciter posse intelligi subiectum accidentis: vno modo vt sit subiectum in hætionis: alio modo tanquā causa quodammodo efficiens, à quo fluit tale accidens: nam (verbi gratia) potest albedo in ordine ad subiectum cōsiderari in quantum in hæret: alio modo tanquā quod fluit: & emanat à subiecto.

Secundo est notandum accidens commune conuenire quidem indiuiduo, & speciei: nam & Ioannes est Dialecticus, & homo est dialectic^o, & accidens proprium & conuenit indiuiduo, & speciei: quia homo est risibilis, & Ioannes est risibilis. Verum est differentia: quia accidens cōmune, primò, & principaliter conuenit indiuiduo, & quia conuenit indiuiduo, etiā conuenit mediatè speciei: sed risibile conuenit primò speciei & deinde mediatè conuenit indiuiduo. Ratio est: quia cum accidens proprium, fluat ab essentia: & essentia primò consideratur in specie, & deinde in indiuiduo participante naturam speciei: si reperitur in indiuiduo est, quia primò in specie repertum est. Sed accidens

1. Argum.

2. Argum.

Incontrariū

Notandum

Nota. 2.

Differentia inter accidens proprium & commune.

Logi. D. accidens

accidens commune, cum de ratione sua sit esse in alio, & quod maxime subiectum est accidentium, est prima substantia, seu individuum: hinc est quod primo in individuo consideratur, & deinde cum species contineat individua, accidens repertum in individuo, consideratur in specie. Ea enim ratione homo est albus, quia Ioannes est, albus. Non enim albedo est de essentia hominis, sed provenit ratione materiae individuantis, scilicet, quia homo in hac, vel in illa regione natus est: ob id quidam homines albi, alij nigri. Ad quaestionem respondetur per conclusiones.

1. Concl. Prima conclusio. Licet quodlibet accidens habeat proprium subiectum inhaesionis, solum tamen accidens proprium, quod est quartum praedicabile, sibi determinat subiectum, a cuius essentia fluit. Haec conclusio patet ex notatis. Nam cum de natura accidentis sit inhaerere, & sine subiecto naturaliter reperiri non valeat: omne tale, subiectum inhaesionis determinat. Secunda pars conclusionis constat: quod, si solum accidens proprium sibi determinat subiectum, a cuius essentia fluit. Patet. Nam albedo, & caetera accidentia similia, nullum tale determinat: quia a nullis fluunt essentia: risibile tamen, & disciplinae capax, sibi determinant: quia ab essentia manant.

Ratio. 1. p. haerere, & sine subiecto naturaliter reperiri non valeat: omne tale, subiectum inhaesionis determinat. Secunda pars conclusionis constat: quod, si solum accidens proprium sibi determinat subiectum, a cuius essentia fluit. Patet. Nam albedo, & caetera accidentia similia, nullum tale determinat: quia a nullis fluunt essentia: risibile tamen, & disciplinae capax, sibi determinant: quia ab essentia manant.

2. Conclusio Secunda conclusio. Proprium accidens quartum praedicabile, differt ab accidente communi, quod constituit istud quantum praedicabile: quia illud primo convenit speciei, & hoc, individuo primo. Haec etiam conclusio est manifesta ex supradictis. Nam si quis quærat ab aliquo, quare homo Theologus est? non potest aliud respondere, nisi quia Ioannes, vel Petrus Theologus est? & hoc non ob aliud, nisi quia esse Theologum, cum sit accidens commune, non respicit nisi solum individuum. Si tamen quis petat, quare homo est risibilis? non dicet, quia Ioannes est: sed quia homo animal rationale est a cuius essentia fluit ipsa risibilitas: quia essentia per prius in specie, quam in individuo: sequitur ergo differentiam esse inter ista duo praedicabilia penes hoc, quod unum fluit ab intrinseco, & principiis speciei: & aliud, scilicet, commune, solum individuum immediate respicit.

Ratio. 2. p. quia illud primo convenit speciei, & hoc, individuo primo. Haec etiam conclusio est manifesta ex supradictis. Nam si quis quærat ab aliquo, quare homo Theologus est? non potest aliud respondere, nisi quia Ioannes, vel Petrus Theologus est? & hoc non ob aliud, nisi quia esse Theologum, cum sit accidens commune, non respicit nisi solum individuum. Si tamen quis petat, quare homo est risibilis? non dicet, quia Ioannes est: sed quia homo animal rationale est a cuius essentia fluit ipsa risibilitas: quia essentia per prius in specie, quam in individuo: sequitur ergo differentiam esse inter ista duo praedicabilia penes hoc, quod unum fluit ab intrinseco, & principiis speciei: & aliud, scilicet, commune, solum individuum immediate respicit.

Obijctur. Sed contra hoc est argumentum, & tangitur a Porphyrio in litera. Sicut accidens proprium consequitur totam speciem, sic etiam aliquod accidens commune, scilicet illud quod in separabile est: ut est nigredo in Coruo: albedo in Cygno, & calor in igne: frigiditas in aqua, &c. ergo scilicet ista dicenda sunt accidentia propria: quia &

terminant subiectum inhaesionis, & etiam a quo fluunt: alia daretur aliquis Coruus non niger: sicut datur homo non Theologus, vel qui non sit Dialecticus.

Ad hoc respondet Porphyrius idem in litera, quod non obstante hoc, adhuc nigredo in Coruo est commune accidens: quia per intellectum abstrahitur nigredo ab ipsa Corui substantia: & non ob aliud, nisi quia emanat solum ex materiae dispositione, ut quod in hominibus facit clima, ut quidam nigri, alij albi, facit in Coruo calidissima complexio. Ob id dicit Albertus Magnus, quod si Coruorum nidus esset in montibus frigidis, & ova eorum circumliniretur argento viuo, & viscoso humore Anseris, aut Cati, nascerentur Corui albi.

Sed posset esse replica ex supradictis: quia eodem modo quo solum per intellectum potest nigredo ab essentia Corui separari potest risibilitas, proprii, ab ipso homine: quando quidem realiter distinguuntur: ergo sequitur quod vel nigredo in Coruo est accidens proprium, sicut risibilitas, vel risibilitas est commune, sicut nigredo in Coruo. Respondetur negando consequentiam. Et ratio est: quia alia, & alia est abstractio: nam in Coruo sufficit abstractio, quod plane consideratur nigredo sine Corui essentia, nec consideratur solum separata, sed etiam velut disparata & ab essentia non fluens: sed tamen risibilitas quantumcunque ab essentia hominis abstrahatur, consideratur etiam sic abstracta, velut fluens ab essentia ipsius hominis: & tanquam aliquid, quod naturaliter consequitur naturam eius.

Et differentia stat in hoc, quod proprium est accidens in separabile: quod ab essentia emanat, ut risibile in homine diffiniri non potest sine proprio subiecto: ut risibilitas sine homine neque potest reperiri sine illo, licet possit intelligi: sed quando accidens est fluens ab individuo, & non ab essentia specifica, ut nigredo in coruo, vel Aethyope: quantum in separabile sit respectu individui, non tamen respectu speciei: & in diffinitione non est necesse ponere naturam specificam tanquam subiectum proprium: quia respectu speciei, est accidens separabile.

QVÆSTIO I.

Utrum accidentia verè conferant ad cognoscendum substantiam.

De ac

Solutio.

Albertus Magnus.

Replicatur.

Solutio.

2. Questio

1. Argum.

Secundo.

Tertio.

1. Notand.

Duplex cognitio sub.

2. Notand.

3. Nota.

De accidente secundo quaeritur, utrum accidentia verè conferant ad cognoscendum substantiam. Et videtur quod non: quia non possunt cognosci accidentia sine substantia: ergo non conferunt ad substantiam, sed potius e contra: patet antecedens: ex Aristo. 7. Metaphy. tex. 4. in hæc verba, necesse est in diffinitione accidentis esse diffinitionem substantiae: cum ergo diffinitio sit quæ explicet (tanquam quid notius) definitum: & substantia, intrat accidentis diffinitionem: notius est ipsa substantia, & consequenter vim confert ad cognitionem accidentis, &c.

Secundo. Comment. in expositione textus præcitati ait. In diffinitione substantiae non accipitur illud quod est extra naturam. Tunc est argumentum, si accidentia conferrent ad cognitionem substantiae: maxime esset, quia in diffinitione substantiae poneretur: quia res diffinitione cognoscitur: sed diffinitionem substantiae accidentia non intrant: quia accidentia extra naturam sunt substantiae: ergo sequitur quod non conferunt, sed potius e contra, quia in diffinitione accidentis substantia intrat.

Tertio. Sic res se habet ad cognosci, sicut ad esse: sed accidentia non habent per se esse, sed potius in esse: ergo non habent per se cognosci, sed potius per aliud: sed non videtur quod aliud: nisi quod per se habet esse quale substantia est: ergo potius substantia confert ad cognitionem accidentis, quam e contra.

In contrarium est quod Aristoteles docet. Pro solutione quaestionis oportet primo notare, quod cognitio substantiae duplex est. Prima qua apprehenditur quid est substantia: & qua formatur conceptus quid sit substantia.

Secunda cognitio de substantia est discursiva: qua aliquid de ea probatur, ut quod sit contrarium susceptiva: vel quod non recipiat magis vel minus: vel nonnulla alia: quæ sunt substantiae proprietates.

Secundo notandum, quod illa prima cognitio, qua conceptus substantiae formatur: adhuc est duplex. scilicet cognitio confusa: qua prædicata quædam uniuersalia, de substantia probantur: ut si de homine apprehendamus quod est ens, quod est unum: quod est substantia: quod est corpus. &c. Et cognitio distincta est: quando apprehendimus quædam prædicata proxima propria: ut quod homo sit rationalis, quod risibilis, quod disciplinabilis, quod discursiuus. &c.

Tertio etiam notandum, quod ista prioritas cognitionis accidentis, in ordine ad substantiam,

vel e contra, est duplex vel secundum ordinem perfectionis, vel secundum ordinem generationis. Nam primo modo illa prior, cognitio, quæ magis intellectu perficit. Secundo modo illa prior, quæ est obiecti, prius ab intellectu apprehensa. His suppositis ad quaestionem.

Prima conclusio quoad cognitionem substantiae distinctam, qua apprehendimus proprium genus, & differentiam. &c. prior est accidentium cognitio. Patet: nam in naturalibus præcipue non innotescunt genera rerum, & differentiae, & propria, nisi ex effectibus propriis, & qualitatibus: hic enim est ordo intelligendi pro isto statu: sed isti effectus actiones, & qualitates accidentia sunt: sequitur ergo quod accidentia ipsa conducunt, & priora sunt quoad cognitionem quam sit ipsa substantia. Nam primo per sensus exteriores species receptæ accidentium, quæ in re sunt, deueniunt ad sensum omnem, & in Phantasia sunt: quibus apprehensis in confuso: venit ad cognitionem substantiae: & tandem intellectus agens: circa Phantasmata operatur: ut veniat ad cognitionem distinctam substantiae. Et quicquid sit de accidentibus communibus: de propriis appertissima est ratio: eo quod differentie essentialis, pro maiori parte sunt nobis incognite, & utitur in diffinitionibus, accidentibus propriis, loco differentiarum essentialium, ut docet Aristotele. 7. & 8. Metaphyfico. unde per calorem in summo notum facimus ignem, & per par & impar, species numerorum. Et cum accidens proprium fluat ab essentia ut supra diximus, tanquam esset proprius & proximus effectus substantiae a qua emanat, consideratur: cuius est in ipsam causam manuducere ut ex motu circulari, natura caeli sit manifesta, ut tradit Arist. 1. cœli.

Secunda conclusio. Accidentia, maxime propria: multum conferunt ad cognitionem discursivam substantiae: & absolute, & in specie: absolute quidem, quia ex in existentia accidentium: ipsius substantiae existentiam concludimus per se videndo calorem, gravitatem, & caetera huiusmodi, necessarium intelligimus subiectum cui insunt: quia cum accidentia sint: eorum esse est in esse, & sic substantia, discursu probatur. Et in specie: nam per motum & transmutationem materiam: concludimus ex. 1. Phys. & 8. Metaph. & per motum specificum proprium, cœlo ipsum in corruptibile concludimus: non compositum ex elementis, ut caetera elementata omnia ex. 1. cœli. & per combinationes oppositibiles quatuor qualitatum, quatuor esse elementa probatur: ex operatione intellectus non organica concluditur de anima quod est separabilis,

1. Conclu.

Aristo.

2. Conclusio

3. de anima Herueus. De istis duabus concl. vide Herueu quolib. Landunus. 3. q. 12. & Anto. Andrea. 7. Meta. q. 4. & Ioan- nem de Landuno eodem. lib. q. 3.

3. Conclusio. Tertia conclusio. Quoad notitiam cofusam, & predicata communia substantia, accidentia non conferunt: quia notitia eorum posterior est. Probatur. Conceptus substantia, necessario presupponitur conceptui accidentiu: Probatur ex Arist. in 7. Meta. text. 4. vt in principio. q. adduximus. Nam in diffinitione accidentis ponitur necessario substantia: & non e contra: & ibidem Commen. Et quidem secundum hanc veram intelligentiam maximè in via doctoris. S. substantia cognoscitur quo ad confusum conceptum, prius accidente: & per propria specie qua intellectus agens abstrahit a Phantasmate, ante quam accidentium speciem: & hoc in virtute substantia, a qua Phantasma est causatu: ita vt per illuminationem Phantasmatis, separatur species substantia, ab specie accidentis, vbi latebat vtraque. De quo vide Iacobum Naciantum in theoremate. i. 2. Methaphysicali, vbi late de prioritate substantia in comparatione ad accidens loquitur.

Ad argum. Ad argumētum primum patet ex dictis solutione. Nam cognitio quidem cofusa habetur substantia, prius: sed tamē distincta non, imò prius est accidentis. Et in hoc sensu si Herueus in 3. quolib. quaest. 12. ad. 8. accidentis notitia, substantiam praecedere, intellexit: rectè quidem ad mentem philosophi & doctoris. S.

Ad secund. Secundum argumentum probat cognitionem imperfectam indistincta substantia, haberi posse prius sine cognitione accidentiu, & probat similiter diffinitionem quidditatuam substantia, accidentia non intrare necessario, quia extranea considerantur: sed tamen non probat, qd per praxiam cognitionem accidentium discurrendo non veniamus ad cognitionem substantia, neque probat, quod per cognitionem accidentis proprii non sit exacta & distincta cognitio substantia: maximè, quia interdum ipsa accidentia propria loco differentia, intrant diffinitionem substantia: & per ipsa peruenimus in perfectam cognitionem, vt declaratum est.

Ad tertium est solutio ex dictis, substantia in confuso pra-intelligitur tanquam subiectum accidentium: sed hoc non obstat, quo minus accidentia, conferant: ad sensum supra dictum. Hanc eandem quaestionem & sub eisdem terminis disputabimus in fine primi libri de anima: quia Arist. ibi meminit, vide ibi, quae hic de esse videntur.

Q V A E S T I O. III. An inherencia sit de essentia accidentis.

Attione huius tertij argumenti quaeritur tertio, An inherencia sit de essentia accidentis, sicut substantia est primum per se stare.

Primo probatur quod inherencia non sit de ratione accidentis. Patet. Inherencia est quidam respectus, fundamentu habes in natura accidentis: comunis quantitati, & qualitati. Tunc est argumētū, si inherencia est de natura accidentis, ergo conuenit ex e quo quantitati, & qualitati: & tanquam essentia, ergo predicabitur de vtroque tanquam genus: sicut esse sensitium est de essentia hominis & leonis: & ideo predicatur de eis sicut genus de suis speciebus: qd si predicatur, ergo quantitas & qualitas non erunt genera generalissima contra philosophum, vt infra erit notum: sequitur ergo quod inherencia non est de essentia accidentis.

Secundo. Si inherencia est de essentia accidentis, puta quantitati, & qualitati que sunt absoluta: cum inherencia sit respectus, sequitur qd respectus, absolutu perficeret: & sic nullu accidens esset formaliter in se perfectum.

Tertio. Nunquam respectus, est de ratione formali sui fundamenti: vt infra in praedicamento ad aliquid erit manifestum: sed inherencia est respectus, & fundamentum est ipsum accidens cuius est respectus, ergo non est de ratione formali eius, et sic inherencia non est de essentia eius: nam quod similitudo vt respectus est, fit de ratione formali albedinis in qua fundatur, intelligi non potest.

In contrarium tamen est quod Porphyrius in litera: vbi accidens diffinitur per inherenciam.

Pro solutione quaestionis notandum: quod inherencia, quae est respectus, duplex consideratur: actualis, scilicet, & habitualis. Actualis tunc est, quando actu in subiecto accidens est: sed habitualis est, etiā si actu non sit: vt si albedo esset separata per diuinā potētā, adhuc manet natura accidentis, & consequēter esset habitualis seu aptitudinalis inherencia, ad subiectu: semper aptitudinalis cōcomitatur accidens: ita vt in sacramēto eucharistia: cū maneāt accidentia sine actuali inherencia: saltem ipsa quantitas est sine ea: & negari non potest, quin sit ibi aptitudinalis inherencia, licet per diuinā potētā sit suspensa actualis.

Secundo

Questio. 3

1. Argum.

2. Argum.

3. Argum.

1. Nota.

2. Nota. Secundo notandum, quod aliquid potest esse de essentia alicuius dupliciter: vno modo quod est idem essentialiter cum eo, non tamen est de suo conceptu quidditatio: sicut verum & bonum, & alia transcendentia sunt idem essentialiter cum ente: & tamen non sunt de ratione formali ipsius: imò se habet vt propriae passionis eius. Secundo aliquid est essentialiter idem cum aliquo de conceptu quidditatio eius, & non secundū additū, sicut animal est de essentia hominis.

3. Nota. Tertio notandum quod fide catholica tenemus inherenciam actu non esse de quidditate accidentis, vt dicebamus: si tamen extensibilis est iudicandum ad mentem philosophi secluso miraculo: actualis inherencia semper in accidente reperitur, & cum hac necessaria non sit quoad eius quidditatem: de aptitudinali quaestio procedat est operæ pretium. De quo sunt opiniones.

Opi. Backo nis. Ioannes Bachō ad mentem Aristot. & Commentatoris in primo sent. d. 28. q. 1. art. 3. tenet quod vtraque inherencia, actualis, & aptitudinalis: & est idem cum accidente, & est de ratione formali eius: ita vt sit formalis differentia, qua distinguitur accidens a substantia: sicut rationale, distinguit hominē a bruto. Et probatur quia Arist. in praedicamento substantiam ab accidente distinguit: per esse in subiecto, & non esse in subiecto: ergo sicut est de ratione formali substantia non esse in subiecto, erit & accidentis, in esse. Et probatur quod talis inherencia sit idem cum accidente: quia si aliud, vel est substantia, vel accidens: si substantia, iam accidens inheret substantia per substantiam: si accidens, cum accidentis sit inherere, illa inherencia inhereret subiecto, & tunc quaerendum esset in quo. &c.

Opi. Anto. Andrea. Secunda opinio est Anto. Andri. in 7. Meta. q. 1. & Socinas eodem lib. & quaestione, qui in sententia tenet, qd de essentia accidentis, neque actualis inherencia, neque aptitudinalis est: & pro hac opinione sunt argumenta, quae in principio quaestionis sunt adducta: quia aliis respectus, perficeret absolutum, & esset de essentia eius, quod non videtur.

1. Conclusio. Ad quaestionem sit prima conclusio. Inherencia actualis, non est idem cum accidente: neque est de essentia eius, neque de ratione formali.

4. Conclusio. Hae conclusio probata manet ex praedictis. gen. c. 62. Na veritas habet catholica: cui non potest subesse falsum: in admirando sacratissimofacramento Eucharistia, accidentia verè realiter esse absque inherencia tamen actuali: est verè & realiter quantitas: quae ante consecrationem, & om-

nia alia accidentia panis, & tamē non est actualis inherencia.

2. Conclusio. Secunda conclusio. Inherencia aptitudinalis, est idem cum accidente: & de ratione eius. Hae conclusio probatur. Quia de ratione accidentis est inherencia, vt patet experientia, & patet ex diffinitione eius, & constat ex differentia accidentis, & substantia: & non est actualis de ratione eius, vt probatum est: ergo est aptitudinalis, in quo saluatur vera & formalis ratio eius. Hae conclusio. Do. S. in 4. d. 12. q. 1. ar. 1. quaest. 1. ad. 2. & idē de mente eiusdē Capreoli. 4. distinct. 42. quaestio. 1. ad primum factum contra. 5. & 6. conclu. Idem Herueus. quolib. 4. quaest. 9.

3. Conclusio. Tertia conclusio. Inherencia aptitudinalis, sic est idē essentialiter cū accidente, vt non sit de eius quidditate. Probatur ex dictis. Est essentialiter idem, quia intelligitur in accidente: talis aptitudinalis inherencia: etiam si actu non inherat. Sicut de ente intelligim⁹ quod sit verū et bonū tanquā eius passionis. Sed quod non sit de quidditate: patet: quia si esset de eius quidditate vel esset genus, vel differentia essentialis: sed inherencia non est genus, neque differentia essentialis: quia aliis nullo modo accidens posset intelligi sine ea: restat ergo, quod sit idem & de ratione eius: vt propria passio intelligitur in homine sensibilis, quae tamen non intrat diffinitionem quidditatuam: quae non datur per additum.

Ad primum. Ad primum argumentum concedimus inherenciam aptitudinalem, esse de ratione accidentis, & conuenire quantitati, & qualitati, & omnibus accidentibus: sed tamen non est de quidditate eius, vt dicat genus vel differentia, & ob id non sequitur quod praedicetur quidditatuè essentialiter de quantitate & qualitate.

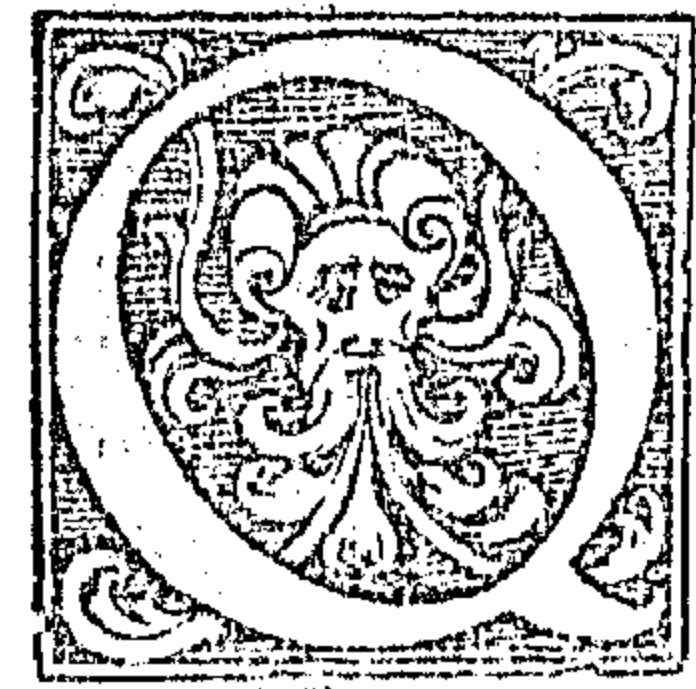
Ad secundum. Ad secundum, in quo tangitur, an respectus alicuius absoluti possit esse perfectio, per distinctionem solui potest. Nam absolutum est duplex, quodam omnino absolutum, ita qd non dicit respectum, neque ad terminum, neque ad subiectum. Aliud est absolutum non omnino, quod & si terminum non respiciat, respicit subiectum in quo est, vel ad quod aptitudinem habet. Ad argumentum conceditur, quod respectus potest perficere absolutum non omnino, quia tale, sed quae est accidens, qd dicit respectu ad subiectu saltem aptitudine, & hoc non inconuenit.

Ad tertium. Ad tertium ex dictis maximè ad secundum patet solutio.

Q V Æ S T I O. III.

An accidens sit compositum ex materia & forma, vel sit omnino simplex.

Questio. 4.

Varitur quartò nam de accidete sic sumus loquuti, ac si esset simplex forma, ob id nò erit superuacaneum ad debitam intelligentiam scire, an sit compositum ex materia & forma, vel sit omnino simplex.

1. Argum.

Et videtur quòd sit accidens quid compositum: ait Arist. lib. 1. 2. Metaph. tex. 2. omnium generum sunt eadem principia intrinseca: vt species, priuatio, & materia: per speciem intelligit formam: ergo sicut in genere substantiæ principia intrinseca sunt materia & forma: in genere accidentium similiter erit.

Ad argum.

Secundò. Si accidens non est compositum ex materia & forma: sequitur quòd est forma simplex: sed hoc non potest esse. Patet: quia sic esset perfectius substantia composita: nam simplicitas est perfectio, simplicitate: quia eam ponimus in primo ente: sed hoc consequens est falsum.

2. Argum.

In omni accidente absoluto, compositio ex genere & differentia inuenitur: ergo compositio ex materia & forma. Consequentia patet ex Arist. qui genus dicit se habere loco materie, & differentia, loco formæ. Et antecedens patet: quia omne quod est diffinibile quidditatiue, & genus & differentia habet: sed accidens diffinibile est, vt constat, ergo.

3. Argum.

In contrarium est veritas. Pro solutione oportet notare, quòd compositio potest esse realis, que est rei & rei, sicut est compositio materie & formæ, & est compositio domus. &c. Alia est compositio secundum diuersas rationes, quibus respondet natura rei: in quantum diuersimodè concipitur, & rationis, vocatur compositio. Nam quauis illa ex quibus res componitur idem sint realiter, formaliter distinguantur, quia vna non est alia, vt contingit in compositioe ex genere & differentia.

Nota.

Accidens est forma simplex, in quo non est compositio rei & rei, materie & formæ. Probatur. Quia si talis esset compositio vt esset vnà per se: forma accidentis reciperet in eo quòd in potentia est: materia dicitur: sed hoc est falsum, quia accidens nò recipitur in materia quæ est ens in po-

Duplex compositio.

Ad prim.

1. Conclusio.

Ad secund.

tentia, sed in ente in actu, in quo, vt docet Commentat. 2. de anima. cò. 4. forma substantialis differt ab accidentali: quia illa recipitur in ente in potentia: & hæc in ente in actu. Secundò. Quia si in accidente esset materia, sicut ex materia quæ sit ignis, quia susceptibilis est vtriusque formæ, sic ex illa materia in accidente fieret aliud, & sic in accidente esset materia, ex qua, sicut in substantia. Quod est contra Ari. 1. Phy. Tertiò quòd est immediatum principium actionis quo, primo agens agit: nò habet materiam partem sui, sed accidens est huiusmodi, vt calor in igne quo primo calefacit: còse quæ bona est, & probatur maior. Quia si materiam haberet, non esset quo primo agens ageret, sed solum ageret per partem illam quæ calore, esset actu.

2. Conclusio. Secunda conclusio. Accidens sic est forma simplex, vt compositionem admittat rationum. f. generis & differentia. Patet. Omne diffinibile tale admittit in se compositionem: sed accidens est diffinibile quidditatiue, vt constat: ergo admittit hanc compositionem: quæ licet realiter non distinguantur, distinguuntur tamen ratione: cum fundamento correspondente ex parte rei. Et sic sequitur, quòd accidens, licet sit forma simplex: quia sine materia & forma: non tamen simpliciter: quia ibi compositio generis & differentia est. Et genus se habet ad modum materie: licet non sit verè materia: quia de re in recto prædicatur: & differentia, se habeat ad modum formæ, non tamen verè est forma: quia in recto prædicatur de re. Nam verè dicitur, homo est animal, & homo est rationalis, & non dicitur verè homo est materia, nec homo est anima.

Ad prim.

Ad secund.

libus. Propter primum excluduntur formæ materiales, & materia & accidentia: propter secundum excluduntur omnes naturæ coporeæ à celo vsque ad elementum.

Ad tertium.

Ad tertium ex dictis patet solutio. Nonnulla que hic adducta sunt ad Physicū, & plura ad Metaphysicam spectant: sed tamen non frustra posita, & erunt velut præambulum ad altiora in proprijs locis: ait enim Ari. 5. Metaph. Circa idem versatur dialecticus & Metaphysicus: vnde sicut Metaphysici est considerare de omnibus, ita & Dialectici, licet alia ratione.

C A P. VI.

Quæ cõmunia, quæ sua vni cuique vocum quinque sint.

1. Textus.

Definitis autem vniuersis, que erant proposita, genere, in qua specie, differentia, proprio, & accidente: dicitur dum est, quæ nam communia, & quæ propria vnicuique sint. Commune hoc itaque omnibus inest, de pluribus prædicari: sed genus quidem de omni specie sua, & de indiuiduis, quæ sunt sub vnaquaque specie, prædicatur. Et differentia simili modo. Species autem de indiuiduis, quæ collocantur sub ipsa. Proprium verò de specie, & indiuiduis speciei: & accidens de speciebus, & indiuiduis prædicatur. Animal enim de equis, hominibus, & bobus, quæ quidem sunt species, prædicatur: & itè de hoc equo, & de hoc boue, atque de hoc homine, quæ indiuidua cõstat esse. Irrationale autè de boue, de equo, & de singulis similiter prædicatur. Homo verò, qui quidem est species, de singulis solè hominibus dicitur. Et proprium de specie, cuius est proprium, & de indiuiduis, quæ collocantur

sub ipsa: risibile enim de homine, & de singulis hominibus prædicatur. Nigrum autè de coruorum specie, & de singulis dicitur coruis atque de Ethiopibus simili modo: quæ quidem inseparabile accidens est, vt patet. Moveri quoque, quæ accidens est separabile, de equo, atque homine, & eorum indiuiduis dici solet: verum primò quidem de indiuiduis, ratione verò secunda de speciebus etià quæ indiuidua continent prædicantur.

Comune est generi, ac differentia, species cõtinere. Continet & differentia species, etsi nò omnes eas quas genus cõtinet. Rationale nã quæ si nò expertia rationis, vt animal. Deum tamè ac hominè, quæ sunt species, cõtinet. Preterea vt quæ de genere, vt genº est prædicatur: & de speciebus, quæ sub ipso sunt prædicatur: sic quæ etià de differentia, vt differentia est dicitur, eadè de specie, quæ ex ipsa cõstat, similiter prædicatur. De animali nã quæ, qui quidem genus est, & substantia, & animatum, & sensitiuum: vt de genere cõ dicitur, eadè & de vniuersis, quæ sub animali vsque ad indiuidua sunt, prædicatur. De rationali quoque quæ quidem est differentia: hoc ratione, inquit vti, idè idè cõ prædicatur, idè nò solè de rationali, sed etiam de speciebus rationalis, atque indiuiduis prædicabitur. Commune etiam in super illud etiam esse patet: vt si genus tollatur, vel differentia: vniuersa continuo, quæ posita sunt sub ipsis tollantur. Etenim vt si non sit animal, homo non est, neque etiam equus: sic si non sit rationale, nullum animal profuserit, quòd sit particeps rationis.

Proprium verò genº est, de pluribus quam differentia, species, proprium, atque accidens, prædicantur. Logi. D 4 dica-

Textus. 2. Communia generis cõ differentia. Propria generis accidens.

dicari. Nam animal quidem de homine dicitur, equo, aui, atque serpenti. quadrupes autem, de hisce tantummodo dicitur quæ quatuor pedes habent: homo verò de indiuiduis solùm humanis: & bibibile de solo equo, ac singulis equis: & accidēs de paucioribus simili modo. Atque sumē de sunt hæc differētia, quibus diuiditur gen^o, nō hæc ex quibus generis substantia cōstat. Præterea. Genus quidē, potētia, differētia cōtinet. Animal enim partim particeps, partim expers est ratiōis. At differētia nō continēt genera. Præterea, Genus pri^o est hisce differētijs, quibus diuidi solet: idcirco secū ipsam tollit: sed ab ipsis nō tollitur. Nā si animal tollatur, rationale simul irrationale ve, cōtinuò tollitur. Differētijs verò gen^o nō tollūt. Nā si vniuersæ quoq; tollātur, substantia animata, sensitiua, mēte, cognitione q; cōcipitur: quæ quidē animal est, vt patet. Præterea. Gen^o quidē hoc ipso quod est, differentia verò hoc ipso quale quod est (vt dictū est) prædicat. Præterea. Gen^o quidē vñ est in vnaquaq; specie, vt est in homine animal. Differentia verò plures: vt rationale, mortale, mēis, atq; sciētij susceptiuū: quibus ab expertibus ratiōis animalibus differt. Gen^o præterea simile materiæ est: differētia formæ. Sūt & alia cōmunia, propriaque generis: & differētijs: hæc autē quæ sunt enumerata, sufficiant.

Textus. 3. Communia generis & speciei. Genus & species hoc habet cōmune, de pluribus, in quā, vt dixim^o, prædicari. Species autē, vt species solū, non vt genus quoque sumatur. Siquidē si sit idē species, atque genus: cōmune est etiā ipsi s. & ijs esse priora, de quibus dicuntur: & in super vtrumque totum quid esse.

Proprietas & speciei. Differunt autem, quod genus quidem species continet: species autē cōtinētur, & non

cōtinēt genera. Gen^o enim ad plura, quā species pertinet. Præterea. Genera prostrata oportet, vt quæ quidem differētijs specificis informata, species nimirum efficiant. Quapropter & priora genera sunt natura: & se cū species tollūt: & ab illis non tollūtur. Nā si species quidē sit, erit & genus omnino: si verò sit genus, nō protin^o & species est. Et genera quidē de quacūque specie sua vniocè prædicātur: species autē de generibus non dicūtur. Præterea. Genera quidē ambitu specierū, quæ sunt sub ipsis specie quāque. Species autē genera differētijs suis exuperant. Præterea. Neque species summum genus, neq; genus infima species vnquam fieri potest.

Textus. 4. Communia generi cum proprio. Geni cōmune cum proprio est, species seque. Nam si homo est, animal est. & si homo est, risibile est. Cōmune etiam est prædicatio æqua: æquē namque genus de speciebus, & propriū de indiuiduis, quocūq; est propriū, prædicatur. Etenim æquē bos, & homo est animal, & Socrates, & Plato risibile. Cōmune insuper est, & vniocæ prædicatio. Et genus enim de speciebus suis: & propriū de hisce, quorum est propriū, vniocè prædicatur.

Differētia generis, & proprii. Differunt autē. Genus enim est prius: propriū posterius. Esse enim animal, deinde diuidi differētijs, proprijsq; oportet. Et gen^o quidē de pluribus speciebus, quarū est gen^o. Propriū autē de vna specie tātum, cuius est propriū, prædicatur. Præterea. Propriū quidem fit mutua prædicatio: generis autē nō fit. Neq; enim si animal est, homo est: neq; si animal est, risibile est: si verò homo est, risibile est, & e contra. Præterea. Propriū quidē, omni speciei inest, cuius est propriū, & soli, ac semper. Genus autem omni quidem speciei

speciei cuius est genus, & semper inest: nō tamē soli. Præterea. Si propria tollantur, genera non tolluntur: si verò genera tollantur, species continuò simul tollūtur: quibus peremptis, & propria simul percutunt.

Text. 5. Communia generi cū accidente. Geni autē, & accidenti cōmune est, de pluribus, vt dictū est, prædicari: siue accidēs sit separabile, siue inseparabile. Moueri nāq; de pluribus, & nigri de Coruis, Æthiopicibus ve, et quibusdā etiā expertibus anima prædicatur. Pluribus autē genus, atq; accidēs, differre vidētur. Genus enim species, vt patet, præcedit: accidēs autē posterius ipse est, etiā si accidēs inseparabile sumatur. Pri^o enim natura id cui accidit, accidens est. Et hisce quidē, quibus genus cōmunicatur, æquē generis communicatio cōpetit: hisce verò, quibus accidens cōmunicatur, non æquē cōmunicatio cōpetit. Intensionē enim remissionem ve, cōmunicatio accidentium suscipit: generum verò non suscipit. Et accidentia quidem primò in indiuiduis sunt: genera verò, atq; species indiuiduis substantijs, priora natura sunt: & genera quidē de hisce, quæ sunt sub ipsis, hoc ipso quod est, prædicantur: accidētia autē hoc ipso, quale quid est, aut quomodo se se habet res, prædicantur. Qualis enim est Æthiops si interrogatus fueris, niger dixeris: & quomodo se se habet Socrates? ambulat, responderes, aut sedet.

Textus. 6. Hæc genus quod gen^o a ceteris differat: nunc quod inter se reliqua. Genus igitur quo nam pacto à ceteris differret, iam diximus. Fit autē, vt vñ quod q; etiā ceterorū à ceteris quatuor differat. Quare cū hæc quinque quidē sint, vñ quodque verò à ceteris quatuor differat, fit vt viginti omnes ipsorū differētiæ sint. Quater enim quinque numerū prædictū conficiunt. At nō ita est, sed cū si ordine numeres, quod

secūdo quidē loco numeras, vna deficiat differētia, propterea quod est ea iam sumpta: quod tertio verò, duabus: & quod quarto, tribus: & quod quinq; quatuor: decē istorū vniuersæ profectò differētiæ fiūt, quatuor 3. 2. vna. Genus enim quo nā pacto à differētia, specie, proprio accidētēque differt, ita dictum est. Sūt igitur quatuor differētijs. Differētia, verò quo pacto quidē differat à genere iam dictū est, cū dicebatur quo nā modo genus ab ipsa differret. Restat autem vt quo nam modo differt ab specie, proprio, accidenteque, dicatur. Atque tres hinc differētijs emergunt, vt patet. Species rursus quo quidem modo à differētia differt, dictū est. Cū quo nā pacto differret ab specie differētia dicebatur, quo verò modo à genere differret, dictū est etiā: cū quo nā pacto genus differret ab ipsa specie, dicebatur. Restat igitur, vt quo nā modo differt à proprio, atq; accidente, dicatur. Atque duæ iā & hæc differētia hinc oriūtur. Propriū igitur restabit, vt quo nā pacto differt ab accidente, dicatur. Nā quo pacto ab specie, differētijs, genere q; differt, dictū est etiā, cū illa differre ab hoc dicebantur. Cū igitur generis, ad cetera quatuor differētijs sumantur, vt diximus: differētijs tres, speciei duæ, proprii vna, quæ est accidentis decem omnes istorū profectò differētiæ erūt. Quarū quatuor, quæ sunt generis ad cetera, vt diximus, nūc deinceps ceteras afferamus oportet.

Textus. 7. Communia differētijs cū specie. Cōmune id itaque differētijs, est cū specie, æquē esse cōmunicata. Singuli enim homines æquē sunt homines, atq; ratiōis participes. Est etiā & hoc cōmune, semper ijs adesse, quibus cōmunicatur. Sæper enim Socrates rōnalis est, semper q; homo. Propriū differe

tiæ, quidem est, semper hoc ipso quale quid est, prædicari: speciei autem hoc ipso quid est, prædicari: nam si homo, ut quale quid sumitur, non tamè est simpliciter quale, sed ea ratione, qua differentie generi coniuncta ipsum constituerunt. Præterea, Differentia quidè in pluribus sepè speciebus videtur esse, ut quadrupes plurib⁹ animalibus specie diuersis inest. Species, autè indiuiduis solis inest, quæ sub ipsa sunt collocata. Præterea, Differentia prior est specie, quæ ex ipsa constat: tollit enim rationale, hominè, si ipsum tollatur: at homo se tollatur, rationale nõ tollitur, est enim & angelus. Præterea, Differentia quidè cū alia cõponitur differentia: rationale namq; atq; mortale, ad constituendū hominem cõponitur: species autè cū specie non cõponitur, ut alia quidè species oriatur: quidam enim equus cum quodā asino ad muli generationem concurrat: equus autè simpliciter cum asino cõpositus, nõ effecerit mulum. Differentie, et proprium commune quidem habent æquè, ut communicent his, quibus communicantur. Equè enim rationalia sunt rationalia, & æquè risibilia risibilia. Et semper ac omni speciei adesse: nõ si diminutus etiã fuit bipes, ratione tamè aptitudinis semper dicitur bipes, quoniã & risibile per aptitudinè semper dicitur tale, nõ quia semper ridet. Propria autè hæc: nõ differentia quidè per sepe de speciebus plurib⁹ dicitur, rationale enim de angelo dicitur, & de homine. Propriū autè de vna tantūmodo specie, cuius est propriū, prædicatur. Et differentia, quidè sequitur ea, quorū est differentia: non tamè cõuertitur. In proprijs verò sit mutua prædicatio, propterea q̄ conuertuntur.

Textus. 8. ¶ Differentia, cum accidit, commune est, de

pluribus prædicari, & item semper ac omni adesse, id modò inseparabile sit accidens. Nã bipes cū omni semper homini cõpetit, Coruis idè, et nigrū esse, omnibus similiter cõpetit. Differre, autè hisce videtur. Differentia, nõ q̄ continet species, & nõ cõtinetur: etenim rationale cõtinet hominè, & angelū. At accidentia tū continèt, ex cõ. (. quia in pluribus sunt: tū cõtinetur, propterea q̄ subiecta non vnus accidentis sunt, sed susceptiua plurimū. Et differentia, quidè ex parte est intensionis atque remissionis: accidentia autè gradus suscipiūt, ac magis talia minusve dicuntur. Præterea, Cõtraria quidè differentie misceri nõ possunt: accidentia verò cõtraria nonnūq̄ miscetur. Et hæc quidè cõmunia, propriaq; differentie cū cæteris sunt: species autè quo pacto à genere, differentiaq; differt, quidè dictum est tū, cū quo pacto genus, & differentia à cæteris differrent, diceretur. Reliquū, ut à proprio, accidente q; differat, consideremus.

¶ Speciei, itaque cum proprio, est commune mutua prædicatio, nõ si homo est risibile est: & si risibile est, homo est, atque risibile, ut aptū est ad ridendū, sumere, ut sæpenumero diximus, oportet. Equè præterea species, assuū hisce, quibus cõmunicat: & propria hisce, quorū propria esse dicuntur. Differre autè hisce videntur. Species enim, & aliorū genus esse potest. Propriū, verò alicrum propriū esse nõ potest. Et species quidè proprium antecedit: propriū autè aduenit speciei. Sit enim homo, oportet, ut & risibile sit. Præterea, Species quidè semper actu subiecto adest, propriū autem interdū & potentia inest. Socrates enim actu quidè semper est homo: nõ autem semper ridet, quanq̄ semper ad ridendū est aptus. Præterea, Quorū definitio

nes

nes sunt diuersa, ea etiã sunt diuersa. Denique speciei quidè definitio est: sub genere esse, et de pluribus differentibus numero: hoc ipso quod est prædicari, et que sunt similia: proprii verò, soli & semper, atque omni inesse. ¶ Speciei verò & accidenti commune est, de pluribus prædicari. Per pauca autem sunt reliqua, quibus cõueniunt: propterea quod plurimū inter se accidens, & id cui accidit, distat. Propria autem viri usq; sunt hæc. Speciei quidè, de hisce quorū est species, hoc ipso quid est, prædicari. Accidentis autè hoc ipso quale est, aut quomodo sese habet. Et queq; substantia, vnus quidè speciei, plurimū autem accidenti, tū inseparabili, q̄ se parabiliū particeps est. Deinde, Species quidè ante accidentia, mente cõcipitur, etiã si inseparabilia sunt (sit enim subiectū est, oportet ut illi quippiam accidat:) accidentia autè posteriora sunt: & aduentitia natura. Præterea, Speciei quidem cõmunicatio æqua est: accidentium autem et si inseparabilia sunt, æqua nõ est: Æthiops enim magis, aut minus niger Æthiopo esse potest. At enim restat: aut de proprio & accidente dicamus, quo enim modo propriū à genere et specie, & differentia differt, antea diximus.

Text. 11. ¶ Cõmune itaq; proprio cū accidente inseparabili est, sine ipsis nõ esse ea, in quibus in sunt. Ut enim sine risibili nõ est homo, sic & sine nigro Æthiops esse nõ potest. Et quis ad modum omni, semperq; propriū adest: sic et ipsum inseparabile accidens adest. Differunt autem hisce. Propriū enim vni soli speciei in est: ut risibile homini: inseparabile autem accidens, cetū nigrum, non Æthiopi solum, sed Coruo etiam, et pici, & hebeno, cæterisque cõpluribus inest. Quapropter propriū qui-

dem cõuertitur cū eo, cuius est proprium: et est ipsi æquale: inseparabile autem accidens non cõuertitur. Ac proprio quidem cõmunicatio æqua est: accidentiū autem suscipit gradus. Sunt & alia communia hisce que dicta sunt, atque propria: verum & hæc ad ipsorum distinctionem, communicationem que demonstrandam sufficiunt.

¶ Vxta prædicabilium numerum textus signati sunt. Et in primo generaliter quo pacto. 5. prædicabilia in vna conueniunt ratione describit. Sin prædicari de pluribus. Verū hoc nõ equaliter omnibus cõuenire est manifestū. Genus enim de pluribus quàm differentia prædicari notū est. Et etiã de pluribus genus, quàm species, prædicatur.

¶ Neque obstat quod genus de speciebus, que in numero finito sunt, & species de indiuiduis, quæ sunt in infinito numero. Non obstat (inquam) quia semper superius de inferiori prædicabitur: & sic cum infra genus non solum species sint, sed specierum omnia indiuidua, nõ solum prædicabitur genus de speciebus, sed de omnibus etiam indiuiduis specierum. Tã enim prædicatio hæc directa est: Petrus est animal: sicut ista: Homo est animal: quia nunquam species ipsa reperitur nisi in aliquo indiuiduo participata, ut in superioribus declaratū est, quando de vniuersalibus agebamus.

¶ Hic etiã considerandū est in fine textus, q̄ & nos aliàs diximus: q̄ accidentia (si modo sint cõmunia) prius conueniunt indiuiduo: deinde rone indiuidui, speciei cõueniūt. Si enim albedo speciei humanæ cõuenit, erit, quia per prius in Petro, vel Ioãne reperitur. Si tñ sit accidens propriū, secus est. Nã cū id ab essentia fluat, per prius in specie, in qua essentia est, q̄ in indiuiduo. Sicut risibilitas, & disciplinæ capacitas.

¶ In secundo textu, qui incipit. (Cõmune est. &c.) confert genus ad alia quatuor vniuersalia. Et licet prius de specie, q̄ de differentia: hic tamen in cõparatione preponit differentiam speciei: quia ipsa sit magis vniuersalis, quàm species.

¶ Primò ponit conuenientiã: & deinde differentiam. Conuenientiã fit inter genus, & differentiam in tribus. Quia sicut genus continet sub se speciem, sic & differentia, licet non tot: ut animal sub se cõtinet plures species. Rationale cõtinet sub se Deū. Et nobiscum (loquitur more Platonicorum) ut supra tetigimus.

¶ Secun-

Obiectio.

1. conueni. prædicabi.

¶ Secundò conueniunt : quia sicut quicquid prædicatur de genere, prædicatur & de specie, ita quicquid prædicatur de differentia, prædicari & de specie oportet. Sicut si de animali prædicabitur substantia, prædicatur & de homine q̄ sit substantia. Si de differentia rationale, prædicatur disciplinabile : vt omne rationale disciplinabile, prædicabitur & de homine.

Tertia.

¶ Tertia conuenientia est, quòd sicut valet argumentum à negatione generis, ad negationem speciei, vt non est animal: ergo non est homo: sic à negatione differentia, Non est rationale: ergo non est homo.

¶ Ponit etiam in textu sex differentias inter genus & differentiam, & prima quòd de pluribus genus prædicatur, quàm differentia, & quæ species, & omne aliud prædicabile.

¶ Sed ne forte aliquis obijciat, quòd differentia quæ est constitutiuæ, vt sensibile, animalis, de omnibus illis de quibus animal prædicabitur, declarat se intelligere de differentia, quæ diuisiua est, quæ est inferior, & non de constitutiuæ.

Dubium.

¶ Dubium tamē hîc esset, quomodo genus de pluribus quàm accidēs, cum in prædicatione directa, etiam accidens prædicatur de ipso generalissimo: nā sicut dicitur, Petrus est albus, & dicitur, substantia est alba: ergo accidēs de pluribus prædicatur.

Dilutio.

¶ Respondetur, quod hîc non fit comparatio generis ad accidēs inquantū tale, sed fit sic, q̄ in quolibet genere decem generum, ibi est genus, species, & differentia. Et genus prædicatur de pluribus, &c. & sic est verum.

Primum di-
scrimen.

¶ Secunda differentia est: quia genus continet potestate differentias, sed non e contra: quod patet in diuisiuis differentijs: nam in animali, rationale, & irrationale, virtutē latet. Sed tamē

in rationale, vel irrationale non sic animal, sed immediatè homo vel brutū, in quo reperitur animal.

Tertium.

¶ Tertia: quia genus prius est differentijs: & à negatione generis valet argumentum ad differentia negationē, & non e contra. Valet siquidem. Quia vbi non est prius, neque posterius erit: non tamen valet, Non est posterius: ergo non erit prius: nam non stante animali, nō erit rationale, neq; irrationale: sed tamen non stante rationale, poterit esse animal: quia potest esse brutum.

Quartum.

¶ Quarta differentia est clara: quia genus in quid: differentia in quale, prædicatur: licet vtrūque essentialiter.

Quintum.

¶ Quintò differūt: quia in definitione speciei, non est nisi vnicum genus, sed differentie sunt plures: nam leonem potest quis definire per plures differentias, si vltimam conuertibilem cum specie non cognoscat.

Sextum.

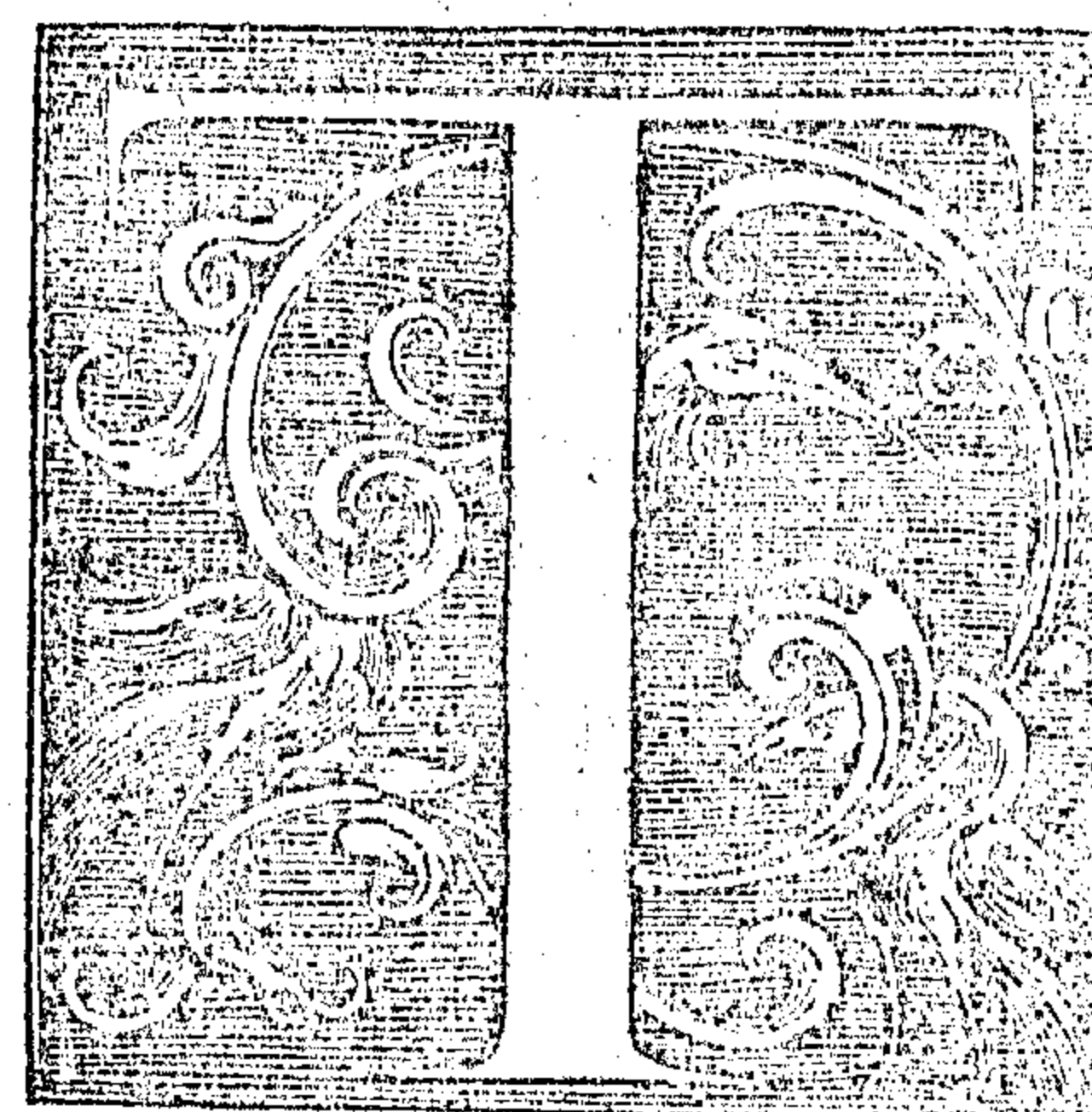
¶ Sexto: quia differentia cum se habeat vt forma, quæ aëtuat, & informat genus, se habet velut recipiens, & materia: quia velut in potētia, est ad recipiendam hanc, & illam differentiam specificam, ad constitutionem speciei.

¶ In tertio textu, qui incipit. (Genus & species. etc.) fit comparatio generis ad speciem. Et prima est conuenientia, quia vtrūque de pluribus: & cæteræ aliæ conuenientia sunt in aperto. Quod intelligendum docet, de genere generalissimo, & specie specialissima: quando ponit huiusmodi cōuenientias. Nam si de specie, quæ est subalterna, cum & ipsa genus sit, non erat opus ponere tales conuenientias, aut differentias: cum neque idem ad se ipsum dicatur habere differentia: neque conuenientia, cum comparatio inter duo debeat esse. Cætera omnia sunt aperta in litera, de quibus sat sit.

Finis libri prædicabilium.

RESOLVTIO LIBRICA THEGORIA rum Aristotelis reuerendi patris Fratris Al-

phonfi à Vera Cruce Augustiniani, artium, ac sacrae Theologiae Magistri, & Cathedratici primarij in vniuersitate Mexicana: in partibus Indiarum maris Oceani.

ITVLVS libri Græcè sic habet: Aristotelis categorica, quod Latine prædicamenta. Aristotel. fuit Philosophorum facillè princeps, & naturæ monstrum (vt loquitur Hieronymus) ab Stagiria ciuitate Macedoniæ originem ducens, ex patre Nichomacho medico ortus: natus ante Christi aduentum anno. 380. Decimo septimo ætatis suæ anno sub Platone Athenis cœpit militare, qui tunc celebratissimus habebatur. Qui postquam. 20. annis eius

quis Arist.

Arist. ante Christi aduentum anno. 380

Arist. sub Platon. 20. annis.

esset discipulus, cœpit in multis à suo præceptore dissentire, maximè in idearum sententia. Ob id Plato dicere solebat, in me Aristoteles recalcitrat, non secus ac in matrem pulli geniti. Et Aristotel. dicebat, velut ex aduerso respondens: Amicus Plato, sed magis amica veritas: vt Ethicorum, primo insinuat. Postquam Platonem magistrum dereliquit. 13. annis publicè in Lycio Gymnasio docuit, & Peripateticorum princeps est dictus, à peripatin Græcè, eo quòd ipse deambulando doceret: quem admodum ante Plato magister eius obseruauerat: vel (vt alijs placet) quia locus vbi docebat, Peripatum, id est deambulatorium vocabatur. Tandè anno ætatis suæ. 63. dum in Euboa exularet, vitam finiuit: an æternam illam inuenerit mortem, quia infidelis, vulgus nō dubitat: etsi Abulè. in paradoxis, & alij antiqui pie suspicētur de ipso, & magistro Platōe, simul & Socrate, fuisse saluos. Nā & si Gætiles, potuerūt (vt verisimile est) habuisse cognitionem veri Dei, ad salutem necessariam: quia, quod notum est Dei, manifestum fuit illis, Deus enim eis reuelauit, ait Paulus. Et de salute Aristot. extat liber editus in vniuersitate Coloniæ. vt quidam refert & Scripsit ad multa, quæ apud nos sunt, minima est eorum pars: ob id alia desideran

63. anno ætatis Aristot. mortu? Abulen. parado. 5. cap. 132. Clæ. Alex. lib. 5. et. 6. Stro. Iust. mart. chri. in Matth. homil. 37. Ad Ro. 1. Arist. scripsit multa.

Affectavit
obscurita-
tem.
Arist.

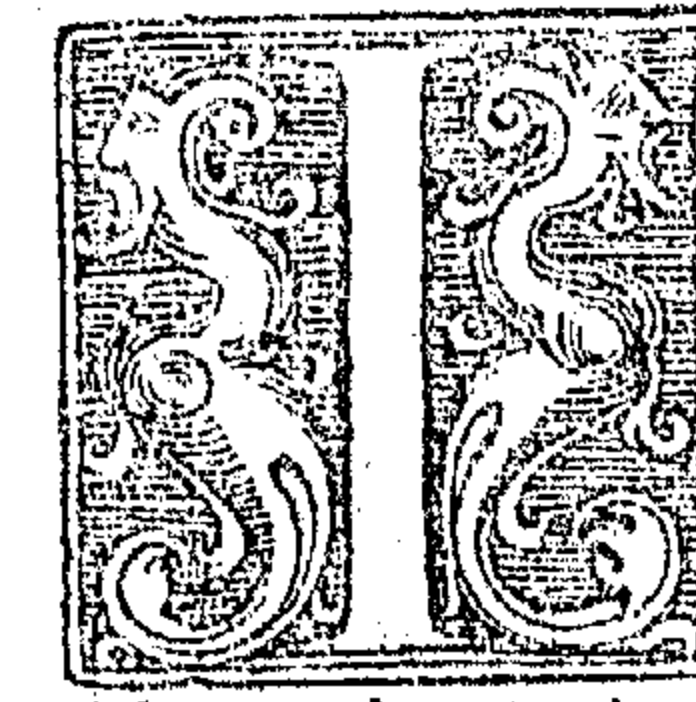
derantur. Ipsi soli tribuitur, quod scientias ante ipsum inuentas, & non dum digestas, in ordinem ingeniosè congefferit. Et cum aliàs ipse eloquẽtissimus esset ex proposito in suis operibus affectavit obscuritatem: vt agrestes homines, & rudes, deterret à sui lectione: & ingeniosos magis idoneos redderet & doctiores: eò quod tenaciùs hærent, quæ non sine labore intelliguntur, & difficilem habent accessum: vt experientia docet. Et quidem huius rei extat testimonium eiusdem (vt refert Plutarchus in Alexandri vita) quem ipse instituerat Aristoteli. Nam cum subinde ipsum accusaret magistrum, q̃ Metaphysicam in publicum scriptam tradiderit, in qua ipse Alexãder ceteris præcellerat: respondisse fertur, illos libros perinde esse editos, ac si editi non fuissent: insinuans raros fore, qui possent intelligere. Et clariùs hæc adducuntur ab Aulo Gellio, noctium Atticarum libr. 20. cap. 4. Ait enim, Alexandrum scripsisse in hæc verba ad Aristot. non rectè fecisse, quod disciplinas quibus ab eo ipse eruditus fuerit, libris foras editis, inuulgasset: nam quæ (inquit) alia re præstare ceteris poterimus: si ea, quæ ex te accepimus, omnibus prorsus fiunt cõmunia? quippè ego doctrina anteire malim, quàm copijs, atque opulentijs. Rescripsit ei Aristot. ad hanc sententiam. Libros quos editos quæris, & non perinde vt arcana absconditos, neque editos scito esse, neque non editos: quoniam his solis qui nos audiunt, cognoscibiles erunt. Hæc ex Gellio. Et nos supra adduximus Themistij testimonium ad hanc rem probandam. Et hæc de titulo sat est dixisse.

Aquo li-
bro prædi-
camentorũ

Hic liber prædicamentorum ad partem Dialecticam pertinens, editum ab Aristot. vt communis tenet schola, & breuitas, & subtilitas eius testimonium reddit: etiam si, vt Boetius refert quidam putarint ab Archita Tarentino Pythagorico philosopho compositum.

Q V A E

Q V A E S T I O I.
Ante prædicamentalis.

Primis hic est inquirendũ, antequam ultra progrediamur: vt r̃m Arist. in isto libro categoriarũ, intendat tractare de rebus, an solum de verbis, seu de nominib? Ratio dubitandi est: nam

Alexand.
Simplicia.

Alexander Aphrodiseus, & Simplicius cum Boetio, existimant Aristotelem hic ex principali intento, de vocibus disseruisse: sed Commentator, & Eustratius contrarium sentiunt, putantes de rebus hic Aristotelem loquutũ: & vtraque opinio habet ipsum Aristotelem pro se. Nam vt nos adnotauimus in principio prædicabilium, quando loquuti sumus in quo nominales à realibus distinguantur: aliquando Aristotel. loquitur de nominibus ipsis principaliter, aliquando de ipsis rebus: nam in isto libro prædicamentorum, quando dicit de æquiuocis æquiuocatis, loquutus est de rebus: & quãdo post ait: eorum quæ dicuntur, quædam cum complexione, &c. loquitur de vocibus: nam rebus ipsis id non conuenit: ob id resolutoriè de quæstione dicamus quãtum ad propositũ est necessarium per conclusiones.

Conclu. 1.

Prima conclusio. Licet tam res, quàm voces ponantur in prædicamento, non solum voces, seu nomina prædicantur, sed etiam res ipsæ realiter, & obiectiue, & nomina tanquàm rerum signa. Probatur prima pars. Homo à parte rei sine aliqua operatione intellectus, est animal rationale: & animal est substantia sensibilis: & viuens est corpus animatum: & animatũ corpus, est corpus: & corpus substantia est: ergo in ipsis rebus est animal genus contractũ per rationale, ad esse hominis: & per sensibile, viuens, ad esse animal.

Ratio.

Probatur quod voces ponantur in prædicamento. A qualibet essentiali conuenientia, intellectus abstrahit formalem conceptum ad quãtũ & nominat: ergo qualis erit ordo in rebus, erit in nominibus, homo, animal, viuens, &c. tanquàm in signis rerum.

Probatur
secundã pars
Arist.

Secunda pars probatur, quod prædicatio conueniat etiam rebus, & nominibus, seu vocibus, Aristotel. 1. Elenchor. capit. 1. Postquàm res non possumus in disputationem afferre, vocibus vtimur loco rerum. Ex quibus verbis constat, voces prædicari instrumentaliter, tanquàm signa, & res ipsas realiter, & obiectiue.

Et patet ex istis res principaliter prædicari: quia propter vnumquodque tale, & illud magis: sed nomina prædicantur propter res: ergo ipsæ res magis prædicantur. Licet enim sit verum, quod nomina proprius prædicentur, eò quod significatio propria verbi prædicari, nominibus conueniat, sed principalitas consistit in hoc, quod res ipsæ velut finis sunt ipsarum vocum. Ob id S. Thom. opuscul. 5. 6. affirmat de mente Aristoteli. res principaliter prædicari: & postea. 1. Per her. lectio. 5. dixit, voces, magis proprie prædicari: distinguens inter principaliter prædicari, & proprie prædicari ad sensum iam dictum.

Aliud est
principaliter
prædicari,
aliud
proprie
prædicari.

Est tamen hic considerandum, quod sicut supra de vniuersalibus loquuti sumus, quod habeant fundamentum in re: sed tamen vniuersalia actu fiunt per operationem intellectus: sic res ipsæ ante omnem operationem intellectus sic res ipsæ ante omnem operationem intellectus fundamentaliter prædicantur, & vna alteri subijcitur, eò quod ratio inest Petro substantialiter, & albedo accidentaliter. Sed tamen sit actualis prædicatio, quãdo intellectus actu considerat animal sub ratione subiecti de ly homo: & ly homo, sub ratione subiecti. Et ideo duplex est sensus istius propositionis, & similium: Animal prædicatur de pluribus differētibus specie, Nam vel est sensus, quod natura communis animalis est quæ prædicatur: & sic ly animal supponit simpliciter: & ly homo similiter in hac, Homo est animal. Et alius est sensus, si ly homo, & ly animal, materialiter supponat, quia tunc velut nomina prædicantur: quia ex rebus non fit propositio, sed ex nominibus.

Conclu. 2.

Liber prædicamentorum est de rebus, in quantum per nomina significatur, & de nominibus, in quantum ipsas res significant. Hæc est conclusio beati patris. Augustini in principio libri Categoriarum, & Auicennæ in Logica sua, dicentis, quod voces non cadunt sub cõsideratione Logica, nisi quatenus rerũ signa sunt.

D. Augu.
Auicennæ.

Licet hic res considerentur in ordine ad secundas intentiones, quæ est prædicari, non tamen hic definiuntur secundæ intentiones, vt in prædicabilibus: sed explicatur natura rerũ: substantiæ, & quantitatis, & aliorum prædicamentorum.

Conclu. 3.
Ratio.

Ista conclusio eò probatur, quia in prædicabilibus definitur quid genus, quid species, vbi primò, & principaliter ipsæ secundæ intentiones considerantur: sed in isto prædicamento libro naturæ rerum: & quid substantiæ conueniat: quomodo non recipiat magis, vel minus:

minus: & quod nihil sit ei contrarium. &c. Et sic de alijs predicamentis. Hæ conclusiones omnes latius probabuntur in processu libri: sed appositæ sint, velut præludium quoddam.

¶ Est hic etiam considerandum, hunc librum predicamentorum esse valde utilem Dialectico, eo quod vniuersalia cognoscere, genera, scilicet, & species, est ei necessarium. Et tamen id non possit recte cognoscere, nisi haberet notitiam predicamentorum. Quomodo enim animal diceret esse genus hominis, & non ly album, nisi quia cognoscit hoc esse accidens, illud substantiam: licet nesciret definire rem ipsam secundum quidditatem, nisi prius eius quidditas esset cognita, scilicet, si est substantia, vel accidens: quæ notitia habetur ex predicamentis. Item. Est necessaria cognitio predicamentorum ad demonstrandum: quia nesciret quis, quod predicatum conueniat de se, & quod de per accidens, nisi per notitiam predicamentorum.

¶ Nec sunt audiendi, qui vitio notant Aristotem, quod frustra categorias introduxerit ad Dialecticam ipsam, dicentes quod Logicus tractat de ente rationis, de secundis intentionibus, putà vniuersali: genere, & enunciatione, syllogismo &c. & hic liber sit de rebus, & nominibus primæ intentionis, putà substantia, qualitate, &c. De quibus Aristoteles ex professo quinto Metaphysicæ. Et quia Dialecticus de vero, & falso, quod non inuenitur nisi in propositione, & non in vocibus simplicibus. Non (inquam) sunt isti audiendi: quia non obstante, hoc quod opponunt, est concedendum Aristoteli ingeniosè, & artificiosè ad totam ipsam Dialecticam proposuisse categoriarum tractatū: quia simplicium notitia requisita est ad recte enuntiandum, conueniendum, vel diuidendum. Et licet Metaphysicus consideret de substantia, & quantitate, & qualitate, considerat absolute de eis, non in ordine ad operationem intellectus: Dialecticus tamen considerat de eis, quatenus in ordinem dicunt ad intellectum ad predicari de alijs, de se, vel de per accidens: ob id licet Metaphysicus consideret quod Dialecticus, alia tamen & alia consideratione.

* 1. Nota. ¶ Pro maiori intelligentia aduertendum, in quo sensu Dialecticus tractet de rebus: ens rationis dupliciter sumitur: primo solum pro eo quod ab intellectu est fabricatum: & extra intellectum nullum habet esse, vt oratio, propositio, syllogismus, consequentia: antecedens, consequens, subiectum, predicatum, vniuersale, singulare, genus, species, differentia, &c. Et alij termini secundæ intentionis. Secundo sumitur pro omni ente reali, non secundum se,

sed in ordine ad rationem, pro vt ratio circa illud negociatur: putà negocians circa animal, tribuit rationem generis, & circa hominem, rationem speciei. &c. Et in hoc sensu omne ens reale potest dici ens rationis: & quando dicitur quod logica versatur circa secundas intentiones, non solum primo modo sed etiam secundo debet intelligi: & quando dicitur quod predicamenta sunt entia realia: ita est secundum suam naturam: cum quo tamē stat, quod intellectus eis tribuat secundas intentiones: & expectet, ad dialecticam. Secundo etiam notandum quod ens reale potest considerari in aliqua scientia dupliciter: primo modo reali. 1. in ordine ad reales passiones: vt scilicet, subiiciuntur motui, tempori, loco: vel in quantum finitum, vel infinitum, generabile, vel corruptibile. &c.

Alio modo logicali. i. vt referuntur, ad subiecti, vel predicari: vel quod in genere, vel in specie ordinatur. Primo modo scientiæ reales, considerant de ente reali vt Physica, Mathematica & Metaphysica: secundo modo considerat logicus: quod si obijcias logicam tractare de ente reali, quia Aristoteles in predicamentis, vt videbimus tractat de proprietatibus substantiæ: quæ & conueniunt, quia res: est dicendum quod hoc est incidenter & secundario, sed ex principali intentio est, vt subiiciuntur & predicantur.

2. Nota.

Obiectio.

Solutio.

C A P. I.

De Equiuocis, Vniuocis, & De nominatiuis.

Equiuoca dicuntur ea, quorum nomen commune solum est: ratio vero substantiæ nomini accommodata, diuersa: vt animal dicitur & ipse homo, et id quod est pitium. Horum enim nomen commune tantum modo est, ratio vero substantiæ nomini accommodata diuersa. Si quispiam enim quæ nam sit vtriusque ratio animalis voluerit assignare, rationem vtriusque profecto propriam assignabit.

Equiuoci

¶ Vniuoca ea dicuntur, quorum & nomen commune est, & ratio substantiæ nomini accommodata.

Vniuoca

moda

modata eadem est. vt animal dicitur & ipse homo, & equus. Nominè namque commune homo, & equus animalia nuncupantur, & ratio quoque substantiæ vtriusque eadem est. Si quispiam vtriusque voluerit rationem assignare: quæ nam sit vtriusque ratio animalis, eandem rationem omnino reddet.

¶ De nominatiua ea dicitur, quæ ab aliquo nominis appellationem habent, solo differentia casu: vt à Grammatica, Grammaticus appellationem habet, & à fortitudine fortis.

Denominatiua

Diuisio libri

¶ Hoc opus predicamentorum in Greco exemplari, non diuiditur in diuersos tractatus, sed sub vno titulo predicamentorum. i. 4. c. continentur. Tamen communis schola habet, vt in tres tractatus diuidatur totus liber: in ante predicamenta, in quo tria sunt capitula: & in predicamenta, in quo sex: & in post predicamenta, in quo quinque.

Tres respectus habent predicamenta

Primus.

Secundus.

Tertius.

Notandum. 1. De equiuocis.

¶ Hæc ergo de vniuocis. &c. dicuntur ante predicamenta: quia tanquam præludia ad ipsa predicamenta: nam omne multiplex prius est diuidendum, quam definiendum: ob id prius oportet vocem ipsam, quæ habet plura significata diuidere.

¶ Merito ergo istorum trium, æquiocorum, vniuocorum, & denominatiuorum, in principio predicamentorum traditur definitio: eo quod solum tres respectus videntur habere predicamenta omnia. Primus est, in quantum omnia continentur sub ente, & respectu eius sunt quodammodo æquioca, vt supra tetigimus, & latius dicemus: saltem sunt analogæ. Secundus respectus est, quo singula genera, sua respiciunt inferiora, quæ in eis continentur: vt in genere, species: & in specie, indiuidua, & sic vniuocorum cognitio: quia de eis vniuocè dicitur. Tertius respectus est, vnius predicamenti ad aliud: in quantum res vnius predicamenti de re alterius dicitur: sicut iustus de iustitia: & hoc non continet nisi denominatiuè. Et istorum trium in principio tradita est definitio.

¶ Notandum etiam, hic definiendi æquioca æquiocata, & vniuoca vniuocata: quæ sunt res ipsæ significatæ per terminum æquiocum & vniuocum: nam si solum æquiocum, æquiocans, & vniuocum vniuocans, quæ sunt terminus, æquiocus, & vniuocus: non loqueretur

Aristotele. in plurali definiendo, sed in singulari potius: cum ergo in plurali loquatur, intelligit de ipsis rebus significatis per terminum vniuocum, & æquiocum. Dicit Aristoteles. (Æquioca dicuntur. &c.) Non dicit æquioca sunt. Ratio est, quia res ipsæ non per se, aut æquiocè, aut vniuocè sunt: sed dicuntur per respectum ad nomen, seu ad predicari vel subiecti quo significantur: sicut canis domesticus, & celestis sunt æquiocata, per respectum ad ly canis.

¶ Secundo notandum, per ly ratio diuersa, in æquiocis secundum reales, & ad mentem Aristotele. intelligi definitionem: ita vt sit sensus, quod ratio substantiæ est diuersa in æquiocis: licet sit nomen commune: quia definitio, non est eadem: nam alia est definitio canis domestici, & alia erit sideris celestis: licet possit intelligi ratio substantiæ in sensu quo aliqui intelligunt: quia conceptus formalis quo canis significat sua illa plura significata, non est idem: putà, quia alio conceptu sidus, alio domesticum canem: & æquiocus vocatur: quia mediantibus diuersis conceptibus: & vniuocus est homo: quia mediante vno conceptu sua omnia significat. Verum præstat loqui, vt Boetius intelligit Aristoteli. loquutum: vt per ly ratio diuersa, definitio intelligatur, & non formalis conceptus. Et etiam extenditur ad descriptionem & notificationem.

¶ De vniuocis sic intelligitur, quod nomen est commune, & ratio substantiæ eadem: quia eadem est definitio Ioannis, in quantum homo, quæ est Petri, in quantum homo: & eadem hominis in quantum animal, & leonis in quantum animal: quia vtrobiusque vniuocè significat nomen, sua significata: sed quia quæ vniuocata sunt, & eadem dici possunt æquioca à consilio, & analogæ: & ipse Aristoteles. loquens de æquioco, exemplum posuit in ipsis æquiocis à consilio, quæ sunt analogæ: & vniuoca etiam vocantur.

¶ Est etiam considerandum, quod vniuocum est duplex, scilicet, logicum & physicum: nam vltra illa, quæ in vniuoco logico sunt requisita: in physico requiritur vnitatis naturæ: nam quæ sunt diuersarum naturarum non vniuocatur in aliquo vno importante diuersas naturas: etiam si de eo habeatur vna ratio communis: ob id corpus non est vniuocum physicum: licet sit logicum: quoniam diuiditur per corruptibile, vt est cælum, & per incorruptibile, vt est cælum: quæ sunt diuersarum naturarum: Eadem causa species specialissimæ, apud Porphyrium non vniuocatur in genere suo proximo: quia cuiuslibet speciei: natura diuersa est

Logi. E formali.

Notandum. 2.

De vniuocis.

formaliter ab alia, vt patet: quia habet diuersas differentias essentielles, diuidentes genus, & constituentes species: quod insinuat Ari. 7. Phy. quando dicit quod iuxta genera, latent equiuocationes, quod est verum apud Physicum: & non apud logicum: sola species specialissima est vniuoca logice, & Physice: Physice quidem, quia natura specifica est vna ex se, neque est apta plurificari per differentias formales: sed solum per materiam qua plurificanter indiuidua: non erit ab re de analogis aliqua notare, & si supra sermo habitus est.

De analog. g. Notandum circa analogorum naturam, quod idem est analogia, quod latine proportio, seu comparatio. Analogum ergo est, quod significat plura secundum rationem proportionalem. Itaque vt in illa, significando: nec ratio omnino diuersa, vt in equiuocis, nec eadem, vt in vniuocis: sed sit media, vt tradit Doctor. S. pri. p. q. 13. ar. 5.

S. Thom. Prima ergo analogia est proportionalitatis, vt videns analogice significat hominem, & pratum. Et clavis instrumentum ad claudendam, & gutturis operculum. Et visus significat sensum corporis, & animae intellectum, vt ait Aristot. 1. Ethico. cap. 7.

Aristo. Analog. 2. Secundus gradus analogiae est, quando nomen plura significat per habitudinem, & attributionem quam habet ad vnum. Et haec quatuor modis contingit: secundum quatuor causarum genera. Primo, quando ad vnum finem, vt sanum de animali: quia in se habet sanitatem, & de vrina: quia significat: & de medicina: quia causat: & de loco: quia conseruat. Haec ad vnum attributionem habent, tanquam ad finem: ad animal. Ad vnum efficiens: vt medicinale dicitur de medico, qui habet artem medicinam: & de instrumentis, & de medicinis, quibus vtitur medicus. Ad vnum subiectum, vt ens analogice de substantia, quae simpliciter est tale: & de accidentibus, quae sunt secundum quid talia, scilicet, entis entia, videlicet ipsius substantiae: quia in ea subiectantur, vt ponitur exemplum ab Ari. 4. Metaphy. text. 2.

Aristot. Ad vnam formam, vel vnum exemplar: vt homo viuus, & pictus. Statua enim homo dicitur: quia ad exemplar hominis viui, facta. Ad hunc Analogiae gradum reducuntur omnes Metaphorae propter similitudinem quamlibet: leo, de leone, & homine iracundo, propter similitudinem in ira: & de C H R I S T O propter similitudinem in fortitudine. Ecce quomodo dantur analogiae gradus. Et vt adhuc exactius ista nota sint, ponantur propositiones, quarum sit prima.

1. Propos. Quauis equiuocum a consilio etiam dicitur analogum, non tamen equipollent inter se: nam licet (vt ex mente Aristotelis constat) omnia analogia sint equiuoca a consilio, non tamen omnia equiuoca a consilio sunt analogia: vt si pater propter aui memoriam, filium appellet nomine patris, est nomen equiuocum a consilio: & tamen non analogum: quia non significat propter similitudinem.

2. Propos. Analogia differunt ab omnibus alijs equiuocis: quia alia equiuoca, pluribus impositionibus sua significata significant: analogia vero vnicam solum: vt Nicomachus filium Aristotelis, & patrem eiusdem Aristote. Sed tamen ridere solum fuit impositum ad significandum hominem gaudium affectum: & deinde sine noua impositione vsus transtulit ad prae virorem designandum. Et sanum solum fuit impositum ad significandum animal sanum: & propter attributionem significat vrinam. &c.

3. Propos. Analogum semper significat vnum per primum, & principaliter, & aliud posterius, & minus principaliter: vt visus principaliter visum, & secundario intellectum. Et leo animal, & deinde hominem iratum.

4. Propos. Non est eadem significationis ratio omnium analogorum: nam quaedam significant vnam solum formam, vt illa quae per attributionem ad vnum finem, & ad vnum efficiens: vt sanum, solum sanitatem, quae est in animali, a qua vrinam sana, & medicina sana. Et medicinale, solum significat artem quae est in medico, & ab ea instrumenta dicuntur medicinalia. Analogatum proportionalitatis non significat immediate vnam rationem obiectiuam communem, sed duas: vt ridere, hominis interiectionem: & analogice, prae virorem, quae sunt distincta. Haec sufficiant dixisse de analogis, latius qui voluerit poterit in Caietano in proprio tractatu de analogis videre.

De equiuoco vniuocis gradus diuersi. Ar. Sicut ponuntur analogorum modi diuersi, sic etiam equiuocorum. Primus gradus equiuocationis est in genere: vbi ex mente Aristot. equiuocationes latent. Nam dato animal significet vnum gradum perfectionis, scilicet, sensitivum, tamen iste gradus non aequaliter inuenitur in omnibus animalibus: nam secundum differentiarum perfectionem, ille gradus magis, vel minus perfectus est: vt sensitivum in homine perfectius: quia per rationale contrahitur: & in Elephanto perfectius, quam in asino, quia a perfectiori differentia. Et isti inaequales gradus perfectionis vocantur ab Aristote. equiuocationes, licet saepe allegatur dicere, in genere latere equiuocationes: non dicit esse expressum, sed latere multa.

2. Gradus. Secundus gradus equiuocationis est analogia, vt dictum est, qui gradus vocatur equiuocus a consilio.

3. Gradus. Tertius est equiuocus a casu, quando illa plura aequè primo significat, & nomen est idem, sed ratio substantiae omnino diuersa: vt canis de pisce & sidere.

Dubium. Circa denominatiua, quae alio vocabulo coniugata dicuntur: & abstractum, & concretum, est dubium, quid Aristote. definit in praesenti: vtrum ipsa nomina, vel res significatas per nomina. Pro cuius declaratione notandum, tria esse in istis denominatiuis consideranda ex parte rei: scilicet, rem denominantem, quae est forma ipsa, vel abstractum: quae ideo abstractum vocatur, quia ipsa non importat subiectum in quo est forma: sicut albedo solum albedinem importat. Etiam debet considerari denominatiuum, vt est album: nam denominatiuum vocatur istud concretum a forma, quam denominat: & vocatur concretum: quia licet formam dicat ly album de principali significato, etiam concernit subiectum ipsius formae. Tertio, consideratur de nominatum, & est Petrus, vel Paulus, qui est albus.

In denominatiuis tria consideranda. Dicendum ad dubium, definitionis hunc esse sensum. Denominatiua sunt res, quae ab aliquo a quo secundum nomen solo casu differunt, appellationem habent. Et posita est definitio in plurali, vt intelligamur ab eodem abstracto, plures res denominari: vt a sapientia dicitur & homo sapiens: & sermo sapiens: & consilium sapiens: vt, inquit, pat. Augusti. Non ergo intelligendum, quod ipsa denominatiua debent inter se casu differre, sed debet differre ab illa forma, seu ab abstracto, a quo determinantur. Nomen ergo denominatiuum est formaliter significans formam: ea ratione, qua subiectum denominat, vt album: & siue dicamus significare formam connotando subiectum, vt dicit Commentator. 5. Meta. cu. 14. vel dicamus significare subiectum connotando formam, vt dicit Auicenna, nihil refert, dum modo in re conueniamus, quod ipsum denominatiuum, seu concretum formam ipsam principaliter significet. Sed modum loquendi Auicennae sequuntur nominales, & modum Commentatoris reales.

Solu. dubij. Solent distinguere tria denominatiuorum genera, puta: vocetantum, vt homo, & humanitas: vbi homo non connotat humanitatem de formali, vt ly album, cum non sit terminus connotatiuus. Item: studiosus, & studium: quia non eandem rem significant. Re, tantum, vt virtus & studiosus: quia eandem rem significant: sed voce

D. Augu. non conueniunt, vitiosus, & malitia. Voce, & re: vt iustus & iustitia, albus, & albedo, & haec proprie dicuntur denominationatiua, quae alio vocabulo a patre Augustino in suis categorijs vocantur Parinomia.

Cometator. Aliqua de subiecto quidem dicitur, in nullo vero sunt prorsus subiecto: vt homo, de quo dicitur homine dicitur, vt de subiecto in nullo autem est subiecto. Alia in subiecto quidem sunt, de nullo vero subiecto dicuntur. Atque id in subiecto esse dico, quod in aliquo quidem est, & non vti pars, vt sit autem seorsum ab eo, in quo inest, fieri nequit: vt quaedam Grammatica est quidem in anima, vt in subiecto, de nullo vero subiecto dicitur: & hoc album in subiecto quidem est corpore (omnis enim color in corpore est) de nullo vero subiecto dicitur. Alia de subiecto dicuntur, & in subiecto enim sunt: veluti scientia in anima quidem est, vt in subiecto, de grammatica autem dicitur, vt de subiecto. Alia neque in subiecto sunt, neque de subiecto villo dicuntur: vt quidam homo: est quidam equus: nihil enim talium, aut in subiecto est, aut dicitur de subiecto. Atque indiuidua simpliciter, & ea quae vna numero sunt, de nullo quidem subiecto dicuntur: in subiecto autem nonnulla ipsorum nihil prohibet esse. Quaedam enim grammatica x e ijs est plane, quae in subiecto quidem sunt: de nullo vero subiecto dicuntur.

Auicenna. Aliqua de subiecto quidem dicitur, in nullo vero sunt prorsus subiecto: vt homo, de quo dicitur homine dicitur, vt de subiecto in nullo autem est subiecto. Alia in subiecto quidem sunt, de nullo vero subiecto dicuntur. Atque id in subiecto esse dico, quod in aliquo quidem est, & non vti pars, vt sit autem seorsum ab eo, in quo inest, fieri nequit: vt quaedam Grammatica est quidem in anima, vt in subiecto, de nullo vero subiecto dicitur: & hoc album in subiecto quidem est corpore (omnis enim color in corpore est) de nullo vero subiecto dicitur. Alia de subiecto dicuntur, & in subiecto enim sunt: veluti scientia in anima quidem est, vt in subiecto, de grammatica autem dicitur, vt de subiecto. Alia neque in subiecto sunt, neque de subiecto villo dicuntur: vt quidam homo: est quidam equus: nihil enim talium, aut in subiecto est, aut dicitur de subiecto. Atque indiuidua simpliciter, & ea quae vna numero sunt, de nullo quidem subiecto dicuntur: in subiecto autem nonnulla ipsorum nihil prohibet esse. Quaedam enim grammatica x e ijs est plane, quae in subiecto quidem sunt: de nullo vero subiecto dicuntur.

Triagen. ra denomi. natiuorum. Solent distinguere tria denominatiuorum genera, puta: vocetantum, vt homo, & humanitas: vbi homo non connotat humanitatem de formali, vt ly album, cum non sit terminus connotatiuus. Item: studiosus, & studium: quia non eandem rem significant. Re, tantum, vt virtus & studiosus: quia eandem rem significant: sed voce

non conueniunt, vitiosus, & malitia. Voce, & re: vt iustus & iustitia, albus, & albedo, & haec proprie dicuntur denominationatiua, quae alio vocabulo a patre Augustino in suis categorijs vocantur Parinomia.

CAP. SECVNDVM. De Complexis & in complexis.

Orum qua dicuntur, alia cum complexione alia sine complexione dicuntur. Illa talia sunt: homo currit, homo vincit: haec istiusmodi sunt, homo, bos, currit, vincit. Eorum quae sunt: alia de subiecto quidem dicitur, in nullo vero sunt prorsus subiecto: vt homo, de quo dicitur homine dicitur, vt de subiecto in nullo autem est subiecto. Alia in subiecto quidem sunt, de nullo vero subiecto dicuntur. Atque id in subiecto esse dico, quod in aliquo quidem est, & non vti pars, vt sit autem seorsum ab eo, in quo inest, fieri nequit: vt quaedam Grammatica est quidem in anima, vt in subiecto, de nullo vero subiecto dicitur: & hoc album in subiecto quidem est corpore (omnis enim color in corpore est) de nullo vero subiecto dicitur. Alia de subiecto dicuntur, & in subiecto enim sunt: veluti scientia in anima quidem est, vt in subiecto, de grammatica autem dicitur, vt de subiecto. Alia neque in subiecto sunt, neque de subiecto villo dicuntur: vt quidam homo: est quidam equus: nihil enim talium, aut in subiecto est, aut dicitur de subiecto. Atque indiuidua simpliciter, & ea quae vna numero sunt, de nullo quidem subiecto dicuntur: in subiecto autem nonnulla ipsorum nihil prohibet esse. Quaedam enim grammatica x e ijs est plane, quae in subiecto quidem sunt: de nullo vero subiecto dicuntur.

Logi. E 2 Aduer.

Adverte, quod complexum est triplex: sicut & incomplexum, voce tantum, significatione tantum, voce & significatione simul: exemplū primi, vt primogenitus Philippi Regis filius: secūdi, vt canis: tertij, vt homo albus. Modi essendi, in, vt colligitur ex Petro Hispano ad octo modos reducuntur: primus sicut pars integralis, in toto: vt manus in corpore humano: secū-

du, totum in suis partibus: corpus humanū in suis membris. Tertius, species in genere, homo in animali: quartus genus in specie, vt animal in homine: quintus formā in materia, siue de substantiali, siue accidentali: sextus effectus, in causa efficiēti: vt flos in radice: septimus, sicut aliquid in fine, vt virtus in beatitudine: octauus locatum in loco & tempore.

FIGVRA DEMONSTRANS Singulorum Membrorum prædictæ diuisionis conuenientiam, aut differentiam.

Substantia
vniuersalis

Dicitur de subiecto, & non est in subiecto.

Partim cōueniūt, q̄a vtrūq; de subiecto dicitur.

Accidens
vniuersale.

Dicitur de subiecto, & est in subiecto.

Maximè quia
in nullo.

Maximè quia
in nullo.

Eorum
quæ
sunt.

Partim conueniūt, q̄a
vtrūq; est in subiecto.

Partim conueniūt, q̄a
neutrum est in subiecto.

Pugnans
conueniunt.

Pugnans
conueniunt.

Substantia
singularis.

Neq; dicitur de subiecto, neque est in subiecto.

Partim conueniunt, q̄a
neutrum de subiecto dicitur.

Accidens
singularis.

Est in subiecto, & non dicitur de subiecto.

FIGVRA BOETII

Substantia

Accidens

Ayftaton.

Neq; dicitur de
neque est in.

De subiecto &
est in.

In subiecto aliquo est,
& de subiecto nullo dicitur.

De subiecto dicitur,
& non in subiecto alio
quo est.

Eorum
quæ
sunt.

Dicitur
subiecto.

subiecto
subiecto.

Vniuersale

Ayftaton

Particulare

Uter substantiam, & accidēs, ponit ayftaton, inter vniuersale & particulare, quia simul nequeūt cōsistere, aut conuenire. Inter substātiā autē, & vniuersale non ponit ayftatō, quoniā simul cōstāt, itē in reliquis.

Pro intelligentia literæ Aristot. vbi de cōplexis, & incomplexis loquitur, oporteret adducere aliqua, nisi iā à nobis dicta essent in terminis: ob id solū notandū erit, quæ hic posita sunt & de vocib⁹ posse intelligi, & de rebus. Si de vocibus sermo sit, per dici de subiecto, debet intelligi, essentialiter prædicari de aliquo: vt animal dicitur de subiecto, scilicet, de hoīe: & homo

de Petro, & Ioāne, essentialiter, & quod dicitur: & hoc est de subiecto dici. Et esse in subiecto, est, esse in aliquo tāquā accidēs, & de cōplexis prædicari accidentaliter: sicut albū dicitur de homine: & albedo est in subiecto, vel albus est in subiecto, putā in Petro, vel Paulo. Et isto modo intelligunt, nominales.

Si tamē de reb⁹ sit sermo (vt reales intelligūt & veri⁹ ad mētē Ari.) dici de subiecto est, essentialiter esse in aliquo, & mediante aliquo termino de illo essentialiter prædicari. Et esse in subiecto est, accidentaliter esse in aliquo tanquā in subiecto accidentaliter: vel mediante aliquo vocabulo accidentaliter de aliquo prædicari. Et sic

Quid est dici de subiecto & esse in subiecto.

natura animalis dicitur de subiecto, quia est de essentia hominis: & albedo est in homine, quia accidentaliter dicitur de eo.

Pri. mēbrū. ¶ Ari. diuisione posita, vult cōprehendere omnē naturā rerū: nā cū quālibet mūdi res, vel sit substātia, vel accidēs: & si substātia, vel vniuersalis, vel singularis: & si accidens, vel erit vniuersale, vt color, & albedo: vel particulare, vt hęc albedo, hic color. Et nil aliud vtrā potest esse. Si substātia est, & vniuersalis, oportet prædicetur de suis in ferioribus, & hoc est dici de subiecto. Et quia ipsa substātia est, & per se stat, oportet in subiecto nō sit quā esse in subiecto, solū cōuenit accidēti: animal, & homo, & de subiecto dicuntur, & in subiecto nō sunt: & sic habetur prima pars diuisionis.

2. Pars. ¶ Alia sunt, quę cū sint in subiecto: nō dicuntur de subiecto: & hęc sunt singularia accidētia: vt hęc albedo: hic color: in subiecto quidē est: quia substātia nō est: sed accidēs. Et quia accidēs est singulare, sub se, non cōtinēt de quo prædicetur: ob id in subiecto est, & de nullo subiecto dicitur. Et declarat amplius Arist. ibidē in textu naturam accidentis in singulari, dicens esse in subiecto: quod in aliquo quidem est, & non vti pars. Hęc dicit, quia dato sit differentia, in specie: & forma substātiālis, in materia: non tamē differentia est accidēs: quia & differentia, & forma substātiālis, sunt essentię partes: sed tamen accidēs, nō est pars subiecti: quia aduenit iā cōpletto, & in actu existenti. Et dicit vterius, de natura esse accidentis, vt nō possit extra subiectum in quo est reperiri: nam esse eius, est inesse. Per naturam enim fieri nō potest (licet per Diuinam virtutem in sacramēto altaris contingat, accidens sine subiecto esse) saltem ipsa quātitas erit sine subiecto, etiam si alia omnia accidentia in Ostia consecrata in quantitate subiectentur, iuxta doctrinam S. Tho.

S. Th. 3. p. q. 77. ar. 2. 3. Pars. ¶ Tertium membrum diuisionis est. Eorū quę de subiecto dicuntur, & in subiecto sunt: quę intelligitur de accidenti vniuersali: siue sit genus, vt color, siue species, vt albedo: nam vtrūquē vniuersale accidens est: & de subiecto dicitur: quia de suis inferioribus prædicatur quidditatiuē: Albedo est color: & hęc albedo: est albedo: & est in subiecto: quia color non reperitur extra subiectum: cum de ratione accidentis sit inesse. Et quia proprium, sicut esse risibile, flebile, disciplinabile, in homine: naturam accidentis respiciunt: quia non essentialiter prædicatur de suis subiectis: licet ab essentia fluant: cōprehenduntur in parte diuisionis, sicut & accidentia quę cōmunia sunt.

Quintum membrum. ¶ Quartum diuisionis membrum est. Eorum

quę nec in subiecto sunt, neq; de subiecto dicuntur: in quo comprehendit substantiam singularem, indiuiduam, quę vocatur prima substātia: vt Petrus, Ioannes, hic leo, hic equus. &c. Istę substātię indiuiduę nec in subiecto sunt: quia non sunt eidentia, nec de subiecto dicuntur in directa prædicatione: quia sub se non cōtinēt alia indiuidua, quando quidem ipsa indiuidua sunt. Sic prima pars diuisionis, & vltima, de substantia intelligitur. Et conueniunt, quia nulla est in subiecto: sed differunt, quia vniuersalis substantia, de subiecto dicitur: & singularis de nullo subiecto. Dux media diuisionis partes de accidente: & secunda quidem de vniuersali accidente, & tertia de particulari. Et conueniunt secunda, & tertia in hoc, quod vtrunque in subiecto est: quia tam vniuersale accidēs, quā singulare in subiecto reperitur: differunt tamen: quia vniuersale de singulari sibi subiecto dicitur: & singulare accidens de nullo subiecto dicitur, licet sit in subiecto. Etiam cōuenit vniuersale, in substātia: cum vniuersali in accidente: quia vtrūquē de subiecto dicitur: sed differunt, quia vniuersale substātię, in subiecto non est: & vniuersale accidentis sic. Etiam conueniunt tertium & quartum membrū, scilicet, singulare accidentis, & singulare substātię: quia nullum de subiecto dicitur. Differunt tamen: quia accidens, in subiecto est: & tamen singulare substātię, in subiecto non est. Tertium membrum cum primo in nullo conueniunt: ob id à Boetio dicuntur alystaton: quia sicut primum, nō est in subiecto, & dicitur de subiecto: tertium est in subiecto, & non dicitur: & sic secundum, cum quarto membro, alystaton: quia secundum est in subiecto, & dicitur de subiecto: quartum nec est in subiecto, nec dicitur de subiecto. Et sic manent regulę declaratę, & figurę explicatę.

¶ Hic posset esse dubium, qualis sit hęc diuisione ab Aristote, posita. Albertus dicit, esse generis in suas species: sed Paulus Venetus negat. Verū solutio patet: supposito sub hac vna quadrimēbri diuisione tres latere bimbres. Prima, naturarū, alia per se subsistēs: vt substātia. Alia inexistens, vt accidens: & hęc est analogi in sua analogata: eo quod ens dicitur analogicē de substantia, & accidente. Altera diuisione est naturarū: alia vniuersalis, alia singularis: & hęc est subiecti in accidentia: nam esse vniuersale naturę conuenit, non de per se, sed per operationem intellectus. Tertia diuisione est prædicatorum, seu vniuersalium: aliud est in natura substātię, aliud, in natura accidētis, & hęc

Dubium. Albertus Venetus.
Prima.
Secundo.
Tertia.

& hęc est diuisione generis, in species: nam hoc est quidditatiuē prædicari, vniuersum est substantię, & accidenti. Et sic est dubium solutū, quod diuisione illa posita ab Ari. & sit analogi in sua analogata, & subiecti in accidentia, & generis in species suas.

2. Argum. ¶ Contra prædicta est argumentum. Aliqua est natura, & tamen non comprehenditur in aliquo membro diuisionis: ergo non est sufficienter posita diuisione. Patet de differentia essentiali, vt ly rationale: quia vel includitur sub natura accidentis, & hoc non cum essentialiter dicitur de homine: vel includitur sub substantia: & hoc non: quia inherere videtur subiecto: nā sicut forma materię aduenit, sic differentia generi. Item neque est vniuersale: quia non habet aliquid inferius, de quo quidditatiuē prædicatur: nec est singulare: quia prædicatur essentialiter de specie, & de indiuiduis speciei: & sic non videtur comprehendī in diuisione.

Ad argum. 1. Solutio. ¶ Ad hoc argumentum aliqui respondent: differentiam esse vniuersale, & prædicatum substantię: quia dici de aliquo, est essentialiter prædicari. Et quia rationale prædicatur essentialiter de specie, & de omnib; indiuiduis, sequitur esse vniuersale.

2. Solutio. ¶ Sed melius est dicere ad intentionem. Aristotel. in prædicta diuisione non comprehendit differentiam: quia solum voluit loqui de illis, qui per lineam rectam ponuntur in prædicamento: ob id sicut hic non meminit de prædicatione denominatiua, quia iustus à iustitia. &c. neque meminit de illis, quę ad latus ponuntur in eodem prædicamento: sicut non diffiniuit partes naturę substantię: puta formam quę inest materię, sed perfectam substātiā: sic neque prædicatum differentię: quę ad latus ponitur in prædicamento substantię. Et ratio eius est: quia solum voluit declarare id quod est prædicatū simpliciter quidditatiuē inferioris: quod cōuenit differentię. Nō enim habet quidditatiuē inferioris: nam licet prædicatur essentialiter de homine, & de Petro, non tamen in quod, sed in quale: quia nō est species, nec genus, sed differentia.

¶ Adhuc esse posset vnum argumentum contra illud quod dicitur, quod substantia dicitur de subiecto. Est Aristote. autoritas. 7. Metaph. tex. comm. 46. dicentis, substantia non dicitur de subiecto: ergo malē dictū est in primo membro diuisionis, quod dicitur de subiecto, licet nō sit in subiecto.

Argum. 3. ¶ Præterea. Accidens non est in essentia subie-

cti: quia nec humanitas est calida, neque risibilis: ergo sequitur quod accidens non est in subiecto. Et sic secundum membrum diuisionis nō est bene positum.

¶ Respondetur ad secundum, concedendo Aristote. loquutum Metaphysicē: quia Metaphysicē loquendo, substantia non dicitur de subiecto: quia ibi non est sermo de prædicatione, sed de rei essentia: & non conuenit ei secundum hanc rationem esse in subiecto: nec dici de subiecto, sed per se stare. Sed hic loquitur Dialecticē, vbi de prædicationibus, & vniuersalibus sermo est. Et ideo optimē dictū substātiā dici de subiecto: quia vniuersale dicitur de suo quidditatiuē inferiori. S. Th. in loco illo allegato.

¶ Ad tertium dicendum, non esse inconueniens concedere, accidens esse in essentia: nam gratiā ponimus in animę essentia. Item quia licet nō de directo, ex consequenti ponitur in essentia: vt quia albedo in homine, & ea homo dicitur albus: sic etiā consequenter dicantur poni in essentia: quia in homine cuius est. Vel dicendū, & melius, quod per ly esse in subiecto, non intelligitur esse in essentia, sed esse in supposito, quod est subiectum.

Ad 2.

S. Thom. Ad 3. pri. Solutio.

2. Solutio.

C A P. III.

De regulis antepredicatorum.

Regula. 1. ¶ Quippiam de quopiā prædicatur, vt de subiecto, ea quę de prædicato dicitur, dicitur etiam de subiecto: vt homo de quodam homine prædicatur: animal autem de homine prædicatur: igitur animal de quodam etiā homine prædicatur: quidā enim homo est, & etiam animal.

¶ Eorum quę sunt diuersa genere, & non ita se habēt, vt alterū sub altero collocetur, diuersę sunt specie, & differentia, vt animalis, atq; scientię. Animalis nanque differentie sunt, gressibile, & bipes, & volatile, de gensq; in aquis: scientię verò nulla ex his est differentia. Nō enim hoc scientia à scientia

tia differt, quod sit bipes. ¶ Eorum verò generū quorū alterū sub altero collocatur, easdem esse differentias nihil obstat: super a enim de suis inferis prædicantur. Quare quotquot differentia prædicati sunt, totidem erunt & subiecti.

HIC ponit Arist. duas regulas ante prædicamentales: nā quia in superiori capitulo egit de prædicatis, & subiectis: quando aliquid dicitur de aliquo tanquā de subiecto: in istis regulis voluit declarare naturam prædicati, & subiecti, quomodo id quod dicitur de prædicato, debeat etiam de subiecto dici: vt si homo est animal: & animal est substantia: homo sit substantia.

¶ Prima regula, scilicet. *Cum quippiam de quopiam prædicatur ut de subiecto, ea quæ de prædicato dicuntur, dicuntur etiam de subiecto*: à diuersis diuersimodè exponitur. Sed quia Boetij expositio est magis ad intentionem Ari. hanc ponemus, quā & sequimur. Ait enim ipse. Quando aliquid de aliquo, seu alterū de altero prædicatur, sicut de subiecto: id est quidditatiuè: quicquid prædicabitur quidditatiuè de prædicato, prædicabitur & de subiecto: vt si homo est animal, & animal est viuens, homo etiam est viuens: vt videatur regula intelligi solū de linea recta prædicamentali, & nō se extendat ad differentias: quia in secūda regula id declarauit.

¶ Quod oporteat regulam intelligere in prædicatione essentiali vtrouique patet. Nā alias nō tenet: quia de Ioanne prædicatur homo essentialiter: Ioannes est homo: & de hominē prædicatur sapiens, homo est sapiens: sed quia id nō essentialiter, sed accidentaliter, ly sapiens, non prædicatur de Ioanne.

¶ Et quidem licet Aristot. hic non de modo argumentandi loquatur, quia solū de simplicibus vocibus est sermo: tamen in hac regula fundatur ille modus, qui dicitur, De primo ad vltimum. &c. Quicquid sequitur ad consequens bonæ consequentiæ, sequitur ad antecedens: nā si homo est animal: & animal est sensitium: sequitur de primo ad vltimum, q̄ homo sit sensitium. Sic etiam: est homo: ergo est animal: est animal: ergo sensitium: sequitur est homo: ergo sensitium.

¶ Hic obiter (alibi ex proposito) considerandum est, huiusmodi argumentationes gratia materiæ valere, non enim sunt formales conse-

quentiæ: nā in prædicationibus accidentalibus fumantur, non tenet: vt diximus paulo ante. Non enim valet, Petrus, & homo, & homo est calidus: ergo Petrus est calidus: licet posset probari, vt etiam esset bonus modus arguendi, in virtute regulæ, etiam si essent accidentalia prædicata: vt si vniuersaliter capiatur prædicatum: sic. Homo est animal: & omne animal est frigidum: ergo homo est frigidus. Ioannes est homo: & omnis homo est iustus: ergo Ioannes est iustus. Si prædicatū in secūda propositione vniuersaliter prædicetur, quicquid de eo dicitur, dicitur & de subiecto.

¶ Iste mod⁹ arguendi, qui in virtute prædicæ regulæ potest tenere, aliquādo est pluribus inter medijs propositionib⁹: aliquādo solū vna: nā potest sic contingere. Petr⁹ est homo: & homo est animal: & animal est viuēs: & viuēs est corp⁹: & corpus est substantia: ergo Petrus est substantia. Vel si solū fiat. Homo est animal: & animal est substantia: ergo homo est substantia.

¶ Ad hoc ergo quod argumentatio teneat, oportet nonnulla seruari: primum arguas in prædicatis per se: quia non sequitur vt dixim⁹: Sortes est homo & homo est albus: ergo Sortes est albus. Secundo vt sit argumentum in prædicatis per se, & primæ intentionis: nō enim sequitur homo est animal: animal est genus: ergo homo est animal: animal est genus: quia genus est, terminus secundæ intentionis: tertium est requisitum: vt sit prædicatio directa, maxime in secūda propositione: nam sequitur homo est animal: animal est asinus: ergo homo est asinus: quartum quod non sit vtrāque propositio negatiua: non sequitur homo non est asinus: asinus non est rationalis: ergo homo non est rationalis: quinto vt teneantur termini in vtrāque propositione vniuersaliter non sequitur homo est albus: album est accidens: ergo homo est accidens: homo est animal: animal est trisyllabum: ergo homo est trisyllabus, mutatur suppositio formalis, in materialē. &c. Et hæc de prima regula.

¶ Secunda regula. *Eorū quæ sunt diuersi genere, non ita se habent, ut alterum sub altero collocetur, dixer se sunt specie differente. Vt animalis, atque sciētie.* Hęc regula duas habet partes. Prima, quod genera, quæ non sunt subalternatim posita, habent differentias specie differentes: & ideo non debet legi, sicut passim legitur, diuersa sunt species, vt ly species sit nominatiua, sed diuersa sunt specie, differentia: vt ly differentia, sit nominatiua pluralis. Et iste error comprobatur ex Græco originali.

¶ Secunda pars regulæ est. *Eorum verò generū,*

quorum alterum sub altero collocatur: nihil prohibet eisdem esse differentias: vt animatum est differentia viuētis: & etiam est animalis, quia animal ponitur sub animatum. Et sensitium est differentia animalis, & est differentia hominis.

¶ Oportet latius vtrāq; partem regulæ declarare exemplis. Ipse ponit exemplū de animalibus: & scientia. Animal habet volatile, Gressibile, Reptile, Aquatile. &c. Scientia habet, Sermo tionalem, Ethic. Metaph. &c. Certū est differentias inter se istorum generum differre specie. Itē. In eodē prædicamento substantiæ, corpus animatū: & corpus inanimatū: quia non adiuuicem sunt subalternatim posita, differunt differentia: nā in animatū diuiditur in cœlestē, & elementare: & animatū, in sensibile, & in insensibile: istæ differentia specie differunt.

Dubium. ¶ Sed est dubiū pro prima parte regulæ: de quibus differentijs loquatur, de diuisiuis, aut de cōstitutiuis. Sūt qui dicāt, loquutum de diuisiuis quia sic ostēdunt exempla. Sic Titelmanus in sua dialectica: & probat: quia si de constitutiuis, non tenet verū: nam loquēdo de generibus superioribus, animal, & plāta, non subalternatim ponuntur: cum nec sub planta animal, neque sub animali planta: tamen habent easdem differentias constitutiuas: nempe, animatum, & corporeum.

Solutio. 2. ¶ Sed alij dicunt. Arist. loquutum in differenter de differentijs, tam diuisiuis, quā constitutiuis. Intelligendo tamen de differentijs proprijs immediatē constituentibus: nam tunc etiam est verum, quod si sint genera, nō subalternatim posita, non solū diuisiua differentia, specie differunt, sed etiam cōstitutiuæ: vt patet in exemplo allato è Titelmano nā propria differentia animalis constitutiuæ, quæ est sensibile, differt à propria, quæ est constitutiuæ plāta, quæ est insensibile animatū autē cum insensibile, plantam constituit: sicut sensibile cum animato, animal.

Nota. ¶ Hic etiam est considerandum, regulam non intelligi de generibus generalissimis: si quidē cum generalissima prædicamentorum non habeant supra se genus, neque proprias differentias: ob id licet non sint subalternatim posita, non habent differentias specie differentes.

Argum. ¶ Adhuc potest esse argumentum contra primam regulam: quia secundum opinionē Stoicorum: substantia corporea, & substantia incorporea, sunt duo genera non subalternatim posita: tamen differentia, non differunt specie. Patet, quia rationale differentia, constitutiuæ hominis, est constitutiuæ angelus: ergo.

Solutio. ¶ Ad hoc respōdetur ab aliquibus, illa esse ge-

nera subalternatim posita. Scilicet, sub substantia: quia corporeum, & incorporeum, sub substantia: & sic non esset inconueniens: sed hoc non valet: quia verē non subalternatim ponuntur, & sic dicendum, quod illa opinio Stoicorū est falsa.

¶ Secunda regula sic declaratur. Quia cum superiora semper de inferioribus prædicantur: sequitur quod differentia superioris, poterit esse inferioris: nam si de animali, sensibile, & etiam de hominē dicitur: & tamen quia dicit Aristotel. non inconuenit eadem esse: &c. Dat intelligere, non esse necessarium eadem esse: quia potest etiam esse diuersa: nam auis, & animal, sunt genera subalternatim posita: quia sub animali ponitur auis, & differentia animalis, sunt, volatile, aquatile, gressibile. &c. & tamen sola vna superioris, conuenit inferiori. scilicet, volatile: quæ differentia, est constitutiuæ inferioris, & diuisiua superioris: verit verū, quod diuisiua superioris potest esse constitutiuæ inferioris: vt in exemplo positō: et si dicamus, quod differentia animati, diuisiua, quæ est sensitium, est cōstitutiuæ inferioris, scilicet, de ly animal, regula manet declarata: quod quando duo genera sunt subalternatim posita: non inconuenit eadem differentiam, quæ est superioris diuisiua, esse inferioris constitutiuam: & diuisiua inferioris, potest esse diuisiua superioris, in adæquatē tamen: vt rationale, & irrationale, quæ diuidunt animal, diuidunt viuens, sed in adæquatē.

¶ Hic nota ex secunda regula, non sequi quin vna eadem res, possit in diuersis prædicamentis poni: nam idem Aristote. 3. Physic. dicit motum, locari in prædicamento actionis, & prædicamento passionis: & scientia in prædicamento qualitatis, & relationis, sicut & sensus: sed intendit Aristote. quod eadem res sub eadem ratione, nō potest locari, in diuersis prædicamentis: & quando aliquid ponitur in diuersis, est sub ratione diuersa: vt scientia, in quantum qualitas, in prædicamento qualitatis: & in quantum dicitur in ordine ad scibile, in prædicamento relationis. Et simili ratione corpus, etiam si sit species subalterna, ponitur & in prædicamento substantiæ: & in prædicamento quantitatis: quia non secundum eandem rationem: sed quasi æquiuocē: nam corpus, vt est substantia: non abstracta à quantitate & materia: est in prædicamento substantiæ: vt autem est trina dimensio, est in prædicamento quantitatis.

Reijcitur. Solutio.

Declaratio 2. Regulæ.

Boetius.

*. Primū.

Secundum

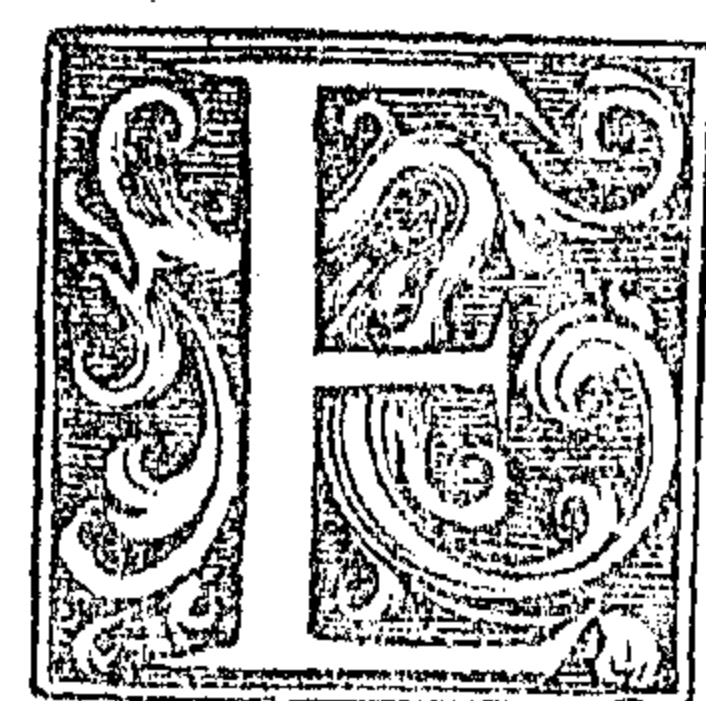
Tertium.

Quartum.

Quintum.

C A P. III.

De decem prædicamentis generatim.

Orum quæ nulla comple- xione dicuntur, singula, aut substantiam signifi- cant, aut quantitatem, aut qualitatem, aut aliquid, aut ubi, aut quando, aut situm esse, aut ha- bere, aut agere, aut pati. Est autem substan- tia quidem, ut in summa dicamus: velut ho- mo, equus: quantitas autem, ut bicubitum, tricubitum: qualitas, ut album, Grammati- cum: ad aliquid, ut duplum, dimidium, ma- ius: ubi vero, in foro, in Lycio: quando autem, ut heri, superiore anno: situm vero esse, ut iacet, sedet: habere autem, ut calcæatum es- se, armatum esse: agere vero ut secare, pre- re: pati, ut secari, vri.

Singula igitur eorum quæ dicta sunt, ipsa quidem secundum se nulla cum affirmatio- ne, negatione ve dicuntur. Horum autem ad se inuicem complexione, aut affirmatio, aut negatio sit. Videtur enim omnis affirmatio vel vera, vel falsa esse. Eorum autem quæ secundum complexionem nullam dicuntur, nihil neque verum, neque falsum est: ut ho- mo, album, currit, vincit.

Ofitis quæ pertinent ad an- te prædicamenta, hic Arist. de prædicamentis tractat. Et reiectis illis, quæ secun- dum complexionem dicun- tur, in quibus affirmatio, vel negatio est, diuidit illa, quæ in complexa sunt: in decem genera gene- ralissima: in quibus omnia mundi entia continen- tur. Et dicit. Aut significant substantiam, aut quantitatem. &c. Et licet videatur hic Aristot.

de vocibus loqui, eo quod voces sint, quæ sine complexione dicuntur, & quæ significant: ta- mē (vt nos aliàs diximus) sic de vocibus loqui- tur, vt principaliter de rebus per voces signifi- catas: quod patet in exemplis ab eo positus in litera. Ait enim. Significat substantiam, vt ho- mo, equus: sed constat quod vox homo, non significat substantiam: ergo de re loquitur, & non de vocibus: ob id aliquando sermo erit de rebus, aliquando de vocibus, vt ipse idem Arist. Tamen si quando de vocibus, non erit princi- paliter de ipsis, sed pro quanto res ipsas signifi- cant, & important.

In prædicamento non ponitur aliquod com- plexum, sed solum in complexa. Quapropter ante diuisionem in decem genera, dicit.

Illorum quæ sine complexione dicuntur. Et probat solum ista poni in prædicamento, quæ incom- plexa sunt: quia in eis non est affirmatio vel negatio: quia non est diuifio, aut cõpositio, sed sumuntur simplices voces: vel simplices res tã- quàm quædam rudimenta prima, in quibus consideratio totius logicæ videtur virtute con- tineri: imò non solum ad ipsam dialecticam fa- cit talis consideratio, sed ad omnem aliam sciẽ- tiã: vt in discursu patebit.

Quatuor ergo conditiones sunt requisitæ, ad hoc quod aliquid ponatur in prædicamen- to: prima quod sit in cõplexum: secunda quod sit vniuersale, tertia quod sit res extra intelle- ctũ: & non res ficta vel imaginata: quarta quod sit ens limitatæ nature, id est quod si est substã- tia, non sit quantitas: & si quantitas, non quali- tas: ob quod. 6. transcendentia, non ponuntur in prædicamentis: sed sunt superiora: nam sub- stantia, & quantitas, & qualitas, sunt ens: verũ, bonum, aliquid. &c.

Q V Æ S T I O. I. An ens sit genus ad decem prædicamenta.

Væritur primò, an diuifio posita ab Arist. entis in decem prædicamenta, sit generis, in suas species, vel analo- gi, in sua analogata. Hæc quæstio in parte tractata est in superioribus, quando de prædicabilibus agebamus: sed tamen illa quæ ibi non sunt dicta, erunt adducenda. Et vide- tur ly ens, sit genus ad decem prædicamenta: & sit diuifio generis, in suas species. Ens vniuo- cè prædicatur de decem prædicamentis, & quid- ditatiuè: quia ens significat essentiam in gene- rali,

Prima. Secunda. Tertia. Quarta.

1. Argum.

Arist.

non hanc, vel illam: & hoc est de essentia cuiuslibet rei. vt Arist. 4. Met. com. 4. insinuat: ergo est genus ad omnia. Patet consequentia ex definitione generis supra posita. Item: quia si non esset genus, & non est species, nec differe- rentia: neque proprium, neque accidens, & est vniuersale: sequeretur quod daretur aliquod vniuersale, vltra illa quinque posita à Porphy- rio.

2. Argu.

Secundò. Ens est vniuo cum ad substantiã, quia propriè, & quidditatiuè dicitur ens: ergo dato ad alia omnia prædicamēta ly ens genus non esset, esset ad substantiam saltim. Et sic ens genus dicitur.

Incontrariũ

In contrarium est: quia non dicitur vniuo cè de substantia & accidentibus, sed potius analogi- cè: (vt supra diximus) ergo genus nõ est ad de- cem prædicamenta.

Adquæst. Conclusio. 1. Ratio.

Ad quæstionē respõdetur negatiuè. Ens nõ est genus ad decem prædicamenta. Hęc est cõ- clusio omnium Philosophorum: & apertè eam in isto loco insinuat. Nam cum genus genera- lissimum sit, supra quod non est aliud genus: si esset generalissimũ, decem prædicamenta ab eo posita nõ essent generalissima: sed sunt ge- neralissima, & sic ab Arist. vocantur: ergo ens non est generalissimum supra ea.

2. Ratio.

Secundò. Quod nõ vniuo cè prædicatur de aliquibus, non potest ad ea esse genus: sed ens non prædicatur vniuo cè de substantia, & acci- dente: sed analogicè (vt supra dictum est) ergo non est genus ad substantiam, & accidens.

3. Ratio.

Tertiò. Omnis species, genus superat in diffe- rentia (vt dictum est in tertio prædicabili) sed nulla est differentia speciei alicuius, vel alicui- us prædicamenti, quæ non immediatè, & ex- plicitè includatur in ente: cũ eo qd est, ens erit: sequitur ergo quod ens non est genus ad alia prædicamēta. Et Arist. 3. Meta. cõmen. 10. pro- bat cõclusionem. Quia omne genus est extra essentia & quidditatem differentia: sed ens est de essentia & quidditate rerum omnium: ergo non est genus. Certum est qd animal est extra essentiam rationalis: quia in ordine ad rationa- le se habet velut materia, & per rationale con- trahitur ratio animalis, ad speciem hominis: & quod ens sit de essentia cuiuslibet rei, patet in loco citato. & 4. Topicorum cap. 6. & 10. Me- ta. com. 6. & 8. Meta. com. 16. probat ens non intrare definitionem aliquam quidditatiuam: quia nõ dicit speciale gradũ quidditatis non inclusum in differentia: sed cum definitio quid- ditatiua, cõstet ex genere, sequitur qd si ens nõ potest constituere definitionem quidditati- uam, quod non est genus.

Ratio Ari.

Ad argumenta in contrarium. Ad primum patet solutio, tam ex dictis in prædicabilibus, quàm in isto loco: non enim dicitur vniuo cè ens de substantia, & accidente: ob id non habet rationem generis.

Ad. 1. ar.

Ad secundum dicendum, quod si vniuersale capiatur eo modo quo in prædicabilibus, vt tã- tum valeat sicut prædicabile, vniuo cè de suis inferioribus, non est vniuersale: quia non est prædicabile vniuo cè: si tamen vniuersale dica- tur id quod de pluribus dicitur, siue vniuo cè, si- ue analogicè, ens vniuersale est. Nec est incon- ueniens quod non sit aliquod illorum quinque ibi positorum: & date ly ens, non sit genus ad decem prædicamenta, sed commune omnibus decem, in quantum actualitatem dicit rerũ: potest poni reductiuè in prædicamento substantia: quia actualitas propriè ad substantiam pertinet, & ob hoc dicit S. Tho. esse prædicatũ sub- stantiale: quia actualitatem importat, quæ vi- detur esse substantia actus, vel effectus.

Ad. 2.

Et aduertendũ cũ ens diuidatur in substã- tiam & quantitatem, & ad aliquid, & qualita- tem, & alia prædicamenta: non vt genus, neq; vt vniuo cè sed vt analogum: vt in 4. Meta. pro- batur: sequitur quod motus, non erit extra præ- dicamenta: cũ sit ens quod affirmat Philo. in 3. Physicorum quãdo motũ diffinit. Sed quia comparatur ad suum terminũ, vt imperfectũ, ad perfectum in illo prædicamento debet po- ni, in quo est terminus eius reductiuè: sicut pars, est reductiuè in prædicamento in quo est suum totum: & sic generatio, & corruptio, in sensu quo sunt motus: ponuntur in prædicamẽ- to substantia: quia terminus est substantia: & augmētum, ponetur in prædicamento quanti- tatis: & sic de alijs prædicamentis: de quo etiã plenius in 5. Physicorum & in 3. Physicorum S. Tho. motum sumendo prout est actus im- perfectus iam receptus in mobili: est in omni- bus prædicamentis, in quibus est terminus ac- quisibilis per motum.

Q V Æ S T I O. II. Vtrum sufficienter numeren- tur. 10. prædica- menta.

Væritur secundò, vtrum sufficien- ter ab Aristot. diuifio facta fuit, rerũ omnium in prædicamenta decem. Videtur quod non.

Frustra sũt per plura, quæ possunt æquè be- ne fieri

Argu. 2.

ne fieri per pauciores sed omnia mundi entia includuntur in hoc quod est esse ens per se, & ens per accidens: ergo non opus est ponere decem prædicamenta.

2. Argum. ¶ Secundò. Omnia nouem comprehenduntur sub vno accidente: ergo frustra sunt posita. Patet. Omnia essentialiter in hoc conueniunt, quod est in alio esse, & non per se: ergo solū vno conceptu omnia intelliguntur: cum à conuenientia essentiali sit abstrahibilis conceptus communis.

Argum. 3. ¶ Tertiò. In entibus rationis reperitur ordo superioritatis, & subiectionis: & tamen non ponitur aliquod prædicamentū pro ente rationis: ergo non sufficienter posita est diuisio. Maior patet ex ipsis vniuersalibus prædicabilibus.

Incontrariū ¶ In contrarium tamen est Aristotelis auctoritas, ponentis solū decem voces, in quibus omnia mundi entia continentur.

Nota. ¶ Pro solutione quæstionis est notandū, Platoni sensisse vnum solū esse generalissimū omnium, quod de omnibus vniocè, & ad quod omnia haberet ordinem, & reduceretur: & id vocabat ens. Quæ opinio reiecta est in superioribus, & reprobat a Porphyrio. ca. de specie, & ab Arist. 3. Meta. tex. 10.

Pythagoræ opinio. ¶ Pythagoras tamē multiplicauit prædicamentā, vt non cōstituit istis. 10. vocibus posuerit. 20. decem positiua, & decem priuatiua. Quæ opinio etiam reijcitur ab Arist. 1. Met. c. 5. quā & S. Th. ibi lectione. 8. relegat. Istis suppositis, sit prima conclusio.

1. Conclu. ¶ Prædicamēta decē ab Arist. posita, sunt sufficienter enumerata, & neque plura, neque pauciora esse debent. Nam supposito ens dicitur primò, & principaliter de substantia, & minus principaliter per attributionem de accidente: primum prædicamentum substantia est.

¶ Statim diuiditur ens, in ens rationis, & ens reale. Entis rationis sunt tres gradus, negatio, priuatio, & secunda intentio. Negationes, quia res fictæ (vt Chimæra) non habent entitatem. Priuationes, quia dicunt priuationem in subiecto, ponuntur reductiue, vbi positiua forma. Secunda intentio non ponitur in aliquo decem: manet ergo solū ens reale ponibile in prædicamento. Et quia nouem modis contingit ens reale, quod per se non stat, esse in alio, ponuntur solū nouem prædicamēta: & vnum substantiæ: & sic solū sunt decem.

Sufficientia 10. prædicamentorum. ¶ Ad cuius sufficientiam notandum, quod in substantia tria sunt notāda: materia, forma, & compositum: & in accidentibus considerandum, quædam inesse substantiæ ab intrinseco, & alia ab extrinseco. Hinc colligitur sufficien-

tia prædicamentorum, vt S. Tho. 5. Meta. lectio S. Thom. ne. 7. & in opusculis. Si accidens ab intrinseco inest substantiæ: vel absolute cōuenit, vel nō: si sic, & ratione materiæ, est quantitas: si ratio ne formæ, qualitas. Si per respectum ad aliud conueniat, sumitur prædicamentum ad aliquid. Et sic sunt quatuor prædicamenta potissima, Substantia, Quantitas, Qualitas, Ad aliquid.

¶ Si tamen accidens sit ab extrinseco, ponuntur alia. 6. Nam si ab extrinseco, & non est mēsurā, est prædicamentum habitus, vt vestitum esse: si est mēsurā, vel quātitatis, & est vbi: aut est durationis mēsurā, & est quando: & si sit dispositio partium, est prædicamentum situs: si partim ab intrinseco, & partim ab extrinseco, est prædicamentum actionis, & passionis, & sic sufficienter sunt enumerata. * Vnum tamen considerandum, quod ista decem prædicamenta sic sunt disposita, vt sumantur à modis specialibus entis: & ideo inter ipsa non est confusio: & vnum non prædicatur de alio formaliter: & sicut ex ista consideratione modorum specialium entis, distinctio prædicamentorum: sic ex modis essendi entis, in communi, sumitur numerus transcendentium: vt quia ens statim indiuisum intelligitur, sit vnum, trāscendens: & quia tale est diuisum à quolibet alio, sit aliquid: & quia quidditatem habet, res est: & quia res, conformitas ad intellectū erit: & sic verum: & quia tale, suā habebit perfectionem, & rationem appetibilis: & erit bonum: & talis erit ordo quo ad suas formales rationes, inter ipsa transcendentia. De quibus supra diximus: quauis Plato bonum & vnum, inter transcendentia ponat prius quā ens: quia illa duo dicuntur de non ente: nempe, de materia quam dicebat bonam, quia formam desiderat: & est vna, quia in se diuisa, & per quantitatem diuiditur. Sed tamen prima assignatio tenenda: & Plato hic relinquendus: quia si materia est bona, est in ordine ad esse.

¶ Ad argumenta respōdetur. Ad primū, dato ita sit, quod omnia mundi entia cōprehendantur in hoc quod est ens per se, & ens per accidens: sed quia quod est, esse ens in alio, vel per accidens, multipliciter contingit, vt patet ex enumeratione: ob id nō sufficeret ponere duo prædicamenta, sed fuit requisitum ponere nouem, ad declarandū nouem modos, quibus contingit esse in alio, vel non per se.

¶ Ad secundū dicendum, quod dato nouem intelligatur de accidente, sed tamē quia aliter accidens inest substantiæ. scilicet ab intrinseco: vel extrinseco, ponitur aliud, & aliud prædicamentū.

¶ Cir.

Ad tertium ¶ Circa tertium argumentum est notandum, quod est diuersa opinio circa secundas intentiones, vtrum debeant poni in prædicamento, & sic est diuersa solutio. Nam Buridanus in fine prædicamentorum, & alij cum eo dicunt, entia rationis poni in prædicamento relationis, quia respectū dicunt. Sed hoc non videtur: quia cum in prædicamento solū entia realia ponantur: in prædicamento relationis solū reales relationes ponentur.

Opinio. 1. Buridani. ¶ Alij dicunt, quod entia rationis non sunt in speciali prædicamēto, sed cōmuniter in omnibus: quia cum entia rationis sint de genere, & specie, & in omni prædicamēto sit genus reperiri, & species: sequitur quod in omni prædicamento sunt: tamen hoc non est ad mentē Arist. quia nomina non ponuntur in prædicamento secundum materiale significatum, sed ratione formalis. Et dato substantia, quantitas, qualitas, &c. sint genus, aut species: sed intentio generis, est aliud quā substantia, vel quantitas, vel qualitas. Et ideo dicendum, entia rationis esse extra decem prædicamēta: nam antequā Arist. poneret decem, distinxit ens, in ens reale, & rationis: & relinquens ens rationis, de ente reali posuit illa decem. Ob id (vt dicit Paulus Venetus) aut entia rationis pertinent ad ante prædicamenta, vt prædicabilia sic dicantur, aut oportet fingere vndecimum prædicamentū, in quo sit ordinatio entium rationis. Et quod non ponatur in aliquo decem S. Tho. de potentia. q. 7. ar. 9. probat. & in opusculis. Vnde manet solutum. 3. argumentum.

Opinio. 2. ¶ Ex istis patet manifeste, Laurentium Vallensem deceptum in sua dialectica: qui vnum solū posuit transcendens, scilicet, res: & solū tria esse prædicamenta, scilicet, substantia, qualitas, & actio: atque Thomas Briat etiā secludendus, qui Laurentium Vallensem nititur defendere: hæc enim contra Arist. doctrinam, sunt inuenta: & contra bene Philosophantes de quolacè disputat doctor Ciruelo in sua illa egregia quæstione de transcendentibus.

Reijctur opinio. ¶ Alij dicunt, quod entia rationis non sunt in speciali prædicamēto, sed cōmuniter in omnibus: quia cum entia rationis sint de genere, & specie, & in omni prædicamēto sit genus reperiri, & species: sequitur quod in omni prædicamento sunt: tamen hoc non est ad mentē Arist. quia nomina non ponuntur in prædicamento secundum materiale significatum, sed ratione formalis. Et dato substantia, quantitas, qualitas, &c. sint genus, aut species: sed intentio generis, est aliud quā substantia, vel quantitas, vel qualitas. Et ideo dicendum, entia rationis esse extra decem prædicamēta: nam antequā Arist. poneret decem, distinxit ens, in ens reale, & rationis: & relinquens ens rationis, de ente reali posuit illa decem. Ob id (vt dicit Paulus Venetus) aut entia rationis pertinent ad ante prædicamenta, vt prædicabilia sic dicantur, aut oportet fingere vndecimum prædicamentū, in quo sit ordinatio entium rationis. Et quod non ponatur in aliquo decem S. Tho. de potentia. q. 7. ar. 9. probat. & in opusculis. Vnde manet solutum. 3. argumentum.

Opinio. 3. ¶ Ex istis patet manifeste, Laurentium Vallensem deceptum in sua dialectica: qui vnum solū posuit transcendens, scilicet, res: & solū tria esse prædicamenta, scilicet, substantia, qualitas, & actio: atque Thomas Briat etiā secludendus, qui Laurentium Vallensem nititur defendere: hæc enim contra Arist. doctrinam, sunt inuenta: & contra bene Philosophantes de quolacè disputat doctor Ciruelo in sua illa egregia quæstione de transcendentibus.

Paulus Venetus. ¶ Ex istis patet manifeste, Laurentium Vallensem deceptum in sua dialectica: qui vnum solū posuit transcendens, scilicet, res: & solū tria esse prædicamenta, scilicet, substantia, qualitas, & actio: atque Thomas Briat etiā secludendus, qui Laurentium Vallensem nititur defendere: hæc enim contra Arist. doctrinam, sunt inuenta: & contra bene Philosophantes de quolacè disputat doctor Ciruelo in sua illa egregia quæstione de transcendentibus.

S. Thom. ¶ Ex istis patet manifeste, Laurentium Vallensem deceptum in sua dialectica: qui vnum solū posuit transcendens, scilicet, res: & solū tria esse prædicamenta, scilicet, substantia, qualitas, & actio: atque Thomas Briat etiā secludendus, qui Laurentium Vallensem nititur defendere: hæc enim contra Arist. doctrinam, sunt inuenta: & contra bene Philosophantes de quolacè disputat doctor Ciruelo in sua illa egregia quæstione de transcendentibus.

Ciruelo. ¶ Ex istis patet manifeste, Laurentium Vallensem deceptum in sua dialectica: qui vnum solū posuit transcendens, scilicet, res: & solū tria esse prædicamenta, scilicet, substantia, qualitas, & actio: atque Thomas Briat etiā secludendus, qui Laurentium Vallensem nititur defendere: hæc enim contra Arist. doctrinam, sunt inuenta: & contra bene Philosophantes de quolacè disputat doctor Ciruelo in sua illa egregia quæstione de transcendentibus.

Q V Æ S T I O. III.
An decem prædicamenta distinguantur per modum prædicandi & essendi.

Quæstio. 3. 1. Argum. ¶ Tertia quæstio de prædicamentis: An distinguantur decem prædicamenta per modum prædicandi, & essendi. Et videtur quod non: res priuæ

intentionis, quæ verè sunt entia realia, non distinguuntur per res secundæ intentionis, quæ solū habent esse per operationem intellectus: sed prædicamenta decem sunt res primæ intentionis: quia verè entia realia, vt supra dictum est: ergo non distinguuntur per modum prædicandi saltem. Patet, quia modus prædicandi, est ab intellectu fabricatum: & est terminus secundæ intentionis.

¶ Secundo si prædicamenta distinguerentur per modum prædicandi: cum in quolibet prædicamento sunt duo modi prædicandi in concreto, & in abstracto: vt albedo est color, & Sortes est coloratus: essent. 20. prædicamenta, & non solū. 10. & iam saltem in nomine conueniremus cum Pythagora, qui posuit. 20. prædicamenta

¶ Tertiò probatur quod modus essendi, non faciat distinctionem. 10. prædicamentorum. Quia modi illi essendi in alio: vel sunt de intrinseca ratione eorum, vel non: si sic, ergo esse in alio sic est de intrinseca ratione quantitatis, sicut rationale de ratione hominis: sed hoc est falsum: aliàs in sacratissimo sacramento Eucharistiæ non esset vera quantitas, quia non est in alio, & si non sunt de intrinseca ratione: ergo non essentialiter contrahuntur ad prædicamentā, neque essentialiter distinguunt ea.

¶ In contrarium est Arist. in litera. ¶ Pro debita intelligentia est aduertendum: 1. Nota. quod prædicamentum tripliciter sumi potest. Vno modo pro intentione, quæ dici potest prædicamentālitās, quæ est ordo vel relatio inter genera & species secundum diuersum modū prædicandi secundum sub, & supra, & sic est cūuersamit. secunda intentio, & est de mera consideratione logici. Secundo sumitur prædicamentū, pro rebus prædicamentālibus vt res sunt, scilicet, substantia, quantitas, qualitas, &c.

¶ Tertiò sumitur pro ipsis rebus, pro vt stant sub intentione prædicamentālitatis, quomodo complectitur ens reale, & rationis. ¶ Secundo notandum: modi prædicandi sunt in duplici differētia. Quidam sunt excogitati per operationem intellectus solū: vt chimæra duplex in diuersis modis di. est animal: quidam fundati in re diuersi modo di. correspondēte ex sui natura, vt esse principii, & esse finem: prædicatur de puncto, eo quod super naturam eius vterque modus fundatur, quia terminat & incipit.

¶ Tertiò notandum, quod modi essendi in re sunt in duplici differētia. Nā quidam sunt actu distincti, vt esse album & dulce in pomo: quia à distinctis qualitatibus sumuntur. Alij modi sunt non actu distincti: sed solū secundum diuer

¶ Tertiò notandum, quod modi essendi in re sunt in duplici differētia. Nā quidam sunt actu distincti, vt esse album & dulce in pomo: quia à distinctis qualitatibus sumuntur. Alij modi sunt non actu distincti: sed solū secundum diuer

diuerfos conceptus, vt scientia secundum quod est qualitas, & vt ordinem dicit ad scibile: & actio vt ordinem ad agentem, vel ad patientem, vna & eadem est res: & modi essendi multiplicentur, secundum diuerfos conceptus.

4. Nota. ¶ Quarto, principia distinctiua quedam sunt, proxima, & alia vltimata: nam elementa qualitibus distinguuntur proximè, sed vltimatè suis formis substantialibus, in quibus proxima principia fundantur. His suppositis ad questionem.

¶ Circa questionem variè sunt opi. Nam de mente doctoris sub. Ant. Andr. in. 5. Met. q. 7. tenet, q. 10. predicamenta non distinguuntur per diuerfos modos predicandi, sed per diuerfos modos essendi: non distinctos realiter, sed ex natura rei, id est, per distinctionem formalem: quam Scotistæ mediam ponunt inter realem distinctionem & rationis, de quibus aliàs.

¶ Alia est opi. Heruei in. 1. quoli. q. 9. qui videtur affirmare, qd predicamenta non distinguuntur realiter, sed per operationem intellectus: nam per diuerfos modos intelligendi eandem rem, possunt diuerfa predicamenta constitui, sicut infra erit manifestum ad questionem.

¶ Prima conclusio. Predicamenta sumpta precise pro re predicamentali, que est solum operatio intellectus, & ens rationis, non distinguuntur aliquo nisi seipsis: quia que sunt primo diuersa, in nullo vniuoco conueniunt: quia cum sit ordo predicamentalis, & est distinctio, tunc quæro: vel seipsis illa que in ordine sunt posita distinguuntur, vel alio addito: non alio addito: quia non habent sic aliud, nisi intentionem secundam: modo & talis ordo est illa secunda intentio, que nullum reale habet esse nisi per intellectum: ergo seipsis distinguuntur.

¶ Secunda conclusio. Predicamenta sumpta pro rebus predicamentalis vt stant sub secundis intentionibus, immediatè distinguuntur per diuerfos modos predicandi: fundatos super rem ipsam. Prima pars probatur. Nam diuersus est modus predicandi substantiæ quæ sit quantitatis vel qualitatis: & quidem non intelligas diuerfos modos predicandi vt in predicabilibus in quid vel in quale: quia ibi alia est ratio, quam in predicamentis: nam tam in quid est: albedo est color: sicut, homo est animal: sed iuxta alium modum consideratum in ipsis rebus realibus. &c. Iuxta regulas positas in ante predicamentis dixi fundatos supra re: quia si non esset consideratio de fundamentis, maneret solum fictio per secundas intentiones.

¶ Tertia conclusio. Decem predicamenta distinguuntur vltimatè per diuerfos modos

essendi, actu distinctos, vel diuerso modo correspondendi: distinctis conceptibus. Nam modi predicandi distincti, fundantur super distinctos modos intelligendi: & distincti modi intelligendi fundantur super distinctos modos essendi: nam conceptus, in re fundatur: si vanus non est: ergo de primo ad vltimum distinctio predicamentorum, penes diuerfos modos essendi vltimatè sumenda est. Dixi actu distinctos: quando sunt res distinctæ: vt in substantia, quantitate, & qualitate, & ad aliquid.

Vel ex diuerso modo concipiendi rem: vt esse in loco, vel esse in tempore, esse vestitum, vel nudum. &c. Hæc est doctrina Sancti Thomæ in questionibus de veritate quæstio. 1. articulo. 1.

¶ Ad primum dicendum vt patet ex notabilibus, quod secundæ intentiones non distinguuntur predicamenta, in quantum solum sunt entia rationis: sed ipsæ intentiones, quatenus fundamentum habent in reali, sunt quæ faciant distinctionem penes diuerfos modos predicandi, vt dictum est in secunda conclusione.

¶ Ad secundum stat solutio, quod distinctio in predicamentis sumatur secundum modum diuersum predicandi de prima substantia: nam nulla res alterius predicamenti predicatur de prima substantia in abstracto: nam hæc est falsa, Sortes est color, vel Sortes est albedo: quauis rectè in concreto Sortes est coloratus vel albus: & sic non est ponenda alia series predicamentorum per abstractum sicut per concretum: licet quando in concreto de subiecto sit predicatio: vt homo est albus, sit verè predicatio nomine sed non ratione: quia accidens non est de essentia subiecti, quod est predicari ratione.

¶ Ad tertium dicendum, quod esse in alio actu, non est de intrinseca ratione accidentis: vt apertè probatur ex fide catholica, cui non potest subesse falsum: sed tamen esse in alio, vel in esse aptitudine, de intrinseca ratione accidentis probatur esse: vt supra in predicabili. 5. disputatum est: sic ex illo modo essendi vario in alio actu: vel aptitudine: optimè distinctio predicamentorum sumi potest. Et predicamenta distinguuntur non per modos predicandi tantum, vel per modos varios intelligendi tantum: vel per modos essendi tantum: sed per hæc omnia, diuersa tamen ratione.

S. Thom.

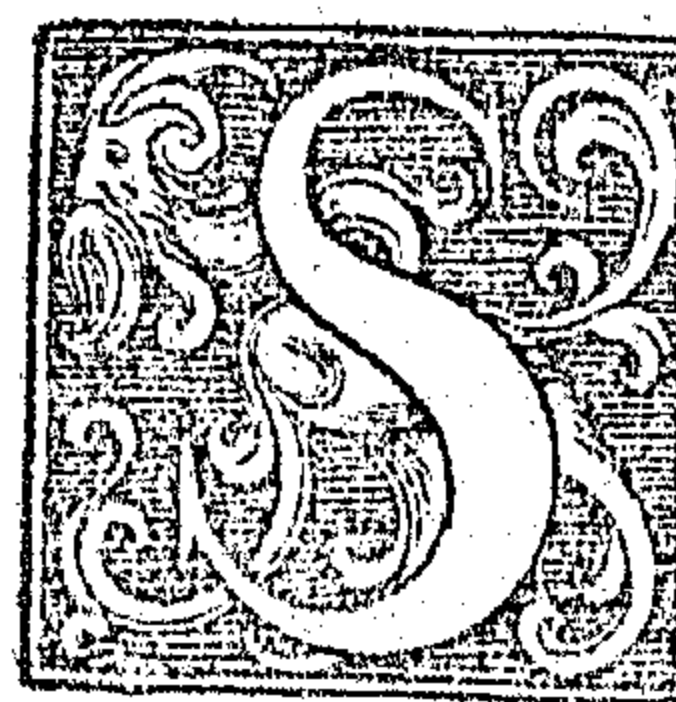
Ad primū.

Ad secundū.

Ad tertium.

C A P. V. De substantia.

Textus. 1.

Substantia autè, que quidem proprie, imprimisq; & maximè sic dicitur, est, que neque de subiecto aliquo dicitur, nec in subiecto aliquo est, vt quidam homo, et quidam equus. Secunda verò substantia, species he, in quibus quas in primis substantias appellabamus insunt, dicuntur, & hæc quidè, & harum specierum genera: vt quidam homo, in specie quidè hominis est: genus vero speciei, animal est. Secunda igitur substantia hæc dicitur, vt est homo, atque animal.

Textus. 2.

¶ Manifestum autem ex ijs que diximus est, quod eorum que de subiecto dicuntur, necesse est nomè, & rationè de subiecto predicari: vt homo de subiecto quodam homine dicitur. Predicatur etiam nomè: hominem enim de quodam homine predicabis, & ratio quoq; hominis de quodam homine predicabitur: quidam enim homo, & homo, & animal rationale mortale est: quare & nomè, & ratio de subiecto predicabitur. Eorū verò que in subiecto sunt, in plurimis quidè neque nomè, neq; ratio predicabitur de subiecto: in aliquibus autè nomen quidè nihil prohibet de subiecto predicari interdū, ratione verò est impossibile: vt albu, cū in subiecto sit corpore, predicatur de subiecto: dicitur enim corpus albu: ratio verò albi, de corpore nūq; predicabitur. Alia verò omnia aut de subiectis dicitur primis substantijs, aut in subiectis eis sunt. Hoc autè manifestū singula de promenti fuerit: vt animal de homine predicatur, ergo & de quodam homine pre-

dicabitur: nam si de nullo quorundam hominū, neque omnino de homine. Rursus. Color in corpore est: ergo & in quodam corpore.

Nam si non in aliquo corporum singulorū est, nec omnino in corpore, quare alia omnia aut de subiectis primis dicitur substantijs, aut in subiectis eis sunt. Non existentibus igitur primis substantijs, aliquid aliorū esse, est impossibile. Omnia enim alia aut predicantur de eis, aut in subiectis eis sunt: quare non existentibus primis substantijs, impossibile est aliorum aliquid esse.

Textus. 3.

¶ Secundarum verò substantiarum, magis substantia est species, quam genus: propriior enim est primæ substantiæ. Si quis enim primæ substantia quid sit edat, euidentius, conuenientiusq; reddiderit, si speciem, quam genus reddat: vt hominem quendam manifestius assignabit, hominè potius quam animal assignans: illud enim proprium magis cuiusdam hominis, hoc autè cōmuniū. Et cū quandam arbore assignauerit, manifestius assignabit, arbore assignando, q̄ plantam. Præterea. Primæ substantiæ idè quod alijs omnibus subiicitur, & omnia alia de ipsis vel predicantur, vel in ipsis sunt ea, gratia primæ substantiæ maximè dicuntur. Ut autem primæ substantiæ ad omnia se habet cetera, ita se species ad genus habet: subiicitur enim species generi. Genera enim de speciebus predicantur, species autem cum generibus non conuertuntur. Quare & ex his species genere substantia magis est. Ipsarū verò specierū quæcumque genera non sunt, altera magis altera substantia nulla est. Nihil enim accommodatiū assignabis de quodam homine hominem assignando, quam de quodam equo equum. Similiter autem et in primis

mis substantijs nulla altera magis altera substantia est: nihilo enim magis quidam homo substantia est, quam bos quidam.

Textus. 4. Merito igitur post primas substantias solae aliorum omnium species, genera que secunda substantiae dicuntur. Sola enim haec eorum que predicantur, prima substantiam indicant: quendam enim hominem si quis edisserat quid sit, speciem et genus accommodatius demonstrabit: et manifestius quid sit faciet, hominem quam animal attribuendo. Aliorum vero omnium quicquid attribuat quis, tribuet extraneum: velut albi, aut currit, aut aliud quodcumque huiusmodi depromendo. Quare merito haec solae aliorum, secunda substantiae dicuntur. Ad haec prima substantiae eo quod alijs omnibus subiiciuntur, et omnia alia de illis vel predicantur, vel in ipsis sunt propriissime dicuntur substantiae. Sicut autem prima substantiae ad omnia se habent, cetera, ita genera et species primarum substantiarum ad reliqua omnia se habent: de his enim reliqua omnia predicantur. Quendam enim hominem dices Grammaticum esse: ergo et hominem, et animal Grammaticum dices esse: similiter autem et in alijs.

Textus. 5. Commune autem omni substantiae est, in subiecto non esse. Prima namque substantia nec in subiecto est, nec de subiecto est, nec de subiecto aliquo dicitur. Secundarum vero substantiarum constat quidem etiam sic, in subiecto nullam esse. Homo enim de subiecto quidem homine quodam dicitur, in subiecto vero nullo est: nec enim in quodam homine homo est. Similiter autem et animal de subiecto quidem dicitur quodam homine, non etiam est animal in quodam homine. Praeterea. Eorum que in subiecto sunt, nomen quidem de subiecto

predicari interdum nihil prohibet, ratione vero, est impossibile. Secundarum vero substantiarum de subiecto, et ratio, et nomen predicatur, rationem enim hominis de quodam homine predicabis, et animalis similiter: quare non erit eorum substantia, quae sunt in subiecto. Non est autem proprium substantiae hoc quippe, et differentia eorum est, quae in subiecto non sunt: bipes enim, et gressibile de subiecto quidem homine quodam dicitur, in subiecto vero est nullo: nec enim in homine bipes est, neque gressibile.

Ratio quoque differentie de illo predicatur, de quocumque ipsa differentia dicitur: velut si gressibile de homine predicatur, et ratio gressibilis de homine predicabitur: est enim homo gressibilis. Neque nos vero substantiarum partes conturbent, quasi quae in toto sunt, etiam in substantia sint, quae ita in toto quasi in subiecto sint, nec forte eas non esse substantias fateri cogamur. Non enim sic in subiecto quippiam esse quemadmodum partem esse dicitur.

Textus. 6. Non est autem substantijs, differentijsque, omnes uniuocum ut predicentur. Omnia enim que ab his predicata sumuntur, aut de indiuiduis, aut de speciebus predicantur. A prima namque substantia, predicatio nulla est: de nullo enim subiecto dicitur. Secundarum vero substantiarum species quidem de indiuiduo predicatur: genus autem et de specie predicatur, et de indiuiduo. Similiter autem et differentie, et de speciebus, et de indiuiduis predicantur. Ita vero et ratione prima substantiae specierum generumque suscipiunt, et species generis. Quaecumque enim de predicato dicuntur, eadem et de subiecto dicuntur. Similiter autem ratione differentiarum suscipiunt species,

cies, et indiuidua. Uniuoca autem sunt, quorum et nomen commune est, et ratio eadem. Quare omnia quae a substantijs, differentijsque sunt, uniuocum predicantur.

Textus. 7. Omnis autem substantia hoc aliquid significare videtur. In primis igitur substantijs indubitabile, id verumque est, hoc aliquid ipsas significare. Indiuiduum enim unumque numero est, quod significatur. In secundis vero substantijs, similiter quidem propter appellationis figuram hoc aliquid significare videtur, cum quis aut hominem, aut animal dixerit, non tamen est verum: sed quale quid, potius significat: non est enim unum ipsum subiectum, ut ipsa substantia prima: sed de pluribus ipse homo, et animal dicitur, verum non quale quid absolute significat, perinde ac albi: nihil enim aliud album quam quale significat. At species, et genus circa substantiam quale, ipsum definiunt: quale enim quamdam substantiam sane significant. Genere tamen amplior definitio quam specie fieri solet, qui namque animal dicit, is plura complectitur: quam is qui hominem dicit.

Textus. 8. Competit praeterea substantijs et nihil ipsis contrarium esse. Prime namque substantiae, ut alicui homini, aut alicui animali quidam contrarium fuerit: nihil enim prorsus his aduersatur. At neque ipsi homini, vel animali contrarium quicquam esse videtur. Non tamen hoc substantiae proprium est: et alijs enim competit, ut quantitati. Bicubito enim, aut tricubito nihil contrarium esse videtur: neque ipsis decem, neque talium cuiquam quicquam aduersatur. Nisi quispiam multum, paucum, aut magnum, paruum dixerit esse contrarium. Attamen nihil erit quae definitae sunt quantitatis cuiquam prorsus aduersari vi-

detur.

Textus. 9. At vero substantia non suscipere gradus videtur, ut sit magis minusve talis. Atque non dico substantia non magis substantia esse: hoc enim iam diximus ita esse: sed quaecumque substantia id ipsum quod est, non dici magis, ac minus esse: veluti si substantia eadem, homo sit, non est magis, ac minus, aut se ipso, aut alio, homo. Non enim alius alio magis homo est: perinde atque albi aliud alio magis, ac minus est albi. Corpus enim albi magis albi nunc quam prius, et calidum magis nunc calidum ac minus dicitur esse: substantia vero non magis dicitur, nec minus, neque homo magis nunc homo quam prius dicitur esse, neque ceterorum quicquam omnino quae substantiae subeunt rationem. Quare patet substantiam gradus suscipere non posse, ut magis sit unquam id quod est, atque minus.

Textus. 10. Maxime vero substantiae proprium hoc esse videtur, idem (inquam) unumque numero permanens, contrariorum esse susceptivum: quale nihil in ipsis quae substantiae non subeunt rationem proferre possis, quod unum numero cum sit, recipere in se simul contraria possit: ut color unus idemque numero, albus idem, ac niger, negotium ve idem numero, bonum, malumque ut dicatur, ac in ceteris similiter, quaecumque substantia non sunt. Substantia autem una, eademque numero contrariorum est susceptiva: veluti quidam homo unus, ac idem interdum sit albus, interdum niger, et calidus, atque frigidus, et vitiosus, ac studiosus. Ad alia vero nulla id ipsum accommodari videtur, nisi forte quispiam instaret: oratione opinionemque dices contrariorum esse susceptivas. Eadem enim oratio falsa, veraque esse videtur: nam si vera est haec oratio, quempiam in quam se

dere, si ille surgat, eadē hęc oratio falsa erit. Idē in opinioe fieri videtur. Nā si quispiā opinatur quēpiā sedere, si surgat ille, falso nimirū opinabitur, qui de illo eadē habet opinionē. Enimvero si quispiā & his illud accomodatū duxerit esse, in modo tamē habebit utique differentiam, Substantia enim ipse sui mutatione contrariorū sunt susceptrices: si fit enim ex calido quippiā frigidum, mutatur sanē, alteratur enim ut patet. Et similiter si nigrum ex albo fit, & studiosum ē vitioso, & in ceteris simili modo, vnum quid que mutationem suscipiens, contrariorū est susceptiuum. In oratione verō, atque opinione non ita fit, sed ipse quidem immobiles penitus manēt: si res autem moueatur, ibi tamen euadunt circa eas contraria: oratio namq; eadem manet quempiā inquam sedere: res autem mota, interdum vera, interdum falsa fit. Eadem circa opinionē etiā fiūt. Quare saltē hoc quidem modo substantia proprium erit, ipsam sui mutatione susceptricem contrariorū esse. Quod si quispiam & hoc accepert, opinionem ut putet, orationem ut susceptiuas contrariorū esse, sciat id ipsum verū nō esse. Oratio namq; opinio ve, nō quia suscipiunt aliquid, ideo susceptiua contrariorū esse dicuntur: sed quia circa quippiam aliud accidit aliquid. Ex eo namque vera, vel falsa oratio, ac opinio dicitur esse, quia res ipsa est, aut non est: non quia ipse contrariorū sunt susceptiue. Simpliciter enim à nulla re prorsus, aut oratio, aut opinio mouetur: quare nō erūt susceptiua profecto contrariorū, si passio in ipsis nulla efficiatur. At substantia hoc susceptiua contrariorū dicitur esse, q̄ contraria suscipiat ipsa. Morbū enim, & sanitatem, nigredinem, atque albedinem su-

scipit: atq; vnumquodque talium ipsa suscipiens, susceptrix contrariorū dicitur esse. Quare substantia propriū erit, ipsam vnum, idēq; numero permanentem, mutatione sui susceptricem esse contrariorū. Sed de substantia quidem habetenus.

CIRCA textus declarationem aliqua veniunt notanda. In secūdo textu ponit differentiam inter vniuersalia substantia, & vniuersalia accidentis: quod vniuersalia substantia, predicantur de suis inferioribus, nomine, & ratione: accidentia verō de substantia, quādam, neque nomine predicantur, neque ratione: & quādam nomine, & non ratione. Aliquid predicari de alio secundum nomen est: quod nomen predicati, fit nomen subiecti. Ratione, quod definitio predicati fit & definitio subiecti: ut si de Petro dicitur quod sit homo, de eo etiam predicatur quod sit animal, rationale: & si de eo predicatur quod sit animal, & quod est substantia animata sensibilis. Accidentia tamen in abstracto neutro modo predicantur de substantia: quia Petrus neque est albedo, neque est color visus disgregatiuus. In concreto tamen accidens predicatur secundum nomen: quia nomen concretum albedinis est nomen corporis: nam corpus est album: tamen albi definitio non est definitio corporis.

In. 2. text.

Nota.

In quinto textu, quando dicit, Forū que sunt in subiecto. &c. distinguit esse in subiecto, quod est accidētis, à dici de subiecto: quod est substantia. Vi rationis in hoc consistit, quod esse in subiecto simpliciter: est esse in aliquo tanquam in sustinente, à quo & esse recipit: sicut accidens in subiecto est: sed secundæ substantia, non sic sunt in primis: quia potius constituunt essentiam primæ: ut homo constituit essentiam Petri, & non recipit homo, esse à Petro: ob id secundæ substantia sunt in primis, tanquam de subiecto predicationis, sed non sunt in illis tanquam in subiecto inhesionis.

In. 5. text.

Etiā notandum circa illud quod dicit, Ratio enim rationalis est, uti ratione. &c. Si quis arguat, de finitionem non habere, differentiam, dicendū: rationem, vocari definitionem, in his quæ habent: & in his quæ non habent, ratio, vocatur conceptus obiectiuus, vel descriptio: quæ supplet locum definitionis.

Hic oportet etiam considerare, ista differre, substan-

substantia, essentia, subsistentia, res natura: & significare idem: licet secundum aliam, & aliam considerationem: quia subsistentia, inquantū per se stat: & substantia, quia substat accidentibus: res natura, quia supponitur nature cōmuni: essentia, ab esse, de quo S. Tho. prima. p. q. 29. art. 2.

Essentia, quæ sumitur ab actu essendi, aliquādo est, ut quod: aliquādo ut quo. Cū species, sit tota essentia indiuidui, ipsa significatur ut quod: & nomine speciei, & nomine indiuidui. Unde dicimus & Petrum esse quādam essentia, & hominem esse essentiam Petri. Et aliquando est ut quo: ut quando dicimus humanitas, quia est id quo, homo est homo. Et sic est quo, quando essentia in abstracto: & quādo ut quod, est in concreto.

Circa huiusmodi proprietatum declarationem, cōsiderare operæ pretium videtur: quod substantia conuenire non esse in subiecto, tam primæ, quam secundæ: hæc est communitas, & proprietates, respectu diuersorum: est communitas quia non solius substantia: licet omni conuenit: in quo sensu dicimus risibile, esse commune homini: quia omni homini: & dicitur proprietates. Et quando Aristote. ait esse proprium substantia, quia conuenit etiam differentijs substantialibus: non excludit eas. Sed tamen non facit mentionem de eis, quia habent modum qualitatis, & quia non ordinantur per lineam rectam, sed lateraliter, in predicamento substantia: & Arist. intendit solum signare proprietates eorum quæ locantur directē, in linea predicamētalī: & sic nō meminit differentiæ. Secūdo considera: quod quando Aristot. dicit nullam substantiam esse in subiecto: intelligit de subiecto inhesionis: in quo sensu solū accidens est in subiecto: & non obstat quod partes substantia sint in subiecto, quia hoc non perfē, sed in toto habent esse.

Secundō.

Tertiō.

Tertiō aduerte, quod ut substantia predicamētum, distinguatur à predicamētis alijs, quæ accidentium sunt: substantia diffinitio hæc signanda est: est ens non in subiecto inhaerenter existens, in esse participato. In haerenter dicitur, quia licet forma substantialis, sit in materia: substantia dicitur: ut suo loco dicitur. Sed tamen non inhaerenter: sed accidens est in haerēter. In esse participato dicitur, ut excludatur à prima causa, esse in predicamēto: quia Deus est sua essentia: & nō habet esse participatum: & hæc diffinitio cōpetit substantia completæ in specie sua: nam quæ habet rationem partium essentialium: ut forma, & materia: siue integralium ut caput, & pedes, non conuenit primo es-

se substantiam: & reductiue, sunt in predicamēto substantia.

Quarto considerandum quod substantia, ab Arist. vt ex. 5. Metaphy. constat, quatuor modis sumitur. Primus & famosus est ut dicatur de primis corporibus simplicibus, scilicet, elementis: & quia ex eis alia constant, dicitur substantia, de omnibus corporibus compositis, homogenis, & etherogenis, & de animalibus, & de eorū partibus materialibus, de carne, osse, nervo. &c. Hęc omnia substantia sunt: quia nō dicuntur de subiecto. i. de inferiori, quia sunt indiuiduæ: sed alia dicuntur de eis; ubi secundas declarat substantias: ut dicit com. 5. Metaph. com. 15. & in hoc primo modo includitur materia, quia per eam omnes primæ substantia indiuiduantur: includitur in quā reductiue.

Quarto. Substantia quatuor modis sumitur

Secundō substantia capitur pro eo quod est causa intrinseca, existendi actu substantia: quod est forma substantialis.

Tertiō dicitur substantia de quo quid est. i. de quidditate, & essentia cuiuslibet rei: quod est significatum diffinitionis: & sic applicatur huic predicamento, & accidentiū: quia accidentia etiā habent quidditatem: & in isto sensu accepit Aristot. supra in ante predica. quādo dixit vniuoca sunt quorū nomē est vnum, ratio vero substantia eadē: nā equiuoca, & vniuoca, in accidentibus inueniūtur: sicut in substantia.

Quarto modo substantia sumitur secundum antiquos, pro terminis corporum naturalium: ut punctus, linea, superficies, vnitas, numerus: fundati in hoc, quod cum viderent rem sensibilem, constare non posse sine illis, dixerunt esse rerum substantias, quia res sensibilis, non potest constare sine dimensionibus: & omne ens aut est vnum, aut plura. &c. Sed decepti sunt: nam non eō quod aliquid est inseparabile, est de essentia rei: risibile est inseparabile ab homine, & non est eius essentia sed proprium: & calor ab igne. &c. ob id hic modus loquendi de substantia, relictus est ab Arist. tanquam falsus, & fundamentum habens in ignorantia naturæ rei omnes modi reducatur & ad hoc quod sit substantia vltimum subiectum: quod est substantia prima: & ad secundum modum substantia dicitur species & forma rei: & per speciem intelligamus quidditatem, & per formam, formam partis quæ dat esse actu: quæ substantia dicitur ad sensum dictum.

QVÆSTIO I.

Circa textum substantiæ.

Rimò queritur, vtrum diuisio qua substantia in primam, & secundam diuiditur, sit bene posita: & definitiones tam primæ substantiæ, quàm secundæ, bene assignatæ. Et videtur quod non. Primo. Deus est substantia, & tamen in eo non potest distingui prima, & secunda substantia: ergo diuisio est insufficientis.

1. Argu.

Confirmat.

Et confirmatur: quia Christus in quantum homo, quando quidem est verus homo, ponitur in prædicamento substantiæ, & tamen neque est prima, neque secunda substantia. Primo, non est secunda, quia est indiuiduum naturæ humanæ. Neque est prima substantia: quia prima est in secunda, sicut pars quidditati in inferiori in toto vniuersali: sed Christus non est quidditati inferior ad hominē: eo quod humanitas inclusa in homine non est de essentia Christi: ergo non est prima substantia.

1. Argu.

Secundo. Si diuisio esset bona, vel diuiditur substantia vt generalissimum sit secunda substantia, diuisum conuerteretur cum vno membro diuisionis. Aut accipitur substantia, vt commune est ad primam, & secundam: & hoc non: quia non potest esse vna communis intentio primæ, & secundæ, cum primæ, sit esse subiectum, & secundæ, esse prædicatum.

Confirmat.

Et confirmatur: quia aut inter primam, & secundam substantiam, est distinctio ex natura rei sine operatione intellectus: aut solum est per operationem intellectus: sed nec hæc, neque illa est. Non prima: quia sic, secunda substantia, non prædicaretur formaliter de prima: & neque esset species, neque genus respectu ipsius. Quod autem non sola operatione intellectus distent: patet ex Aristot. qui ait, primam substantiam, esse principaliter substantiam: secundam verò non esse substantiam: nisi cum addito. Itē quia prima significat hoc aliquid, & secunda quale quid: ergo non solum per operationem intellectus distinguuntur.

Aristo.

In contra.

In contrarium est authoritas Aristot. diuidētis substantiam in primam, & secundam: primam vocās indiuiduum: secundam species, vel genera, quæ de indiuiduis prædicantur.

1. Nota.

Hic oportet ante solutionem quæstionis notare, nominales totū capitulū intelligere de terminis: vt sit diuisionis sensus. Substantiarum, id est, terminorum absolute significantium sub-

stantiā, alia est prima, & alia secunda: id est, aliū est terminus singulariter significans substantiā: vt ly Petrus: alius communiter significans substantiam: vt ly homo.

Sed quicquid sit de veritate opinionis, non videtur ad mentem Aristot. qui de rebus loquitur, quando dicit, substantiam primam maximè substare: certū est quod non loquitur de termino.

Pro quo notandum, substantiam ad sensum Aristot. tripliciter sumi posse. Primo modo, pro generalissimo substantiæ. Secundo modo, vt distinguitur contra accidens, & sic includit partes substantiæ, vt materiam & formam. Tertio modo, pro eo quod est in recta linea primi prædicamenti: vt excludit differentias, & partes substantiæ: & includit omne illud, de quo generalissimum prædicatur.

Ad quæstionem sit conclusio. Licet substantia, capiēdo primo, & secundo modo, non possit diuidi in primam, & secundam, rectè tamen diuiditur, capiēdo tertio modo. Probatū prima pars: nā capiēdo substantiam primo modo pro generalissimo, vt bene probat argumētū, non potest stare: quia sic, vnum membrum diuidens conuerteretur cū diuiso. Nec si secundo modo: quia cum materia, & forma sint substantia: forma, vel materia diceretur indiuiduū vel species, vel genus, vel per se staret. Et caput in homine esset substantia, & per se stans, & esset animal: quod apparet esse falsum. Probatū secunda pars conclusionis: nam substantia, diuiditur in primam, & secundam: & non capitur substantia primo, neque secundo modo: ergo capitur tertio.

Secundo. Aristot. loquens de recta linea prædicamentali, vult ponere illa quæ non sunt in subiecto, dicuntur tamen: & quæ neque sunt, neque dicuntur: sed hoc est substantiam diuide re in primam, & secundam: ergo sufficiēter ponitur talis diuisio.

Tertio. Aristot. hic loquitur de rebus, prout prædicantur mediantibus terminis: sed in substantia contingit prædicari, vel subijci solum: & hoc est esse secundam, vel primam substantiam: ergo sufficiēter ab Aristot. posita est talis diuisio.

In primo argumento tangitur vna quæstio, quæ disputari solet, non solum à Dialecticis in isto loco, sed etiam à Theologis. in. 1. sententiæ. d. 8. Vtrum Deus ponatur in prædicamento. Et ratio dubitandi est: eo quod cum res que ponitur in prædicamento ex genere, & differentia constet, & compositionem ponat: cum Deus sit simplicissimus, videtur quod non debeat poni. De quæstione sunt variæ opiniones, Olchor. Gre-

Nota. 2.

Ad quæst. conclusio.

Rati. p. 1.

Secundo.

Tertio.

Vtrum Deus ponatur in prædicam.

Gre-

Grego. Olchor. Gabriel. Ratio Gre. & aliorum Gregorius Ariminens. & Gabriel. 8. dist. primi tenent partem affirmatiuam. Non reputant inconueniens dicere, Deum poni in prædicamento. Quod & probant: quia hoc nomen substantiæ, vniocè de Deo, & creaturis dicitur: cum ergo creatura ponatur in prædicamento, & creator etiam. Item quia spiritus etiam vniocè dicitur de Deo, & angelis: ergo cum angelica natura ponatur in prædicamento substantiæ, & etiam ponetur Deus.

Secundo.

Secundo. Pater, & filius dicuntur in Diuinis, & ponuntur in prædicamento relationis, cum distinctio realis personarum solum sit per relationem originis vniocè ab alio: sequitur quod Deus ponetur in prædicamento, scilicet, relationis.

Opinio. 2.

Secunda opinio est huic contraria, quæ tenet. Deum nullo modo poni in prædicamento. Hæc est Magistri in. 1. dist. 8. & eam sequitur doctor sub. ibidem. q. 3. & doctor. S. 1. p. q. 4. artic. 5. & est Theologorum communis sententia. Et dato Scotus teneat ens vniocè dici de Deo, & creaturis, vt supra diximus, non tamen audeat dicere, Deum poni in prædicamento: nā cum ipse sit infinitus, & illimitatus, non est signandum aliquod genus, quod possit eum continere, & limitare. Pro decisione clara quæstionis sint conclusiones.

1. Conclu.

Deus in nullo prædicamento ponitur, siue vniocè nobiscum, siue æquiuocè. Probatū authoritate Aristot. 3. Met. tex. 9. & 15. Species constat ex genere, quod se habet vt materia, & differentia, quæ se habet vt forma: sed omnis talis compositio repugnat Diuinæ simplicitati: ergo in Deo non datur species, neque genus: sed vbi neque genus, neque species, neque prædicatio erit prædicamentalis: & sic neque prædicamentum. Hæc ratio est multum notanda: nā eò quod Deus sit infinitus, non habet vnde possit fieri aliqua contractio, vel limitatio: non solum realiter, sed neque per operationem intellectus potest id fieri. In quo deceptus est Gregorius Arimi.

Ratio. 2.

Secundo. Si Deus poneretur in genere, maxime subly ens: sed ens non est genus, vt dictum est: ergo non ponitur in genere. Et ratio est: quasi deberet poni in genere, non deberet nisi in genere entis: quia in genere substantiæ nullo modo, cum non subleat accidentibus: quia in Deo nullum accidens subleatur, nec potest subleari. Item, quia substantia dicit aliquid limitatum, scilicet, quod distinguitur ab accidente, & tamen ens non dicit hoc: ob id si deberet poni in genere, subente esset, & non sub substantia.

2. Conclu.

Secunda conclusio. Licet solum duo prædica-

menta dicantur de Deo, propriè, scilicet, substantia, & relatio, nullum tamen attributum Dei, quod in nobis est accidens, ponitur in aliquo prædicamento. Hæc conclusio est D. Augustini in. 5. de Trinitate, qui dicit, substantiam, & relationem dici in Diuinis: & ea, primo dicit secundam partem. Deum esse bonum sine qualitate, & magnum sine quantitate: presentem sine loco, vbiq; totum: sine temporis: sempiternum: sine vlla sui mutatione, mutabilia facientem: nihilque patientem. Ex quo apparet, quod quantitas, qualitas, &c. de Deo non dicuntur, nisi metaphoricè.

Ex istis manifestè soluitur argumentū, Deum non poni in prædicamento: licet enim de eo dicatur substantia, & relatio, non tamen ponitur in prædicamento: nam dato ita sit, quod non sit necessarium, quod res, quæ ponuntur in prædicamento, componantur Physicè ex materia, & forma, debet tamen componi ex genere, & differentia: & sic erit res, cuius esse, non erit de eius quidditate: sicut sunt omnes creature, quia de essentia earum non est esse. Et quia Deus habet esse, quod est de eius essentia, non potest poni in prædicamento. Et tenendo hanc sententiam, soluitur argumentum Gregorij, dicēdo, quod quauis nomen substantiæ, & nomen spiritus, prædicentur de Deo, & nobis, non tamen est vniocè. Neque ly pater, de Deo, & creaturis dicitur vniocè: quia in creaturis dicitur accidentaliter, in Diuinis non est accidens esse patrem: quia, vt ait pater Augustinus, in Deo nihil est per modum accidentis, sed relationes diuinae sunt subsistentes: vt docet S. Tho. pri. p. q. 29. artic. 4. Et dicendum de directo ad argumentum in contrarium, quod sicut Deus non est in prædicamento, ita neque propriè prima, neque secunda substantia debet dici: vt loquitur Aristote. quia neque accidentibus substatur, nec est illic ratio vniuersalis generis, vel speciei, aut ratio prædicabilis de pluribus per indifferenciam.

D. Augu.

A. Argum. Gregorij.

Augu. Ad ar. S. Tho.

Ad confir.

de hoc, tenendum est; absolute, dici hominem tam de nobis, quam de Christo, & vniocè: quã doquidem fides absolute concedit Christum esse hominem, & proprie cõcedit, sicut istam, Petrus est homo. Et sic probat San. Thom. 3. senten. distinctio. 7, quæst. 1. artic. 1. ad tertiu. Et docet Paulus ad Phillppen. Habitu inuentus vt homo. Et ad confirmationem negatur quod Christus non sit quidditatiuè inferior ad ly homo. Nec requiritur ad hoc quod sit quidditatiuè inferior, quod humanitas sit de essentia subiecti, sed satis est prædicatum dicat naturam substantialem, in qua suppositum subsistit: & sic est, quod Christus subsistit in humanitate.

S. Thom. Philipp. 2.

Ad 2.

Ad secundum patet solutio ex dictis ad quæstionem. Et ad confirmationem, quomodo distinguantur prima substantia, & secunda: dicitur, quod prima substantia & secunda sunt eadem res: sed differunt per operationem intellectus. Homo enim vt per intellectum abstrahitur à cõditionibus indiuiduãtibus, est species: & quantum abstrahitur à cõditionibus specierum: est genus. Et in quantum idem homo est cognitus notitia singulari, est prima substantia: & hac ratione est subiectum respectu speciei, & generis. Hæc distinctio est sufficiens ad hoc, quod species, & genera dicantur secundæ substantiæ: & indiuidua dicantur primæ.

Corollar.

S. Thom.

Ex ista solutione sequitur quod prima substantia, & secunda, sunt nomina secundæ intentionis: & quod illa diuisio non est generis in speciebus: vt ait S. Th. de potentia. q. 9. art. 2. ad. 6. quia vna species non prædicatur de alia opposita, sicut album non prædicatur de nigro, & tamen secunda substantia de prima prædicatur. Est ergo diuisio eiusdem nature, prout subsistat diuersis secundis intentionibus: & potest dici analogi, secundum Arist. qui ait, solam primam substantiam esse maximè substantiam: id est, simpliciter: & secundæ substantiæ sunt substantiæ secundum quid: quia non per se subsistat, sed sunt in indiuiduis.

Nota.

Hic obiter notandum (quia diximus primam substantiam esse indiuiduam, & singulare) esse differentiam inter ista tria nomina: indiuiduum, singulare, & prima substantia: quia indiuiduum dicitur respectu ad inferiora: vt eò sit indiuiduum Petrus, quia amplius diuidi non potest: homo non est indiuiduum: quia potest diuidi in Petrum, & Paulum: Dicitur singulare, respectu ad suam vniuersalem, penes hoc quod ratio vniuersalis sit facta incommunicabilis, propter aliquam accidentia indiuiduantia. Prima substantia vocatur respectu ad omnia prædicata, tam substan-

tiæ, quam accidentis: quia omnibus subsistat. Tam indiuiduum, quam singulare, reperitur non solum in recta linea substantiæ, sed in partibus eius: & in omnibus prædicamentis accidentium: vt hæc manus, hæc albedo: sed prima substantia est quid completum: ob quod etiã si anima rationalis per se possit stare, non vocatur prima substantia, vt docet S. Th. 1. p. q. 29. ar. 1. ad vltimum.

B. Thom.

QVÆSTIO II.

Vtrum, substantiæ textus sit optime signatus.

Varitur circa secundam partem textus, vtrum sex proprietates substantiæ positæ ab Arist. sint sufficienter enumeratæ.

Videretur quod non: quia illa quarta proprietates, scilicet, quod substantiæ nihil est contrarium, non sufficienter ponitur. Patet. Elementa sunt substantiæ: tamen habet contrarium: quia ignis, aqua, & terra, aer, contrariantur: secundum vtrâque qualitatem: quod asserit Arist. primo de generis. commen. 24.

1. Argu.

Arist.

Secundò. Contra quintam proprietatem, scilicet, quod substantia non potest suscipere magis, vel minus. Anima intellectiva substantia est: non solum quia pars substantiæ: sed quia potest per se subsistere: tamen recipit magis vel minus secundum essentialem perfectionem. Sic sentire videtur Sanct. Thom. 1. p. q. 85. ar. 7. & de elementis. Expressè Cõmentator. 3. de celo. tex. co. 67.

2. Argum.

S. Thom. Cõment.

Tertiò. Contra proprietatem tertiam, in qua dicit, quod proprium est primæ substantiæ significare hoc aliquid. In alijs prædicamentis sunt indiuidua, & vniuersalia: vt hæc quantitas, & quantitas: hæc albedo, & albedo: ergo in alijs reperitur hoc aliquid, & quale quiddam.

Testio.

In contrarium est autoritas Arist. qui ponit sex proprietates substantiæ.

In contra.

Ad quæstionem oportet considerare, quod illæ sex proprietates quæ ascribuntur substantiæ: non equali ratione omnes ei conueniunt: nam aliqua sic dicuntur proprietates, vt etiam alijs conueniant extra substantiam: vt gratia, quod nihil sit ei contrarium: quæ proprietas etiam tribuitur quantitati. Bicubito enim, nil est contrarium. Et prima proprietas, conuenit etiam differentijs substantiæ: scilicet, in subiecto non esse. Nec secunda proprietas, ei solum conuenit: quia etiam differentijs earum. Neque etiã.

3. Sola

3. Sola videtur esse propria proprietas substantiæ, quia omni, & soli, esse susceptiuam contrariorum.

Quia contraria suscipere: vt quod, soli substantiæ: sed vt quo, conuenit quantitati: vt si superficies, suscipit albedinẽ, eò est, quia in substantia, est superficies.

Conclusio. Ratio.

Conclusio sit ad quæstionem. Proprietates assignatæ ab Arist. in textu, conuenientes substantiæ, sunt optime positæ. Patet: Illud dicitur proprium, quod alicui conuenit ratione eius: sed omnes sex proprietates, substantiæ conueniunt: siue sit proprium proprie, sicut quarto modo, quod soli, & omni: sic ei conuenit. 6. proprietates, scilicet, quod sit contrariorum susceptibilis: siue sit proprium quod alijs conueniat, vt diximus de cæteris proprietatibus: ergo conuenienter positæ sunt tales. 6. proprietates. Prima, quod in subiecto non sit. Secunda, quod vniocè de inferioribus prædicetur. Tertia, quod hoc aliquid significet. Quarta, quod nil ei sit contrarium. Quinta, quod non potest magis, & minus suscipere. Sexta, quod contrariorum susceptibilis sit.

Ad prim.

Ad primum, quando dicitis, quod elementa recipiunt contrarietatem: concedo ita esse: sed contrarietas non prouenit eis ratione substantiæ, sed ratione qualitatum contrariorum. Oppositio enim proprie, vt ex Arist. constat, solum primò in qualitibus reperitur, quæ sunt accidentia: & ob id in subiecto recipiuntur: & cum nec prima substantia, neque secunda recipiatur in subiecto: quia accidens non est: non potest in eis contrarietas reperiri: & si duæ substantiæ ad inuicem contrarietur, ratione qualitatum erit: sicut de igne, & aqua, terra, & aere probatur argumentum. Nec valet, etiam si replices, quod formæ substantiales circa idem subiectum mutuo se expellunt, etiam si formæ substantiales sint substantiæ: quia ista expulsio non prouenit eis nisi à qualitibus, quas sibi determinat, & requirunt.

*

Pro pleniori intelligentia aduerte quod aliud est habere in se contrarium, & aliud habere sibi contrarium: nam primũ, est recipere in se formam, cui alia contraria est: & hoc substantiæ conuenit. Sed habere sibi contrarium, est quod sit talis natura, quod alia natura sibi contrarietur: & in hoc sensu dicitur, quod substantiæ nihil est contrarium: quia in primo sensu sexta datur proprietas substantiæ, quod contrariorum susceptibilis sit.

Dupliciter contraria communiter.

Secundò etiam oportet considerare, quod contraria sunt duplicia: quædam communiter, & sunt illa quæ ita se habent, quod vnum, est

vt priuatio, alterum vt habitus: & priuatio, imperfectum dicitur, respectu alterius: secundo modo proprie, sunt contraria: duæ formæ sibi inuicè succedentes in eodẽ subiecto, se mutuo expellentes ab eodem: quales sunt qualitates terciæ speciei, quando dicitur quod substantiæ, nihil est contrarium, intelligitur in secundo sensu, & non in primo: sed in primo sensu nõ inueniuntur: quia omne genus in prædicamento substantiæ, diuiditur in duas differentias oppositas, & vna est perfectior altera: & ex consequenti vna est habitus, altera priuatio: vt rationale perfectior est irrationali.

2. Modo. Proprie.

In secundo argumento tangitur bona difficultas. Vtrum vna anima rationalis alia sit perfectior essentialiter. Et licet in libris de anima locus sit proprius, & à Theologis in 2. sentent. & à S. Thom. in prima parte ex proposito: tamen quantum ad præsens institutum, breuiter dico, quod nec Sanct. Thom. neque Aristote. aliter sentit, quin omnes anime rationales, quæ doquidem sunt in eadem specie, & (vt ait Porphyrius: participatione speciei plures homines sunt vnus homo) sint eiusdem essentialis perfectionis. Nam eo quod vna aliam excederet in essentiali perfectione esset alterius speciei: cum species se habeant velut numeri. Et idcirco si quando Sanctus Thomas vel aliquis Philosophorum, concedit vnam aliam excedere in perfectione: loquuntur ratione dispositionis, seu cõplexionis corporis in quo est: quia per hoc quod vtitur organo corporali ad suas operationes pro isto statu, vbi fuerit melior organorum dispositio, & erit perfectior operatio. Et ex hac parte potest dici perfectior, sicut Aristote. 2. de anima text. 64. ait, molles carne esse mentes aptiores. Caietanus tamen in loco supra citato, in argumento: ait vnam animam esse alia perfectiorem, sicut vnus homo est alio melior, vel pulchrior: sed tamen bona venia eius, videtur esse contra Arist. Quomodo potest esse in eadem specie, essentialis perfectio maior in vno quam in alio? Nec potest esse ista maioritas (vt ita dicam) penes aliquam accidentalem perfectionem additam animæ: quia vel illa perfectio faceret vnam animam alia perfectiorem, ratione intensiõis in subiecto, vel ratione extensiõis, sicut vnum calidum est alio maius, quia intensius, vel vnum corpus maius, quia extensius. Aut ratione partium dispositiõis, sicut vnum est alio pulchrius: sed nullum istorum in anima rationali secundum seipsam considerari potest, seclusis habitibus: nam neque intensio, neque extensio, neque partium dispositio: ob id non potest intelligi opinio Caiet. quo

Ad 2.

S. Th. p. p.

Omnes anime rationales.

Aristo. Cate. opin.

Contra Ca.

modo vna anima sit perfectior essentialiter alla. ¶ Si tamen intelligeretur esse vnam alia perfectiorem, eò quod vna perfectiores actus competentes ad suam speciem possit habere quam alia: quia organa requisita sint melius disposita, dandum esset Caietano, sicut rei veritas habet: in quo sensu anima CHRISTI fuit perfectior quacunq̃ue alia anima. Nec ex hoc sequitur quod ipsa natura, magis, vel minus reciperet: imò dato Caietan. opinio esset probabilis, id sequeretur: quia illa perfectio maior ad mentem Caietani concessa à principio vel concreata, non intenditur, vel remittitur postea. Quapropter semper manet verum, quod non recipit magis, neque minus. Capreolus tamen in. 2. sent. dist. 32. dicit vnam formam substantialem alia perfectiorem in eadem specie secundum essentiam: id est secundum aliquid adhærens essentia, & quod est actus eius. Non tamen propter hoc sequitur quod recipiat magis, vel minus: quia eadem anima rationalis non habet prius imperfectius existere, & post perfectius: scilicet modo anima Christi perfectior anima Iudæ est. Et quanuis hæc primò mihi probabiliora apparuerunt, vnam animam rationalem alia non esse perfectiorem essentialiter, post tamen exactius considerans, & contemplans in aperto coram me, noui orbis indigenas, in quibus est rusticitas in comparatione Hispanorum nostrorum, vt in plurimum: imò in nostra Hispania antiqua est inuenire, & in diuersis prouincijs diuersitas intelligentia, in hominibus est: probabile videtur quod asserit Caieta. vnam animam rationalem dari alia perfectiorem essentialiter: & non solum mouet me hæc comparatio nostratum ad indigenas, sed consideratio ipsorum naturalium adiuuicem: nam notabilis videtur excessus in intellectu, & in capacitate: ex quo videtur quod differentiam, non solum causet naturale solum, aut constellatio, aut communicatio, aut educatio: sed gradus perfectionis maior in vno quam in alio. Et qui teneret hanc opinionem, habet pro se argumentum Parisiensem. Dicere quod anima Iudæ, est ita perfecta sicut anima Christi, error. Et facile respondebit ad id Arist. species se habet sicut numeri, sicut exponit subtiliter, & profundè Egidius Romanus, quol. 6. quæst. 7. scilicet: species se habet sicut numeri: quia sicut in numeris qualibet unitate addita, vel dempta, variatur species: sic differentia essentiali addita vel dempta: vide ibi in quolib. 2. q. 18.

Capreolus

Probabile quod vna anima rationalis aliam excedat in essentiali perfectione.

Aegidius.

* Et debita intelligentia proprietatis non recipit magis vel minus, in hoc flat: quod vnam et

substantia, dum generatur, non sit apta nata; succelsiue fieri perfectior, aut imperfectior: quia substantia non fit per motum, sed per generationem instantaneam. Et huius ratio potest esse: omne quod suscipit magis, vel minus, contingit: au per remotionem à luo contrario, sicut calor aquæ intenditur, quia minus admiscetur de frigiditate: aut quia magis firmatur in subiecto, vt calor ignis receptus in ferro: sed substantia, neutro modo potest suscipere magis, vel minus: non primo, quia non habet contrarium vt dictum est: neque secundo, quia substantia, non est in subiecto.

¶ Ad tertium argumentum concedendum est in alijs prædicamentis esse indiuidua, de quibus genera, & species quidditative prædicantur: vt diximus in antepredicamentis, & Arist. 7. Metaph. text. 2. & 15. docet. Sed quia accidentia, non sunt simpliciter entia, neque simpliciter quidditates: ideo etiã si sint species & genera in accidentibus: non vocantur proprie secundæ substantia: neque indiuidua primæ substantia.

¶ Dicendum ergo ad argumentum, quod sicut non sunt proprie secundæ substantia, in accidentibus: nec significatio hoc aliquid, proprie reperitur: & quia non sunt proprie in eis vniuersalia: neque quale quid, proprie, sicut secundæ substantia: sed eo modo quo & indiuidua, & species, & genera, possent, & significare hoc aliquid: ob id manet verum, substantia primæ significare hoc aliquid: & non conuenit proprie accidenti singulari: & secundæ, quale quid: quod non conuenit speciei, vel generi in accidentibus.

C A P. VI.

De quantitatis prædicamento.

Quantum autem partim est continuū, partim discretū, et partim ex habentibus positionem partibus, partim è non habentibus constat.

Atque discretum quidem est, vt numerus, atque oratio: continuum autem, vt linea, superficies, & corpus, & insuper præter hæc, tempus, et locus.

¶ Partium enim numeri nullus terminus communis est, quo ipse copulantur, ceu quinque, & quinque si sint denarij partes, nullo communi ter

A. 13.

Aristo.

Textus. 1.

mini termino copulantur, sed sunt seuerè. Similiter tria, & quinque communi termino nullo copulantur. Neque omnino fit, vt numeri partium terminus communis vllus sumatur, sed semper partes seuerè sunt: quare discretus numerus est. Similiter & oratio discretum esse videtur: nam quantum ipsam esse ex eo patet, quia longa, breuique syllaba mensuratur. Eam verò orationem dico, quæ fit cum voce: etenim nullæ partes ipsius communi termino copulantur. Neque enim terminus communis vllus est, ad quem syllabæ coalescunt: sed quæque per se sunt seuerè &c.

¶ Linea verò continuum est, sumi namque communis terminus, quo partes lineæ copulantur, punctum potest: idem vt superficiem lineæ. Plani namque partes communi quodam termino copulantur. Similiter & in corpore sumere, assignareque lineam, superficiem ve communem terminum potest, quo partes corporis copulantur.

¶ Porro autem & tempus, & locus generis huius sunt. Tempus enim presens cum ex alto, futuroque copulantur. Rursus & locus continuus est: corporis enim partes, quæ quidem aliquo communi termino copulantur, locum occupant: igitur & loci partes, quas quæque pars corporis occupat, eodem sanè termino copulantur, quo copulantur & partes corporis. Quare locus etiam continuus erit, quippe cum partes ipsius vno communi termino copulentur.

Textus. 2.

¶ Præterea. Partim, vt diximus, ex habentibus positionem partibus, partim è non habentibus constat: nam lineæ quidem partes positionem habent: quæque, enim ipsarum alicubi situm habent: atque quæ in parte plani quæ

que sita est, quæque cum parte copulatur, sumere, assignareque potes. Similiter & plani partes positionem quandam nimirum habent: simili namque modo quæque partium vbi iacet, quæque cum parte copulata est, assignabitur. Partes etiam solidi, loci ve positionem identidem habent. At in numero nemo demonstrare partes ipsius positionem quam habeant, aut vbi sint sitæ, aut quæ quibus cum copulentur, potest. Nec item in tempore: nulla enim pars temporis permanet: quod autem non permanet, id quonam pacto positionem habebit? Sed ordinem habere potius dices, propterea quod hæc pars sit prior temporis, hæc posterior. Et in numero simili modo: ex eo planè, quia prius vnum, quam duo, & duo quam tria, & tria, quam quatuor numerantur. Atque hoc quidem pacto ordinem quendam habent, positionem autem ipsarum non vtique sumas. Oratio quoque similiter se se habere videtur: nulla enim ipsius pars permanet, sed iam quæ dicta est, prehendi amplius non potest. Quare partium ipsius positio sanè non erit, cum nulla prioris permaneat. Quæ cum ita sint patet partim ex habentibus positionem partibus, partim è non habentibus positionem constare.

Textus. 3.

¶ Atqui hæc sola quæ dicta sunt, proprie quanta dicuntur: cætera verò vniuersa per accidens. Ad hoc enim aspicientes, & cætera quanta dicimus, velut album, ex eo multum dicitur, quia multa superficies est: & actio longa, motus ve, quia tempus est longum: non enim per se vnum quodque horum dicitur quantum. Etenim si quispiam quanta nam sit actio assignauerit, tempore sanè ipsam definiet, bienem dicendo, aut triennem esse, aut

alio simili modo. Et album etiam quantum sit si assignauerit, superficie nimirum definit: quanta enim est superficies, tantum dicet & album esse. Quare ea sola quæ dicta sunt, proprie, & per se quanta dicuntur: ceterorum verò nihil per se, sed per accidens dicitur quantum.

Textus. 4. ¶ Præterea. Quantitati nihil est contrarium. Indefinitis enim quantis nullam omnino contrarietatem esse patet: ceu bicubito, aut tricubito, aut superficiei, aut alicui tali: nihil est illorum omnino contrarium. Nisi quis priam pauco multum, aut paruo magnum dixerit contrarium esse. At horum nihil est quantum, sed potius est ad aliquid. Nihil enim per se magnum, vel paruum dicitur, sed ad aliud sanè refertur: ceu mōs quidem paruus dicitur, millium autem magnū: propterea quòd hoc maior, ille minor hisce, quæ generis eiusdem sunt, existat. Ad aliud igitur est ipsorum relatio: nam si paruum quicquam, magnum ve per se diceretur, nunquam mōs quidem paruus millium verò magnū utique dicitur. Rursus. In pago quidem multos homines, Athenis autem paucos dicimus esse, qui tamen longè sunt illis plures: & in domo quidem multos, in theatro verò paucos, qui quidem & ipsi multo sunt illis plures. Præterea. Bicubitum quidem, atque tricubitum, & talium vnumquodque quantum significat: magnum autem, & paruum, quantum, non significat: sed magis ad aliquid. Alterius enim contemplatione magnum, paruumque intelligitur. Quare patet hæc ex his esse, quæ ad aliquid sunt. Præterea. Siue quanta hæc quispiam esse ponat, siue non ponat, nihil est ipsis contrarium: quod enim per se ipsum sumi nō po-

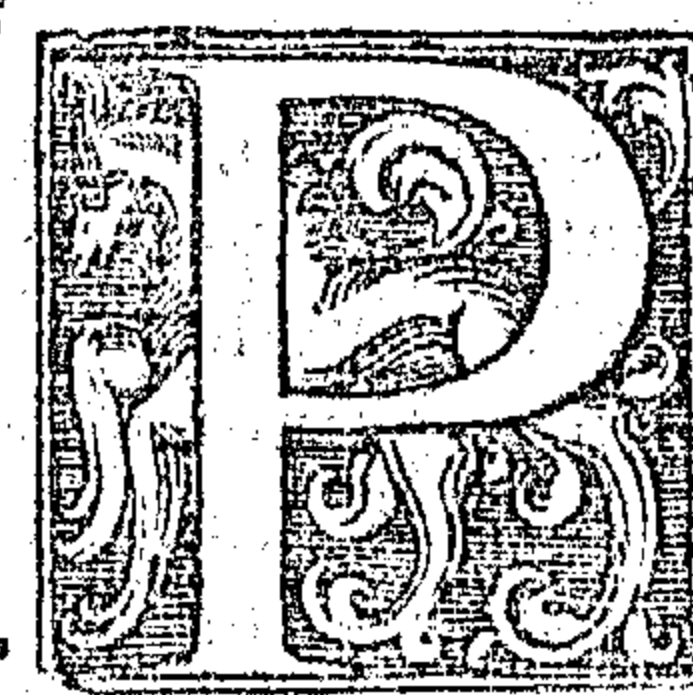
test, sed ad aliud semper refertur, ei quoniam pacto contrarium quicquam fuerit? Præterea. Si magnum, ac paruum contraria sunt, fiet ut idem contraria simul suscipiat, & eadem sibiipsis contraria ut sint. Fit enim interdum ut magnum, atque paruum sit idem. Est enim ad hoc quidem paruum, ad aliud verò magnum, quare fit ut idem eodem tempore magnum sit, atque paruum. Quòd si hæc contraria sint, idem profectò contraria simul suscipiet: at nihil videtur simul suscipere contraria posse. Substantia namque susceptrix quidem contrarium esse videtur, non tamen valet, simul, atque ægrotat quisque: neque simul album est quicquam, atque nigrum, neque ceterorum quicquam, quod quidè contraria suscipiat simul. Fit etiam ut ipsa sibi ipsis contraria sint. Nam si magnum contrarium paruo est, cū idem corpus & magnū sit, & paruum eodè tempore: maximè sequens videtur, ut idem quod ipsum sibi contrarium fateamur. Sed ut quicquam sit ipsum sibi contrarium, fieri nequit: ergo nec magnum paruo contrarium esse potest, neque pauco, multum. Quare esse quispiam hæc non ad aliquid, sed quanta esse dicet, contrarium tamen nullum prorsus habebunt. Maximè autem quantitatis contrarietas versari circa locū videtur. Supernum enim infero contrarium ponunt, locum qui est in medio, inferum esse dicentes: propterea quòd medijs, ad fines ipsius mundi distantia, maxima est. Ceterorum quoque definitionem contrariorum ab his afferre, ac assignare videtur. Quæ nãque plurimū inter se se sub eodè genere distant, ea contraria esse dicunt.

¶ Porro autem quanto magis, ac minus esse non

Textus. 5.

se non competit, ut bicubito: non est enim aliud alio bicubitum magis: neque in numero ut tria magis quam quinque, tria, vel quinque, e contra ve dicatur. Neque tēpus aliud alio magis tempus dicitur: neque in eorū vlllo omnino quæ dicta sunt, magis, minus ve dicitur. Quanto, itaque nō magis, ac minus esse se competit.

Textus. 6. ¶ Proprium autem quātitatis est maximè, æqualitas, & inæqualitas, ut hæc æquale, vel inæquale vnumquodque eorum quæ rationem quantitatis subeunt, dicatur ut corpus æquale, ac inæquale, & numerus, et tēpus æquale, inæquale ve similiter dicitur, & de ceteris quæ iam dicta sunt, simili modo. Reliqua verò quæ non sunt quanta, non omnino æqualia, ac inæqualia videbuntur, veluti dispositio æqualis, inæqualis ve non omnino dicitur, sed similis potius, atque dissimilis: & album itidem æquale, inæquale ve, non omnino, sed simile dici, atque dissimile solet. Quare quantitati maximè proprium erit, æquale, ac inæquale, ut dicatur.

DOST prædicamentū substantiæ, meritò secundum locum obtinet prædicamentum quantitatis: nam licet quantitas: à materia sit, si cut qualitas à forma: tamè quia post substantiā, quæ substat alijs, quantitas est, in qua omnia accidentia corporalia subieciuntur, primò de quātitate erit tractatus. Item: quia inter accidentia, quæ substantiæ corporeæ conueniunt, primū est quantitas.

S. Th. 3. p. 1. q. 77. art. 2.

Divisio quātitatis.

Quinq; species quātitatis.

¶ In primā parte istius capituli. Arist. ponit omnes species quantitatis: & in secūda parte eius proprietates assignat. Et præsupponit tres quātitatis diuisiones: scilicet, in per se, & per accidens: in discretam, & continuam: in positionem habentem in continuo, & non habentem.

¶ Septē numerantur species quātitatis, Quinq; que intrinsecè, scilicet. Numerus, oratio, linea,

superficies, corpus: & duæ extrinsecè, tempus, & locus: & duæ, scilicet, numerus, & oratio, discretæ quantitas sunt: alia quinque pro continua reputantur.

¶ Et notabis quod cum hic Arist. videtur superficiem, & locum ponere ut species, distinctiones, quantitatis & disparatas, loquitur secundum opinionem famōsam antiquorū, qui id crediderunt: sed in 4. Physicorum, vbi secundū propriam sententiā: locum dicit superficiem: & nō distinguuntur, ut disparata: nō predicatur vñ de alio, sicut genus de specie: nam omnis locus est superficies: non tamen e contra.

D. Augu.

¶ Beatus pater Augustinus sic in suis asserit eam thegorijs, de quāto loquens. Ipsi autem quātiti, aliud est coherēs, aliud separatum: Cohærens est Grammi, Epiphania, corpus, locus, & tempus. In his enim singularium partium terminus, nō potest habere mēsuram. Grammi vocat P. Augustinus quod nos lineam: est enim longitudo sine latitudine, mēsuræ subiecta. Et Epiphania est, vbi latitudo cū longitudo, quod nos superficiem appellamus. Et si omnē habeat dimensionem, corpus vocat. Et omnes numeratas quinque species facit quātitatem continuā: separata verò sunt, numerus, & oratio: quæ nos discretā vocamus quātitatem. Et in vniuersum, cum septem sint species quantitatis: quinque sunt continuæ: discretæ solum duæ.

¶ Adhuc in primo textu declarat Arist. quod quātitas discretæ sit, cuius partes ad vnum terminum communē non copulātur. Quod est dicere: quod vnus non fit & idem terminus vtriusque partis: nã partes terminari ad aliquem terminum communē est, vñ esse terminū vtriusque partis: quod solum in cōtinuo cōtingit. Et hac ratione, linea cōtinuum dicitur: quia partes ad vnum communem terminum terminantur: si diuidatur linea, iam partes ad duos terminos terminantur: & ante diuisionem solum ad vnum. Lineæ partes, ad punctum. Superficiem, ad lineam: & corporis, ad superficiem. Nec hic refert intelligas punctum esse distinctum à substantia: nec ne, sed oportet illa ponere in re: vel saltem per intellectum: aliàs verba Arist. intelligi non possunt: & ad hæc propositum secundo Physicorum dicitur, Abstrahentium non est mendacium, scilicet, considerantium lineam, à superficie, & superficiem, à corpore distinguunt.

Arist.

¶ Quantum ad id de puncto, in linea quod continuat & terminat, aduerte, quod duplex est punctum, vnum extrinsecum, & aliud intrinsecum: extrinsecum est, illud quod fluxu suo apud Geometram lineam causat; quod ideo extrin-

extrinsecum: quia non est de essentia lineæ cōstituta quia cum sit vnum indiuisibile non potest esse in diuersis partibus lineæ, neq; est extremum, quia cū sint duo extrema actu, essent duo puncta: neque est continuas partes lineæ adiuicem, quoniam idem punctum non potest continuare diuersas partes: aliās plures haberet. Situs in continuo, quod repugnat: Punctum intrinsecū est quod continuat partes, & terminat: & non est vnum tantum, sed duo actu: & huius puncti intrinseci sunt diuersa esse, ipsius extrinseci, secundum quod fluit: quia pro vt est in prima parte acquirit vnum esse, & pro vt est in alia parte, aliud esse: & hæc diuersa esse, dicuntur puncta intrinseca: quæ ideo intrinseca, quia de ratione lineæ quia in lineæ diffinitione ponitur punctum, vt terminans & vt continuans: & sic in lineæ est tantum vnum punctum extrinsecum, vt fluēs: & plura intrinseca, vt terminantia, & continuantia: & eodem modo intelligitur instans in tempore: extrinsecum, & intrinsecum, & mutatum esse, in motu: de quibus in libris physicorum ex quibus diffinitiones soluntur arguuntur. &c.

¶ Et quia de oratione posset esse dubium, ponit quomodo sit quātitas discreta: quia loquēdo de oratione, vocali, cum sit ens successiuū, & est quantitas, quia longum, & breue: quæ sunt passiones quātitatis. Et erit discreta: quia partes ad vnū terminū communem non copulantur, * Nam mentalis oratio cum sit conceptus in prima specie qualitatis est: & si oratio inscripto in .4. cum sit figura.

¶ Cum tres species quantitatis, linea, superficies, & corpus continuentur, etiam connumeratur & tempus: nam sicut partes lineæ ad punctum, & superficies ad lineam, & corporis ad superficiem continuantur, & copulantur, sic temporis partes ad nunc indiuisibile instans, sicut & partes motus, per indiuisibilia, mutata esse. Et quidem tempus & dicitur quantitas continua, & discreta, secundum tamē aliam, & aliā considerationem. Nam cum ratio temporis in numeratione consistat, est quantitas discreta: & tamen quia motus est in quo fundatur prius, & posterius, quæ numerantur, continuū dicitur. De quo Egidius quolib. 7. quæst. 20. Et locus est quantitas: quia cum quāta sint in loco, & ipse locus est quantum. Et sicut partes loci copulantur ad terminum communē, & partes loci simili modo: nā cum superficies corporis continentis sit locus, habeat oportet suas partes ad vnū terminū communem copulatas.

In .2. text. ¶ Linea, superficies, corpus, & locus, habet po-

Tempus dicitur et quātitas continua & discreta.

Egidius.

sitionem in continuo: quia partes habent continuas, & permanentes, & signabiles, & continuantur: sed tempus, & numerus, & oratio, tales non habent. In discreta quidem constat: & in tempore est notum, quod licet temporis partes per nunc, indiuisibile, continuentur, nō possunt partes signari, quia non permanent: nam pars præterita iam non est, & futura nondum præsens est. Vnde P. Augustinus in suis *August.* Categorijs ait. Vnum enim cum dicimus, ipsum solum numerum dicentes, nō aliquid corporaliter numerantes, nō videmus vel eius dextram, vel sinistrā. Quippe cum in verbo sit tantum in sono, & in nullo sit corpore, positionē suarum partium non potest demonstrare, nisi fortē ordinē dixerimus. Vnum sequitur duo: *August.* positio autem in his duntaxat nō potest inueniri. Similiter & in tempore, atq; sermone, maxime cum hæc mox videantur labi: cum dixeris, & tempus currit, & sermo: cum nondum dictus fuerit, non est, & cū dictus fuerit, non apparet. Hæc Diuus Augustinus.

¶ De per accidens quanta: vt albedo multa, vel album multū: quia superficies magna: & actio magna: quia tempus magnum in quo fit. *In .3. text.*

¶ Et considera circa id, quantitati, nihil est contrariū: quod intētio philosophi est loqui, de contrarietate propriē dicta: ad quā tres conditiones sunt requisitæ: prima quod sit repugnantia inter duas formas, quæ sint eiusdem generis: vt inter albedinem, & nigredinem: secunda quod tales formæ sint apte acquiri per motum: & diuisibiles, sicut calor & frigiditas: quæ per gradus acquiruntur. Tertia quod inter tales, sit maxima distantia: ita quod sub eodem genere non possit maior inueniri. Tunc formatur ratio ad probandū quantitati, nihil contrarium: quia vel quantitatis est, numero determinata, vt bicubitū, tricubitū, aut non: sicut linea, superficies, & corpus: si primo modo, deficit conditio secunda, quæ dictum est, quod perfecte contraria, paulatim, & diuisibiliter acquiruntur: quod repugnant quantitati determinatæ. Si secundum deficit tertia conditio quæ est maxima distantia: nam non datur linea, tam longa quam maior: & idem de superficie & corpore. &c.

¶ Circa id quod in textu ponitur, dubium videtur: quando ait, quod quantitas, non recipit magis vel minus: nam excedens, & deficiens, inuenitur: sed tamen aduertendum, quod quātitas, dupliciter sumitur: primo vt quātitas est: secundō vt à numero denominatur: & quidē isto secundo modo, non recipit magis, vel minus: in quo sensu intelligit Aristot. & ponit de bicubi

August.

August.

In .3. text.

* Ad contrarietatem propriē dictam triare requisita.

Primus.

Secundus.

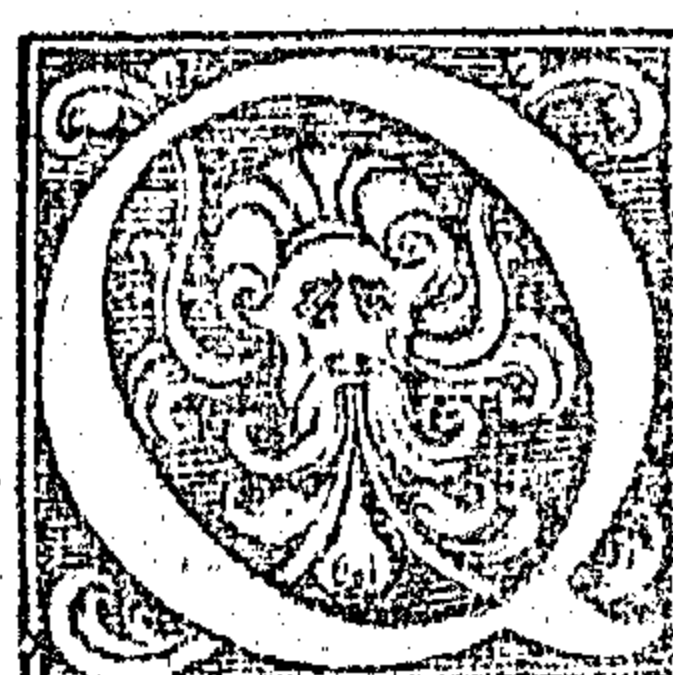
Tertius.

Obiectio.

Solutio.

to & tricubito exemplum: sed primo modo accepta, recipere potest sicut & ad eā motus est: quia in indiuisibili non consistit: & secundō modo etiam contrarietas reperitur quantum ad excedentia & defectum: & etiam quantum ad maximam distantiam: sicut sunt loca maxime distantia in vniuerso, scilicet, superficies cœuxa vltimi cœli, & centrum mundi: propter quod commentator hæc loca posuit contraria.

Q V Æ S T I O . I .
Circa textum prædicamenti
Quantitatis.

Varietur, Vtrum posita in textu ab Aristote. sint cōgruē assignata. Et videtur quod non.

1. Argum.

¶ Primō, Non recte posita sunt, linea, superficies, corpus, species quātitatis. Patet. Nam si essent in prædicamento quantitatis ista: sequeretur etiam quod passiones eius ibi ponerentur: sed hoc est falsum. Patet: quia triangulus, pentagonus, &c. sunt passiones lineæ, vt notum est: & tamen ponuntur in quarta specie qualitatis. Cubus, etiam est passio corporis: nā est corpus constans ex omnibus suis lateribus, vt tessera: & tamen cubus ad qualitatem pertinet.

2. Argum.

¶ Secundō. Alicubi reperitur numerus, vbi quātitas non est: ergo nō bene Aristot. quantitati tribuit numerum, dicens: numerum esse discretam quantitatem. Patet. In angelis est numerus: nam teste scriptura. Decies centena milia ministrabant ei: & sine quantitate.

Argum. 3.

¶ Tertiō. Oratio non est quātitatis. Patet. Nō continua, neq; discreta: nam si in mente sumatur, est qualitas: quia conceptus quidā: si in voce, vel accipitur vt significatiua: & est in genere signi: & sic non est quantitas. Vel accipitur in quātū est quodā ens naturale: & est aer verberatus, & in prædicamēto substantiæ. Si verō accidens sit, ex reuerberatione productum in aere: erit in prædicamento qualitatis.

Quartō.

¶ Quarto. Nulla est quantitas continua: ergo maledictum est. Patet: quia omnis est discreta. Nam omne continuum diuidi potest, & sic erit discreta: & cum verba in diuisionibus, sicut in definitionibus, potius aptitudinē, quam actū importent: sequitur omne continuum debere dici discretum.

Quintō.

¶ Vltimō, Cōtra illam vltimam proprietatem

quantitatis, scilicet, quod secundum eam aliqua æqualia, vel inæqualia dicantur. Non est proprium quarto modo: quia conuenit substantiæ ratione essentis: sunt enim animalium species, inæquales in gradu quidditatis perfectionis: & similiter duæ albedines, dicuntur æquales, vel inæquales: ratione extensionis, vel intensiōnis. Itē: quia ad relationis prædicamentū spectat æquale, vel inæquale: ergo non ad prædicamentum quantitatis.

In contrariis.

¶ In contrariū tamen est Arist. autoritas, qui ponit diuisionem quantitatis in discretā, & continuā: & ponit de definitionem, & proprietates eius in textu.

¶ Ad quæstionē sit conclusio. Sicut verē quantitas illa est, quæ aliquid quantum esse dicitur, cum non sit nisi quantum continuū, cuius partes ad vnum terminū cōmunem copulantur, sic & quantum discretū, est cuius non copulantur. Nam forma est quæ dat esse rei, & denominationem: sicut albedo dat esse albi: & denominationem: ergo quantitas, quæ etiam forma accidentaliter est: & dat esse quanti, & denominationem. Sicut enim non dicitur quis albus à quātitate: sic neque quantus à qualitate.

Ad quæst.

Conclusio.

Ratio. 1. p.

¶ Quod non nisi continuū, & discretum sit, patet: quia nulla res quanta est, nisi cuius partes actu diuisæ sunt: & cuius partes non sunt actu diuisæ: non enim potest alia signari: sed si partes actu diuisæ sint, discreta dicitur: & si nō diuisæ, continua: ergo optime ab Arist. diffinitio, & diuisio posita est: vt ex argumentorum solutione clarius apparebit.

Ratio. 2. p.

¶ In primo argumento tangitur difficultas, vtrum vna, & eadē res possit de per se, & dicitur de poni in diuersis prædicamentis: quod alii qui doctorū concedunt. Pro quo fundamentalem, ad omnem prædicamentorū doctrinā regulam oportet ponere: quæ huiusmodi sit.

Ad primū.

¶ Nullus terminus secundum eandē significationem ponitur in diuersis prædicamentis, nec aliqua res formaliter accepta: quia sic rueret tota ars prædicamentorum Arist. qui voluit ponere istas decē simplices voces, in quibus omnia mundi entia intelligerentur: & eas distinxit, vt nullo modo conueniant adiuicem: sed distinguantur realiter. Secundū diuersas significationes, tamen nō repugnat, aliquam rem poni in diuersis prædicamentis: sicut scientia, prout in ordine ad scibile, ponitur in prædicamento relationis: sed prout est qualitas, & habitus quidam: ponitur in prædicamento qualitatis, in prima specie. Per etiam si capiatur vt hominis pars, ponitur reduciue in prædicamēto substantiæ: in quantum tamen mensura est, in præ-

Regula. Nulla res ponitur in duobus prædicamentis formaliter.

prædicamento quantitatis. Modium, Amphora. Dolium, si ratione figure consideretur, sunt in prædicamento qualitatis in quarta specie: si ratione mensuræ, in prædicamento isto.

Ad argum. in forma.

¶ Ad argumentum ergo dicendum, quod quavis linea sit in quantitatis prædicamento: verum lineæ passiones, ut triangulus, circulus, sunt in prædicamento qualitatis, in quarta specie: quia sunt passiones quantitatis: de formalibus enim figuris dicunt, quæ ad qualitatem spectant. Nec in cõuenit quod passio vnius prædicamenti ponatur in alio: sicut & diximus vnam rem, secundum diuersam considerationem in diuersis prædicamentis posse poni. Sic & cubus ibi ponitur in prædicamento qualitatis: imò istæ figuræ quæ quantitatis continuæ etiam conueniunt discretæ, ut Arist. 7. Meta. commen. 19. vocat numeros, facientes tales figuras compositas: nam sicut in superficie triangulus est figura plana, & in corpore cubus est corporalis figura: sic nouenarius dicitur numerus superficialis, triangularis, trilaterus, quia cõstat ex ter tribus: & vigintiseptem est cubus: nam ter tria ter sunt viginti septem. Et isti numeri absolute sunt in prædicamento quantitatis, & ratione figuræ, in prædicamento qualitatis. Sic si dicas, numerus nouenarius, poni debet in prædicamento quætitatis: sed si dicas triangularis, ratione figuræ poni debet in qualitate.

Arist.

Numerus linealis superficialis cõmunitus sine corpus

¶ Ad secundum oportet distinguere de vnitatis: vel sumitur transcendentaliter, vel prædicamentally: transcendentaliter, tunc quælibet res mundi, eod quod est: vna est: & cum ente cõuenit: tãquam propria passio eius, à quod distinguitur secundum rationem in opinione S. Th. Et vt dicit Scotus, formaliter. Isto modo quælibet res mundi, etiam si sit incorporea, & inuisibilis, vna dicitur. Et non solum in angelis, sed in Deo est numerus. Vt sunt tres personæ distinctæ, in essentia vna. Alio modo vnitatis capitur prout sequitur diuisionem quantitatis, quæ est principium numeri: & vocatur vnitatis prædicamentalis: quæ in rebus spiritualibus nullo modo potest reperiri: nam vbi quantitas non est, vbi fieri possit talis actualis diuisio, neque verè ratio vnitatis erit: quomodo vnum prædicamentale & transcendentaliter conueniant, & differant, & plura similiter. Vide in Iacobo Nalanto Theorema. 5. Metaphysicali.

Ad. 2.

S. Tho. p. q. 30. artic. 3.

¶ Circa tertium argumentum de oratione, dicendum. Neque capi in mente, neque in scripto, neque in voce: eo modo quo argumentum probat: sed sumitur vt est nomen mensuræ rei discretæ successiuè. Et tandem dicendum orationem esse quætitatem discretam, non penes

Ad. 3.

syllabas quas habet, sed penes breue, vel longam ipsarum syllabarum. Et est vna species subalterna, oratio, quæ continet sub se innumeras specialissimas species: cunctas, scilicet, species pedum, carminum, vt est spondæus, constans ex duabus longis, vt gentes: Pirrychius, ex duabus breuibus: vt Deus. Iabus, ex breui, & longa, vt Deos: Trochæus, ex longa & breui: vt tæpus. Et eodẽ modo in trisyllabis, Molossus, ex tribus longis, Tribachus, ex tribus breuibus. &c. ¶ In hac specie orationis ponuntur nomina metrorum: vt metrum carmen, exametrum, pentametrum, sapphicum, adonicum. &c. Et non solum voces, sed in instrumentis soni. ¶ Ad quartum dicendum, optimam esse diuisionem, neque sequi omnem quætitatem esse discretam, licet moderni concedant (sed cõtra mentem Arist.) Non enim eod dicitur cõtinua, quia diuidi possit: sed eod dicitur, quia habet partes copulatas ad vnum terminum communem: quod non potest dici de discreta quantitate. Et licet verum sit, quod omnis cõtinua quantitas possit, si diuidatur, discreta esse: non tamen sequitur: membra diuisionis coincidere, Et ob id vnum, & plura realiter opponuntur: vt docet Arist. 10. Meta. text. 17.

¶ Ad quintum argumentum respondetur, cõcedendo dari in æqualitate, in speciebus in perfectione essentiali: sed hoc non cõtra Arist. nã quando dicit, esse proprium quarto modo quantitatis, vt secundum eam aliqua dicantur equalia, vel in æqualia, loquitur de æquali, vel in æquali extensionis, quod in veritate, seclusa quætitate, non potest inueniri: & ita est proprium eius, vt si inueniatur alibi, non sit nisi Metaphoricè, per similitudinem ad quantitatem: quia omnia vnitatis mensurantur: vt si duæ substantiæ dicantur æqualiter perfectæ, eod est, quia eosdem gradus habent perfectionis: & si vna aliam excedit, erit quia vna plures habet, quàm alia: si vna albedo alteri æqualis sit, oportet habere illa quæ maior, plures: siue hoc in intentione, siue in extensione consideretur: imò & quætitas virtutis, ponitur in rebus spiritualibus: & in diuinis æqualitas est: vbi molis quætitas non potest reperiri: sed vt ait pat. Aug. 8. de trinitate, in his quæ non mole magna sunt, id maius, quod melius.

¶ Et sic dicendum, quod æquale, & in æquale, formaliter, relationem significat, licet fundamentaliter quantitatis: sicut pater dicit relationem formaliter, & fundamentaliter substantiam. Et non repugnat (vt supra dictum est) quod æquale, & in æ-

Ad. 4.

¶ Ad quintum argumentum respondetur, cõcedendo dari in æqualitate, in speciebus in perfectione essentiali: sed hoc non cõtra Arist. nã quando dicit, esse proprium quarto modo quantitatis, vt secundum eam aliqua dicantur equalia, vel in æqualia, loquitur de æquali, vel in æquali extensionis, quod in veritate, seclusa quætitate, non potest inueniri: & ita est proprium eius, vt si inueniatur alibi, non sit nisi Metaphoricè, per similitudinem ad quantitatem: quia omnia vnitatis mensurantur: vt si duæ substantiæ dicantur æqualiter perfectæ, eod est, quia eosdem gradus habent perfectionis: & si vna aliam excedit, erit quia vna plures habet, quàm alia: si vna albedo alteri æqualis sit, oportet habere illa quæ maior, plures: siue hoc in intentione, siue in extensione consideretur: imò & quætitas virtutis, ponitur in rebus spiritualibus: & in diuinis æqualitas est: vbi molis quætitas non potest reperiri: sed vt ait pat. Aug. 8. de trinitate, in his quæ non mole magna sunt, id maius, quod melius.

Ad. 5.

¶ Et sic dicendum, quod æquale, & in æquale, formaliter, relationem significat, licet fundamentaliter quantitatis: sicut pater dicit relationem formaliter, & fundamentaliter substantiam. Et non repugnat (vt supra dictum est) quod æquale, & in æ-

Ad formam argumeti.

¶ Et sic dicendum, quod æquale, & in æquale, formaliter, relationem significat, licet fundamentaliter quantitatis: sicut pater dicit relationem formaliter, & fundamentaliter substantiam. Et non repugnat (vt supra dictum est) quod æquale, & in æ-

& in æquale, ratione quætitatis ponatur in isto prædicamento, & ratione relationis in ad aliquid.

Locus dupliciter consideratur.

¶ Est tamen hic aduertendum, quod locus, considerari potest & in quantum continens & ambiens locatum: & secundo, in quantum conseruat locatum, si est locus naturalis: & destrues, si est locus non naturalis: primo modo considerando ponitur in hoc prædicamento: quia secundo modo est in prædicamento qualitatis, in secunda specie: quia quantitas in quantum quantitas, neque est actiua neque conseruatiua: & conseruatio, est per qualitatem symbolam quam habet locus cum locato: & propter virtutem influxam à cœlo in locante. Et ad secundam speciem pertinet: quia qualitas inexistens alicui naturaliter, & quæ non subest alicui sensui, vt proprium sensibile, est in secunda specie vt dicemus.

Q V Æ S T I O . II.

An quantitas distinguatur à re quanta.

Hæc quæstio ferè ab omnibus est mota, tam in Dialectica, quàm in Physica, & in Metaphysica: quod est dicere. An id quod est quantum, sit per aliquid distinctum ab ipsa substantia.

1. Argum.

¶ Probatur quod non sit quætitas accidens distinctum, argumento cõmuni. Non est ponenda pluralitas sine necessitate: sed omnia quæ à Philosophis verè tradita sunt, saluari possunt, sine hoc, quod ponatur quantitas, distinctum accidens à substantia, & qualitate: ergo non debet poni: sed res ipsa per se est quanta: sicut per se est substantia. Probari potest assumptum. Nam officium quætitatis est partes extendere, & eas facere distare: sed hoc habet & per se substantia, & qualitas similiter. Quod patet: quia posito distingueretur substantia, à quantitate: Deus posset substantiam, sine quantitate seruare, sicut in Sacramento seruatur quantitas, sine panis substantia. Si ergo esset substantia panis sine tali quantitate: nunquid esset partium confusio: nonne partes ad inuicem distarent: an essent in aliquo indiuisibili omnes?

Secundò.

¶ Secundò. Si quætitas esset quid à substantia, & qualitate distinctum, sequeretur quod species quantitatis similiter distingueretur ad inuicem, & punctum esset à linea distinctum, & linea à superficie, & superficies, à corpore: sed hoc est falsum: nã si punctum à linea esset distinctum:

& etiam posset Deus separare illa talia puncta, à linea: ipsis separatis, vel partes manerent coniunctæ, vel diuisæ: si diuisæ, continuu esset diuisum in quilibet suam partem: quod est contra Arist. Si cõtinuè, non potest esse: quia per puncta, continuantur: sequitur ergo quod quantitas, non distinguitur à re quanta. Similiter potest argumentum formari de linea, in superficie: & de superficie, in corpore. Et sequeretur quod aliquod accideas indiuisibile, continuaret diuisibile.

¶ Tertio. Si quantitas continua est accidens distinctum ab ipsa re quanta, sequeretur quod similiter & quætitas discreta, scilicet, numerus, distingueretur à rebus numeratis, & ternarius esset vna forma, & quaternarius alia: sed hoc est falsum: nam si ternarius esset tale accidens, tribus hominibus numeratis, esset in tribus illis simul tanquam in suo adæquato subiecto, & non pars in vno: sed repugnat, quia vna res sit in tribus distinctis, eo modo, quo tres homines distinguuntur ad inuicem.

¶ In cõtrariu est Arist. autoritas in textu: vbi loquitur de quantitate tanquam de accidenti realiter distincto à suo subiecto: sicut qualitas distinguitur à suo. Et cõmuniter omnes antiqui, tam Philosophi, quàm Theologi intelligunt.

¶ De hac quæstione sunt duæ opiniones diuersæ nominalium: & realium. Et nominalium primus autor Guilielmus Ocham, in sua Dialectica. ca. 44. & 45. ponit quod nulla species quætitatis, distinguitur à substantia, neque à qualitate, sed quælibet substantia est sua quætitas, quod libet accidens corporale, est sua quantitas, & quot sunt accidentia corporalia in ligno, tot sunt quantitates, vt color sit sua, & sapor sua. &c. Et sic consequenter exponunt omnes species quantitatis, secundum intentionem. Exempli gratia. Iste terminus linea, re significat, scilicet lineam connotando quod possit diuidi solum secundum vnam dimensionem: & sic de alijs. Rationes huius opinionis præcipuæ sunt, quæ à principio sunt posite.

¶ Alia est opinio opposita realiū in alio extremo. Et loquendo de quantitate discreta, adhuc inter reales est differentia, vt nos dicemus in solutione argumentorum. Reales tenent, quantitatem distingui à re quanta: sicut accidens, à suo subiecto distinguitur. S. Tho. prima par. q. 77. art. 2. & doctor sub. in. 2. dist. 12. & in. 4. tenent. dist. 12. Tenent ergo quod quantitas continua est accidens, ex quo extensio partium substantiæ: nam ratione quantitatis in alio loco est caput, in quo pedes, & ratione quantitatis, substantia ipsa diuiditur, & mouetur, & habet alias

Tertio.

In cõtrariu

De quæst. variæ opi. Ocham.

Opinio. 2.

S. Thom. Scotus.

alias actiones: ob id corpus de predicamento substantiae, est subiectum corporis de predicamento quantitatatis. Nam ratio corporalis substantiae, in hoc consistit, quod sit capax quantitatis. Et esse substantiam indivisibilem per naturam: ut angelus est esse incapax quantitatis.

¶ Vtraque istarum opinionum videtur habere suam probabilitatem, quia neutra demonstrari potest. Et ideo oportet quod magis probabile est per conclusiones proponere. Et sic prima.

1. Conclu.

¶ Sicut est impossibile quantitatem, esse substantiam quantam: sic & ipsam esse qualitatem extensam. Haec conclusio ponitur expressè à Paulo Veneto, in 2. Meta. c. 12. & probatur in numeris Arist. autoritatibus, & Commentatoris. Arist. ait. 7. Meta. comm. 8. Dico materiam quae secundum se, neque est quantum, neque quale, quando ipsa est potentia ad omnia. Et Commenta. primo Phy. com. 64. ait. Qui dicit materiam esse corpus, peccat.

Venetus.

Arist.

Commen.

Ratio. 1. p.

¶ Et probatur. Si quantitas esset ipsa substantia, ipsa substantia sentiretur per se, quod est contra Arist. 2. de anima. tex. 61. Quod probatur. Nam hoc sentitur per se, demonstrata quantitate: & hoc est substantia: ergo substantia sentitur per se. Item sequeretur si quantitas est substantia, quod substantia est accidens, quod est contra veritatem, & Arist. 67. & 8. Metaphy. Probatur sequela. Quia omnis quantitas est accidens: sed aliqua quantitas est substantia: ergo aliqua substantia est accidens, in tertia figura in Datifi.

Secundo.

Ratio. 2. p.

¶ Secunda pars conclusionis. Quia si albedo extensa esset quantitas, sequeretur sensibile proprium, esse sensibile commune: contra Arist. 2. de anima com. 54. Quia color est sensibile proprium, & quantitas sensibile commune, ut ibidem Arist. Secundo. Sequeretur quod alteratio, esset augmentatio: contra sententiam Arist. Patet, quia calefactio est immediate ad calorem extensum: ergo ad maiorem quantitatem: ergo alteratio, esset augmentatio: quod tamen negat Arist. 1. de gene. comen. 27. & 5. Physic. com. 2. Et tandem Paulus Venetus in loco citato concludit, quod quantitas cum non sit substantia, & sit accidens: & non respectuum (quia nullum respectuum habet partem, extra partem) sequitur quod sit accidens absolutum: quia cum quaelibet quantitas sit ens: & non sit substantia, erit accidens, & non est respectuum, erit absolutum, ut 5. Meta. comen. 92.

Vltima ratio.

¶ Vltimo probatur conclusio quod quantitas sit quid à substantia distinctum. In Sacramento altaris non manet panis substantia, ut tenet fides catholica: & tunc vel manet quantitas, vel non:

si sic sequitur vera conclusio, quantitatem distinguere à substantia: si non sequitur ergo qualitates ibidem existentes, in nullo esse subiecto: ergo quando Hostia consecrata calefit, vel frigitur: calor ille, vel frigus, in nullo reciperetur subiecto, quia non in quantitate per te, quae ibi non est, neque in substantia: quia non est: ergo nullibi: sed hoc repugnat in Philosophia: ergo vel oportet innumera multiplicari miracula, vel concludere quod est verum, scilicet, ibi manere quantitatem in qua omnia subieciuntur accidentia.

Conclu. 2.

¶ Nec numerus, qui est quantitas discreta: distinguitur ab unitatibus ex quibus componitur, neque unitas à quantitate continua. Haec conclusio notetur: quia reales, qui ponunt realem distinctionem inter quantitatem & substantiam, dicunt quod unitas cuiuscunque individui quanti, est quaedam res indivisibilis addita quantitati. Et consequenter dicant, quod numerus trium lapidum propter se significatus, neque est tres lapides simul sumpti, neque eius unitates, sed significat de formali unam simplicem formam, quae est in omnibus tribus, à quibus habent ut sint ternarius. Et ratio est secundum eos, quia nihil formaliter ponitur in predicamento, nisi sit ens reale, & simplex: cum ergo ternarius, quaternarius, &c. sint species distinctae quantitatis, sequitur quod sicut linea dicit rem quae est una, & superficies aliam rem, ternarius dicit unam formam specificam, & quaternarius unam aliam.

¶ Contra hanc imaginationem posita est conclusio. Non enim unitas qua ego unus sum, est res indivisibilis, distincta à mea quantitate. Quod potest persuaderi: quia quaelibet res mundi, eo ipso quod est ens, est una, unitate transcendentali: & eo quod quanta, est una unitate predicamentali. Et quod numerus non dicat aliquam simplicem formam distinctam à rebus numeratis in eis existentem, probatur. Quia non capit intellectus quomodo una forma sit in tribus, ut probatum est supra: & quantitas in ea, eo est unitas: quia non est actu plura, & non alio quo superaddito. Et in hoc sensu oportet intelligere, & Arist. & S. Tho. & sic tres unitates trium hominum, vel lapidum sunt ternarius. Neque est opus aliam superaddere unitatem. Et species diuersae, ternarius, quaternarius, &c. constituantur ab unitate. Nam binario addita unitas, facit ternarium, distinctam speciem numeri, & addita unitas quaternario, facit aliam speciem. Sic intelligit S. Thom. 8. Meta. lectio ne. 3. Ex quo sequitur intelligentia illius diuisionis: alius est numerus numerans: id est anima, vel conceptus eius: alius numerus numeratus,

Corolla.

tus, qui est in rebus. Qui est duplex, formalis, & materialis. Formalis est unitates: ut considerantur abstractae ab hac, vel illa materia: & materialis est, tres lapides tres homines, &c. Unde ternarius omnes, sunt eiusdem speciei, licet materialiter differant. Et tandem si quis antiquorum dicat, quod numerus est res simplex distincta à rebus numeratis, oportet vel cogitare id dixerit in bono sensu: vel si ut iacet, non est ei credendum.

Ad. 1.

¶ Ad argumenta in contrarium respondetur, non esse frustra ponere quantitatem, rem distinctam à substantia, & qualitate: imò est necessarium ad hoc quod extendat partes substantiae, in loco: non enim per aliud corporea substantia, ab incorporea separatur: nisi quia corporea est capax quantitatis, quae extensionem partium facit: nam substantia secundum se nullam dicit quantitatem: & nullum sibi determinat locum: neque paruum, neque magnum: ob id in Sacramento altaris concedimus Christum ibi esse substantialiter, nec opus est tanta sit Hostiae quantitas, quanta ipsius Christi: quia non fit mutatio quantitatis in quantitatem, sed substantiae in substantiam: & potest Deus substantiam à quantitate separare, & eam seruare, licet non concedant aliqui, ut refert Capreolus. 2. sen. d. 17. Verum affirmat Paulus Venetus in sua Met. c. 13. Et tunc dicendum, illam talem substantiam esse omnino immobilem: quocumque genere motus: & manerent substantiae partes: sicut erant, quando erat quantitas: nam confusè de quo infra clari.

Capre.

Ad. 2.

¶ Ad secundum, conceditur in omni specie quantitatis sic esse, scilicet, distinguere adiuuicem. Et quando arguitur de puncto, si esset à linea distinctum, aliquid accidens esse indivisibile, &c. dicendum: quod punctum non habet subiectum ad aequatum, sicut ipsum est, sed in adaequatum in ipsa linea: quia non est per se primo punctum in substantia, sed ratione lineae, sicut neque superficies: nisi ratione corporis. Solum corpus est in substantia, tanquam in subiecto adaequato, & aliae species sunt, quodammodo inadaequatae, in substantia. Et quando infero, ergo potest Deus separare omnia puncta à linea, &c. negatur: quia id repugnat: nam sequeretur continuum, in omnem suam partem esse diuisum: nam si est continuum, non potest esse actu diuisum: & si actu diuisum, non est continuum: licet Gregori. Arimi. & Maior. non habeant pro inuenienti concedere, continuum posse esse actu diuisum in omnem suam partem.

In. 2. text.

Arimi. Maio.

Ad. 3.

¶ Ad tertium responsum est in secunda conclusione, ubi ostensum est, numerum non esse speciem

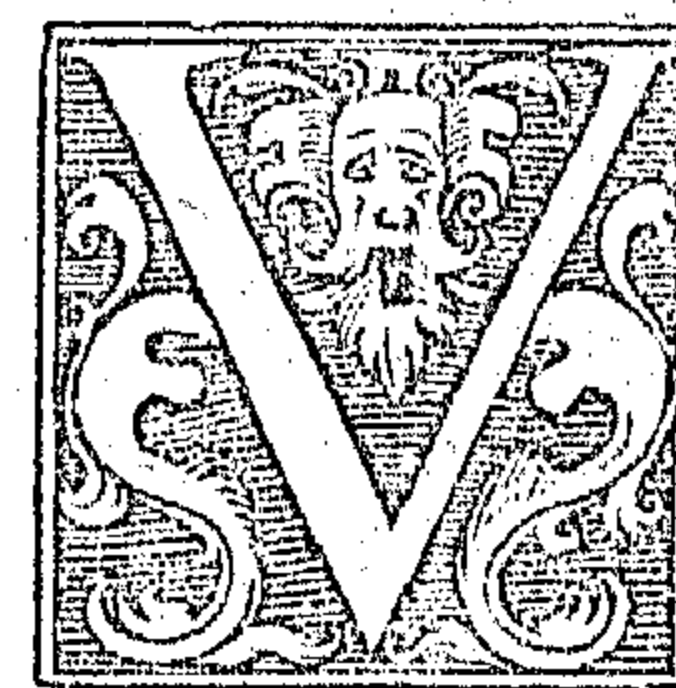
distinctam ab ipsis rebus numeratis, sed esse ipsas res numeratas. Nec est distinctio numeri ab ipsa quantitate numerata. Nec est opus ponere numerum, sicut ponit Iacobus Faber, ut sit numerus notitia mentalis, & iuxta plura quae numerantur sint plures conceptus: & illi sint species praedicamenti quantitatis: nec ut Pico Mirandulanus declarat: numerum in anima esse tanquam instrumentum, quo mensuratur res exterius ab ipsa anima: sicut vna pannum mensurat: & mensura non dicitur nisi applicetur, neque res ipsa mensurata: nisi mensura fuerit ei applicata. Sic anima applicat quando vult numerare: & alia nec res dicuntur numeratae, neque numerus ipse dicitur mensura. Et sic idem denarius, & decem hominibus, & decem equis, indifferenter potest applicari. Et dicit quod haec nomina abstracta, binarius, ternarius, ipsum animae numerum significant: sed eorum concreta, duo, tria, quatuor, &c. pro rebus numeratis accipiuntur, connotando animae numerum. Et addit Pico Mirandula, numeros ipsos virtutes quasdam naturales habere, & inseparabiles proprietates, quibus agant in res exteriores, perfectius quam qualitates actuum elementorum. Et qui tales numerorum proprietates agnoscunt, possunt applicatione illorum numerorum ad res naturales facere mirabiles effectus, quod dicunt ad Magiam naturalem pertinere. Haec ex Pico, sed ista videtur ad libitum ficta: neque est unde tales numeri sint in ipsa anima. Nec apparet unde talis virtus. Quapropter sufficit ponere numerum esse quantitatem ipsam, rerum numeratarum, ad sensum declaratum.

Pico. Mirandulan.

Mirandus.

Contra Pico.

QUESTIO III. Vtrum substantia materialis absoluta à quantitate, sit indivisibilis.

Idetur quod non: quia adhuc si materialis, diuidi potest. ¶ In contrarium tamen est: quia diuisio conuenit substantiae ratione quantitatis. ¶ Pro solutione notandum, inuisibile dici dupliciter vel quia partes non habet: ut punctus, & anima rationalis: vel inuisibile, quia non parte extra partem sicut species sensibilis. Secundo notandum iuxta Arist. sententiam in isto loco, corpus dupliciter capi: vno modo, ut est de predicamento substantiae, &

Argumentum.

In contra.

Duplex in diuisibile.

Logi. G. stantiae, &

stantia, & sic dicit compositum ex materia, & forma substantiali. Alio modo, prout est de prædicamento quãtitalis, & dicit quãdã habet trinã diuisionẽ. Ad quãstionem respondetur.

1. Cõclusio

¶ Aliquod corpus quantum, potest fieri non quantum, ipso manente corpore: & aliquod est corpus, quod nullo modo potest fieri non quantum, ipso manente corpore. Patet de corpore prædicamenti substantiã: quando quidẽ quantitas est accidens distinctum, potest à substantia separari, & manebit compositum ex materia, & forma, & corpus de prædicamento substantiã: vt posset Deus à Petro tollere omnem quãtitaẽ, & ipse maneret rationalis, & intellectiuus, & volitiuus, & risibilis: dummodõ species manerent in intellectu possibili.

Ratio. 1. pars

¶ Secũda pars patet. Nã si à corpore de prædicamento quantitalis tollatur ipsa quãtita, iã nõ maneret corpus de illo prædicamento.

Ratio. 2. pars

2. Conclu:

¶ Materia, denudata à quantitate actu esset indiuisibilis, sicut species visibilis in eodẽ medio habens omnes partes in eodem situ inuicem multiplicatas. Ratio est: quia per quantitaẽ, fit partium ordo, & distinctio, & ad inuicẽ coadunatio.

Ratio.

3. Cõclusio

¶ Materia denudata à quantitate est diuisibilis, & non actu, sed potentia: pro quanto potest adueniente quantitate habere partẽ extra partem, & posset actu diuidi: quia potest fieri actu quanta: quod tamen non potest punctum, neque anima intellectiua: cum indiuisibilia sint simpliciter: eõ quod materia nõ quanta, habet partes integrales, quarum quãlibet potest esse extra aliam per aduentum quantitalis: dato ablatã quantitate, vna non sit extra aliam.

Ratio.

Solutio.

¶ Ex istis patet solutio, quomodo materialis substantia, seclusa quantitate, & potest dici indiuisibilis actu, ad modum quo species sensibilis in medio multiplicata, quã se habet sicut accidens intentionale: quia cum non habeat partem extra partem, non potest pati talem diuisionem actu. Et potest dici diuisibilis, in potentia tamen: quia cum ipsa materialis substantia etiam seclusa quantitate per Dei potentiam habeat partes integrales, quã sunt de essentia eius, licet non sit pars extra partem, tamen adueniente quantitate, per quam pars sit extra partem, & extensio fiat partium, potest talis substantia materialis diuidi. Et etiam sine quãtitate, potest dici diuisibilis, potentia tamen, & non actu. Non tamen ex hoc sequitur quod substantia materialis, sine quantitate, sit indiuisibilis, sicut est punctum: quia si sic, sequeretur quod continuum componeretur ex indiuisibilibus: quod est contra Arist. 6. Physicorũ,

licet id concedat Grego. Arimen. & Maioris. Grego. Maio. Nam si a. materia successiuẽ deperdat quãtitaẽ, & ex prima parte proportionabili medietatem, & ex secunda medietatem medietatis, sic in infinitum ad finem horã. In prima parte horã, prima medietas, erit reducta ad punctũ, & secunda, in secunda: & sic de alijs. Cum ergo a. materia componatur substantialiter ex his quã relictantur in corruptione quantitalis, & illa sunt indiuisibilia, per dicentem oppositum: sequitur ergo ipsam substantiam ex indiuisibilibus constare, quod est falsum.

QVÆSTIO. III.

An diuisibilitas sit ratio quidditatiua quantitalis.

QVaritur quartõ circa prædicamentum quantitalis, circa verba Philo. qui ponit rationem mensurã conuenire quantitali: & alibi. 5. Metaphy. tribuit ei diuisibilitatem: quaritur in quam, an diuisibilitas sit ratio quidditatiua quantitalis, sic, vt prædicatur de ea primo modo, sicut ratio nale de homine.

Questio. 4

¶ Primõ probatur quod esse diuisibile non sit quidditas quãtitalis, imõ neque possit esse: nullus respectus potest esse ratio quidditatiua alicuius absoluti: sed esse diuisibilem respectum dicit, quia dicit aptitudinem ad diuisionem: ergo absoluti, non erit quidditas: sed quantitas absolutũ est vt constat: ergo. Maior. est Phi. 4. Metaphy. si.

Primõ.

¶ Secũdo. Potentia & actus & sunt sub eodem genere, & sunt eiusdem quidditatis & essentis, quia omne ens diuidunt: sed esse actu diuisum, nõ est quidditas quantitalis: quã sic nulla esset quãtita quã nõ esset actu diuisa: sicut nullus esset homo si actu non sit rationalis: sed non est quidditas, actu esse diuisam: ergo neque erit quidditas in potentia esse diuisibilem.

Secundõ.

¶ Tertio. Quidditas rei nõ demonstratur: cum per eam, demonstratur propria passio: vt docet Arist. primo Poste. sed esse diuisibilem demonstratur de quantitate: ergo non est eius quidditas. Patet, quia. 6. Physicorum probat Philo. de quantitate continua, in infinitum diuidi posse &c.

Tertio.

¶ In contrarium est Philoso. in. 5. Metaphy. textu. 28. ¶ Pro solutione notandum, quod quatuor per ordinem conueniunt quantitati: primum esse diuisibilem, secundũ esse finitum vel infinitum

Quatuor conueniunt ex quãtita.

tertium esse æquale vel inæquale, quartum esse mensuram. Et ista quatuor sic se habent ordinatẽ, vt quartum præsupponat tertium: nam omnem mensuram, necessarium est esse æqualem vel inæqualem: nam si æqualis nõ esset, nõ mensuraret. Et tertium, quod est esse æquale vel inæquale, supponit secundum, scilicet esse finitum vel infinitum, quia si finitum non est, non erit æquale alicui finitõ. Et secundum præsupponit primum: quia omne finitum vel infinitum quantitaliũ necessario habet partes, & sic diuisibile, & non est aliud prius signabile, per quod ratio diuisibilitatis ei conueniat.

Prim. Secun. Terti. Quart.

Secundo.

¶ Secundo notandum, quod res quẽ concipi potest, aliquando concipitur per prædicata quidditatiua: aliquando per proprias passiones quãdõ sunt notiores: aliquando per operationes, quando ipse notiores: & aliquando per respectum ad extrinsecum, sicut locus in ordine ad locatum. Nam si rationale, quod est hominis quidditas, nõ sit ita nota, & risibile notius, per propriam passionem, concipiemus hominem, & sic de alijs dicendũ: ob id de quantitate sunt plures conceptus, & plura ei tribuuntur, vt diximus.

Conclusio. Diuisibilitas est quidditas.

¶ Conclusio. Quidditas & ratio quantitalis diuisibilitas videtur esse, & non esse mensuram. &c. Probatur: quãdõ plura alicui conueniunt, & de eo prædicantur, illud videtur esse ratio & quidditas, quod ei primo conuenit, nullo alio præsupposito: sed esse diuisibilem respectu quantitalis est huiusmodi: ergo Maior est nota, & minor ex primo notabili est manifesta. Nam esse diuisibilem sic primo conuenit quantitati, vt per nullum aliud prius ei conueniat, vt constat.

¶ Secundo, quantitalis ratio & quidditas signãda est ex illis vnum, quã ei conueniunt: sed ex quatuor signatis non est mensuram esse, quia aliud est prius, scilicet, esse æquale vel inæquale. Neque potest esse ratio æquale & inæquale, quia per aliud prius ei conuenit: neque esse finitũ vel infinitum, quia per esse diuisibile. Et cũ esse diuisibile per nullum aliud prius ei conueniat, dicendũ esse quidditatem & rationẽ eius esse, & ibi stãdũ. Sicut non potest signari quidditas in homine esse risibilem, quia ei venit per aliud prius, scilicet, esse ratio cinatiuum, neque potest signari quidditas esse ratio cinatiuum, quia ei conuenit in quantum rationalis: sed quia rationalitas non per aliud, stamus ibi, & quidditatem hominis dicimus. Et sic ista est immediata, & indemonstrabilis, homo est rationalis: & pari modo hæc, quantitas, est diuisibilis in parte eiusdem rationis. Iacobus Naclãtus in Theo

rematibus Methaphysicalibus Theoremate. 8. rationem mensurã ponit, potissimũ in quantitate: & quod prius est, quã id quod ad diuisionẽ expectat, cũ se teneat illud ex parte forme, & hoc ex parte materiã: atque id ex mente Aristo. & S. Thom. contendit probare, licet fatis ingeniosẽ loquatur stãdum videtur dictis in quãstione.

Ad argu.

¶ Ad primum est argumentum Anto. Andrã. in. 5. Meta. q. 10. qui tenet nullum ex quatuor quẽ tribuuntur quantitati esse quidditatem: & quidem damus ei id in quo conuenimus, scilicet, quod neque ratio mensurã, neque equalis neque finiti, sit quidditas seu ratio: tamen negamus quod esse diuisibile non sit, nam cum omnia ista conueniant quantitati, & quartum, scilicet, esse diuisibile ei non conueniat per aliud prius, ibi videtur standum: & id pro quidditate signãdũ, & ratione quãtitalis, & ob id ad formã argumenti licet verũ sit quod nullus respectus sit realis ratio & quidditas alicuius absoluti: nõ tamen in conuenit quod intret rationem alicuius absoluti: nam sunt quãdam quẽ secundum suam absolutam rationem concipi non possunt nisi per relationem conceptum: vt est ratio homi, quã respectum dicit necessariõ ad appetitum, sicut ratio & quidditas veri ad intellectum, sic quãtita, dicat quo ad diuidi in partes, etiã si sit ipsa absoluta.

Ad secun.

¶ Ad secundam distinguẽdo illud: sub eodem genere sunt actus & potentia: nam potest esse sensus. i. quod actus & potentia sunt eiusdem generis. i. prædicamenti, & sic conceditur: nam substantia in actu, & substantia in potentia ad eundem prædicamentum pertinent: & sic diuidi in partes, vel actu diuisum, vel posse, ad prædicamentum quantitalis pertineat. Secundus sensus est: actus & potentia sunt eiusdem generis quõ ad essentiam & quidditatem, & sic negatur: nam esse in mobile, est de essentia entis naturalis, vt Ari. probat in libris Phys. tamen esse in actu, vel actu, moueri non sic de quidditate & essentia entis naturalis est: quia hoc separabile est ab ente. Sic in proposito, esse diuisum actu, separabile est à quãtitate: ob id actu diuisum, nõ ingreditur rationẽ eius: sed tamẽ esse in potentia diuisibile inseparabile est: & ratio & quidditas eius est.

Ad tertiu.

¶ Ad tertium respondetur, quod non est identã quantitatẽ esse diuisibilem, & esse diuisibilem in infinitum: nam primum est quidditas & ratio eius, vt dictum est, & primo & per se ei conuenit, ob id indemonstrabile de quãtitate est: quia nullũ aliud est prius, per quod demonstratur: sed secundũ, quod est in infinitum esse diuisi

Obiectio.

bile, id ratione continuitatis illi conuenit tanquam propria passio, & id demonstrari potest de quantitate. Hæc dicta sunt de quantitate. Et dato Aristotele in præsentia loco quantitatis rationem à mensura videatur affirmare suendam: & id interdum, S. Tho. affirmat, non obstat, dicitur: quia in dialectica, id notius videtur ratio mensuræ, quam diuisibilitatis: sed tamen ubi vera, propria, & exacta ratio quidditatis consideratur, in Metaphysica est, ubi Aristot. affirmat diuisibilitatem rationem esse: & S. Tho. ibidem idem sentit: & hac ratione distinguit Aristot. superficiem, à loco: quauis non distinguantur realiter: nam secundum aliam rationem dicitur locus, secundum quam non est superficies: quia inquantum superficies absolute dicitur quantitas: & in quantum locus, respectu addit ad locatum. &c. Ob id alio modo loquitur de quantitate in prædicamento quantitatis de quo est sermo, quam loquitur in Metaphysica, sine contrarietate & repugnantia tamē. Et quod sit alius modus considerandi in hoc loco quam in Metaphy. docet Com. 5. Metaph. com. 18.

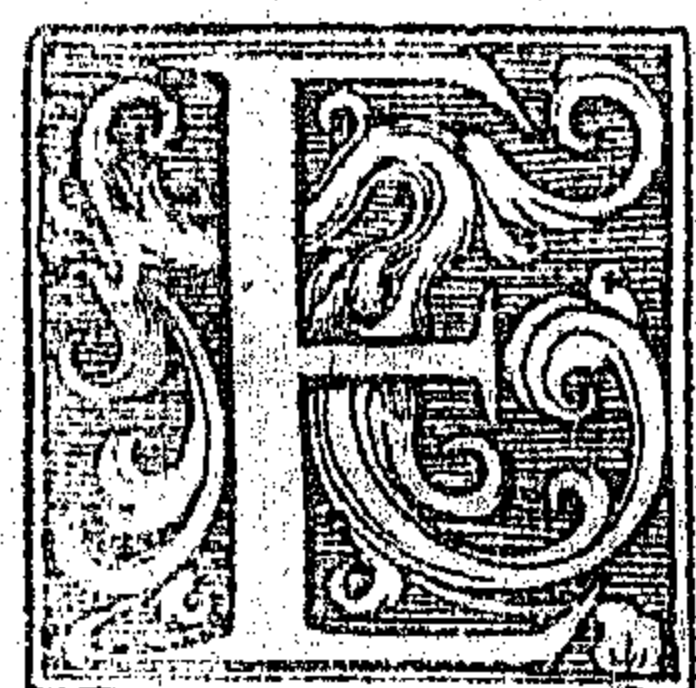
Solutio.

Distinguitur superficies.

C A P. VII.

De his quæ ad aliquid.

1. Tertus.

A verò dicuntur ad aliquid, quæ id, quæ sunt aliorum esse, aut ad aliquid alio modo dicuntur, veluti duplum, id quod est cuiuspiam dicitur, duplum enim alicuius, scilicet, & maius id, quod est, alio dicitur maius: alio modo nãq; maius dicitur: similiter & cetera, quæ istiusmodi sunt. Sicut & hæc etiã ex hisce, quæ ad aliquid sunt, vt habitus, dispositio, scientia, atque positio: omnia enim hæc id aliquid sunt aliorum esse, aut ad aliud alio modo dicuntur, & non aliud quicquam. Habitus enim cuiuspiam habitus, & scientia alicuius scientia, & positio alicuius positio dicitur esse, ceteraque simili modo. Ea igitur sunt ad aliquid, quæ id

quod sunt aliorum esse, aut ad aliqd alio modo dicuntur, ceu mons magnus ad aliud dicitur: ad aliquid enim mons magnus dicitur. Simile quoque cuiuspiam simile dicitur: & cetera etiam talia ad aliquid eodem modo dicuntur. Sunt autem & recubatio, & statio, & sessio, positiones quædam: positiones verò ad aliquid sunt. Recubare autem, aut stare, aut sedere, positiones non sunt: sed à dictis positionibus denominatiue dicuntur.

¶ Est autem & contrarietas in hisce, quæ ad aliquid sunt: virtus namque vitio contrarium est, quorum vtrunq; ad aliquid est, & ignorantia scientia. Non tamen vniuersis contrarietas inest: duplo namque & dimidio, & similibus, contrarium est nihil.

¶ Videtur etiam ea, quæ sunt ad aliquid, & gradus suscipere, vt magis, minus ve, talia sint, simile namque & magis, & minus dicitur simile, & dissimile, & equale & inæquale similiter: quorum vtraque ad aliquid sunt. Quippe cum simile cuidam simile, & dissimile cuidam dissimile, & inæquale, cuidam inæquale dicatur. Non vniuersa tamen hanc subeunt legem: duplum enim non magis minus ve dicitur duplum, neque quicquam talium vllum.

¶ At qui vniuersa, quæ sunt ad aliquid, ad ea dicuntur, quæ conuertuntur: seruus enim heri dicitur seruus: & herus serui dicitur herus: & duplum dimidij duplum, & dimidium dupli dimidium dicitur: & in ceteris simili modo: quanquam interdum dictio casu differt. Scientia enim scibilis scientia, & scibile scientia, scibile, & sensus, sensibilis sensus, & sensibile sensu sensibile dicitur.

¶ Verum

Textus. 2.

Textus. 3.

4. Textus.

¶ Verum interdum conuersio fieri non videbitur, si ad id, ad quod dicitur, non accommodatè fuerit assignatum, sed qui assignat errauerit: veluti si ala auis fuerit assignata, non conuertitur. auis alæ: non enim primò accommodatè est assignata ala auis: nã non hoc ala ipse dicitur, quo est auis, sed quo est ales, complurium enim & aliorum ala sunt, quæ aues non esse constat. Quare si accommodatè fuerit assignata fiet conuersio sanè: veluti ala alitis ala, & ales ala est ales.

¶ At qui interdum est nomen facere necesse est, si positum nomen ad quod accommodata fuerit assignatio, non sit: ceu si clauus nauigij assignabitur, non accommodata sit assignatio: non enim eò clauus ipse dicitur, quo nauigium est, sunt enim nauigia, quorum clauus non sunt. Sed forsitam accommodatior assignatio fuerit, si clauus clauati clauus, aut aliquo alio simili modo dicatur, non enim positum nomen est. Atque conuertitur: si accommodata fuerit assignatio: clauatum enim clauo est clauatum. Idem fuerit & in ceteris modis: veluti caput accommodatius fuit assignatum, si capitati caput, quã si animalis esse dixerimus: non enim eò caput habet, quo animal est: complura namque animalium capite vacat. Hoc autem pacto facillimè quippiam eorum nomina sumet, quibus nomina posita non sunt, si à propositis primis vocibus, etiam his imponat nomina, quæ cum primis conuertuntur: vt in prædictis intueri licet, ubi ala ales, & à clauo clauatum assignabatur.

¶ Vniuersa igitur ea quæ sunt ad aliquid si accommodatè quis reddat, ad ea sanè dicuntur, quæ conuertuntur.

¶ Nam si ad quoduis vnumquodque & non ad id, ad quod dicitur, assignatur, non fit sanè conuersio: neq; enim quicquam eorum, quæ sine controuersia ad ea dicuntur, quæ conuertuntur, nomenq; habent, conuertitur: si non ad id quod dicitur, sed ad accidentium aliquid assignetur. Veluti si seruus non heri, sed hominis, aut bipedis, aut cuiuspiam similitum fuerit assignatus, non fuerit sanè conuersio, non enim accommodata est assignatio.

¶ Preterea. Si accommodatè ad id quod dicitur, fuerit assignatum, sublatis quidem ceteris omnibus, quæ sunt accidentia, relicto autem eo solo, ad quod est assignatum accommodatè, ad illud sanè dicitur: ceu si seruus ad herum dicatur, sublatis quidem ceteris vniuersis, quæ accidunt hero, bipede inquit, scientie susceptiuo, a homine: relicto autem tantummodo hero, seruus ad ipsum semper dicitur: seruus enim heri dicitur seruus. Quod si non accommodatè ad id, ad quod tandem dicitur, fuerit assignatum, ceteris quidem sublatis, eo verò solo relicto, ad quod est assignatum, non ad ipsum sanè dicitur. Assignatus enim sit seruus hominis, aliaque auis: atque ab homine herus auferatur, non ad hominè sanè seruus dicitur. Nam cum herus non sit, neq; seruus est sanè. Similiter & ab aui ales auferatur, non ulterius ala profecto ad aliquid erit: si enim ales non sit, neque erit ala cuiusquam. Quare quodq; assignetur ad id, ad quod tandem dicitur accommodatè, oportet. Atq; si sit quidem positum nomen, facilis assignatio fit: sin verò non sit: nomina fortasse ponantur necesse est. Quod si hoc assignetur modo, ea quæ ad aliquid sunt vniuersa ad ea sanè dicuntur quæ conuertuntur.

Logi. G 3 tur

tur: v. patet.

Textus. 5.

Ad verò ea quæ sunt ad aliquid simul natura esse videntur, atque in plurimis quidem vera est hæc sententia, in quibusdam autem vera non est. Simul enim duplum est, & dimidium: & si est dimidium, duplum est, & contra: & si seruius est, herus est etiam, similiter & in cæteris. Quin & mutuo hæc interinuunt se se. Nam si duplum nõ est, dimidium nõ erit: & si dimidium nõ est, duplum non erit. Idem est & in cæteris modis, quæ rationis sunt similis.

Non tamen in vniuersis quæ sunt ad aliquid, verò hoc esse videtur simul inquam natura vt sint: scibile nanque scientia prius esse videbitur. Plerumq; enim rerum, quæ antea sunt scientias nos accipimus: in paucis enim, aut nulla in re prorsus, scientiam fieri quispiam cum scibili simul videbit. Præterea. Si scibile tollatur, tollitur & scientia: scientia verò si tollatur, non tollitur scibile. Nam si scibile non sit, scientia non est: nullius enim prorsus scientia erit. Scientia verò etiã si non sit, scibile, esse nil prohibet, quadratio nis enim circuli & si scibilis est, scientia quidem nondum esse videtur: est autem scibilis ipsa. Præterea. Animalis sublato, scientia quidẽ animalis non erit, cum complura interim quæ scibilia sunt animalium, existant.

Sic & in sensu res se se habere videtur: scibile enim antecedere sensum videtur: si scibile namque tollitur, tollitur & sensus, & ipsum si sensus auferatur, non tollitur. Sensus enim circa corpus & in corpore sunt, itaque scibili sublato, corpus medio tollitur, est enim & ipsum corpus scibile: si corpus verò nõ sit, etiam sensus auferatur. Quare fit, vt secum scibile sensum auferat.

At sensus secum scibile nõ tollit: nam si animal tollatur, tollitur quidem sensus, scibile verò non tollitur. Est enim scibile corpus: vt calidum, frigidũ, dulce, amarũ, & cætera omnia, quæ sunt similis generis. Præterea. Sensus quidẽ cum sensitivo simul emergit: nõ vnã cū animalis, & ipse sensus efficitur. Scibile autẽ est & antea quàm sensus sit ortus: est enim ignis, & aqua, cætera quæ talia, è quibus animal constat, & antea quàm sit omnino animal, aut sensus: quare scibile prius ipso sensu videbitur esse.

Existit autem hoc loco dubitatio quædam: vtrum nulla substantia dicatur ad aliquid, quemadmodũ & videtur: an hoc in aliquibus substantijs secundis contingat, in primis nanque substantijs verum est. Nam neque tota neq; partes ad aliquid sanè dicuntur: quidam enim homo non dicitur cuiusdam quidam homo, neq; quidam equus, cuiusdã quidam equus. Et itidem in partibus, quædam enim manus, non cuiusdam quædam manus, sed cuiusdã dicitur manus: & quoddam caput, non cuiusdam quoddam caput, sed cuiusdam dicitur caput. Eadem & in pluribus secundis substantijs dici possunt: homo nanque non cuiusdã dicitur homo: nec equus alicuius dicitur equus, nec lignum alicuius dicitur lignum, sed alicuius possessio dicitur. Talia igitur patet non ad aliquid esse. In quibusdam autem secundarum substantiarum est dubitatio: caput enim alicuius dicitur caput, et manus alicuius dicitur manus: & vnumquodq; tale eodem modo dicitur: quare hæc videbuntur ad aliquid esse.

Si igitur eorum quæ sunt ad aliquid, definitio est assignata, aut omnino est difficile, aut

Textus. 6.

Textus. 7.

aut impossibile, nullam substantiam ad aliquid esse ostendere: sed verò non sufficienter est assignata, sed ea sunt ad aliquid, quorum esse idem est ei quod est ad aliquid aliquo modo se se habere, fortasse ad hæc aliquid dici potest.

Textus. 8.

Prior autem definitio sequitur quidẽ ea, quæ sunt ad aliquid, omnia: non tamen idẽ est, propterea quòd ipsorum ad aliquid esse, est id quod sunt aliorum esse dici. Ex his igitur patet, si quispiam aliquid eorum quæ sunt ad aliquid, definitè scit, simul id quod ad illud dicitur definitè sciet. Hoc autẽ patet quidem ex his ipsis. Nam si scit quispiã hoc aliquid esse, est autem eorum quæ sunt ad aliquid esse, idem ei quod est ad aliquid aliquo modo se se habere, & illud profecto sciet, ad quod hoc aliquo modo se habet. Si enim nescit omnino id, ad quod hoc aliquo modo se habet, neq; fit ad aliquid, hoc modo se habet sciet. Patet autem ex singulis: nam si quispiam hoc scit definitè duplum esse, & id cuius duplũ est, continuo definitè sciet. Nam si nullus definitè duplũ scit illud esse, neque si est duplum omnino scit: similiter & hoc si scit præstabilius esse: & quo præstabilius est definitè, ob hæc eadem ipsum scire necesse est. Nec indefinitè sciet, hoc præstabilius esse deteriore: hæc enim opinatio est, non scientia. Non enim exactè iam deteriore præstabilius esse sciet: nam si forte sic accidat, nihil est deterius ipso. Quare patet necessariũ esse, vt quicquid eorum quæ sunt ad aliquid quispiam definitè sciat, & id identidem ad quod illud dicitur vt sciat.

9. Textus.

Fit autem vt caput & manus, & quæcũq; taliũ, quæ substantiæ sunt id quod est ipsum definitè sciatur: at nõ fit necessariò, vt id

ad quod definitè sciatur. Cuius enim hoc caput, aut cuius est manus, nõ fit vt definitè sciatur. Quare hæc non ad aliquid erunt. Quod si hæc non sunt ad aliquid, verè dicere licet, nullam substantiam ad aliquid esse. Difficile autem est fortasse, de talibus vehementer asserere eum, qui nõ persæpe cogitationem in his posuerit: circa tamen vnumquodque ipsorum non est inutile dubitasse.

HOC prædicamentum relationis nõ censetur distinctum apud Zenonem, & alios Philosophos, vt refert Albertus ex Alexandro. Putabant illi esse commune quid omnibus prædicamentis ad aliud dici: verũ Plato docuit speciale ens esse, ad aliud dici, à quo & Aristot. eius discipulus, & alij: & meritò post quãtitatẽ orsi sunt: nam ante considerationẽ quãtitatẽ in substantia, post ipsam quãtitatẽ consequitur mensura eius: & quod sit dupla ad suam medietatẽ, & tripla ad tertiam, &c.

In quinto textu quando dicit. Quadratio circuli est scibile, & non est scientia. etc. est sensus, quod licet sit verũ, q potest esse scientia, sicut possit, dato circulo, dari quadratum, quod habeat æqualem arcam. Nã dato circulo, potest minus quadratum intra circulum dari, & potest dari minus: ergo & poterit esse æquale: ergo licet hoc sit scibile, quadrare circulum, nondum scientia talis scibilis est reperta.

Circũ illam proprietatem, seu communitatem potius: vt relatiua suscipiant magis vel minus, quia aliqua duo dicuntur magis similia vel minus, aduertẽ: quod hoc euenit ratione fundamenti: nam si fundamenta non recipiunt magis neque minus, neque relationes. Vnde quia qualitates fundantes similitudines, vel dissimilitudines, recipiunt magis, vel minus, relatiua dicitur suscipere, quod si obijcias: quod Arist. dicit quod in æquale, sicut dissimile, suscipiat magis & minus: & in æquale, sit in quãtitate quæ nõ recipit magis vel minus: solutio: primo quod licet quãtitas, quãdo à numero denominatur, non recipiat magis vel minus tamen quãtitati non denominatę potest conuenire: sicut in quarto Physicorum probatur: secundo potest dici: quod quãtitas, suscipit magis vel minus, extensiuẽ: sicut qualitas intensiuẽ.

Logi. G 4 Q V E S-

Aristot. 1. Phy. te. 11

Obiectio.

Solutio.

Differt autem habitus à dispositione: nã magis permanet, atq; diuturnior est. Tales sunt ipse scientiæ, & virtutes. Scientia nãque ex eorum numero videtur esse, quæ permanent, & cum difficultate dimouentur, etiam si quispiam mediocriter scientiam acquirat, nisi magna mutatio, vel à morbo, vel à re quapiam alia simili fiat: similiter & virtus, vt iustitia, temperantia, & quæcunque tales, haud facile dimoueri, mutari ve videntur. Dispositiones autẽ eæ sunt, quæ faciliter dimoueri, mutariq; possunt: vt caliditas, frigiditas, morbus, & quæ sunt hisce similia. Nam his ipsis homo aliquo modo disponitur, & facile quoq; mutatur, ex calido frigidũ subiens, & ex valetudine morbum: & in cæteris etiam simili modo. Nisi et harum ipsarum aliqua ob diuturnitatem, versa iam in naturam sit, dimoueri quæ nequeat, aut summa cum difficultate mutari possit, quam quidem hac ratione quispiam habitum iam nuncupauerit.

Patet autẽ, ea homines habitus dicere vel te, quæ sunt diuturniora, neq; dimoueri facile possunt: eos enim qui scientias non admodum tenent, sed eas amittere facile possunt, habitum habere non dicunt: ea licet scientia aliquo modo deterius, meliusve dispositos videant. Itaque sic à dispositione habitus differt, vt illa facile dimoueri possit: habitus autem diuturnior sit, & cū difficultate moueatur.

Sunt autem habitus quidem, & dispositiones: dispositiones verò haud necessariò habitus sunt. Qui namque habet habitus, ij aliquo modo etiã disponuntur: atqui disponuntur, ij non omnino & habitus habent.

Textus. 2. Aliud autẽ qualitatis genus est: quo ad lu

Etiam aliquos, aut ad cursum, aut ad sanitatem, aut ad morbum aptos esse dicimus: & simpliciter ea, quæ per potentiam naturalem, impotentiam ve dicuntur. Non enim quicquã horum ex eo dicitur tale, quia aliquo disponitur modo: sed quia naturalem potentiam habet, vt facile quippiam aut faciat, aut nõ patiatur. Ut ad pugillatum, cursum ve apti dicuntur, ideo nõ quasi rerum corũ facultatem iam aliquam teneant, seu tantũ quia naturalem, aut vim, aut imbecillitatẽ facile aliquid faciendi habent: sic apti sanitati, quia vim naturalem haud facile obnoxiam: morbidi contra, quia obnoxiam facile, seu quia vi non facile obnoxia careat, dicuntur. Eiusdem generis est & durum, ac molle. Durum enim ex eo dicitur, quia potentiam habet, vt non facile diuidatur: molle autem ex eo, quia eiusdem habet impotentiam.

Textus. 3. Tertium qualitatis est genus, qualitates passiuæ, ac passiones, quæ quidẽ talia sunt: vt dulcedo, amaritudo, & ea quæ sunt generis similis: caliditas præterea, frigiditas quæ, & albedo, atque nigredo.

Has igitur qualitates quidem esse perspicuũ esse videtur. Ea namque quæ hæc susceperunt, qualia sanè dicuntur: vt mel ex eo dicitur dulce, quia dulcedinẽ suscepit: et corpus etiam albũ, quia suscepit albedinem: similiter & in cæteris res se habere videtur.

Qualitates autem passiuæ dicuntur, non ideo quòd ea quæ susceperunt, passa aliquid sunt: neque enim mel ex eo quia passum aliquid est, dulce dicitur, neq; cæterorũ talium quicquam: similiter & caliditas, & frigiditas: nõ ex eo passiuæ qualitates dicuntur, quia ea quæ susceperunt aliquid passa sunt: sed

sed quia quæque qualitas dicta, passionis insensibus est efficax. Dulcedo namque passionẽ quandam in gustu facit: & caliditas in tactu: cæteræq; simili modo. Albedo autẽ, & nigredo, cæteri que colores, non eodẽ modo qualitates passiuæ dicuntur, sed quia à passione sunt factæ.

Nam quòd per passionem mutationes complures colorum fiant, certũ est. Pudit enim quempiam, atq; erubuit: & timuit quispiã, atq; palluit. Quare si quispiã etiã naturalium passionum, incursum ve aliquid subiit, simile colorem verisimile est illum habere. Quæ namque nunc dumpudet, dispositio circa corpus emerit, eadem, & in naturali constitutione dispositio fieri potest, vt & color natura similis fiat.

Quæcunque igitur affectionũ talium initiũ ab aliquibus sumserunt passionibus quæ permanent, cum difficultate quæ dimouetur, passiuæ qualitates dicuntur. Siue enim in naturali constitutione pallor, aut nigredo sit orta, qualitas dicitur: nã circa eadẽ quoque dicimur quales: siue ob diuturnum morbum, aut colorem hæc eadẽ acciderint, modò non facile dissoluatur, aut per vitã permaneãt, qualitates sanè passiuæ & ipse dicuntur, cū hisce similiter quales dicamur. Quæ verò ab hisce sunt quæ facile dissoluuntur, passionibus dicuntur, non qualitates, nõ enim per hæc quales dicuntur: neque enim erubescens, ob verecundiam rubens: neque pallens, ob timorem pallidus appellatur: sed aliquid passus potius dicitur esse: quare passionibus hæc res, & non qualitates dicuntur.

Similiter & in anima qualitates passiuæ, passionibus dicuntur. Quæ enim in generatione continuo à passionibus quibusdam, ip-

sa quæ sine difficultate dimoueri nõ possunt, sunt orta, qualitates dicuntur: vt insania, iracundia, & quæ sunt similis generis: quales enim ob hæc ipsa dicuntur: vt iracundi, atque insani. Similiter & quæcunque mentis egressiones non naturales, sed à quibusdã alijs casibus factæ sunt, quæ aut sine difficultate dimoueri non possunt, aut omnino immobiles sunt, qualitates itidem & hæc dicuntur, quippe cum hisce quales dicantur. Quæ verò ab hisce sunt quæ facile dissoluuntur, atq; expirãt, passionibus dicuntur: veluti si turbatus quispiam, iracundior fuerit: non enim iracundus dicitur, qui tali in perturbatione iracundior est, sed potius aliquid passus dicitur esse, quare passionibus talia nõ qualitates dicuntur.

Textus. 4. Quartum qualitatis genus est figura, & ea quæ circa vnumquodque est forma: & in super retiludo, & curuitas, & quicquid est hisce simile: horum enim vnoquoque quale quippiam dicitur. Ex eo namq; quia triangulus, aut quadratum quippiam est: quale quod dicitur: & quia retilum identidem est, aut curuũ, forma etiã quodq; dicitur quale. Rarũ autẽ, & densum, & asperum, atque lenẽ, quale quidem significare quid videbuntur: à qualitatis tamẽ diuisione remota esse videtur: partium enim potius positionem videntur quãdã significare. Etenim densum quidẽ ex eo quippiam est, quia partes ipsius sibi ipsis propinqua sunt: rarum autem ex eo, quia à se se distant: lenẽ etiam ex eo, quia retilẽ partes sunt sita: asperum verò ex eo, quia quadam partium eminentes, quadam humiles sunt. Atque forsitan quidem, & alius quispiam qualitatis modus videbitur esse: qui tamen maxime dici solent, tot fere sunt.

Logi. H. Ea igitur

liente seu habente vestitam: & in hoc. 5. sensu ponitur predicamentum distinctum ab alijs: & sicut quando, non est tempus, mensurans neque res temporalis mensurata, sed est respectus confurgens ex adiacentia, & applicatione temporis ad rem temporalem: sic habitus non est vestis, neque homo vestitus: sed est respectus confurgens, & medians inter vestem & hominem: & ex eo quod vestis adiacet, & applicatur corpori. Et id quod dicitur tanquam propriū habitus: quod semper est in pluribus existens, est falsum: si habitus ponatur esse vnum accidens numero: & quod subiectiue sit in pluribus: nam idem accidens numero, non potest esse in multis subiectis. Sed tamē est verum in isto sensu: vt in vno sit. vt in subiecto: puta in habente: & in alio vt in termino, puta in re habita vel e contra sicut de actione &c.

Q V Æ S T I O.
Circā sex vltima predicamenta.

Quaritur pro pleniori intelligentia istorum sex predicamentorum, an dicat quid absolutum, vel respectū. **Primum.** Et quod dicant respectum, patet autoritate Gilberti autoris sex principiorū, qui ait, quando, inquit, est, quod ex adiacentia temporis relinquitur: vbi autem, est circumscripcio corporis: ex loci circumscriptione procedens; &c. ex quo patet quod respectū dicant. **Secundum.** Et secundo vel dicant absolutum, vel respectū, vel quid ex vtroque compositum: non absolutum: quia sic vel in predicamento substantiæ, si substantia est: vt habitus: vel in predicamento quantitatis: si quantum est: vt vbi, & situs: si qualitas, in predicamento qualitatis: quod si respectus in ad aliquid: Quod si vtrunque iam esset vnum per accidens: & sic nō poneretur in predicamento: vt supra dictum est.

Nota. Huius questionis difficultas in resoluendo, pendet de duobus potissimē: primo, quia Arist. parum loquutus est de istis sex predicamentis. Nam suam considerationem terminauit in quatuor supra citatis, & expositis: quæ inter decem generalissima sunt, potissima. Et in Metaph. vbi exacta consideratio: quando diuidit ens in decem predicamenta: exemplum ponit in quatuor supra citatis: & si vltra progreditur, vt in 5. capitulo de ente nunquam vique ad decem peruenit. Et licet exemplū daret de omnibus, tamen solum de quatuor primis fecit tractatum. Et pro studiosis. S. Doctoris etiam est difficultas.

cultas: quia ipse idem doctor cum alijs tam ex Theologo actus sit Philosophus: sicut & Theologorū cōrū princeps summatissimus, & facile princeps: est varius ps. vt apparet, & quia in. 3. Physicorum text. 2. 2. S. Thom. & lib. 10. Meta. videtur sentire, quod sex predicamenta posteriora absolutum dicat: vt tamen denominant aliud, extrinseca denominatione, vt à primis alijs distinguat: & in. 5. Meta. in. c. de habere, expressē dicit quod importēt absolutū & respectum.

¶ Sed idem doctor. S. in eodem lib. cap. ad aliquid, videtur sentire: quod solum dicat respectum: & non rem absolutā. De hoc varias opiniones recitat Socinas. 5. Metaph. resolutio tamen videtur in sequentibus conclusionibus.

¶ Prima conclusio sex vltima predicamenta neque dicunt absolutum simpliciter, neque purū respectū. Prima pars probatur. Quia si dicerent absolutum simpliciter: vel esset substantia, vel quantitas, vel qualitas: & sic nulla esset distinctio istorum sex predicamentorum ab illis tribus absolutis. Quia si aliquid istorū sex esset substantia, in primo collocaretur, & si quantitas, vel qualitas, in secundo vel in tertio: sed posita sunt distincta predicamenta: ergo non important absolutum. Secunda pars probatur. Quia cum motus localis sit in predicamento vbi, si vbi, vt est vnum de sex posterioribus predicamentis, purum dicit respectū: ad relationem esset primo & per se motus: quod est cōtra Philo. 5. Physic. text. 10. nam solum de per accidens, concessit motū in ad aliquid: vt quando aliquis per se dealbatur, per accidens sit similibus alteri. Itē quia si illa sex posteriora dicerent purum respectum, nō distingueretur ab vno illo ex primis quatuor: sed ponuntur distincta: ergo non dicunt purum respectum.

¶ Secunda conclusio, sex posteriora predicamenta nō dicunt absolutum cum respectu: Patet: quia cū omne ens sit substantia, vel quantitas, vel qualitas, & respectus realis omnis, sit in predicamento ad aliquid: si dicerent sex ista absolutū cum respectu, nil aliud dicerent, nisi aggregatum ex duobus predicamentis: hoc autem, vt sepe dictum est, repugnat seriē predicamentali. Et etiam sequeretur aliud inconueniens, quod dicerent vnum per accidens, & nullum tale est predicamentum, neque reponitur in predicamento.

¶ Tertia conclusio. Sex posteriora predicamenta absolutū dicunt, cum denominatione extrinseca. Pro cuius intelligentia notanda, vt notat Herueus in quol. 1. q. 9. q. denominatio potest tribus modis fieri. Primo: ab aliquo absoluto intrinseco ipsi denominato: vel per identitatem,

Varietas in S. Th. quo modo intel ligenda. Socinas. 1. Conclu.

2. Conclu.

3. Conclu. Herueus. Denominatio tribus modis.

vt Sortes est substantia. Sortes est rationalis, vel per inhaerentiā, vt Sortes est quantus. Sortes est qualis. Secundo modo sit denominatio ab aliquo intrinseco ipsi denominato, importante tamē aliquod extrinsecū, vt terminū ad quod denominatum, relatiue se habet: vt Sortes est pater. Vbi etiam extrinsecū interuenit, scilicet, filius. Tertio modo ab aliquo extrinseco, quod nō est idem cū denominato: neque est subiectiue in eo: vt Sortes est locatus: quia locus nō est subiectiue in locato, sed in locante. Prima denominatio: sit ex istis tribus in predicamento substantiæ, & quantitatis, & qualitatis: secunda contingit in predicamento ad aliquid: tertia sit per vltima predicamenta: penes hoc quod ad aliquod extrinsecū est respectus & ab eo denominatio. Probatur conclusio ex istis presuppositis. Nam oportet distinctionem ponere inter quatuor prima predicamenta: & alia sex sequentia: & non est per absolutū, quod absoluta importet: neque est per relatiuū, erit ergo per aliquid aliud: & nō videtur nisi per denominationē extrinsecā declaratā: ergo per eam distinctio in predicamentis postremis sit: & hæc est doctrina S. Th. 3. Physic. text. 2. vbi ait. Tertius modus predicandi est, quando aliquod extrinsecū de aliquo predicatur per modum aliquius denominationis, exemplū ponit de aere, & patet de quando, & vbi, situ, & habitu.

¶ Ex quibus sequitur, quod licet sex predicamenta vltima non differat à tribus prioribus absolutis quantum ad rem denominationem: quia vel substantia, vel quantitas, vel qualitas &c. differunt tamen quantum ad modū denominandi, & predicandi: quoniam in tribus primis, predicatio, & denominatio ab absoluto intrinseco: & in istis ab extrinseco absoluto. Et ista diuersitas sufficit ad distinctionem predicamentalem: non enim necessario est omnia predicamenta realiter distingui, quia sic actio, & passio, nō essent duo distincta predicamenta.

¶ Quarta conclusio. Et si vltima predicamenta absolutū, cū denominatione importēt extrinseca: ad eā tamē denominationē consequitur quidā respectus inter denominans & denominatū: vt vestē, & vestitū. &c. quos tamē respectus hæc vltima predicamēta nō significant. Quod consequatur tales, patet: quia nō dicitur denominans, nisi quia aliud est denominatū: neque denominatū, nisi quia ab alio denominatur. Quod tamen talem respectum nō significant, patet ex supradictis in secunda conclusio. quia dicunt absolutū & non absolutū cum respectu: quia sic aliquid per accidens dicerent.

¶ Ad primū, quod ex autoritate Gilberti

Secundū.

Tertiū.

S. Thom.

4. Conclu.

Ad primū.

adducitur, non est necesse dicere eius sustinere: quia sequitur contra Philo. quod ad relationē esset primo per se motus, vt probatum est. **¶** Ad secundum ex dictis patet solutio.

C A P. X.

De oppositis.

De oppositis habent quos Textus. 1. modis opponi soleant, deinceps dicendum esse videtur. Opposita namque modis quatuor opponi dicuntur: aut vt ea que sunt ad aliquid: aut vt contraria: aut vt habitus, & priuatio: aut vt affirmatio, atque negatio. Atque vt in summa dicam, duplum, & dimidium, vt ea que sunt ad aliquid: bonum, & malum, vt contraria, cæcitas, atque visus, vt habitus, & priuatio: sedere, & non sedere, vt affirmatio, atque negatio, opponuntur.

Quæ igitur vt ea que sunt ad aliquid opponuntur, ea id quod sunt oppositorū esse: aut aliquo alio modo ad illa dicuntur. vt duplū dimidiū: id quod est, alicuius dicitur duplū: & scientia scibili eodem opponitur modo: atque ipsa id quod est scibile dicitur esse. & scibile etiā id quod est ad oppositū ipsam, inquit scientiā, dicitur: scibile namque aliquo id scientia dicitur scibile. Quæ igitur vt ea que sunt ad aliquid opponuntur: ipsa id quod sunt aliorū esse: aut aliquo alio modo vicissim dicitur. Ex vero que vt contraria opponuntur: nullo pacto legem hanc subeunt: neque enim bonum mali dicitur bonum, sed contrarium: neque album nigri dicitur album, sed contrarium: quare oppositiones hæc differunt.

Atque contraria quidem, que talia sunt, vt ipsorum alterū necessarid rebns ijs in se in qui-

¶ Textus. 3.

in qui-

in quibus aptum est fieri, aut de quibus prædicatur, ea nullum prorsus medium habet: quorum autem alterum inesse non necesse est: inter hæc aliquid omnino medium cadit: veluti sanitas, ac morbus in animalis corpore fieri apta sunt, atque alterum insit animalis in corpore, sanitas, inquam, aut morbus, necesse est, et de numero par, atque impar prædicatur, & alterum par, aut impar insit numero necesse est, atque nullum inter hæc, aut inter par, & impar, aut inter sanitatem, ac morbum, medium cadit. At quorum alterutrum inesse necesse non est, horum medium est aliquid: ut album, & nigrum in corpore aptum est fieri: & non necesse est in corpore alterum horum inesse: non enim omne corpus aut album, aut nigrum est. Vitiosum quoque, & studiosumque, de homine quidem, cæterisque compluribus prædicatur: at non necesse est alterum illis inesse, de quibus hæc prædicari possunt: non enim omnia aut vitiosa sunt, aut studiosa, atque est inter hoc medium sanæ: fuscum quidem, & flavum, cæteri que tales colores, inter album, & nigrum: id autem quod neque vitiosum est, neque studiosum, inter vitiosum, ac studiosum. In quibusdam igitur media nomen habent: ut fuscum, pallidum, rubrum, cæteri que tales colores, qui medijs sunt inter album, & nigrum: in quibusdam verò nomine quidem non est facile medium assignare, utriusque tamè extremorum negatione ipsum medium definitur: ut id quod neque bonum est, neque malum neque iustum, neque iniustum.

Textus. 4. ¶ Priuatio autem, atque habitus dicitur quidem circa quippiam idem, ut visus, & cæcitas, circa oculum: ut simpliciter autem dicatur, in quo solet habitus fieri, circa id utrumque: ip-

forum dicitur. Atque priuatum esse dicimus unumquodque eorum, quæ susceptiva sunt habitus, cum est habitus, non quouis modo, sed in eo, vel in quo consuevit esse, vel quando illud consuevit ipsum habere. Edentulum enim non ex eo dicimus, quia dentes non habet: & cæcum itidem non ex eo, quia visum non habet, sed quia non habet, cum est aptus habere: sunt enim quæ orta non continuo visum, dentesque habent: at non edentula, aut caeca dicuntur. Priuatum autem esse, habitumque habere, non est priuatio, atque habitus: nam visus quidem est habitus, cæcitas vero priuatio. At habere visum, non est visus, neque cæcum esse, cæcitas est: etenim cæcitas est priuatio quædam, cæcum autem esse, est priuatum esse, & non priuatio. Præterea. Si cæcitas idem esset, ac cæcum esse, utraque profectò de eodem prædicarentur, at homo dicitur quidem cæcus, cæcitas autem nullo dicitur pacto. Et ipsa tamen priuatum, inquam esse, habitumque habere, perinde ut priuatio, atque habitus opponi videntur, modus enim oppositionis idem est. Nam ut cæcitas, & visus, sic & cæcum esse, ac habere habitum opponuntur.

Textus. 5. ¶ At enim neque etiam id quod sub affirmatione, negationeque est, affirmatio est, atque negatio. Affirmationem nanque, negationemque orationem esse constat, alteram affirmatiuam, alteram negatiuam ad nihil eorum, quæ sub affirmatione, negatione videntur cadunt, oratio est, ut patet. Dicuntur tamè hæc ipsa perinde opponi atque affirmatio, negatioque opponuntur, & in his enim idem oppositionis est modus. Nam ut affirmatio, veluti sedet, negationi, ceu non sedet, opponitur, sic & res, quæ sub utrumque cadunt, se-

dere

dire inquam, & non sedere, sibi mutuo aduersantur.

Textus. 6. ¶ At verò priuationem, ac habitum non esse opposita sic, ut ea quæ sunt ad aliquid, patet: non enim ipsum id quod est: oppositi dicitur esse, visus enim non est cæcitas visus, neque villo alio ad illam dicitur modo: similiter neque cæcitas visus cæcitas dicitur: sed cæcitas ipsa, priuatio quidem dicitur visus: cæcitas autem visus non dicitur neque visus dicitur cæcitas. Præterea. Uniuersa quæ sunt ad aliquid, ad ea sanè dicuntur, quæ conuertuntur: quare si cæcitas existeret, quæ sunt ad aliquid, & illud, ad quod ipsa dicitur, profectò conuerteretur: at non conuertitur: non enim visus cæcitas dicitur visus.

Textus. 7. ¶ Atqui neque perinde atque contraria priuationem, ac habitum oppositionem subire, ex eo perspicuum fore videtur: quod contrariorum, quæ medio vacant, alterum in his, quibus apta sunt esse aut de quibus prædicantur, inesse semper necesse est: inter enim ea medium nullum cadere diximus, quorum alterum inesse susceptiuo necesse est: ut in sanitate, ac morbo: in pari, ac impari, intueri licet. Quorum autem est ad aliquid medium, nunquam horum alterum omnino inesse necessarium. Neque enim album aut nigrum, neque calidum, aut frigidum esse, omnino quod horum susceptiuum sit, necesse est: nam ut inter hæc medium aliquod cadat, nihil sanè prohibere videtur. Et in super ea diximus medio vacare, quorum alterum non necesse est esse in susceptiuo, nisi in hisce, in quibus unum inesse natura: ut igni caliditas inesse, & niui albedo. In his enim alterum definitum: non utrumuis susceptiuo inesse necesse

est. Non enim aut ignem frigidum: aut niuem esse nigram contingit: itaque non omnino susceptiuo inesse alterum contingit, sed illis tantum, quibus unum natura in esse, atque unum definitum, non utrumvis: In priuatione autem, atque habitu, neutrum istorum est verum: neque enim alterum ipsorum semper inesse necesse est: quod enim non dum aptum est visum habere, id neque cæcum dicitur, neque visum habere: quare non existunt contrarijs, quæ medijs vacant: sed nec ex ijs, quæ medium habent, quoniam omnino susceptiuo ipsorum alterum inesse necesse est: cum enim est aptum visum habere, tunc aut cæcum, aut visum habere dicitur: atque horum alterum non diffinitum sanè, sed utriusvis sine discrimine villo dicitur: at in hisce contrarijs, quæ medio non vacant, nunquam fit, ut alterum insit omnino, sed quibusdam: atque hisce alterum diffinitum, & non utrumuis. Quare patet, neutro modo priuationem, & habitum, perinde atque contraria oppositionem subire. Præterea. Inter contraria quidem, sit modò quod ipsa recipere possit fieri commutatio potest, nisi unum ipsorum natura cupiam, ut igni caliditas insit. Potest enim sanum ægritationem subire, & frigidum calidum, & album effici nigrum, ex studioso quoque vitiosus, & de vitioso studiosus euadere potest: vitiosus enim si moribus præstabilioribus, præceptisque instituitur, aliquid saltem in probitate incrementi suscipiet. Quod si parum licet incrementi ferre susceperit, patet, aut penitus illum mutari, aut ingentia incrementa suscipere posse. Semper enim habilis magis ad consequendam ipsam virtutem sumpto paruo etià incrementum osit: quare verisimile est maiora quoque illud in incrementa suscipere: quod quidem

semper ita fiat, in contrariū penitus habitū deducetur: nisi tēpore fortasse excludatur. In habitu verò, priuatione ve fieri nō potest, vt cōmutatio vnquā efficiatur: ex habitu nā q; quanquam ad priuationē mutatio fit, ad habitū certē ex priuatione fieri nequit: non enim quisquam cæcus factus, visum vnquam recuperauit, neq; caluus factus comam, neque edentulus vllius dentes emisit.

Textus. 8.

¶ At qui patet, & ea que vt affirmatio, negatioque opponitur, nullo dīctorum modo oppositionē subire. In his enim solis alterum verum, alterum falsum esse necesse est: quod neque in cōtrarijs, neque in relatiuis, neque in habitu, priuatione ve necesse est, semper alterum verum, alterum falsum vt sit. Sanitas enim, ac morbus cōtraria sunt, & neutrum ipsorum verū est, aut falsum: simpliciter & duplum, & dimidiū relatiuē quidē opponuntur, neutrum tamen verum est, aut falsum: cæcitas etiā, atq; visus, habitus quidē, & priuatio sunt, vt patet: at neutrum verū est, aut falsum. Omnino autē nihil eorum, quæ nulla cū complexione dicuntur, verum est, aut falsum. At vniuersa quæ dicta sunt, sine cōplexione dicuntur. Equidem id ipsum in hisce contrarijs maxime accidere videbitur, quæ cum complexione dicuntur: valere enim Socratem, & agrotare Socratem, contraria sunt. At neque in hisce necessarium est, alterum verum, falsum alterum esse. Nam si existat quidem Socrates, alterum verum, alterum falsum erit: si verò non existat, ambo falsa erunt, vt patet. Si enim Socrates omnino non sit, neutrum erit verum, neque, agrotare ipsum, neque valere. In priuatione quoq; ac habitu si Socrates omnino non sit, neutrum verū erit. si sit, non

semper alterum erit verum, alterum falsum. Visum enim habere Socratem, & cæcum Socratem esse, vt habitus, atque priuatio opponuntur: & si sit Socrates, non necesse est alterum verum alterum falsum esse. Quo enim tempore nondum est aptus habere, vtrunq; est falsum. Sin omnino nō sit, falsum etiam erit vtrunq; & visum ipsum habere, & cæcum esse. In affirmatione verò, negatione ve, semper si sit, siue non sit alterum erit falsum, alterum verum. Horum enim, agrotare, in quam Socratem, & non agrotare Socrate, siue sit siue nō sit Socrates, alterum verum, alterum falsum esse patet. Si enim nō sit, agrotare illum est falsum, non agrotare verum: quare hisce solis hoc competit alterum, inquam, ipsorum verum esse, alterum falsum: quæ vt affirmatio, atque negatio opponuntur.

Textus. 9.

¶ At verò malum quidem bono necessariò contrariū est: quod quidem esse patet inductione. Morbus enim sanitati, & iniustitiæ fortitudini timiditas aduersatur: & in cæteris simili modo. At malo interdū bonum interdum malum cōtrarium est: defectui enim, quicquid est malum exuperatio, quæ quidem & ipsa malum est, contrariū est. similiter & mediocritas, quæ quidem est bonum, vtrique aduersatur, vt patet. In paucis tamen id ipsum esse videtur: sed in plurimis malo bonum semper contrariū est. Præterea. Non necessarium est, si contrariorum alterum sit, & reliquum esse: nam si omnes sint sani, sanitas quidem erit, morbus verò non erit similiter si sint omnia alba, albedo quidem erit, nigredo verò non erit. Præterea. Si Socratem valere cōtrarium est huic, Socratem agrotare, fieri ve-

ri ve-

ri verò nō potest, vt ambo simul idem insent: impossibile est, si contrarium alterum sit, & reliquum etiam esse. Nam si stat valere Socratem, agrotare Socratem stare non potest. Patet etiam, & circa idem, aut specie, aut genere contraria fieri solere: vt morbum quidem, & sanitatem in animalis corpore: albedinem autem, & nigredinem in corpore absolute: iustitiam verò, & iniustitiam in hominis anima. Contraria insuper omnia, aut eodem in genere, aut contrarijs in generibus esse, aut ipsa genera esse necesse est: nā album quidem, & nigrum, eodem in genere sunt, color enim ipsorum est genus: iustitiæ verò, ac iniustitiæ, sub generibus contrarijs collocatur: alterius enim virtus, alterius vitium est genus, vt patet: at bonū, & malū nō sunt in genere, sed aliquorum ipsa genera sunt.

Andronicus

Nter post prædicamenta, primum locum obtinet, de oppositis consideratio. Et sicut illa quæ præambulant ad prædicamēta, ante prædicamenta sunt dicta: sic ista quæ consequuntur prædicamenta, post prædicamēta vocantur. Et verè edita fuere ab Arif. licet Andronicus (vt refert Boetius) id negauerit. Verū ordo, & eloquentio ostendunt, sapere saluam ipsius. ¶ Quinque ponuntur post prædicamenta. Oppositio, prius, simul, motus, & habere. Quorum tria, quæ priorilocoposita sunt, conditiones generales omnium prædicamentorum habēt. Nam inter se omnia oppositionem habēt, quia sunt primò diuersa: & habent naturę ordinem. Substantia enim quantitate prior est, & quantitas qualitate: & oppositio priuatiua, in differentijs diuisiuis inuenitur. Corporeū, & incorporeum in substantia. Continuum, & discretū in quantitate. Contrarietas in qualitate, & aliquid. Opposita, in ipso prædicamento ad aliquid. Et prius est genus, quam species: nam licet sint simul tempore, motus, propriè sumptō cōsequitur tria prædicamēta, scilicet, quantitate, qualitate, & vbi. Et habere, cōuenit substantiæ, vt habere feruum, habere qualitatem. &c.

¶ Circa literam Aristo. In primo textu notanda est sufficiētia oppositionis: nā vel est inter ens, & non ens: & sic est cōtradictio. Aut inter ens, & non ens in subiecto apto nato: & est priuatiua oppositio. Aut est inter ens, & ens, quæ mutuo se expellunt: & est oppositio cōtraria. Aut inter ens, & ens, quæ mutuo se respiciunt: & est relatiua oppositio. Et si fiat consideratio propriè, contradictoria: est maxima oppositio.

Dubium. Bruxellis.

¶ An verò oppositio dicatur vniuocē de omnibus quatuor modis, Petrus Bruxellis dicit qd analogicē, sed de tribus non est dubium. Nam cum oppositio dicat impossibilitatem simul existendi in eodem subiecto: & tribus modis oppositorum, id ex æquo conueniat vniuocē, oppositio de eis dicitur: sed relatiuē opposita non sunt simpliciter opposita, sed secundum quid, id est respectu eiusdem: est enim idem pater, & filius respectu diuersorum.

¶ Circa contraria notare oportet, quedam dici contraria immediata, alia mediata. Illa dicuntur immediata, quæ sic se habent, quod alterū eorum inesse necesse est, & medium non datur: vt sunt egrum, aut sanū: nā animal esse egrum, vel sanum, necesse est: & inter hec mediū nō datur. Similiter de numero, est verū, quod sit par, vel impar: neque medium dari potest.

De contrarijs quæ dī immediata, alia mediata.

Notandum

¶ Mediata contraria illa sunt, inter quæ est medium: vt album, & nigrum: non est necesse alterum inesse, quia potest esse fuscum. Item, neq; est necesse frigidum, aut calidum esse: quia potest esse tepidum. Vbi ergo reperiri potest medium inter contraria, ibi non sunt contraria immediata: sic quod vnum inesse sit necesse. Boetius diuidit etiā hæc mediata contraria vt quædam sint, quæ solū vnum habent medium: vt frigidum, & calidum, solū habent tepidū. Alia quæ plura habent: vt album, & nigrum, habent colores medios plures. Ponit aliam diuisionem, vt quædam sint media, quibus nō mē sit impositū: alia sint quæ non habent propria nomina.

Notandum

¶ Circa opposita priuatiuē notandum: quod cæcus, & videns sic opponitur, vt cæcus dicat priuatiuē in subiecto apto nato: nam lapis nō dicitur cæcus, sed non videns: quia non est aptus. Et requiritur id in tempore determinato per naturam: sicut catulus ante nonum diem, non dicitur cæcus: esset tamen, si post nonum diem non videret. Similiter paruulus infans nō dicitur edentulus, si ante tēpus à natura determinatū careat dētibus: sed dicitur, si post illud tempus non habeat.

¶ Est tamen notanda differentia inter cōtraria, & priuatiuē opposita: quia in contrarijs sit ab-

vno in alium regressus : ab albo in nigrum : & à nigro in album , vbi alterum necessario non inest per naturam : vt est nigredo in coruo , & frigiditas in aqua , &c. sed in priuatiue oppositis , ab habitu ad priuationem fit transitus , non tamen à priuatione ad habitum per naturam . Nam cæcus non fit per naturam videns , & si videns fiat cæcus : licet Diuina virtute id fieri valeat : sicut & per miraculum sæpe factum est .

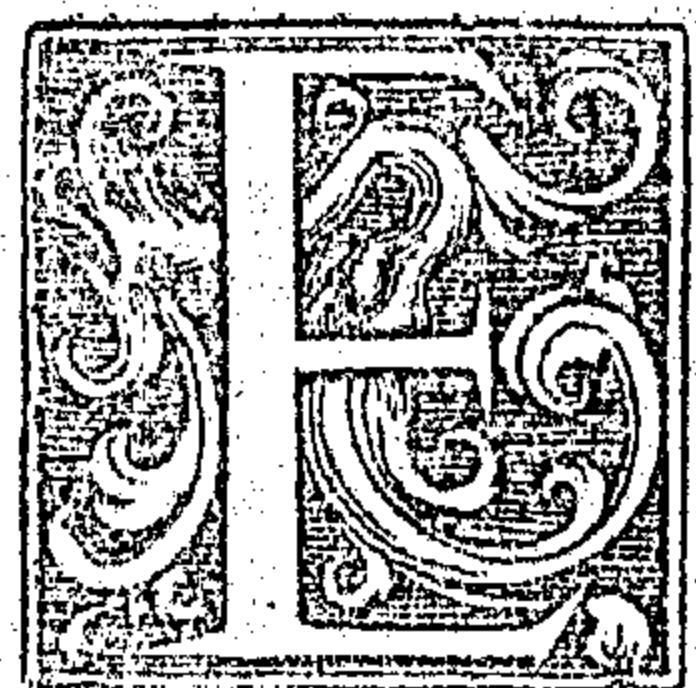
Aduertendum.

¶ Etiam circa hoc considerandum , quædam esse priuatiue opposita , in quibus potest fieri transitus (sicut in contrarijs contingit) sicut lumen , & tenebræ opponuntur priuatiue , & fit transitus ab habitu ad priuationem : & rursus à priuatione ad habitum : sunt enim circa idem subiectum , nempe circa aerem , qui ex tenebroso illuminatus fit : & ex sciente ignorans per ægritudinem : sicut ex ignorante sciens per acquisitionem . Quomodo oppositio intelligatur inter vnum & multa , scilicet , contrariè & relatiue , & priuatiue , capiendò vnum & multa prædicamentaliter secundum diuersas considerationes : de quo S. Tho. 10. Metaph. vide Naclan. in. 5. Theore. Metaphisicali.

Q V Æ S T I O .

An priuatio fit ens reale distinctum à suo subiecto.

Primum.

Probatur primo quod priuatio fit ens reale . Illud est ens reale , quod nullo intellectu aliquid operante , habet entitatem verè : sed priuatio est huiusmodi : nam etiam si nullus intellectus negocietur : verè negatio visus in oculo est . Si enim esset solum ens rationis : nullam rationem entitatis habere posset , sine operatione intellectus .

Secundò.

¶ Secundo probatur quod fit ens reale auctoritate Philoso. qui. 4. Metaphy. tex. secundo cõnumerat corruptiones , & priuationes , inter modos quibus dicitur ens : si ergo modus entis priuatio est : & ens erit : nam non intelligitur modus alicuius , nisi quia est .

Tertiò.

¶ Tertio probatur quod ad secundam partem dubium , an priuatio distinguatur à suo subiecto ex Philoso. in primo Physicorum , text. 60. qui ait , subiectam materiam , esse vnum nu-

mero cum priuatione . Tunc est argumentum . Quæ sunt vnum numero , non distinguuntur abinuicem : sed priuatio , est idem cum suo subiecto : ergo non distinguetur : & si nõ distinguitur aperte probatur , quod fit ens : quia subiectum est ens : quod erat primò intentum .

¶ In contrarium est Arill. qui per non ens , explicat priuationem .

In contrarium.

¶ Quia ista duo sic coniuncta sunt : & esse , & cognosci : quia sicut res se habet ad esse , & ad cognosci : hic vtrûque de priuatione declarabitur , & quomodo cognoscatur : & quod esse habeat , an reale , vel solum per operationem intellectus .

1. Conclu.

¶ Prima conclusio . Intellectus noster & si priuationem cognoscat : hoc tamen non per propriam speciem , sed per speciem habitus . Patet primo quod cognoscat : nam eadem est disciplina oppositorum : si ergo habitum , putatum intellectus cognoscit : & necessario cognoscet priuationem eius : & si lumen cognoscit necessario cognoscet tenebras . Sed quod non per speciem propriam , patet . Nam illud cognoscitur ab intellectu per speciem propriam , quod est per se primo motuum intellectus : sed hoc non potest esse priuatio : ergo . Maior est manifesta , & suo loco probabitur exactè infra in libris de anima . Sed minor patet : quia ad hoc quod obiectum moueat , oportet habeat rationem entis : sed priuatio est non ens , vt docet Aristote. & statim etiam ostendemus : sequitur ergo quod priuatio per se primo , intellectum non potest mouere ad speciem propriam . Item non potest per se primo mouere ad speciei formationem nisi cuius est phantasma in sensu , quia necesse est intelligentem phantasmata speculari : sed priuationis non datur phantasma : quia nulla fuit species recepta per sensus exteriores delata ad sensum commune , quod est necessarium ad phantasma vt etiam suo loco erit exploratissimum .

¶ Sequitur ergo , quod si priuatio est non ens : non potest habere rationem motui primò : nam sicut esse mobile , supponit esse , sic esse motuum , quod & dignitatis est : præsupponit esse .

¶ Secunda pars probatur scilicet , quod intellectus cognoscat priuationem per speciem habitus . Nam si fit propria species habitus , & erit propria cognitio eius : vt scilicet per speciem visus cognoscatur & potentia visiva , sed non potest habitus cognosci vt debet cognosci quin cognoscatur & eius priuatio . Nam si intellectus per speciem propriam cognoscens bonum : intelligit appetibile esse & prosequendum , & esse perfectionem appetentis : si hoc

exa.

exactè cognoscit , necessariò infert : malum contrarium : fugiendum , & imperfectionem causare in potentia : & si hoc intellectus non cognoscit , nondum ad perfectam cognitionem boni peruenit : nam eadem species , est principium cognitionis habitus : & priuationis . Sequitur ergo in proposito , quod dato priuatio , per speciem propriam non possit cognosci : per speciem habitus cognoscetur : per quãdam illationem necessariam .

2. Conclu.

¶ Secunda conclusio . Licet per vnã & eandem speciem , & habitus , & priuatio , cognoscatur , differenter tamen . Patet primum ex dictis . Secundum probatur . Quia vbi species respectu vnus est principium primo , representatiuum : & respectu alterius solum illatiuum : non eodem modo dat cognitionem : vel concurrat , ad cognitionem , sed differenter : sicut & differunt primo representare , & solum inferre & non representare : sed species sic se habet respectu habitus & priuationis . Quia respectu primo , representat primo , & respectu secundi infert solum : quia habita notitia habitus , consequitur notitia priuationis . Et hoc prouenit , non solum ex specie , neque solum ex intellectu , sed ab vtroque . Ex specie quidem : quia commune , est , perfectum , ducere in cognitionem imperfecti : vt ex sciente , ignorantem . Ex intellectu : quia cum non solum simpliciter apprehendat , sed discurrat : ex habitu cognito , ad priuationis cognitionem ducit . Hæc est Sancti Thom. doctrina in. 10. Metaphysic. lectio. 4. Et in tantum est verum hoc quod per habitum cognoscatur priuatio , vt cum in diffinitione habeat habitum (nam per habitum priuatio est diffinienda : & etiam habitus per priuationem) vno & eodem actu cognoscitur habitus & priuatio : quia si diffinitum cognoscimus , & diffinitionem , que cum eo conuertitur : & contra : eodem actu . Verum est tamen , quod tam habitus quam priuatio : seorsum possunt ab intellectu considerari : nam possum concipere quid sit visio : nihil apprehendendo de cæcitate . Sed tamen cognitio vnus perfecta , sine alio non habetur .

3. Thom.

3. Conclu.

¶ Tertia conclusio . Priuatio quantum ad id quod est : non est ens reale : est tamen verè , quantum ad id quo , distinguitur à simplici negatione . Primum probatur . Nam priuatio quantum ad id quod est , non dicitur ens reale , quia dicitur cæcitas priuationem visus , & tenebræ , priuationem luminis : hæc non sunt entia realia . Quod patet ex Philo. 5. Metaphysic. cap. de priuatione : & per Commen. ibi dem , vbi omnes modi priuationis declarantur

per non habere id quod natum est haberi : sed negatio nullum ens reale dicit , sed negat potius . Secunda pars conclusio . sic manifestatur . Inter priuationem & puram negationem , verè distinctio est : quia priuatio dicit negationem cum aptitudine in subiecto ad habitum : & negatio hoc non includit : sed hæc distinctio non posset esse nisi per hoc , quod priuatio vt distinguitur à pura negatione , aliquid reale esset : sequitur ergo , quod secundum hanc considerationem est ens reale . Nam sicut subiectum , habet realem potentiam ad formam recipiendam , sibi vnibilem : sic & habet aptitudinem realiter ad eandem formam : aliã se eodem modo lapis diceretur cæcus sicut homo , nisi aptitudo aliquid esset in homine , qua dicitur cæcus : & nõ in lapide . Et quidè quia ista aptitudo ex cõnotato est , & nõ de essentia eiusdè priuationis , non importat absolute ens reale .

Naclantus. 2. tomo.

4. Cõclusio.

¶ Quarta cõclusio . Priuatio à subiecto suo distinguitur , vt eus à non ente , quod non est proprie relatio , sed potius negatio . Probat quod distinguantur : quia priuatio non manet , forma introducta in subiecto : aliã forma esset simul cum sua priuatione , quod intellectus non capit : adueniente enim lamina , non sunt tenebræ : & adueniente visu , non est cæcitas . Et secunda pars sic . Inter priuationem & suum subiectum est distinctio , & non sicut substantia distinguitur à substantia , vt notum est : neque sicut accidens ab accidente : neque sicut accidens , a suo subiecto : quia in omnibus istis modis vtrunque extremum est ens reale , & non manet alia distinctio nisi entis à non ente : ergo sic priuatio , à suo subiecto distincta est . Et hæc distinctio non est proprie relatio : quia in relatione requiritur vtrunque extremum sit ens : & hoc non sit illud : sed quando est negatio , sufficit hoc nõ sit illud : siue hoc sit ens , & illud non ens , non obstat , imo etiam si vtrunque sit non ens , vt cæcitas non est surditas . Ex istis patet , quomodo priuatio cognoscitur per habitum , & est ens reale : cum connotatione , licet non simpliciter , & distinguitur à suo subiecto , vt ens , à non ente .

Ad argum.

¶ Ad primum argumentum dico , quod priuatio , non est ens reale absolute , vt dictum est : cum sit non ens . Et quando probatur quod nõ sit ens rationis , quia secluso omni intellectu priuatio est : dicimus , quod ad ens rationis nõ est requisitum , quod sit fabricatum ab intellectu , sicut contingit in vniuersalibus in genere & specie : sed sufficit ad esse ens rationis , quod nõ sit alio modo ens , nisi quia apprehenditur ab intellectu , & circa ipsum negociatur . Neque ob

stat, quia nullo intellectu existente, negatio vilis est in oculo: quia aequivaleret negatione, non est visus: cæcitas enim non est visus, sed tamen quia privatio dicit aptitudinē in subiecto: quā negatio non dicit pura, hinc est, quod intellectus negocietur circa ipsam privationem, & alio modo intelligat, quā puram negationem: & hoc sufficit ad hoc quod sit ens rationis: & seclusa consideratione intellectus: cæcitas sit, & oculus sit non videns: & secundum quod aptitudinē, privatio importat: habet quod quid reale sit: quia per id verè & realiter à negatione pura distinguitur.

Ad secundum. Ad secundum dicendum, quod Arist. eò numerat privationem, inter modos entis: non quod sit ens simpliciter, cum per non ens explicet hic: sed eò quod non sit non ens simpliciter, propter aptitudinem quam necessario importat in subiecto: per quā non ente distinguitur: & sic est ens, & non est ens, secundum rationem diuersam.

Ad tertium. Dicitur, quod Philo. in. 1. Phy. tex. 79. expresse contra Platonem loquens, tenet privationem distingui à subiecto: eò quod materia, est non ens per accidens: privatio autem est non ens per se: & materia est de substantia rei, privatio autem non: cum non maneat existente forma. Et quando dicit, quod subiectum est vnum numero cum privatione: non est sibi contrarius: quia debet intelligi, quod sunt idem numero: quia non vtrumque ponit in numero: quia ad hoc quod vtrumque ponat, est necessarium vtrumque sit ens: sed privatio non est ens. &c. Est tamen considerandum, quod licet subiectum, & privatio non sint idem, & distinguantur: non potest tamē dici in rigore, quod privatio sit diuersa, à suo subiecto: quia ad diuersitatem requiritur, quod vtrumque sit ens: nam homo à Chimæra distinguitur: sed tamen propriè non dicitur diuersus: quia Chimæra non est ens, &c. De quo apud Phil. 10. Met. tex. 11.

DE MODIS PRIORIS.

CAP. XI.

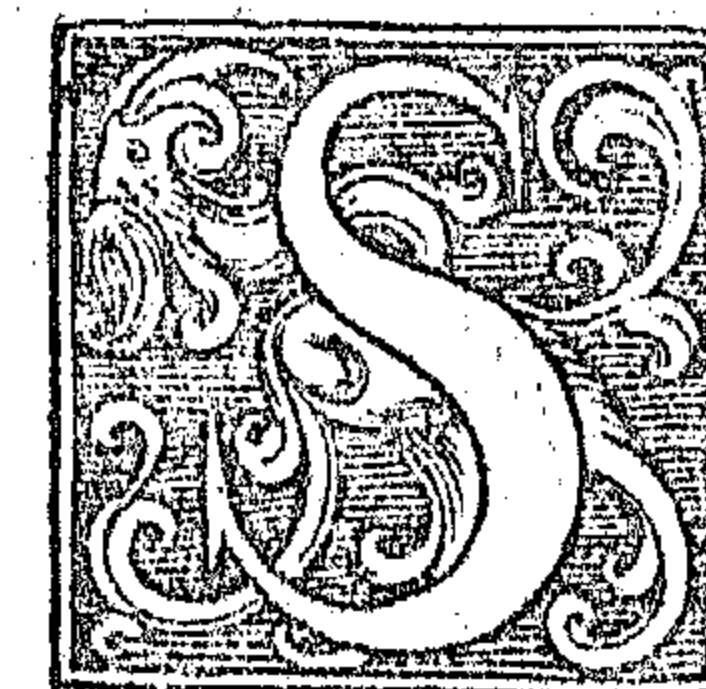
Prius quippiam alio quatuor dicitur modis. Primo quidē, & propriissimè, tempore, quo pacto quippiam antiquius aliquo, & ve-

tustius dici solet: quia nanque plus est temporis, ideo antiquius atque vetustius dicitur. Secundo verò, id quod non cōuertitur essendi consequentia: quo pacto vnum duobus est prius: nā si sint duo, & vnum continuè sequitur esse: at si vnum sit, non necessario sequitur duo esse. Quare hoc posito, non conuertitur consequentia, ut illud sit. Prius autem id esse videtur, quod essendi consequentia non conuertitur. Tertio modo, ordine quodā dicitur prius: ut in scientijs, atque orationibus intueri licet. In demonstratiuis enim scientijs, prius est nimirum, atque posterius ordine, elementa nanque designationibus ordine priora sunt, quippe cum principia priora sint ordine, conclusionibus contemplandis: & in Grammatica syllabis priora sunt elementa, in orationibus etiam exordium, simili modo narrationem, ordine antecedit. Præterea. Id quod est præstabilius, honorabilius ve, prius natura esse videtur. Vulgus etiam eos, qui sunt honorabiliores, quosque magis amant, vocare priores consueverunt: quam hic modus penè omnium alienissimus esse videtur. Tot igitur ferè sunt modi prioris qui dici solent. Videbitur autem & ultra iam dictos, alios quidam esse prioris modos: eorum enim quæ essendi consequentia conuertuntur, alterum quod est causa quouis modo ut alterum sit: prius natura non incongruè dici potest: atque esse quædam talia, patet. Esse enim hominem, ad orationem de ipso veram, essendi consequentia sanè conuertitur: nam si sit homo, vera est ea oratio, qua homo dicitur esse: & e contra, homo profectò est, si vera est ea oratio, qua hominem dicimus esse. Atque oratio quidē vera, ut res sit, nullo pacto est causa res tamen

mē aliqua ex parte, ut sit oratio vera, causa esse videtur. Ex eo nāq; quia res est, aut non est, oratio vera dicitur, aut falsa: quare sit, ut quinque modis ipsum prius dicatur, ut patet.

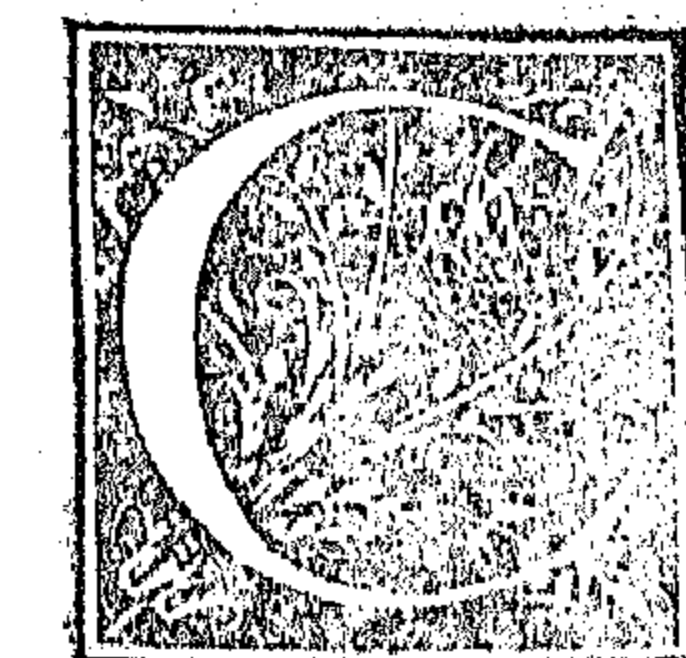
CAP. XII.

De modis simul.

Simul autem ea simpliciter, propriissimeque dicitur, quorum generatio est tempore in eodē: neutrum enim ipsorum prius, aut posterius est. Atque hæc tempore simul dicuntur: natura verò ea dicuntur simul, quæ essendi quidem consequentia cum conuertantur, neutrum tamen ut sit alterum causa est: ut in duplo, dimidioque intueri licet: hæc enim cōuertuntur. Nam si duplum est, dimidium est: & si dimidium est, duplū est: neutrum tamen est causa ut alterum sit. Ea præterea quæ eiusdem generis diuisione sibi opponuntur, simul esse dicuntur natura. Dicuntur autem eiusdem generis diuisione opposita sibi, quæ in eadem sunt diuisione: qualia sunt, volatile, gressibile, atque in aquis degens: hæc enim sub eodem genere contra se sunt diuisa: quippe cum animal in hæc, ut patet, distribuat, nihilque horum aut posterius, aut prius sit, sed natura talia simul esse videantur. Diuidi etiam vnum quodque talium in species rursus potest: ut volatile, terrestre, aquaticum: quæ quidem & ipsa simul natura erunt, quæ sub eodem genere collocata, in eadē sunt diuisione. Genus tamen specie prius est semper, non enim in consequentia fit ab illo conuersio. Nam

si volatile est, animal est at si animal est, non necesse est volatile esse: simul igitur dicuntur natura, ea, quæ in essendi quidem consequentia conuertuntur: nullo tamen pacto alterum causa est, ut alterum sit: & ea quæ sub eodem genere collocata, contra se sunt diuisa. Absolutè autem simul sunt ea, quorum generatio eodem in tempore est, ut prius est dictum.

Ira id quod dicitur de modis simul, & quod illud dicitur alio prius natura, quod licet conuertatur essendi consequentia, est nihilominus causa alterius, ut esse hominem, prius natura est, quam quod oratio sit vera.

Notandum Est notandum, quod prioritas nature non est prioritas in quo: hoc est, prioritas, non est explicanda per ly in, sed per ly quia: nā sol est prius natura lumine suo, quod ei est cœuum: sed si quis inferat, eò quod sit prius natura, quod in aliquo priori est sol, in quo non est lumen, non rectè argumentabitur: fallacia enim erit. Ait enim Aristotel. quod prius natura subsistendi consequentia dicitur cum posteriori: & sic non datur quod sit in aliquo priori, in quo non sit aliud: sed nil aliud est solem esse priorem natura, quā hanc causalem esse veram: quia sol est, lumen est. Similiter: rationale est prius natura risibile: hæc est enim vera: quia rationale est, risibile est. Si in eodem instanti quo Adam est creatus, esset creata propositio, homo est, prius natura fuisset Adā, quā veritas propositionis: & tamē nulla esset prioritas in quo. Ex quo, aduertēdū prioritatē originis in diuinis non dici prioritatem in quo: imò neque prioritas nature, ut dicit causam, ibi reperitur: quia licet Græci cōcedant causam patrem, non tamē pater est causa filij, sed solū dicitur pater prior origine, quia à patre filius, & non e conuerso: ut dicatur prioritas à quo, & non in quo. De quibus omnibus in primo sent. latè disputabimus in nostris Resolutionibus

Theologi-
cis.

Logi. I 4 CA.

C A P . XIII .
De speciebus motus.

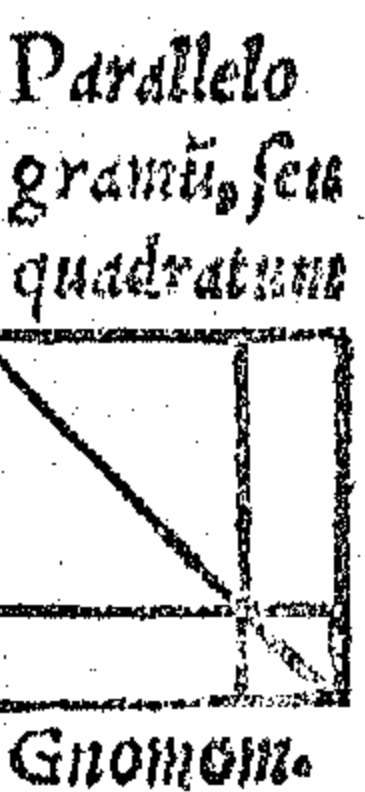
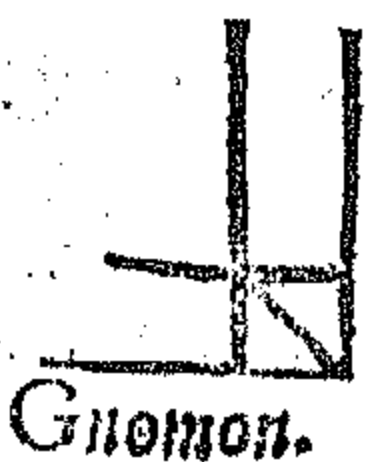

Motus species sunt sex: gene-
ratio, corruptio, accretio,
decretio, alteratio & ea
mutatio, quæ loco accom-
modatur. Atque ceteri qui-
dè motus, vt patet, diuersi sunt: nò enim cor-
ruptio est generatio, neque accretio est decre-
tio: neq; ea mutatio, quæ loco accommodatur,
ceteriq; motus similiter. De alteratione ve-
rò dubitatio quædam existit: ne forsità necessa-
riū sit id quod alteratur, aliquo reliquorū mo-
tuū alterari. Hoc autem verum non est. Fe-
rè enim omnibus in passionibus, aut pluri-
mis, non accidit alterari, nullo motuum
ceterorū cōmunicante: neq; enim incrementa,
neque decrementa suscipere necesse est, id
quod passione mouetur. Et simili in ceteris
modo, quare alteratio diuersus est à ceteris
motus: nam si esset idem, continuò id quod
alteratur, crescere, aut aliquo alio moueri
ceterorum motuum oporteret: at non est pro-
fectò necessarium. Similiter & id quod au-
getur, aut aliquo alio motu mouetur, altera-
ri oporteret: at sunt quædam quæ augentur,
non alterantur autem. Quadratum enim
gnomone circumposito creuit quidem, at nò
est alteratum. Similiter & in ceteris rebus
huiusmodi sit. Quare diuersi sunt hi motus
omnes, vt diximus. Simpliciter autem motus
contrarius quieti est: singulis autem singuli
aduersantur: generationi quidè corruptio,
accretioni verò decretio: & mutationi accom-
modata loco quies in loco: & maximè vt vi-
detur ea mutatio, quæ contrarium ad locum

itur: vt ei motui, quo sursum itur, is motus,
quo deorsum itur, & è conuerso, opponitur.
At reliquo assignatorū motuū quidnā cōtra-
riū sit, nò est facile assignare. Nihil autē ipsi
cōtrariū esse videtur, nisi quispiā & in hoc
quietē in qualitate, dicat opponi mutationi,
quæ ad qualitatem est oppositā: mutationemq;
eam, quæ est ad qualitatem contrariā: perm-
de atque in mutatione loco accommodata,
quietem in loco, & mutationem quo ad con-
trarium locum itur, contraria diximus esse.
Alterationem namque mutationem esse in
qualitate constat: quare motui in qualitate,
quies in qualitate opponitur: aut ea mutatio
quæ ad qualitatem contrariam itur: quo pa-
tèto album quippiam fieri, & nigrum quip-
piam fieri, inter se opponuntur. Alterantur e-
nim hæc, atque in qualitatis contrarios ter-
minos mutatio fit.

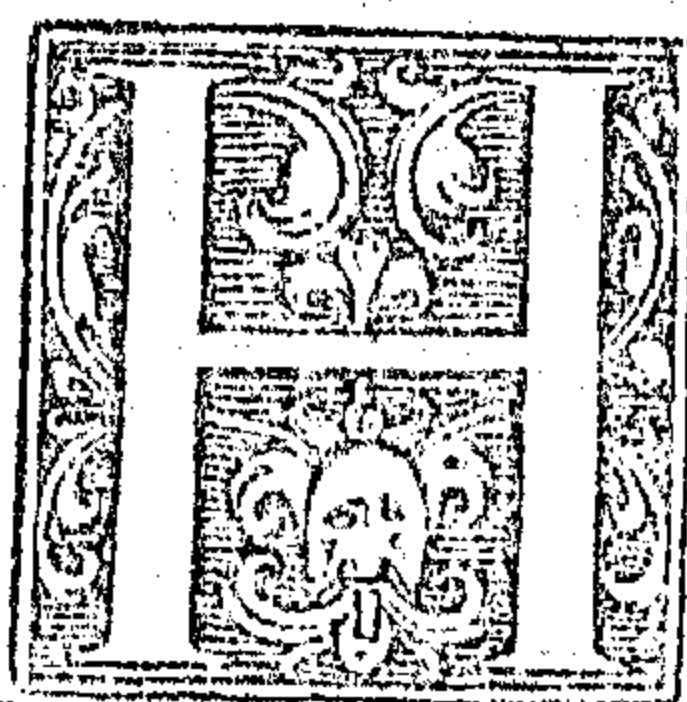

Ircæ hoc cap. 13. vbi de spe-
ciebus motus: est notandū
quod dicit. Sunt quædam quæ
augentur, non alterantur autem.
Quadratum enim gnomone circū
posito creuit quidem, at non est al-
teratum. &c. Dicit hic Aristot.
ponendo distinctionem inter motum augmen-
tationis, & alterationis, quòd aliquid potest au-
gmentari, sine hoc quòd alteretur: & ponit exē-
plum in Mathematicis, quæ abstrahunt à mo-
tu. Nam in naturalibus non posset contingere
augmentatio sine alteratione. Et dat exemplū
de quadrato, cui si addas gnomonem, augetur
sine figuræ mutatiōe. Exempli gratia. Gnomō-
nis figura hæc, Quadratum, seu parallelogramū
est: sic contingit, quòd per additionem gnomō-
nis, quadratum licet sit augmentatum, non est
alteratum: quia semper manet eadem figu-
ra quadrati, seu parallelogrami. De
quibus in Mathematicis
differendum
erit:

CA.

C A P . XIII .
De modis habere.

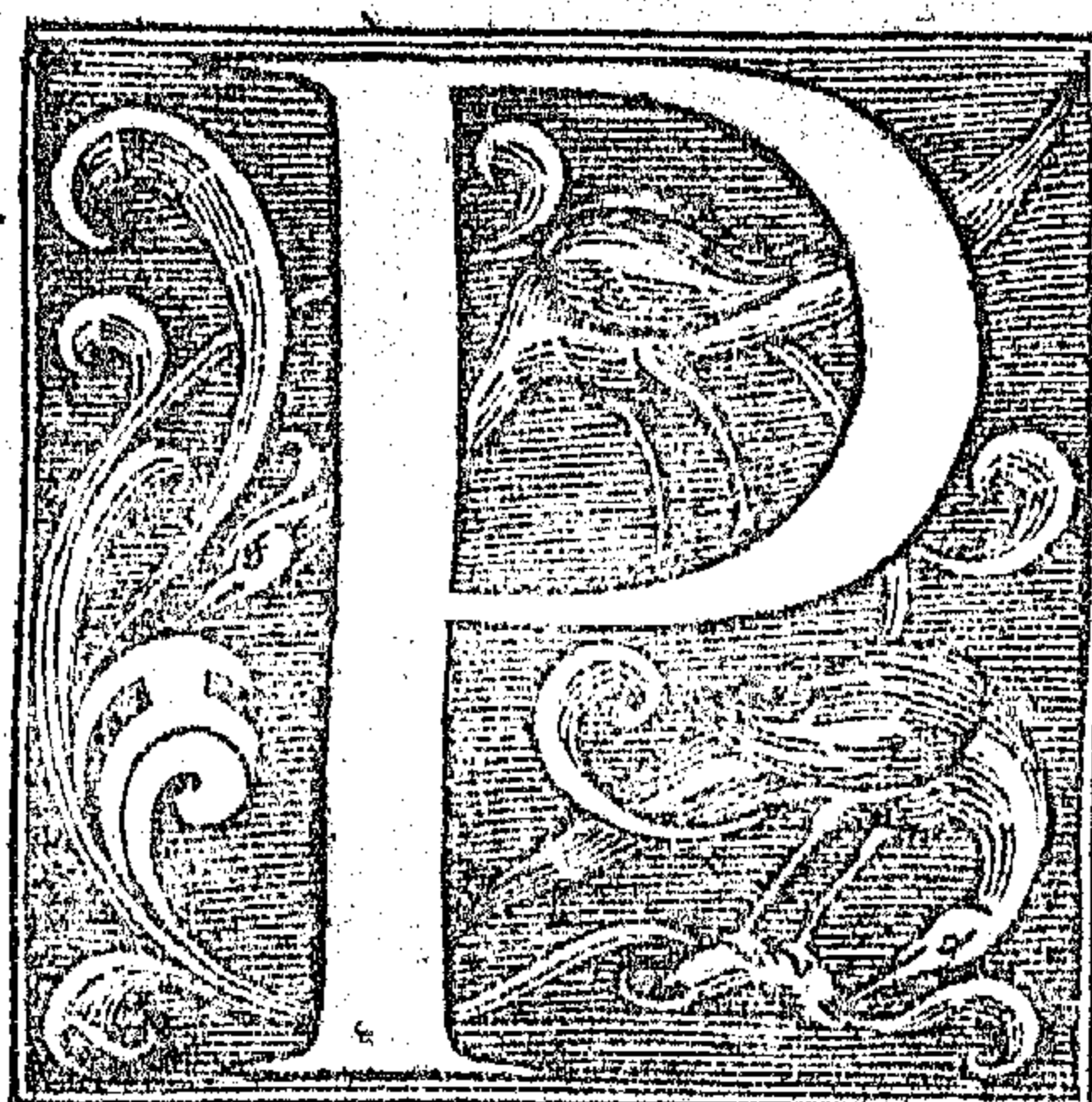
Habere, pluribus modis:
aut vt habitum, disposi-
tionemque, vel aliquā
aliam qualitatem dici-
tur: scientiam enim ha-
bere aliquam dicimus, & virtutem, aut vt
quatum: velut eam quam quispiam magni-
tudinem habet: nam cubitorum trium, vel
quatuor habere magnitudinem dicitur: aut
vt ea quæ circa corpus ponuntur, vt vestem,
tunicam, & gladium, et similia. Aut in par-

te, velut in manu anulum: aut vt partem,
vt manum, vel pedē: aut vt vase, vt modicū
habere triticum dicimus, aut dolium vini:
hoc enim habere vt in vase dicuntur: aut pos-
sessionem: habere enim dicimus domū, sum-
dum ve. Dicitur & vir uxorem, & vxor
virum habere: qui quidem remotissimus
omnium habendi modus esse videtur: nihil
enim aliud dicendo virum habere uxorem
significamus, quam virum vnā cum vxo-
re habitare. Forsitan & alij quidam ha-
bendi modi esse videbuntur: sed qui
dici solent, omnes serè sunt
à nobis enume-
rati.

Finis Prædicamentorum.

I s

LIBER POSTERIORUM ANALYTICORUM Aristotelis, resolutus per Reuerendum Patrem Fratrem Alphonsum à Vera cruce, artium, ac sacrae Theologiae magistrum, & professione Augustinianum, Cathedrae Primarium in Vniuersitate Mexicana, in partibus Indiarum maris Oceani.

POST librum praedicamentorum, qui de simplicibus vocibus est, ordinem Arist. sequentes, liber Perihermenias, qui de interpretatione tractat, deberet sequi: ubi de compositione, & diuisione, & consequenter de syllogismis: ubi docet ratiocinari, & vnum ex alio inferre: sed quia iam diximus in prima parte, sequentes ordinem, quem nunc seruant Dialectici, de propositione sufficienter, & de syllogismis: restat ista pars sequatur, quae potissima est, & ad scientiam acquirendam necessaria: ubi Arist. non de syllogismo Dialectico, qui opinionem causat, vt in prioribus tradit, agit: sed de demonstratiuo, ex quo gignitur scientiae habitus. Et haec pars est velut colophon, & coronides totius Dialecticae, & difficilis: vt verè dictum sit: difficile in finem peruenire. Est liber abditissimus, & obscurissimus, in quo vno supra omnes alios tractatus Arist. videtur affectasse obscuritatem: si Themistio credimus: & rei probat experientia. Dolendum valde est, vt hic liber ad omnes scientias capessendas necessarius, & velut via, tam sit inaccessus: ex quo consequutum est, quod Dialectici quidam huius temporis, sensum Arist. non intelligentes, loco demonstrationum materiam notitiarum adduxerint, ipso Arist. intacto relicto. Curadum ergo erit, sensum prius in medium proponere, & nonnulla congruentia adducere, sicut in alijs fecimus, rescatis superfluis. ¶ Titulus libri sic habet Graece, analytica hystera. Quod latine, resolutiua posteriora. Eò sic titulus, quia tractat de resolutione: ubi resolutio debet intelligi, examinatio: quae iudicium sumitur de aliqua re, an legitima sit, & perfecta secundum suam naturam. Et eò dicitur: resolutio: quia talis examinatio non contingit, nisi resoluendo rem vsque ad prima principia, ex quibus

quibus constat.

¶ Duo sunt necessaria ad tale iudicium, & quod sit syllogismus perfectus in forma, & figura, & quod sit in materia necessaria. i. quod praemissae sint necessariae: alias non causabitur scientia vt diximus: & primum se tenet ex parte formae: secundum ex parte materiae. De primo, scilicet, quod se tenet ex parte formae, agit Arist. in duobus libris priorum, quomodo quocumque dato syllogismo, ad perfectum possit reduci. De illo quod se tenet ex parte praemissarum, si sunt necessariae: agit in istis posteriorum libris, ideo vocantur posteriorum resolutionum.

¶ Est notandum, quod cum natura cuiuscumque rei, definitione declaratur quid aditua: ipsa est causa omnium passionum, quae de tali re demonstratur: & priorum passionum, sunt posteriorum causa. Et quia scire, est re per causam cognoscere: non prius scimus aliquam conclusionem: quam serie illarum causarum cognoscamus: vsque ad definitionem, quae omnium prima est: vt quia homo est animal rationale, id est, discursiuum, sequitur quod non simul omnia cognoscatur: sed prius effectum, quam causam: & inde sequitur, quod sit admiratiuus, & quod sit risibilis. Fiar ergo sic demonstratio. Omne admiratiuum est risibile: omnis homo est admiratiuus: ergo omnis homo est risibilis. Est demonstratio euidens ratione formae: quia in prima figura in Barbara: sed est in euidens ratione materiae: quia non demonstrat causam admirationis, quae maior significat: neque cur homo sit admiratiuus: quod in minori ponitur. Hic docet Arist. quomodo vtrumque in suam causam resoluatur: vt Omne animal quod prius cognoscit effectum quam causam, est admiratiuum: sed omnis homo est talis: ergo. Et rursus haec minor sic. Omne animal rationale prius cognoscit effectum, quam causam: sed omnis homo est animal rationale: ergo. Et maior primi syllogismi sic: omne animal cui potest esse repentinum gaudium, est risibile: sed omni animali admiratiuo repentinum gaudium offertur: ergo omne admiratiuum est risibile.

¶ Quod si forte demonstratio procedat à causa remota, tunc applicanda est illa per causas intermedias ad conclusionem probandam: vt data hac demonstratione. Omne animal rationale est risibile: omnis homo est animal rationale: ergo omnis homo est risibilis: quia esse animal rationale, non est causa immediata risibilitatis, sed esse admiratiuum, debet prius demonstrari ex definitione: & post ex admiratiuo ostendere risibile.

¶ Subiectum huius libri proximum, est syllogismus resolutiuus. Et quia hic ordinatur ad demonstrationem, demonstratio, potest dici subiectum. Et quia demonstratio ad scientiam, scientia, etiam posset dici subiectum, licet sit finis: ob id non est proprie subiectum. Procedit Arist. primo definiendo quod sit demonstratio, & ostendendo ex quibus constet principijs, & quos habeat effectus, per comparationem ad alios modos sciendi.

C A P.

Consideratio.

Subiectuli
bi demon
stratio est.

C A P. I.
De præcognitis.

Textus. 1.

Quæ doctrina, omnisq; disciplina intellectiva, præexistente è cognitione fit. Id, si omnes quo fiat pacto consideremus, manifestum profectò fiet. Mathematicæ nanq; scientiæ illo comparantur modo, cæterarumq; artium vnaqueq;. Sanè circa orationes quoque, siue ille per ratiocinationes, siue per inductionem fiant, seruari modus idem solet. In vtrisque nanq; per antea nota doctrina nimirù fit: quippe cum in altera tanquã à cognoscentibus propositiones accipiuntur: in altera per singulare iam notù, ipsum vniuersale ostendatur. Simili profectò modo & oratorie rationes suadent: aut enim exëplis, quod est inductio, aut enthymematibus, quod quidem ratiocinatio est, facultas ipsa solet oratoria suadere.

Textus. 2.

Dupliciter autem prænosse necesse est, quædam enim esse, quædam quid dictu significent, quædam vtroq; modo antea percipiamus oportet: veluti de quouis quidem affirmationem, aut negationem dici, verum esse: triangulum autem hoc significare: unitatem vtroque modo, & quid significet, & etiam esse, non enim vnumquodque istorù simili nobis modo manifestum est.

Textus. 3.

Fit autem, vt quæ cognoscimus, corù quædam prius etiam cognouerimus, quorundã verò cognitionem simul accipiamus: veluti quæcũque sunt sub vniuersali, quorum quidem habetur cognitio: nam omnem triangulum tres duobus rectis æquos habere, antea sciimus: at id quod est in exedra trianguli

esse, simul vt eo inducti sumus, agnouimus. Hoc enim pacto nonnullas discimus rerum: & nõ per medium extremum cognoscimus, scilicet, quæcũque singulares rerũ formæ sunt, & de subiecto nullo dicuntur.

Textus. 4.

Antea verò quàm facta inductio, vel ratiocinatio sit, partim fortasse nos scire, partim nescire dicendum est: quod enim nõ sciuit an esset simpliciter, id modo aliquo nempe duobus rectis æquales habere: scire simpliciter licet: at patet quòd hoc quidè pacto, scit enim vniuersaliter, simpliciter verò nõ scit: quod quidem an ita sit, ea profectò quæ in Memone hæsitatio est, vsu veniet: antea enim nihil quisquam discet, aut ea quæ scit, discet. Non enim ita respondendum est, qualiter soluere quidam nituntur: omnè nedualitatem parem esse scis? annuenti verò, dualitatem ei quandam offert, quam quidem esse nõ putabat, ita quæ nec parem esse putabat: solunt enim, non omnè se scire, dicentes esse parem dualitatem, sed eam quam esse dualitatem sciunt. Et tamen sciunt quidem id, cuius demonstrationem tenent, cœperuntque. At non eius omnis quod ipsi aut triangulum aut numerum esse sciunt, sed trianguli, & numeri simpliciter omnis demonstrationem cœperunt. Nulla enim huiusmodi propositio sumitur, quem tu scis numerum, aut quantum scis rectilineam figurã, sed absolute quodlibet sumitur: sed nihil, vt arbitror obstat, si id quod discit quis, partim quidem norit, partim verò ignoret.

Non enim absurdum est hoc, si id quod tenet, addiscat aliquo modo: sed si hoc pacto, eaque ratione qua discit, eodem modo teneat.

Ad

Secundus.

Nota. 1.

Evidentiam huius primi capituli notandum est primò, quòd cum materia huius libri sit demonstratio, necessarium fuit præsupponere demonstrationem esse.

Nota. 2.

Opinio Platonis.

Secundò oportet notare, ante Arist. duos fuisse errores diaerfos. Quidam fuit Platonis, dicentis nostrum scire solum esse reminisci: nam ideas ponebat, & principia essendi, & cognoscendi. Opinabatur, ideam hominis, inducere in homine formam plenam omnibus speciebus intelligibilibus, ad omnes scientias, modo quo in angelis ponimus species cõcreatas. Et quia anima erat immersa in materia non poterat exire in actum, nisi ablatis impedimentis. Et tunc scit, vel potius rememoratur illorum, quæ sciebat. Vnde nostrum scire est reminisci. Contra opinionem de ideis, Arist. i. Meta. tex. 44. & in. 4. Metaph. late disputat, vt supra diximus in quæstionibus proemialibus.

Opinio Heracli. & Crd.

Alia fuit opinio Heracliti: & Cratilli, qui prorsus negabant scientiam. Contra quos Arist. in libris Metaphysicæ.

In. 1. text.

In præsentiarum ergo Arist. vtranque opinionem, seu potius errorem excludit: nam affirmando posse esse scientiam, refutat Heraclitum, & Cratillum. Probando quòd fiat ex præexistente cognitione, dissentit à Platone, & dicit sic. Omnis doctrina, & disciplina fit ex priori cognitione. &c. Vbi per doctrinam intelligit scientiam, prout procedit à magistro agente, vel tradente: disciplina tamen est ipsamet doctrina prout recipitur in discipulo: quia doctrina, & disciplina, idem habitus sunt: licet vnum nõ sit aliud formaliter sicut de actione & passione dictum est.

Nota. 3.

Paul. Venet.

Sẽsus ergo est. Omnis doctrina, id est omne iudicium intellectuũ, aut industriam inuẽtum, aut doctore acq̃sitiũ, fit ex priori cognitione, siue illa prior sit doctrina acquisita: siue aliud iudicium naturaliter insitum.

Nota. 3.

Paul. Venet.

Et etiam tertio considerandum (vt Paulus Venetus notat ex Egidio Romano) quòd omnis notitia intellectiua est conclusionum, vel principiorum. Si cõclusionum, illa fit ex principijs: & sic præexistente cognitione. Si principiorum, illa fit ex sensibus, memorijs, & experientijs, & per consequens ex priori cognitione. Probat ergo Arist. suam conclusionem: nam gradus certitudinis sunt tres. Primus in Mathematicis, in quibus præsuppositæ sunt propositiones notæ lumine naturali: vt à quo libet puncto in quodlibet punctum lineam duci: quod sensu percipitur. Et alia, super lineam datam triangulum constituere.

Tres gradus certitudinis.

1. Gradus.

Secundus gradus certitudinis est, in discursibus Dialecticis, quos hic vocat orationes. Dialecticus enim procedit vel syllogismo, vel inductione: & vtrumq; præuia cognitione. Nam si volo ostendere pisces nõ respirare, præsuppono quòd pulmonem non habeat: quæ recipitur tanquam si esset demonstrata. Tunc sic. Omne animal habens pulmonem respirat: pisces non habent pulmonem: ergo non respirat. Vel inductione sic ad sensum. Iste piscis nõ respirat: neque iste. &c. ergo piscis nõ respirat.

Tertius.

Tertius gradus & infimus est in Rhetorica suasionis: & hæc procedit ex cõiecturis, & ex alijs cognitis: sicut ex præexistente cognitione. In secundo textu dicit, quòd opus est præcognoscere ante notitiam conclusionis, scilicet an res sit, & quid nomen significet. Et alia quod illorum oportet præcognoscere de tribus, scilicet, de principio, id est, an sit, id est, quid verum sit de passione verò quid significet: de subiecto, vtrumque, id est, illud esse, & quid sit.

In. 2. text.

Ad cuius evidentiam notandum, quòd subiectum demonstrationis est id, de quo demonstratur propria passio: & in prima figura est minor extremitas, & passio ipsa est maior, & præmissæ sunt principium: vt in hac, Omne animal rationale est risibile: omnis homo est animal rationale: ergo omnis homo est risibilis.

Nota. 1.

Etiam considerandũ, quæ faciunt obscurũ librum, sunt exempla. Arist. quæ sunt in accessu valde. Nominè vnitatis intelligit fabricatũ: Nominè trianguli, passionem: & in affirmatione, vel negatione, intelligit principium. Ratio exempli est, quia vnitas est primum subiectũ in Mathematicis, de quo dicuntur passiones: vt ternarius est trium vnitatum terminus, & triangulus trium linearum figura: &c. Et triangulus est prima figura, & sic propria passio, prima: & quia primum principium per se notum est, quodlibet est, vel nõ est, in subiecto, passione, principioque, posuit exempla in vnitatis, affirmatione, & negatione, & triangulo.

Nota. 2.

Tot sunt scita de aliqua re, quot sunt interrogationes: quæ sunt numero quatuor. De incõscita de aliquo plexo est, an sit, & quid sit: de cõplexo, an hoc sit illud, & propter quid sit illud.

Vnitatis. 1. Subiectum. Triangulus

Sunt quatuor quæstiones. Prima appellatur an est, secunda quid est, tertia, quia est. s. an hoc sit illud, quarta, propter quid. Demonstratio solũ demonstrat quia est, & propter quid est: & alia duo, scilicet, an est, & quid est, præsupponunt. Et hoc dicit Arist. de vnitatis, id est, subiecto, supponimus, an est, & quid est. De passione verò non supponimus quod sit, quia esse eius est inẽsse: & ideo hoc demonstramus.

Quest. 4.

An est & quid est præsupponunt.

Nec

Nec præsupponimus de passione quid sit: quia non habet definitionem quidditativam, & de finitur per aliquid extrinsecū, scilicet, per subiectū. Præsupponimus tamen quid nominis passionis, id est quid significet: vt si nescire, quid risibile significaret, non interrogarem, an homo sit risibilis: & sic dicit de triangulo, oportet præ nosse, quid est quod dicitur.

In. 3. text.

¶ Cum dixerat in. 3. text. de principio prænosse oportere verū esse, & q̄ sint duo principia, maior extremitas, & minor: dicit maiorem nos præcognoscere, ante conclusionem. Minor verò, maiore cognita, non potest cognosci, prius tempore quàm conclu. quoniam sunt simul tempore, licet sit prior natura: nam stat quis per longum tempus cognoscat omnem triangulum habere tres angulos. &c. sed si cognoscat minorem, hic in exedra esse triangulum, statim cognoscat habere tres. &c.

Boetius. Argy.

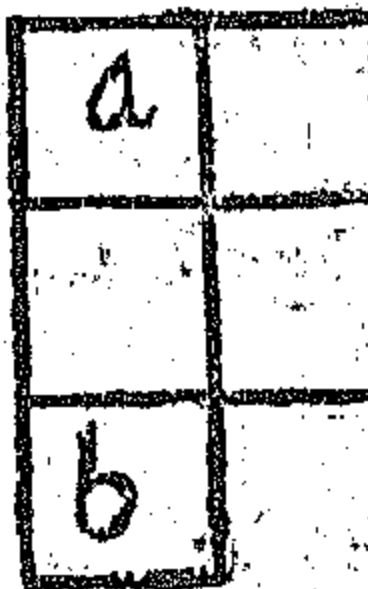
¶ In græco habetur, triangulus, qui est in semicirculo, est triangulus, & sic vertit Boetius. Argiopylus dicit in exedra: quæ equippollent: quia exedra est sedes triū pedum ad modum semicirculi.

Regula.

¶ Ex isto sequitur regula in ista materia, quod cognita maiori, & minori, simul tempore cognoscitur conclusio, licet prius natura minor cognoscatur, quam conclusio.

In. 4. text.

¶ Pro intelligentia. 4. text. notandum, quod Plato in Menone, qui est dialogus sic nūcupatus, explicat suam opinionem, quod nostrum scire sit reminisci. Nam homo neque inquit id quod scit, neque id quod nescit: nam licet inueniat, non cognoscet. Et hæc vocatur Menonis hæsitatio ab Arist. Et ad dubitationem introducit Plato Socratem dicentem: quod homo inquit id quod scit, cuius fuerat oblitus. Et quia locus est singularis: & obscurus, paucis oportet declarare. Probat nostrum scire esse reminisci. Ostendo rustico quadratum æquila terum, cuius quælibet costa sit pedalis, & sic tota peripheria quadrupedalis. Interrogo rusticum, si alia quatuor lineæ duplæ ad istā describantur in quadrato, in qua erit proportio ne illud ad istud: dicit rusticus q̄ in dupla. Tūc proferā quadratū. a. cuius costæ sunt duplæ ad b. & si interrogo, quælibet costarū. a. qua proportione se habet ad costam. b. respondet, duplum est ergo tota peripheria. a. est dupla ad b. quod concedet statim. Tunc diuiso quadrato. a. ad modum crucis in quatuor equalia quadrata, interrogabo de quolibet eorum an sit æquale. b. & dicit q̄ sic: quia ad oculū patet. Rursus queram, qua proportione quadratū. a. excedit quadratum. b. respōdebit quadrupla:

& sic ex costis duplis fit quadratum quadruplum, contra illud quod antè dixerat. Ergo ille rusticus qui prius dixerat falsum, sine doctore respondendo ad interrogata, tandem respōdit, veritatem. Signum ergo est ait, Socrates, q̄ id antè sciebat, sed fuerat oblitus.

¶ Huic ambiguitati respondet Arist. inquit. Non inquirimus, neq; addiscimus quod simpliciter nesciebamus: sciebamus tamen in vniuersali, & in virtute: & id est, simpliciter nescire. Sic qui scit: Omnis triangulus habet tres, &c. scit in vniuersali, quencunque singularem triangulum id habere. Et sic dicit: oportet hac distinctione respondere ad dubitationem Menonis: alias inquiremus quæ sciebamus: aut ea que nullo modo sciebamus. Hinc concedit Arist. scientias esse virtute, in principijs: & singularia, in vniuersalibus. Et illa quæ sunt naturaliter cognita: sunt velut semina in quibus alia sunt quæ simpliciter sunt incognita: & sūt actu cognita: per illa prius cognita, in quibus ipsa in virtute erant.

¶ * Resolutoriè ergo ex Arist. habetur primo quod omnis doctrina & disciplina intellectiua, causatur in nobis, ex aliquorum præcognitione. Secundo quod de principijs complexis præcognoscendum, quia & non quid: de passione tamen quid, & nō quia: de subiecto autē quid, & quia. Tertio quod præmissæ præcognoscantur conclusiones: sed maior, prius tempore, minor autem si cognoscitur contineri sub maiori, cognoscitur simul tempore, cum conclusione: sed prius natura. Quarto contra Platonem, quod conclusio, ante quā demonstratur præcognoscitur secundū quid, in suis principijs: post demonstrationem autem, cognoscitur simpliciter: & actu, etiā propria & distincta cognitione. &c.

QVÆSTIO VNICA, An ea quæ posita sunt ab Arist. in textu de præcognitis, sint sufficienter dicta.

¶ Idetur quod non: nam si omnis doctrina sit præexistente cognitione, quæro, aut per cognitionem intelligitur quæcunque notitia, siue sit notitia iudicatiua: siue apprehensiuua: & hoc non: quia cum ly ex, dicat causam efficientem, solū intelligitur de cognitione præmissarum, quæ sunt

* Resolutio.

1. Secundū.

Tertio.

Quarto.

Argum. 1.

sunt causa conclusionis. Et isto modo notitia apprehensiuua non causat notitiam conclusionis: sed solum in genere causæ materialis. Aut nomine cognitionis intelligitur habitus iudicatiuus: & cum ille habeatur per doctrinam, oportet sit præsupposita cognitio, ad ipsum: & sic esset processus in infinitum.

Confir.

¶ Et confirmari potest: nam sicut patet ex textu Arist. non solum scientia, sed opinio constat ex præexistente cognitione. Tunc vel prima opinio generatur ex iudicio naturali per se noto: & sic non opinio, sed euidencia deberet causari: vel generatur ex alia opinione: & illa non esset prima: & daretur processus in infinitum. Vel dicendum, quod datur opinio sine hoc q̄ præcedat alia cognitio: & si scientia, erit sine præuia cognitione.

Argu. 2.

¶ Secundo. Contra illa quæ in secundo textu dicit: Oportet de subiecto prænosse quid sit. Vel intelligit solum de definitione quid nominis, aut de definitione quid rei: nō primū: quia in demonstratione à priori mediū est definitio quid rei. Si intelligit de definitione quid rei: sequeretur quod omnis sciētia deberet præsupponere de suo subiecto, quid est: id est definitionem quid rei, quod est contra Arist. nam subiectum huius scientiæ est demonstratio: & hic eam definit: ergo non præsupponit quid sit.

Argu. 3.

¶ Tertio. Cōtra illa quæ in tertio textu, vbi dicit, q̄ nō stat, q̄ maior, & minor, cognoscatur: quin simul tempore etiam dignoscatur conclusio. Contra. Intellectus est finite actiuitatis: sit ergo quod possit decem habere notitias: tunc numerus iste compleat in notitia maioris, & minoris: sequitur q̄ non poterit habere aliam notitiā, & sic nec conclusionis notitiā.

Quarto.

¶ Quarto ad idem. Detur casus q̄ quis habeat dissentum erroneum huius: Omnis triangulus habet tres angulos, &c. & adducatur demonstratio, vt in instanti isto incipiat assentire præmissis, & conclusioni, in eodem instanti non assentit conclusioni. Patet: quia assensus conclusionis non stat cum contrario dissentu, neque in instanti potuit corrumpi: ergo stat præmissarum assensus cum dissentu conclusionis.

In contra.

¶ In contrarium est autoritas Arist. ¶ Hic oportet primo nonnulla notare, ex quibus aperietur sententia Arist. & soluentur argumenta.

Nota. 1. Duplex notitia.

¶ Præsupponendū ergo est duplicē esse notitiam: vt in terminis pro parte dictū est. Quædam est sensitua, & hæc interior, & exterior. Alia intellectiua, quā intellectus possibilis format: & est actu intelligens: in formatus specie

bus intelligibilibus, abstractis à phantasmatis, virtute intellectus agentis. Et hæc duplex est scilicet apprehensiuua, & iudicatiua. Et apprehensiuua duplex, cōplexa, & incomplexa. Nam prius apprehendit seorsum extrema propositionis, deinde totam compositionem: & tertio iudicat: quod iudicium est simplex qualitas præsupponens apprehensionem. Solum illud iudicium dicitur actus scientiæ, vel opinionis, aut fidei: quia ex solo illo isti habitus generari possunt, & non ex apprehensiuua tantum.

Ordo cognoscendi.

¶ Ordo cognoscendi (pro isto statu) est, vt primo sit notitia exterior sensitua: secundo loco, sensitua interior: ex qua sequitur simplex apprehensio intellectiua: ex quibus apprehensionibus sequitur notitia apprehensiuua composita, ex qua sequitur iudicium: vt sit verum, nihil esse in intellectu, quin prius fuerit in sensu: & necesse esse intelligentem phantasmata speculari.

Arist. 3. de anima. co. 39.

2. Not. 11.

¶ Notandū, q̄ etiā ly ex, in dicto Arist. Omnis doctrina, & disciplina ex præexistente sit cognitione, sumitur in genere causæ efficientis: eo q̄ assensus conclusionis, in omni syllogismo, ex assensu præmissarū causatur. Ideo qui dicunt præmissas solū concurrere in genere causæ materialis: non sufficienter loquuntur: nā non solum intellectus causa est efficiens assensus, sed etiam præmissæ cum intellectu.

3. Not. 11.

¶ Aduertendum insuper, nomine doctrinæ, & disciplinæ intelligi omnem habitum verum, iudicatiuum, acquisitum. Et hic dupliciter acquiritur. Vno modo per inuentionem: sicut ex admiratione venerunt homines in cognitionem: nam propter admirari, cōperūt homines philosophari ait Arist. 1. Meta. c. 2. Alio modo acquiritur vsu præceptoris viuī, vel mortui: vt sunt libri qui dicuntur muti magistri.

Arist.

Intellectus enim illuminatus à magistro exterioris docente, vel viuā voce, vel per libros producit, vel causat scientiā: quia recipit. Speciosus, ex quibus, virtute intellectus agentis, intellectus possibilis, fit actu intelligēs. Ergo est verū dictum Arist. quod omnis habitus acquisitus, siue fiat per admirationem, vel doctorem, causatur ex alio priori iudicio acquisito, vel naturaliter in isto: vt si propter iudiciū huius. Quod libet est, vel non est, cognoscat conclusionem, & assentiat, illud habeat iam cognitū per naturā: quia in se ipsum ei, vt habebat cognitum antè, quid termini significabant. Et si fiat cognitio alicuius vniuersalis, est per hoc, quod singulare fuit præcognitum: ex quo ad notitiā vniuersalis illa cognitio principij, non dicitur doctrina, sed potius lumen doctrinæ, vel scientiæ:

scientiæ: quia ex tali præcognitione, causatur scientia.

Conclus. ¶ Sit conclusio ad quæstionem, optimè ab Arist. posita esse, quæ tradita sunt in capitulo proposito. Nam illa dicuntur sufficienter tradita, quæ declarant rem, & in illis nulla est contradictio, & nullus defectus: sed sic est in traditis ab Arist. hic. Soluamus igitur argumenta ubi clarius respondetur quæsitio.

Ad prim. ¶ Ad primum dicendum, quod loquitur Arist. proprie loquendo de cognitione, vt dicit assensum: qui non vocatur ab eo doctrina, qui habitus est per naturam: & ille assensus, non præsupponit aliam cognitionem. Nec notitia, quæ habetur per sensum est doctrina: sic non requirit aliam cognitionem. Ob id dixit: Omnis doctrina, & disciplina, sit ex præexistente cognitione.

Ad confir. ¶ Neque quod sumitur in confirmatione concluditur: nam in opinionibus non est processus in infinitum: sed ad primam opinionem deveniendum, quæ generatur ex assensu evidenti: sed consequentia est in evidenti: qua propter non causatur scientia, sed opinio: vt in inductione ex singularibus contingit. Et de fide (pro nunc) dici potest, quod licet sit assensus inevidens, ex evidenti tamen causatur. Sicut evidens est in lumine naturali, quod homini sapienti sit credendum, & evidens est dicta Christi esse credibilia: ex quo sequitur fides: quod Christus dicit est verum: & ipse dicit hoc, ergo est verum.

Fides assensus inevidens est.

Ad secund. ¶ Circa secundum argumentum dicendum est, Arist. intellexisse de subiecto, & de propria passione, esse præsuppositum cognoscere, quid est quod dicitur: in quo intellexit, quod de subiecto, esset quid rei definitio cognita, & de propria passione, quid nominis, quia ipsa haberi potest: non tamen est intelligendum, quod omnis scientia, præsupponat quid est, de suo subiecto, & quod non definiat, quid sit subiectum: nam hoc est manifestè falsum. Hic enim subiectum est demonstratio, & definitur. Et in phisicis subiectum est ens mobile, & definitur quid sit motus. Et in libris de anima subiectum est anima, & definitur secundo de anima. Si ergo loquamur de tota scientia subiecti, tota scientia supponit quid est subiecti, quia non potest demonstrare definitionem: non tamen præsupponit sic, quod non possit defini per definitionem quid rei, quid sit subiectum: Et sic quando Arist. dicit, quod de subiecto præsupponitur quod sit, id est, requisitum est, quod sit verum ens, puta quod habeat esse in causis naturalibus: quia aliàs non haberetur de eo scientia, sicut neque de Chimæra est scientia. Similiter quando di-

Diffinitio.

cit, quod principia præsupponuntur, oportet intelligi de principiis extrinsecis, quæ sunt communia: vt Quodlibet est vel non est. Alia verò quæ intrinseca sunt, in quibus affirmatur propria passio de diffinitione, aut definitio de subiecto, non in omni scientia sunt præsupposita, sed aliqua demonstrantur in scientia, & alia alio quo modo explicantur. Et sic patet solutio argumenti secundi.

Ad tertium. ¶ In tertio argumento tangitur difficultas de capacitate intellectus: de quo non est dubitandum. Nam cum intellectus sit potentia limitate virtutis, non est dubium quin limitatas notitias possit habere, tam quoad numerum, quæ quoad intensionem. Videmus enim, quod plurimis intentus, minor est ad singula: & hoc non est aliud, nisi ex limitata virtute ipsius intellectus. Et quod virtus intellectus etiam quoad intensionem, sit limitata, experientia docet.

Obiectio. ¶ Neque obstat contrarium probantes: eo quod si esset verum, virtutem limitatam quoad intensionem: esset, quia requiritur ad maiorem intensionem maior aduertentia intellectus: sed potest esse maior intensio, sine noua aduertentia: vt si notitia intendatur, vel obiectum fiat intensius, vel magis illuminetur.

Dilutio. ¶ Dico, verum esse limitationem virtutis quoad intensionem. Neque argumentum probat contrarium: nam aduertentia, & conatus intellectus non est aliud, quod productio notitiæ: ideo si intensior fiat notitia, & consequenter conatus, & aduertentia erit intensior. Et probatur ista non differre: quia ante notitiæ productionem, nulla est actio intellectus, neque est applicatio, neque conatus. Et sicut in voluntate applicatio, vel conatus, ad volendum, est ipse actus, sic in intellectu. In corporalibus fateor quod potest homo ligari, conari ad aliquid, ante opus, sed in anima minime.

Ad formam. ¶ Ad formam argumenti dicendum, quod si capacitas intellectus, cum notitia præmissarum quoad intensionem, sit repleta: & non quoad numerum: remittentur alia notitiæ quoad intensionem: & produceretur conclusionis assensus. Et si quoad numerum: non erit assensus conclusionis nisi de perdatur notitia alia. Neque hoc est contra Arist. nam ipse dicit, quod non stat simul esse notitiam præmissarum, quin & sit conclusio, supposito intellectus possit notitiam habere: nam si Deus non concurrat cum intellectu: tunc erit notitia præmissarum, sine conclusionis assensu.

Ad quartum. ¶ In quarto argumento tangitur hæc difficultas: an notitia, vel assensus in instanti producat vel corrumpatur: Ad quod respondendum est, quod

quod cum assensus, & notitia, non possit esse sine applicatione obiecti ad potentiam: & ista applicatio non fiat sine motu, & in motu est successio: successiue oportet fiat, dixi, ubi non fit sine motu: quia posset Deus obiectum applicare in instanti, potentia.

Ratio. 1. ¶ Facta tali obiecti applicatione, etiam si fiat successiue (vt dictum est) notitia in instanti producit: siue sit simplex apprehensio sua, siue iudicatiua. Patet ex Arist. 2. de anima, tex. 70. lumen non producitur successiue in medio, sed in statane. Causa est, quia nullo resistente contrario fit. Cum ergo notitia, seu illuminatio, vel assensus, iam applicati obiecto: nullum habeat contrarium, sequitur quod in instanti producit. De quo supra dictum est.

Confir. ¶ Confirmatur ex eo quod hic dicit, quod habitus assensus præmissarum, simul tempore est cognitio conclusionis: quod non esset verum si non esset in instanti.

Secundo. ¶ Secundo quia species visibiles, in medio in instanti multiplicatur: quod patet experientia de lumine. Et constat, si duo visibilia proponantur potentia: vnū in distans aliud in propinquum, simul mutant potentiam: quod non esset, si successiue producerentur species. Dixi, species visibiles: quia secus est de speciebus soni, quæ in tempore producuntur: & hac ratione fulgur prius videtur, quam tonitruum audiatur.

S. Tho. ¶ Experientia etiam patet: quia applicatis obiectis, nullum in intelligendo successione percipimus. Similiter in producendis volitionibus. Sic D. Thom. p. p. q. 87. ar. 4. ad primum. & 1. 2. q. 1. ar. 7. ad quintum. Dixi si sit notitia simplex, non est successio: nam si sit composita notitia prædicati, sit post notitiam subiecti, & conclusionis, post notitiam præmissarum in nobis, qui discurrendo intelligimus: tamen ipsa conclusionis notitia habetur sine successione: cognitio præmissis. Et sicut in instanti producitur notitia, vel assensus: potest in instanti corrumpi per absentiam causæ conseruantis. Omnia ista sunt vera loquendo de notitia actuali.

Ad formam 4. Argu. ¶ Ad argumentum dicendum, quod casu posito, cum sit assensus præmissarum, & consequentia, in primo illo instanti quo intellectus aduertit ad conclusionem, simul tempore corrumpitur assensus erroneus, & producitur assensus verus: nam assensus præmissarum, producendo assensum verum, corrumpit erroneum. Et in genere causæ efficientis est prius productio assensus, quam corruptio dissensus: sed in genere causæ materialis prius est expulsio contrarij. Neque hoc repugnat, sicut apud D. Thom. in

S. Tho. 1. 2. q. 11. 3ar. 8.

1. 2. in fine dicitur, prius esse gratia infusionem: quam sit peccati remissio in genere causæ efficientis, cum tamen in genere causæ materialis prius sit expulsio peccati. Nec mirum in casu dato: quod in instanti corrumpatur assensus falsus: quia ubi est demonstratio, nulla est resistencia: sicut lumen in eodem instanti corrumpitur, in quo est absentia luminosi. Secus esset, ubi assensus opinatiuus deberet corrumpi per rationem probabilem contrariam: nam omnis ratio probabilis licet possit infirmum reddere assensum opinatiuum, non potest totaliter euellere, nisi plures ad id adductæ fuerint rationes.

¶ Verum antequam ad secundum capitulum deueniamus, libet pro clariori intelligentia totius materiæ posteriorum adducere in vnum quatuor opiniones varias, quæ fuerunt de modo sciendi.

¶ Prima opinio fuit Heracliti, (sicut in superioribus diximus) quam Arist. 4. Metaphy. tangit, & impugnat, qui assererat nullam esse scientiam propter fluxum, & rerum variationem. Hanc sententiam secutus est Socrates, & plures Academici.

¶ Secunda opinio fuit Platonis, affirmantis quod contingit aliquid scire, sed non de nouo: & nostrum scire, esse reminisci. Assererat enim omnium rerum species in anima concreari: & in vnione ad corpus impediri: quo minus eis vtatur, & paulatim exercet secundum dispositionem sensuum: per hoc quod aufertur prohibens: ad modum, quo formas latitare in materia. Anaxagoras assererat: & quod virtute agentis naturalis appareret quod latebat: sic Plato de speciebus intelligibilibus loquutus est.

¶ Tertia opinio fuit Auicenæ, in 4. suæ Metaph. asserentis aliquid sciri de nouo, contra Heraclitum & Platonem, sed hoc non per receptionem à sensibilibus, sed à datore formarum: quippe qui ponebat decimam intelligentiam mouentem orbem lunæ. Credidit enim intellectum agentem: esse intelligentiam separatam quæ in fluebat omnes formas in hæc inferiora: & quæ sensibilia, solum disponebant intellectum possibilem vt conuerteretur ad agentem, in qua conuersione infundebantur species.

¶ Quarta opinio est Arist. in isto. 1. c. quæ mendium ponit inter omnes has, & quæ merito tenenda: quia hæc sola vera est. Qui dicit scientiam esse in nobis, contra Heraclitum, & Socratem: & de nouo generari, contra Platonem magistram suam: & non ab agente immateriali tantum, vt Auicena dicebat, sed immediate ab ipsis speciebus existentibus in phantasia: quæ

Logi, K se est

Opi. Heracliti. Arist.

Opi. Plat.

Opi. Auicene.

Opi. arist. tenenda.

Arist. 3. emanauerūt à sensibilibus, iuxta illud, Necessario de ani. tex. se est intelligentem phatasmata speculari: tertio de ani. & in libro de sensu & sensato. Et, Nil est in intellectu, quin prius fuerit in sensu. Sic species sunt pot. et aliter in intellectu: similiter & scientia. Et oportet illa, de quibus est scientia, esse præcognita in potentia: licet non simpliciter in actu. Hæc breuiter sunt notata, vt clarior sit processus in sequentibus, que pro parte supra sunt dicta.

Nota. 1. Cōment. 3. de anima, quod sicut se habet prima materia in genere formarum naturalium: sic intellectus, in genere formarum speculatiuarum: siue specierum: & sicut materia in pura potentia, de se nullam habet formam, sed eam ab agente naturali recipit: ita intellectus humanus est sicut tabula rasa, in qua nil depictum est, in potentia, ad recipiendum virtute agentis. Et sicut materia præparatur ad formam, & remouendo contrarium, & per inductionem formæ conuenientis, intellectus disponitur, & per remotionem ignorantia, & per introductionem scientia. Et aliquando fit motus à sola priuatione ad formam: sicut in medijs illuminatione à tenebris ad lumen. Sic intellectus aliquando mouetur à ignorantia negationis ad suam perfectionem: scilicet scientiam.

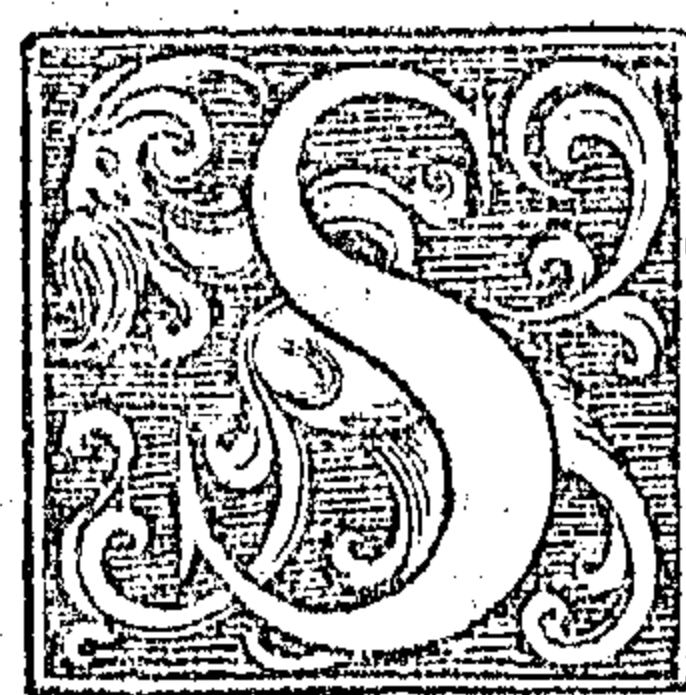
Aristo. Etiam considerandum, quod sicut per transmutationem acquiritur forma in materia, sic per argumentationem, scientia: & quia transmutatio aliquando est ad formam substantialem, aliquando ad accidentalem: vt est in syllogismo demonstratiuo: aliquando ad opinionem, vt est in inductione. Conclusio demonstrationis, dicitur essentialiter scita: quia intellectus statim assentit: alia verò que per inductionem, accidentaliter sciuntur: quia non necessario causatur assensus scientificus.

Secundo notandum. Et sicut forma ante generationem quodam modo est in materia, & aliquo modo non: quia est potentialiter solum, & non simpliciter: conclusio, antequam demonstratur, est aliquo modo scita, in intellectu: & aliquando non scita. Et nisi materia prima haberet respectum ad formam introducendam: nunquam eam recipere: intellectus non posset recipere scientiam, nisi haberet potentiam respectuam ad conclusionem, que demonstranda est: ideo dicitur Commentator primo Physicorum, quod corrupta forma, non potest amplius materia illam recipere: quia perditur ille respectus. Hæc sic notata, præbent lumen ad sensum Aristotelicum percipiendum, nam homo (pro isto statu) non po-

test esse actu intelligens, vel omnia sciens, sed in potentia, vt distinguatur ab intelligentijs preparatis, quæ habent species innatas, vel con creatas.

CAP. II.

DE MODIS SCIENDI, & DEMONSTRATIONE.

Scire autem vnamquam que rem simpliciter, sed non vt sophista, per accidentem, arbitramur: cum causam ob quam res est, illius causam esse, & fieri non posse, vt res aliter se se habeat, cognoscere arbitramur. Patet igitur ipsum scire tale quid esse: nam & hi qui nesciunt, & ij, qui sciunt, illi ita se rem habere putant, hi ita se se etiam habent. Quare cuiusque simpliciter est scientia: id vt aliter se se habeat fieri omnino non potest. An verò & alius sciendi modus sit, posterius dicemus. Dicimus autem & per demonstrationem nos scire: demonstrationem autem dico ratiocinationem eam, que scientiam efficit: eam verò scientiam effice re dico, que scimus, eam ipsam habendo.

Si igitur ipsum scire tale est, quale possumus, necesse est & demonstratiuam scientiam ex veris, & primis, medioque vacantibus, & ex notioribus, & prioribus ipsa conclusione, causis que eiusdem esse. Sic enim erunt & ipsa principia propria eius quod demonstratur: nam ratiocinatio quidem esse sine his potest, demonstratio verò non potest: scientiam enim non facit.

Verum igitur esse oportet: quia fieri nequit, vt id quod non est, sciatur: veluti diametrum commensurabilem esse: Oportet autem &

ex

ex primis, & indemonstrabilibus esse: quia non sciet, qui de demonstrationem horum non habet: scire enim non per accidentem, ea quorum est demonstratio, nihil aliud est sanè, quam demonstrationem habere. Cause etiam, notiora que, ac priora sint oportet: cause quidem: quia tunc scimus, cum causam cognoscimus: priora verò, si quidem & cause sunt, & antea cognita, non illo solum modo quo quid significant, sed altero etiam quo quod sint scimus.

Dupliciter autem priora, notiora vt dicitur. Non enim idem prius natura, & notiora ex parte prius: neque notius simpliciter, & nobis etiam notius est. Atque ea quidem ad nos priora, notiora vt dico, que propinquiora sensui sunt: ea verò simpliciter priora, notiora vt, que à sensu longius distant. Sunt autem remotissima quidem ea, que sunt vniuersalia maxime, propinquissima verò singularia ipsa. Atque hæc inter se se opponuntur. Ex primis autem esse nihil aliud est, quam proprijs principijs esse: idem enim primum, atque principium dico.

Est autem demonstrationis principium propositio medio vacans, ea verò medio vacat, qua nulla est alia prior. Propositio verò altera enunciationis pars est, vnum de vno completens: differendi quidem: que vtramuis accipit: demonstrandi verò, que diffinitè alterum quod est verum. Enunciatio contradictionis vtramuis est pars. Contradictio est oppositio, cuius per se medium nullum est. Contradictionis partem ea quidem, qua quispiam cuiquam audiuitur, affirmatio: ea verò, qua quispiam à quoquam semouetur, negatio nuncupatur.

Principiorum autem ratiocinandi, vacan-

tium medio, id quidem propositio dicitur, quod fieri nequit vt demonstratur, quodque non necesse est eum habere, qui discere quid instituit: id verò quod omnes habere, qui modò discere aliquid parant: necesse est dignitas appellatur, sunt enim talia quedam. Atque talibus hoc potissimum nomen tribuere solemus. Rursus. Ea quidem propositio, que vtramuis enunciationis accipit partem esse, inquam quippiam, aut non esse statuens: suppositio: ea verò, que est sine hoc ipso, definitio dicitur: definitio, namque, posito quidem est: ponit enim Arithmeticus vnitatem, quare (vitatem indiuisibilem esse) sed suppositio sane non est: nam quid sit vnitatis, & vnitatis esse eadem non sunt.

Cum autem credere, scireque rem talem per ratiocinationem oporteat, quam demonstrationem vocamus: hæc verò est, quia sunt ea quibus extruitur ratiocinatio, necesse est, non solum prima illa, vel omnia, vel aliqua prius noscantur, sed etiam magis vt noscantur: semper enim illud est tale magis, ob quod vnum quodque, tale est: veluti magis, id est dilectum atque amatum, ob quod amamus, atque diligimus. Quare si ob prima scimus, ac credimus, & illa sanè scimus ac credimus magis, quoniam ob illa & ipsa scimus posteriora: fieri autem non potest, vt ea magis quisquam que nescit, & circa que non melius dispositus est, quam si scierit, quia ea que cognoscit, credat, atque assentiat. At eueniet id profectò, si non prius cognouerit principia quispiam, quam ea que per demonstrationem creduntur. Magis enim principijs, aut omnibus, aut quibusdam credere, quam conclusioni necesse est. Atque rei qui per demonstrationem scientiam habiturus est, non solum ipsa principia magis no-

Quia saltem maiori

ta, magisq; credita sint, quam id quod ex ipsis ostenditur oportet: sed etiam nihil prorsus eorum quae principiis ipsi opponuntur, unde quae ratiocinatio falsa, vereq; contraria existat, aut, credibilis, aut notius principis ipsis sit oportet: quippe cum eum qui simpliciter est scientiam consequutus, nunquam ab ea persuasionem vlla dimoueri oporteat.

In isto textu Aristoteli declarat, quid sit demonstratio, definiendo primo a causa finali, quae causarum potissima est, dicens. Demonstratio, est, syllogismus faciens scire: ac si dicat, finem demonstrationis esse scientiam: nam propter ipsam, tanquam propter finem demonstratio introducta est. Et haec non est definitio quid rei, cum non detur per genus, & differentiam, sed potius est quid nominis.

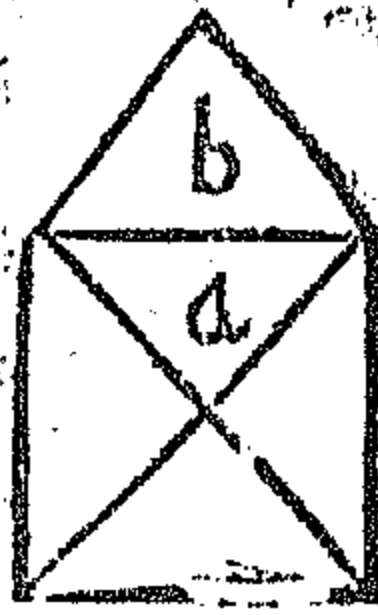
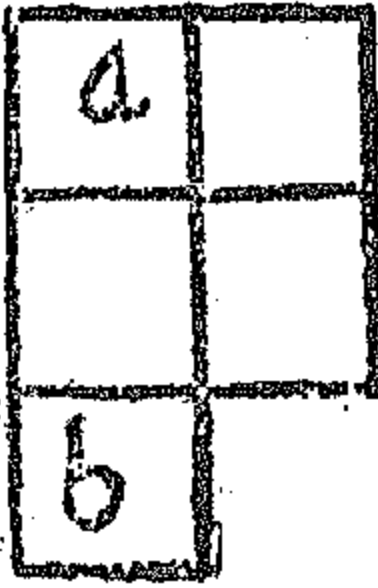
Quia aliae causae emanant ex potissima, scilicet finali, ut ex finali, statim sequitur materialis consideratio: ut quid ad omnia est ad protegendum a frigore, & tempestate, sequitur sit composita ex tali, vel tali materia, ut quia terra est ad secundum, oportet fiat ex ferro, & non ex ligno. Sic, data definitione demonstrationis ex fine, ponitur definitio, ratione materiae.

Quid de demonstratio Demonstratio, est syllogismus procedens ex veris, primis, medioque vacatibus, notioribus, & prioribus ipsa conclusione, & ex causis eiusdem: ac si diceret. Si enim ita est: quod demonstratio facit nos scire: & tunc scimus rem cum causam cognoscimus, oportet ipsa demonstratio fiat ex veris, primis, immediatis, & notioribus. & c. Ex veris (in quam) quia falsum non potest esse causa veritatis: & cum conclusio sit scita, & vera, oportet praemissa, ex quibus conclusio pendet, velut ex causa, sit vera: nam quod non est, non scitur, id est, quod rebus ipsis non conuenit, sciri non potest. Non debet intelligi, quod non est, id est existit: nam rosa in hyeme scitur: quia definitur, licet actu non sit.

Obiectio. Quod si quis obieciat, quod falsum, sit causa vera: ut hic, Omnis homo est Deus: Christus est homo: ergo Christus est Deus, in Darij, ubi conclusio est vera, & vna praemissarum falsa. Respondetur, quod licet sit bona consequentia: tamen praemissa falsa non est causa conclusionis. Non enim eo quod omnis homo est Deus: Christus est Deus: sed eo quod Christus est suppo-

situm Diuinum, in quo est etiam sustentata humana natura, ex eo & est homo, & est Deus.

¶ Dicit, quod id quod non est, non scitur id est, quod non potest esse: ut quod diameter sit costae commensurabilis. Ponit hoc exemplum, eo quod inter diametrum, & costam non reperitur proportio rationalis: sed est in medietate duplici. Quod probatur, supposito quod proportio quadratorum, est costarum duplicata, ut patet in figura sequenti. Nam quadratum magnum a. ad quadratum paruum. b. se habet in quadrupla proportione, & costae ad costam in dupla. Secundo supponitur, quod quadratum diametri est duplum ad quadratum costae: ut patet in figura sequenti: nam quadratum diametri a. est quadruplum ad medietatem quadrati costae. b. ut constat ad oculos: ergo est duplum ad totum: quia si est quadruplum ad medietatem, erit duplum ad totum: sed per primam suppositionem, proportio quadratorum est costarum duplicata, si quadratum ad quadratum est duplum, costae ad costam est medietas duplae: sed haec est proportio irrationalis: ergo, a simeter, est diameter ad costam. De quo latius in Physica speculatione. 7. li. Physi. Exempli causa sufficiat in praesentiarum. Intelligendum tamen de quadrato aequilatero.

¶ Circa illud quod dicitur in textu. Dupliciter autem priora notiora ue dicuntur. &c. est argumentum ad hominem: nam ipse Aristoteli. 1. Physi. tex. 2. ait. Notiora quae ad nos esse vniuersalia, & notiora natura, esse singularia: hic tamen dicit contrarium.

Argumē.

¶ Ad hoc respondetur, quod singulare dupliciter accipitur. Vn modo simpliciter, pro illo quod cadit sub sensu: prout distinguitur contra illud quod est simpliciter vniuersale, quod solo intellectu percipitur: ut abstractum est a conditionibus singularium. Et isto modo dicit hic, quod singularia sunt notiora quoad nos, & vniuersalia notiora in natura. Vniuersalia enim sunt, quae simpliciter sunt intentae a natura: quae si natura ageret per intellectum, vniuersalia primo intendere: nam prius intendit speciem conseruare: & ut conseruet speciem, producit indiuidua: & sic de per accidens in diuidua sunt intentae a natura.

Solutio. Et si nota sit mitur singularare.

¶ Secundo modo capitur singulare, respectu magis vniuersalis, sicut species est respectu generis: & in isto sensu Aristoteli. 1. Physi. dicit, magis particulare est notius natura, & simpliciter: quia intentione naturae principalior finis est est species: quam genus: potius enim intendit, & prius leonem, quam animal: sed in cognitio-

ne no-

strarius cognita, vel notiora sunt magis vniuersalia: quae illic vocat magis confusa: nam licet cognitio nostra habeat totum, & proficiscatur a sensu & ita sit, quod singularia sint sensu magis cognita, sed in illis prius format notitia singularis vagi magis communis quam minus communis: quia visa aliquare a longe, prius format quod sit ens: deinde, quia mouetur, quod sit animal: post per figuram format quod sit homo: & ex facie dicit quod est Socrates: & sic licet sensus non fornet notitias nisi singulares in supponendo: tamen prius format singulares notitias vagas, vniuersaliores in significando.

Dubium. 1.

Respondetur.

¶ Ex hoc soluitur dubium, quod ibi. 1. Physi. dicit, processum esse, a nobis notioribus: & cum nobis notiora singularia fiat: videtur quod singularibus sit procedendum. Ad quod dicens dicit, quod loquutus est in acquisitione scientiarum, ubi opus est ex principiis vniuersalibus procedere: sicut prius de re visa a longe formamus quod sit ens, quam quod sit animal: quod sit homo, quam quod sit hic homo: sic & in scientijs, prius oportet. In physica, tractare de ente naturali, & de materia, & forma in communi, & de motu, quae sunt nobis notiora, quam de tali materia vel tali forma, vel tali motu, quae sunt singularia. Et cum hoc est verum, quod omnis scientia debet tractare de rebus abstrahendo a materia: quia tractat de rebus ut sunt perpetuae. Et hoc intelligit Aristoteli. quando dicit hic, de demonstrationem debere procedere ab vniuersalioribus: ob quod sensus demonstrationes non facit, sed solus intellectus: cuius est abstrahere a singularibus.

Dubium. 2.

Notandum.

Differentia inter demonstrationem propter quod & quia.

¶ Circa ea quae dicit demonstrationem procedere ex causis, est dubium, quia dicit procedere ex notioribus quo ad nos, sed notiora quo ad nos sunt effectus: & non causa: ut luna eclipsatur, ergo interposita est terra, inter solem, & lunam.

¶ Procius solutione considerandum, quod causa est duplex. 1. rei. 1. causa quod sit res: & alia est causa veritatis id est causa assensus conclusionis. Ex hac causae diuisione ponitur differentia inter demonstrationem propter quid, & quia. Quia in demonstratione propter quid, causa rei, quae est causa essendi: est causa cognoscendi. 1. veritatis conclusionis, ut tradit Aristoteli. 2. Meta. tex. 4. Verum in demonstratione quia, cause cognoscendi veritatem conclusionis, non sunt causa essendi rei, sed effectus: sic est verum, quod omnis demonstratio procedit ex causis: siue cognoscendi, & solum: ut in quia, siue cognoscendi, & essendi ut in propter quid. Similiter est verum, procedere ex notioribus: quia vel procedit

ex notioribus in natura: ut in propter quid: vel in notioribus quoad nos: ut in quia: ubi effectus causa probatur. Et eo quod in demonstratione quia, non proceditur simpliciter a causa, non facit simpliciter scire: sed solum de monstratio propter quid. Et sic patet dubij solutio.

¶ Circa illud quod dicitur in textu, quod pro Dubium. creditur immediatis: dubium est, quae sit propositio immediata. Dicendum illam esse immediate diatam propositionem, cuius praedicatum, in est subiecto per se primo, sine aliquo medio: quando prima passio praedicatur de suo subiecto: vel definitio, de suo definito: ut in hac, Omne animal rationale est discursiuum: est immediata: quia discursiuum, est prima pars immediate conueniens homini. Et haec, homo est animal rationale, quia immediate definitio, de specie dicitur. Tamen haec, homo est risibile, non est immediata: quia risibile non est prima passio hominis: sed esse admiratum: ex quo prouenit esse risibilem. Similiter haec, Petrus est animal rationale, non est immediata: quia primo conuenit homini esse rationale, quam conueniat huic homini: quia primo speciei, quam indiuiduo speciei. Et sic vocatur propositio immediata, homo est animal rationale, vel carens medio vel per se primo.

Enuntia.

Proposi.

Problema.

Conclusio

no sunt id e

¶ Oportet etiam ad intelligentiam literae notae re, quod inter ista quatuor. Enuntiatio, propositio, problema, conclusio, est differentia. Enuntiatio, est oratio verum, vel falsum significans; Conclusio quae assertiue profertur. Propositio, est oratio, quae proponitur tanquam praemissa ad inferendum aliam. Problema, teste Aristoteli. 1. Topico. c. 9. est oratio in medium proposita, tanquam dubia, de qua fiat disputatio, in hanc, vel illam partem: in quo sensu solet dici, ad quaestionem respondetur problematicè, tanquam si diceretur, vtranque partem quaestionis esse probabilem. Conclusio est illud quod inferitur ex propositione.

¶ Propositio diuidi solet in dialecticam, quae probabilis est: & in demonstratiuam, quae probabilis, non solum vera est, sed necessaria. Et sic dicit Aristoteli. quod propositio est altera pars enunciationis subiectiua: sicut homo est pars subiectiua animalis: quia cum enunciatio sit oratio affirmatiua, vel negatiua, propositio est vna pars eius: quia est affirmatiua enunciatio. Et addit, Vnum de vno completens: ad excludendum propositionem exterminis aequiuocis compositam: quae est plures propositiones virtute, vel ex pluribus terminis quando plura de vno: ut Sortes est homo, & musicus, vel vnum de pluribus ut Sor-

tes; & Plato trahunt nauem.

Dignitas ¶ Rursus notat differentiam propositionum quæ sunt principia. Quædam sunt, quæ dicuntur Dignitates, quas necesse est habere, qui discere vult aliquam scientiam: vt Quod libet est, vel non est: vniuersaliter in omni sciētia, & Omne totum est maius sua parte: in Mathematicis, & corpora naturalia mouentur in Physicis, ista enim à natura sunt per se nota.

Differt dignitas à positione. ¶ Pro maiori intelligentia nota: quod dignitas, seu maxima propositio, quæ necesse est omnem adscendentem acceptare statim cognitis terminis, differt à positione: quæ etiam est principium indemonstrabile, in illa scientia in qua ponitur: vt est illud, anguli recti sunt æquales in geometria. Primo est differentia, quia dignitas est omnino indemonstrabilis: quia est prima. &c. sed positio, est demonstrabilis in superiori scientia: vt infra dicetur & hæc differentia stat in hoc: quod repugnat dignitati demonstrationi: vt statim erit manifestum: & non repugnat positioni: non tamen in conuenit, quando aliqua passio ex terminis statim sit nota: vt si ab æqualibus equalia demas. &c. & parallelae, non concurrunt: & ignis est calidus: terra est grauis. &c. verum in quantum sunt positiones, & non dignitas, non repugnat demonstrationi.

¶ Secunda differentia est quia prima dignitas statim necessario oportet habere adscendentem, absque aliquo discursu: sed positionem nõ sic: quia cum consistat ex terminis specialibus, potest per notiora explicari: & hanc Aristot. ponit in textu, vbi de positione inquit, quam non est demonstrare, sed ponere. &c. & illa priora quæ sunt dignitas, ab Aristote. in ordine ad scientiam: tanquam ianua, in domo considerantur in secundo Metaphysicis. & omnium, sunt hæc duo: de quolibet verum esse, vel non esse, alterum: non contingit simul esse, & non esse vt valet in potestate. &c. de quo. 4. Meta. & conditiones circa primum principium. 3. sunt. Prima quod circa ipsum nullus possit errare: quia est maximè manifestum. Secunda conditio, quod sit verum absolute sine conditione. Tertia quod eius cognitio sit per naturam, id est, quod non per demonstrationem habeatur: & hoc est esse ianuam in ordine ad scientiam.

Conditio primæ principij. ¶ Alia sunt principia, quæ vocantur suppositiones, quæ licet in vna scientia subalternata supponantur, probantur in alia: nam supponit Geometra, A quolibet puncto, ad quodlibet punctum lineam ducere: & probatur à Philosopho naturali: quia duo puncta non sunt immediata: sed inter duo puncta mediat linea recta.

Suppositio nes. ¶ Alia sunt principia, quæ vocantur suppositiones, quæ licet in vna scientia subalternata supponantur, probantur in alia: nam supponit Geometra, A quolibet puncto, ad quodlibet punctum lineam ducere: & probatur à Philosopho naturali: quia duo puncta non sunt immediata: sed inter duo puncta mediat linea recta.

Vocantur etiam positiones: quia ponuntur. De quibus omnibus latè in Mathematicis.

QVÆSTIO VNICA, Vtrum demonstratio procedat ex primis, veris, & immediatis, & causis conclusionis.

D videtur quod non. Patet, quia Mathematicæ demonstrationes sunt simpliciter tales, & in primo gradu certitudinis, vt ait Comē. 2. Methaphysicis. sed tamen non procedit per causam, saltim in essendo. Nam probat Mathematicus, triangulum habere tres duobus æquales. &c. per angulum extrinsecum, per hoc quod in omni triangulo angulus extrinsecus est æqualis duobus intrinsecis, sibi oppositis. Vocatur extrinsecus angulus, qui constituitur ex protractione alicuius lateris in continuum, & directum: sed angulus extrinsecus non potest dici causa.

¶ Secundo demonstrationes Metaphysicæ sunt simpliciter tales, & tamen non per causam procedunt: nam de Deo demonstratur, quod sit actus purus: cuius causa non datur.

¶ Tertio. Nullæ præmissæ sunt causa conclusionis: ergo malè dictum est. Patet, Ante omnem demonstrationem oportet præ cognoscere de subiecto quid est, & quia est: & de passione quid est: ergo conclusio præcedit totam demonstrationem, cum in conclusione prædicetur propria passio de suo subiecto.

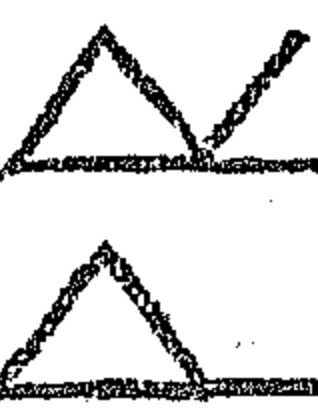
¶ In contrarium est tamen quod Arist. probat, omnem demonstrationem procedere ex veris immediatis, & causis. &c.

¶ Conclusio est. Omnis demonstratio ex causis procedit, vt in declaratione textus dictum est. Nam si est demonstratio propter quid: ex causis in essendo, & significando, procedit: & si est quia: ex causis in significando, quia ex effectu probatur causa: & quia effectus est nobis notior, est causa cognitio nis ipsius causæ: quæ notior est in natura.

¶ Ad argumenta in contrarium. Ad primum concedendum est, esse demonstrationem in Mathematicis. Et quando dicitur de triangulo, dicendum, non probari triangulum habere tres angulos æquales duobus rectis, ex angulo extrinsecum, tanquam per medium, sed tanquam per determinatum medium: quia medium est solū figura rectilinea, tribus lineis cetera, quæ est vera

Argu. 1.

Demonstratio.

Argu. 2. S. Th. p. p. q. 8.

Tertio.

Conclu.

Ad. 1. Ar.

vera causa in essendo: tan trianguli, quæ etiam suæ passionis.

Ad. 2. ¶ Ad secundum dicendum, quod licet in Deo non dicatur causa realiter distincta, per quam probetur quod sit purus actus: datur tamen vel formaliter ad mentem Scoti, vel secundum rationem causa, ex qua probetur: nam eo quod Deus est esse primū, simpliciter, sequitur quod sit purus actus.

Ad. 3. ¶ Dicendum ad tertium, quod verè præmissæ dicuntur causæ conclusionis. Et quando inferitur: quia prius de subiecto cognoscitur quid est, &c. verum est, tamen hoc non est scientificè: vt que dum formatis præmissis, inferitur conclusio. Non enim istius: homo est risibilis, habetur scientia: antequam formetur consequentia: Omne animal rationale est risibile: Omnis homo est animal rationale: & inferatur: ergo omnis homo est risibilis.

QVÆSTIO. II. Quæritur qua cognitione prima principia cognoscantur, sensitua vel intellectiua.

Ro declaratione literæ Philosophi, vbi de cognitione principiorum loquitur, quæ præsupposita est ad habendam scientiam per demonstrationem.

¶ Quæritur in quam, quæ cognitione principia prima cognoscantur, sensitua, vel intellectiua. & an sint in demonstrabilia.

¶ Probatur, quod primum principium sit demonstrabile: nõ ait Philo. propter vnum quod quæ talis: & illud magis. Nam si aqua est calida propter ignem: magis calidus erit ignis: ergo si propter prima principia, conclusiones, quarum ante nõ erat scientia demonstrantur: magis demonstrabilia erunt ipsa principia.

Secundo. ¶ Secundo. Nostra cognitio intellectiua ortū habet à sensu: necesse enim est intelligentem phantasmata speculari. 3. de anima: ergo principium nõ potest esse intelligentia quin prius per sensum fuerit demonstrata: & sic prima principia demonstrabilia sunt: saltim per sensum.

Tertio. ¶ Apud Geometram: est principium primū, à puncto in punctum lineam ducere: & omnes anguli recti sunt æquales, & tamen ista principia probari possunt: vt constat.

¶ In contrarium est Arist. primo Poste. &. 4. Metaph.

¶ Prodebita intelligentia sciendum: quod sit

primum principium, vel an sint plura, quæ sint in demonstrabilia: & consequenter, quod sit primo, primum.

¶ Quantum ad primum sunt variæ opiniones. Nam quidam dicunt: quod primū principium est hoc impossibile est idè simul esse: & nõ esse: & probatur id ex Philo. 4. Metaph. vbi pertractas de primis principijs: hæc ponit primum, & firmissimum: & ad ipsum omnia redduntur vt patet tex. 9. & idem ibidem Commen.

¶ Alij tenent, quod primum principium complexum, est hoc de quolibet est affirmatio, vel negatio, vera: & hoc probant ex Com. 4. Metaph. com. 9. vbi ait, manifestum est quod affirmatio, & negatio, non congregantur simul. Secundo probant, quia vel est hoc, quod dictum est: vel illud quod prima opinio dicit, impossibile est idem simul esse, & nõ esse, sed non est istud: quia est propositio negatiua: & necessarium est primum principium complexum, esse propositionem affirmatiuam: quia affirmatiua prior est negatiua: sed quod sit negatiua patet si exponatur.

¶ Istæ duæ opiniones in quantum verba sonant, videntur differre: sed in re non distant: quia primus modus loquendi est per primas intentiones: vt Metaph. loquitur & secundus, est per secundas, quæ est proprium dialectici, qui de veritate & falsitate propositionum tractat. Et si loquendum est per terminos magis conuenientes, modo loquendi Aristot. primus modus videtur.

¶ Sed quod re, vnum videatur, patet: quia bene sequitur, impossibile est idem simul esse, & nõ esse, vt dicit prima opinio: ergo de quolibet est affirmatio vel negatio, vera: neque illa, impossibile est idem simul esse, & non esse: est negatiua, æquiuale enim isti necesse est idem non simul esse, & non esse: quæ est affirmatiua de modo, ut in modalibus probatum est.

¶ Sed positio habemus primum principium: siue sit, impossibile est idem esse, & non esse: vel de quolibet est affirmatio, vel negatio vera: oportet peritium erit, adhuc antequam resoluaemus questionem, scire quod sit principium primo primum: nam stat quod sit principium & primum: & non sit primo primum.

¶ Doctor sub. vt constat ex Anto. Andrea in 4. Metaphysicis. q. 5. dicit duo: primum, quod principium primo primum: si datur, est hoc complexum: ens est ens. Secundo dicit, quod non est hoc impossibile est idè simul esse, & non esse: quod probat: quia de ratione principij primo primi, est: quod terminos ex quibus constat, habeat primo primos: quia si ipsi rursus in alios referuntur,

uantur, non erit primo primū: sed hoc solum conuenit huic cōplexo, ens est ens: quia ens est primū, & primo priori primus terminus: sed hoc nō habet hoc complexū: impossibile est idem esse: & non esse: quia termini resolui debent in alios priores: nam idem resoluitur in conceptū relatiuum quia idem identitate, est idem: quæ est relatio: & in absolutum conceptum entis. Item quia omni propositioni modalī, prior est alia de inesse: cum ergo hæc, impossibile est. &c. sit modalis sequitur quod non est primo primū. &c.

¶ Sed quauis hæc subtiliter sint dicta: & probent complexum primo primū: & illa proposita ad id requirantur: tamen ad esse principium primo primū: solum requiritur de mente Philosophi Quarto Metaphys. text. 8. Prima conditio, quod circa principū: primū primū nō cōtingat deceptio, propter sui euidentiā. Secunda conditio, quod eius veritas sit absoluta, & non conditionata: ita ut si omnis alia propositio esset falsa, adhuc primo primū esset verum. Tertia conditio, quod per demonstrationem non cognoscatur, quia primo primū non potest esse aliquid prius, per quod cognoscatur. Et hæc omnia concurrunt ex Arist. 4. Meta. text. 9. in illo primo: impossibile est idem esse, & non esse: & id confirmat Commen. ibidē: ergo vel nō datur primo primū principium: vel illud erit. Et hæc est sententia S. Tho. & Thomistarum.

Et rationes adductæ ab Anto. Andrea de primo primo complexo, probant: non de primo primo principio in demonstrabili: quia illud primū complexū, posset probari per principium primū sic: impossibile est idem simul esse, & non esse: nam omne ens, vel est ens, vel nō ens: vel ens & non ens: non secundum, quia oppositum de opposito, non prædicatur: quia impossibile est idem esse, & non esse: ergo primū omne ens, est ens: vides quomodo illud quod dicebatur primū, probatur per hoc primo primū, quod nos dicimus. Istis prænotatis ad quæstionem.

¶ Ad notitiā primi principij, requisita est notitia sensitiua interior, & exterior: ut ratio sine qua non. Ex superioribus ista constat, & erit manifestissimum in. 3. de anima: quia nihil est in intellectu, quin prius fuerit in sensu: & necesse est intelligentē, phantasmata speculari. Tunc est argumentum non potest haberi notitia primi principij, sine notitia terminorum: quia nisi quis intelligat quid est totum, & quid sit pars: non intelliget, omne totum esse maius sua parte. Et notitia terminorum, haberi non potest

sine notitia sensitiua interiori: & interior sensitiua, sine exteriori: sequitur veritas conclusio nis: quod ad notitiā principiorū, requisita est: & notitia sensitiua exterior, & interior.

¶ Dixi in conclusione (sicut ratio sine qua nō) nam illa notitia sensitiua, siue interior, siue exterior, requisita: nullam habet causalitatem circa principium primū: (de quo est sermo) quia aliās, si haberet causalitatem: principium esset vel ut conclusio: & sic cognitio principij esset acquisita per discursum: & esset demonstrabile: & non esset primū, & supra ipsum non fundaretur omnis disputatio contraphilo. & Com. 4. Meta. text. 9. est ergo ratio sine qua non: ut approximatō, requisita est inter agens & passum: & approximatō est ratio: & nullam habet causalitatem.

¶ Secunda conclusio. Primum principium, absolute indemonstrabile est. Patet ex Arist. in isto loco. Quia absoluta demonstratio, oportet sit ex prioribus, notioribus, sed nihil prius, neque notius hoc principio primo: impossibile est idem esse, & non esse. &c. ob quod dixit Arist. 4. Meta. text. 9. Qui volunt, hoc principium primū demonstrare: suam ostendunt ineruditionem: nesciunt enim quorum sit, quorum non sit demonstratio.

¶ Tertia conclusio. Primum principium redargutiue, non repugnat demonstrari posse. Differt absoluta demonstratio à redargutiua in hoc: quod illa, ex primis notioribus, &c. procedit: hæc tamen nō necessariō, sed ex cōcessis ab aduersario, minus notis simpliciter: magis autem notis ipsi aduersario: tunc est argumentum ad probandam conclusionem: qui negat hoc principū: impossibile est idē esse, & nō esse potest duci ad aliquod in cōueniens sibi magis notū, quam erat principium supradictum, & hoc est redargutiue demonstrari: ergo. Patet, quia potest deduci ad hoc inconueniens concedendum quod contrariæ opiniones simul possint esse in eodem intellectu, de eodem, quod est manifestius inconueniens apud negantem primū principium: nam simul duo contraria esse statim est notum repugnare: vtrum alterum corrumpit: & duo contradictoria essent simul vera. Et quod negans primū principium, ex illimet maius inconueniens: duo contradictoria esse simul, est eō quod repugnet ad sensum, quia vnū expellit alterum: & eō repugnat, quia contraria in actu perfecto simul repugnant: ergo vbicunq; inueniatur siue in materia siue in sensu, siue in intellectu, erūt repugnātia: & per consequens notius erit negati primū principū, contraria nō posse esse simul. De quo Arist.

Arist. secundo per her. ad inconuenientia adducit, negantem primū principium. Et solo vno argumento in præsentiarum sumus cōtenti: nam si simul est, est, & nō est, in appetitu: vbi desiderium & fuga: ergo qui opinionē habet, simul vera esse, si duo proponantur, non magis fugiet vnum quā aliud: & qui longē est à patria ad quā tendit, non magis desiderabit ire quā non ire. Patet: quia si ire, & non ire, simul vera sunt, non est vnde. Item qui timet cadere in foueam oppositam coram non magis fugiet viā ducentem ad foueam: quā non ducētem: sed contrarium videmus per experientiam: &c. ergo eō est, quia primū principium, est notissimum: & qui negaret, redargutiue probaretur concedere aliquod, quod est manifestissimum in falsitate. Hæc dicta sunt de cognitione primorum principiorum. Et quauis in quæstione circa text. nonnulla existis tangantur, hic tamen latius & apertius tradita sunt.

¶ Ad argu. ¶ Ad primū argumentum, vbi tangitur declaratio illius maximæ Aristot. propter vnum quodque tale. &c. nos exposuimus latē, & limitationes adduximus in quæstione, vbi exponitur. 3. cap. Arist. in solutione ad tertium. Nam non valet, propter albedinem paries est albus: ergo magis ipsa albedo est alba: quia hæc est falsa, albedo est alba. Sic in proposito licet hæc sit vera: conclusio est demonstrabilis: & propter prima principia: non tamen ipsa sunt demonstrabilia. Nam oportet, quod prædicatum, in quo fit comparatio, cōueniat & verificetur, de vtroque comparatorum &c. modō demonstratio non cōuenit vtrique comparatorum: quia cōuenit conclusioni, & non principio.

¶ Ad 2. ¶ Ad secundum patet solutio ex secunda conclusione. Nam notitiā sensitiuam exteriorē, & interiorē, non secludimus in cognitione principiorum.

¶ Ad 3. ¶ Ad tertium concedimus, principia scientiæ subalternatæ probari, & demonstrari, in superiori subalternante: & hoc commune est omnibus subalternatis: sed illa principia, quæ demonstrantur, sunt prima in illa scientia: sed nō simpliciter prima: neque primo: & sic non inconuenit, demonstrari posse: secus tamē est de primo de quo quæstio mota est, ut si Arithmeticus probet principia musica.

¶ Solutio. ¶ Sed contra determinata in quæstione, se se offert vnum ex ipso Philo. in quo probatur, quod ipsa principia, demonstrari possint: nam in. 6. Ethicorum de habitibus intellectualibus mentionem faciens, ait. Scientia est habitus conclusionis, per demonstrationem acquisitus: ergo quod per demonstrationem non habetur, non

scitur: sed prima principia non habentur per demonstrationem, ergo non sciuntur: ergo ipsorum scientia non est: quod videtur dictis repugnare.

¶ Solutio stat in hoc, quod Aristot. quando in hoc loco de primis principijs scientiam habere dicit: sumit scientiam pro notitia clara, firma, certa: quomodo cūq; sit habita: siue per demonstrationē, siue per experientiam, seu per terminorum euidentiā: & in Ethicis sumit scientiā propriē dictam ut distinguatur ab habitu intellectus, qui primorum principiorū est: quæ scientia non nisi per demonstrationem habetur: & sic primorum principiorum non est scientia, & nihil contradicta.

CAP. III.

Quod non omnium sit demonstratio.

S VNT autem quibus propterea quod ipsa quoque principia scientia tenere oportet, non videtur esse scientia. Sūt etiā quibus esse quidem videtur, demonstrationes tamē omnium esse. quorum neutrum sanē verū, aut necessarium est. Qui nāq; scientiā omnino nō esse ponunt, ij ascendendū esse in infinitū censent, propterea quod posteriora non sciuntur ab ea priora, quorum primū non sunt: restē quidem dicentes. Fieri enim non potest, ut infinita quisquā pertrāseat. Quod si statatur, ac principia sunt, hæc incognita dicuntur esse, cū ipsorum nō sit demonstratio: quod quidē solum inquirunt esse scire. Quod si fieri non potest ut prima sciuntur, neque fieri posse dicunt, ut ea quæ proficiuntur ex illis, sciuntur simpliciter, propriē ve, sed ex suppositione dūtaxat, nempe, si illa sint. At secundi de modo quidem sciendi cum sentiunt: per demonstrationem enim solum esse scientiam dicunt, verum omnium demonstratioem esse nihil inquirunt prohibere. Fieri enim potest,

vt demonstratio circuli modo versetur, omniaque mutuo demonstrantur.

¶ Nos autem dicimus, nec omnem scientiã esse demonstratiuã, sed eorũ, quæ medijs vacat, indemonstrabilem esse: quod quidẽ necessarium esse patet. Nam si necessarium est vt priora sciuntur, & ea ex quibus conficitur demonstratio: statim autẽ tandẽ in hisce que vacant medijs, hæc indemonstrabilia necesse est esse. Hęc igitur ita sese habere dicimus, & non solum scientiam, sed & principium scientiæ quoddam esse asserimus, quo termini nos ipsos cognoscimus.

¶ Etiam patere dicimus, fieri non posse, vt circuli modo demonstratio simpliciter conuertatur si demonstratiõ ex prioribus oportet, ac notioribus esse. Fieri enim nequit, vt eisdẽ eadẽ simul priora sint, atq; posteriora, nisi altero modo: veluti si alia nostra ex parte, alia simpliciter dicantur: quo quidẽ modo faciat inductio notũ. Quòd si ita sit, non bene est ipsum simpliciter scire, definitum, sed est sanẽ duplex. An altera demonstratio ex hisce quæ nobis sunt notiora, quæ sit simpliciter demonstratio non est.

¶ Euenit autẽ hisce qui dicunt demonstratiõnem circulo versari, solũ nõ id quod nũc est dictũ: sed etiam nil aliud vt dicant, q̃si hoc est, hoc est: hoc verò patet facile est omnia demonstrare. Atq; patet, id ipsum accidere tribus positis terminis. Siue enim per multos, siue per paucos redire dicatur, nihil profectò refert: per pauciores autẽ quã duos. Nã quãdo cum a. sit, est necessariò b. & hoc cum sit, est necessariò c. tum cum a sit, necessariò c. ipsum erit: si igitur cum a. sit, necesse est . b. & cum b. sit, necesse est esse a. hoc enim erat circuli modo versari. Ponatur a. in loco quo

ipsum est. c. Dicere igitur cum b. sit. a. ipsum esse, nihil aliud est, quam dicere cum . b. sit c. ipsum esse. Id autem nil aliud est, quam dicere cum a. sit. c. ipsum esse. At idem est. c. & a. quare sit, vt hi qui censent orbis modo demonstrationem versari, nihil aliud dicant, quam cum a. sit. a. ipsum esse. Hoc verò patet facile demonstrare est omnia. At verò nec id ipsum fieri potest, nisi in hisce quæ mutuo se sequuntur, qualia sunt ipsa propria. Demonstratum est igitur prius: vno quidem posito, nunquam necessariò aliquid aliud esse: vno inquam, aut positione vna: è duabus autem positionibus primis, ac minimis fieri posse, siquidem & ratiocinari contingit. Si igitur a. & b. & c. mutuo se sequantur: sic tantum fieri potest, vt ostendatur ex sese mutuo cuncta, quæ in prima ratiocinationis figura postulata sunt, vt in libro de syllogismo ostendimus: quo loco etiã patuit, ceteris in figuris, aut ratiocinationem hanc nõ fieri, aut ex hisce quæ sunt sumpta non fieri. Ea verò, quæ prædicationem non suscipiunt mutuam, fieri non potest, vt mutuo demonstrantur. Quare cum in demonstrationibus pauca talia sint, constat vanum esse, ac impossibile, demonstrationem esse censere, atque ob id ipsum posse demonstrationem omnium esse.

¶ Circa textus declarationem notandũ, Aristo. voluisse duos errores demeritio tollere: vnus erat illorum qui dicebant non esse possibilem scientiam: alius verò eorum, qui scientiam concedebant, dicebant tamen circulariter demonstrari in omnibus, scilicet a. per . b. & rursus b. per a. Vterque error procedebat ex hoc, quòd putabant nil posse sciri, nisi per demonstrationem, cum contingat scire ipsa principia, tamen ex terminis sine demonstratione alia.

¶ Dicit ergo in prima parte textus, quòd negantes

Notand.

Primuser.
Secundus.

gantes scientiam, procedunt sic: quia si est processus in infinitum, nil scitur: & si deuenitur ad aliquid primũ, cum illud nõ sciatur per aliud, nec ex eo aliquid scietur simpliciter: sed solum ex suppositione: hoc supposito, quia assentiamus principio.

¶ Alij verò quia scientiam concedebant, & nõ nisi per demonstrationem, dicebant esse circulationem, quia non debet esse processus in infinitum, & ideo oportet fiat circulatio.

¶ In secunda parte textus ibi. Nos autẽ, &c. probat nos posse scire, neque esse processum in infinitum: quia prima principia sunt indemonstrabilia: solum cognitio terminis cognoscuntur. Et appellat scientiam generaliter, cognitionẽ euidẽtem, quomocunq; contingat. Et contra primò opinantes, euitatur processus in infinitum: & datur scientia.

¶ In tertia particula ibi. Et etiam patere dicimus. &c. reprobatur secundum errorem, scilicet quòd sit circularis demonstratio possibilis: quia idem esset prius & posterius. Nã si a. per . b. prius est b. & si rursus b. per a. prius est a. Neque valet, si quis respondeat, non esse in cõueniens, quòd aliquid sit prius quo ad naturam, & posterius quo ad nos, & econtrã. Non valet (inquã) quia quod procedit ex prioribus quo ad nos, vt in inductione, cum sit ex effectu, non propriè demonstratio est, neque scientiam causat simpliciter. Cognoscere enim per sensum, quòd ignis calefacit, non est scientia, sed experientia.

¶ In quarta particula, Euenit autem &c. ponit aliam rationem, contra illam opinionem: nam concedere quòd est circulatio, perinde esset ac dicere, quòd probaretur idem per idẽ, scilicet, hoc est, quia hoc est, quomodo facile esset omnia probare.

Nota.

¶ Pro intelligẽtia literæ, quæ obscura est, oportet notare, circulum fieri in istis tribus literis. a. b. c. vt eo quòd a. est. b. est: & quia est. b. & c. est: vnde directè de primo ad vltimum sequitur, qui a. est. c. est. Demonstratur circulariter. b. per c. & a. per b. scilicet: quia c. est. b. est: & quia b. est. a. est. Et de primo ad vltimum circulariter, quia c. est. a. est. Eadem ratione incipiendo. a. b. sequitur quia b. est. c. est, & quia c. est. a. est. (vt modo inferebamus) ergo quia b. est. a. est. Et per consequens primus circulus trium terminorum ad duos reductus est terminos, scilicet quia a. est. b. est. & quia b. est. a. est. Et hoc est quod dicit ponatur a. in loco quo ipsum. c. est. id est loco. c. ac si diceret, sicut prius inferebatur, quia b. est. c. est, inferatur quia b. est. a. est: rursus sequitur de primo ad vltimum, quia

a. est. b. est: & sic sequitur quia a. est. a. est: nam sicut in tribus terminis sequebatur, quia a. est. b. est, & quia b. est. c. est: ergo quia a. est. c. est. Ita postquam a. ponitur loco de ly. c. pariter sequitur, quia a. est. b. est, & quia b. est. a. est: ergo quia a. est. a. est. Et tandẽ circulus reducitur ad idem per idem.

¶ In quinta particula, At verò. &c. ponit tertiam rationem, ad improbandam opinionem: quia non potest probari præmissa, per conclusionẽ: nisi solum in primo modo primæ figuræ: & nõ in omni syllogismo ibi formato, sed vbi mediũ, & extremitates sunt termini conuertibiles: vt diximus in tractatu syllogisiorum: vt Omne animal rationale est risibile. Omnis homo est animal rationale: ergo Omnis homo est risibilis: ex conclusione, & minore simpliciter conuersa, inferatur maior, Omnis homo est risibilis: Omne animal rationale est homo: ergo Omne animal rationale est risibile: & ex maiori simpliciter conuersa, & conclusione, inferatur minor: Omne risibile est animal rationale: Omnis homo est risibilis: ergo Omnis homo est animal rationale. Tamen hoc solum contingit in prima figura: quia (vt Arist. in Prioribus probat in secunda figura nõ potest esse: nam cum sit ibi conclusio negatiua, necessariò altera præmissarum negatiua erit: Ex illis ergo nõ poterit concludi affirmatiua, neque negatiua: quia ex puris negatiuis nihil sequitur. Nec potest contingere in tertia figura: quia conclusio est particularis: & ob id aliqua præmissarum erit particularis: sic cõclusio vniuersalis nõ syllogizabitur. Et idem est in modis negatiuis, & particularibus primæ figuræ. Quapropter est verum, quod Aristotel. dicit, circulem demonstrationem solum esse in prima figura in primo modo. Sequiturque falsum esse, quòd illi dicebant: omnem præmissam, cuiuscunq; demonstrationis posse demonstrari circulariter.

¶ Et clarius quòd circularis probatio merito non sit admittenda sed reijcienda. Patet ex dictis ab Arist. quia principium demonstratiõnem per est prius, & notius, concludit vt dictum est: & non solum quo ad nos, sed simpliciter: tum est argumentum: nam si detur circularis demonstratiõnem respectu eiusdem esset prius, & posterius simpliciter: notius, & ignotius: quod est impossibile, quia idem est principium: nam maior in primo syllogismo vt sic, notius est quam conclusio. vt Omne animal rationale est risibile: omnis homo est animal rationale: ergo omnis homo est risibilis, deinde ex conclusione, pro maiori, & minori conuersa: probatur

Ratio. in Metaphysicis. Nam non percipimus quod clarius assentiamus huic, Omne animal rationale est risibile, quam huic, Omnis homo est risibilis. Et quia doctores non percipiunt huiusmodi excessum: fingunt nescio quas glossas dicti Arist.

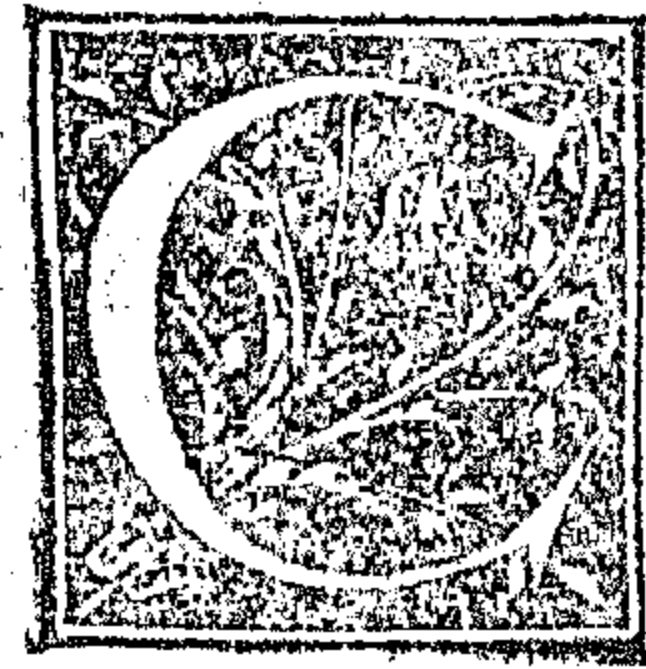
4. Propo. Quarta propositio. Non est necesse intensius assentire principiis, quam conclusioni. Dato clarius, eo quod claritas principiorum est alterius rationis, quam sit conclusionis: ideo sicut equiuoca causa non est necesse sibi equalem producat effectum: potest esse maior claritas in ipsis principiis: quae prouenit à notitia terminorū, quam sit in conclusionibus: tamen intensio, est eiusdem rationis in praemissis, & in conclusionibus. Quapropter non eò quod clarius, sequitur quod intensius, ipsis principiis assentiamus.

Ad. 4. Ad quartum, & vltimum argumentum, quod tangit illam questionem, quae in pri. sen. disputatur: vtrum Deum esse sit per se notū: & quid sit propositio per se nota. Breuiter (relictis varijs opinionibus pro illo loco) dicendū, propositionem per se notam intelligi, quae composita est ex talibus terminis, qui in quocunque intellectu sint, siue intuitiue, siue abstractiue, talem euidētiam causabunt. Ob quod, Alfonso legere, nō est per se nota propositio: quia in illo qui non habet noticiam intuitiuam, q̄ ego lego, non causabitur talis euidētia: sicut nec, Petrus est albus, est per se nota, licet apud me sit euidens, quia video Petrum album: praedicatum enim non est de essentia subiecti. Tamen haec, Homo est rationalis, est per se nota: quia sine aliqua notitia intuitiua, cognitis terminis, id est rebus ipsis habeo euidētiam: quia praedicatum est de essentia subiecti. Et quando dicit Arist. propositionem per se notā cognoscere in quantum terminos cognoscimus: neque intelligit de notitijs intuitiuis, neque de abstractiuis: sed de rebus significatis, quas terminos vocat.

C A P. IIII.

Quid de omni, modi per se, & quid vniuersale.

Textus. 7.

Um autē fieri nequeat, ut id, cuius est absolutē sciētia, aliter se se habeat, id necessarium est profecto quod cuique scri de-

monstratiua scientia potest. Ea verò demonstratiua scientia est, quam demonstrationē habendo habemus: ergo demonstratio ex necessarijs ratiocinatio est.

Textus. 8. Sumendum est igitur ex quibus qualibusve demonstrationes conficiuntur. Atque primò quid de omni, qd per se, quid vniuersaliter dicimus determinemus. Id itaque de omni dicimus, quod non cuius inest, cuius nō inest, neque quod interdum cōpetit, interdum nō cōpetit, vt si animal omni de homine dicitur, si verum est hunc dicere hominē, verum est eum & animal dicere: ac si nūc verū est alterū dicere, verū est & alterū dicere: & si in omni linea punctū inest, similiter. Atque huius signū est, id quod facimus. Hoc enim pacto insciationes asserre, cum de omni, interrogamur, solemus, sicut de aliquo nō dicatur, aut si interdum non insit.

Textus. 9. Per se autem in ratione quid est dicente, ea quae sunt dicimus: vt triangulo linea, & linea punctum inest: ex his enim ipsorū substantia constat, & haec in ratione quid est dicente insunt.

2. Modus. Et item ea, quorum in ratione, quae quid est patefaciat, ea ipsa sunt, quib⁹ insunt: quo pacto linea quidē rectum, & curuū inest, numero verò par, atque impar: primum, atque compositū: figura deniq; laterū equaliū, ac altera parte longius. Atque in horum quidē definitione numerus, in illorum autē linea inest. Quae igitur aut illo, aut hoc insunt modo per se cuique competere dico. Quae verò neutro modo competunt accidentia, qualiter animal musicum, aut album competit.

3. Modus. Praeterea. Id per se dicimus, quod non subiecto alio dicitur illo: ambulare enim cum aliquid aliud sit, quam quod ambulans est:

est: & item album: at substantia, & quae cuique hoc aliquid significant, cū non sit aliud quidquā, id sunt quod sunt. Ea igitur quae de subiecto non dicuntur, per se: ea verò quae de subiecto dicuntur, accidentia voco.

4. Modus. Insuper alio modo, id quidem quod vnicuique per se cōpetit, per se dicimus: id autē quod hanc conditionem egreditur, accidens: veluti si ambulante quopiam coruscauerit, id accidens dicimus: non enim ob id ipsum coruscavit, quia ambulauerit, sed id dicimus accidisse: at cum iugularetur quispiam, mortem obierit, iugulationem ve, id per se dicimus, ob id ipsum enim quia iugulabatur, mortuus est, sed non accidit cum cum iugularetur mortem oppetisse.

Text. 10. Quae igitur in hisce quae sub scientia simpliciter cadunt, per se dicuntur, vel eo pacto vt sint in praedicatis subiecta, vel eo rursus vt ipsa sint in subiectis, & per se, & necessaria sunt. Nam fieri nō potest, vt non competant, aut simpliciter haec, aut eorum opposita: veluti linea rectum, aut obliquū, & numero par. Est enim cōtrarium, aut priuatio, aut contradictio genere in eodem, ceu par est id quod est non impar in numeris, vbi sequitur. Quare necesse affirmare, aut negare est, necesse est & ea quae per se insunt competere. Id igitur quod de omni, & id quod per se dicimus, hoc sit modo determinatum.

Text. 11. Vniuersaliter autem id competere dico, quod de omni dicitur, & per se, atque hoc plane quo ipsum est. Patet igitur ea necessario rebus inesse, quae ipsis vniuersaliter competunt. Atque per se, & hoc quo ipsum est ea dem esse dico: veluti linea per se punctum inest, rectum ve, ea nāq; ratione qua linea

est, & triangulo quo triangulus est rebus dico: per se enim triangulus tres duobus rebus aequos. Tunc autem quippiam vniuersaliter inest, cum de quouis & primo ostenditur: velut aequales duobus rebus habere, non vniuersaliter figurae inest, de figura licet duobus rebus angulos aequos habere liceat ostendere: at non de quouis figura, nec ostendēs, figura quouis vtitur: quadratum enim est quidem figura, non tamen tres duobus rebus aequos habet. Is etiam triangulus, qui duorum equalium laterū est, omnis quidē duos rebus tres aequos habet, at nō primus, triangulus enim prior. Qui igitur primus his duob⁹ rebus aequos habere, vel quoduis aliud demonstratur, ei primò vniuersaliter id competit, & demonstratio per se eius vniuersaliter est: ceterorum verò quodammodo, non per se: nec eius vniuersaliter est, qui duorum est equalium laterum, sed superat & ad plura se se extendit.

EC est tertia pars principalis primi libri: in qua Aristot. postquam in praecedentibus docuit quid sit scientia, & quid demonstratio: in isto capitulo ostendit ex quibus praemissis fiat. Quae pars extenditur per. 8. cap. vsque ad 11. Et in primis duob⁹ capitulis exponit quid sit dici de omni: quid sit dici per se: & quid sit dici vniuersaliter. In quatuor sequentibus declaratur ex quibus propositionibus constituitur demonstratio propter quid, & demonstratio quia.

In. 7. text. Hoc capitulum, iuxta Commentatoris diuisionem continet textus quinque. In tex. 7. Aristot. ostendit demonstrationē esse syllogismū, procedentem ex necessarijs: quam probat ex eo, quod impossibile sit id, cuius scientia habetur, aliter se habere: atque ob id necessarium erit. Conclusio necessaria non potest concludi, nisi ex necessarijs, tanquam ex proprijs causis. Dixi, tanquam ex proprijs causis: quia necessaria conclusio bene potest syllogizari ex contingentibus, & ex falsis: sic. Omne animal

strat, atque ea ex quibus demonstrat.

Tacita ob
iectioni re
spondet.

¶ Non est autem id suppositio, neque postu-
latio sanè, quod per se ipsum esse videritq;
neesse est. Demonstratio nanque non in ora-
tione quæ est extra, sed in oratione quæ est
in mente consistit: quandoquidem neq; ra-
tiocinatio in illa consistere videtur. Cùm
enim semper aduersus orationem, quæ ex-
tra est, per inficiationem obstat: vt aduer-
sus eam quæ est mente, non semper.

¶ Quod igitur demonstrari quidem potest,
non demonstratum autem à se quispiam su-
mit, id aut supponit, si ita esse discenti vide-
tur, atque hæc non absolutè quidem, sed ad
illum tantum suppositio est: aut postulat, si
nulla prorsus discenti de hoc opinio vel etiã
contraria insit. Atque hoc inter suppositio-
nem, postulationemque interest. Etenim id
est postulatio, quod est contrarium opinioni
discentis: vel quod quidem demonstrabile
est, sed illud quispiam sumit, vtiturque non
demonstrato.

¶ Definitiones igitur cū affirmationes aut
negationes non sicut, suppositiones non esse
patet, quas quidem vt genus propositio, cõ-
plebitur. Definitiones præterea percipiãtur
solū oportet: at id suppositio non est, nisi qui-
spiam & audire suppositionem dixerit esse.
Sed ea sunt suppositiones, quæ cum sint hoc
ipso quod sunt emergit ipsa conclusio. Neq;
Geometra falso supponit, quemadmodum
nonnulli putarunt, qui quidem inquit, de-
monstrantem falsis vt suppositionibus non
oportere: Geometram verò falsa supponere,
designatam lineam nunc pedalem, nunc re-
ctam esse dicentem, quæ quidem nec recta,
nec pedalis existat: nam Geometra cū non
sit, ea linea, quam designauit, aut protulit

ore concludere solet, sed cū ea sint quæ per
illam significantur, aut indicantur, quæ de-
signant ac protulit ipse. Insuper omnis postu-
latio, suppositioq; aut vniuersalis, aut par-
ticularis est: at neutrum istorum definitioni-
bus comperit, quare definitiones, suppositio-
nes, postulationesque non sunt.

¶ Formas igitur aut vnum quid præter ipsa
multa esse, ideo quia demonstratio sit neces-
se non est: tamen verum est dicere, necessa-
riò vnum esse de pluribus prædicandū: nã
si id non sit, vniuersale sanè non erit: at se
vniuersale non sit, non erit medium ipsum:
quare nec demonstratio. Esse igitur vnum,
quid oportet, idemque de pluribus, non solū
communi nomine prædicandum.

¶ Nulla autè demonstratio sumit fieri nõ
posse, vt simul idem affirmetur, atque ne-
getur, nisi fuerit opus, vt hoc etiã pacto
demonstretur conclusio. Quod quidem fue-
rit, si sumperimus affirmare quidem pri-
mum de medio esse verum, negare autem
verum non esse. Nihil autem refert mediū
esse atque non esse sumere, & tertium pari
modo. Nam si datum est id, quo hominem
dicere verum est, & si detur & id etiam
quo non hominem dicere verum est, tamen
si tantum hoc totum sumatur hominem, in-
quam, animal, non autem non animal esse,
erit etiam verum. Calliam, etiam et non Cal-
liam, animal, non autem nõ animal dicere:
causa autem est, quia primum non solum de
medio, sed etiam de alio dicitur, propterea
quòd ad plura se se extendit. Quare ad con-
clusionem nihil refert, & si medium, & ip-
sum, & non ipsum est.

¶ Hoc autem omne, inquam, affirmandum
aut negandum esse, ea demonstratio sumit,

qua

qua deducitur ad id quod fieri nequit: nec
tamen semper vniuersaliter, sed quo ad sa-
tis est generi, circa quod genus demonstratio-
nes afferunt, sicut & prius est dictum.

Text. 17.

¶ Conueniunt autem inter se se scientia om-
nes, in hisce quæ communia: sunt communia
verò dico, quibus vtuntur tanquam ex eis
demonstrates, non autem de quibus demon-
strat, nec ea quæ demonstrat.

¶ Differendi quoque facultas cum omni-
bus conuenit, & si quæ vniuersaliter ipsa
communia ostendere nitatur: velut omne
quoduis affirmetur, aut negetur oportet,
vel ab æqualibus demptis æqualibus, æqua-
lia sunt ea quæ restant: vel alium aliqua,
atque ipsa differendi facultas, non est sic
definitorum quorundam, neque generis
cuiusdam: non enim interrogaret. Demon-
stranti nãque interrogare non licet, propte-
rea quòd ex oppositis idem non ostendatur,
hoc autem demonstratum in hisce est, quæ de
ratiocinatione sunt pertrabata.

IN

hoc capitulo octauo Arist. facit
latiore sermonem de principijs
demonstrationis propter quid: &
ostendit primò quæ sint principia
libet scientia vtatur principijs, illa præsuppo-
nendo, vel exponendo, aut formaliter vtendo
aliquibus & alijs virtualiter. In quo capitulo
sunt quatuor textus, & primus est. 24. in ordi-
ne: in quo ponit definitionē principij, ait enim.
Principia sunt in quouis genere, quæ in tali ge-
nere sunt indemonstrabilia, & illa sunt, quæ
immediata: vt est propositio, in qua propria
passio, prædicatur de definitione: aut definitio
de definito: aut dignitates. Dicit etiam, quòd
tam principiorum, q̄ conclusionum, quæ ex
eis sumitur, prius quid significant, id est tãquã
suppositū recipiuntur significationes termi-
norum: licet principia ipsa sumenda, & cõclu-
siones sint demonstranda. Ponit exemplum,
vt quid est vnitas, & quid rectum, id est defini-
tio vnitatis, quæ est primum subiectū Geome-

Intex. 24.

tria: & definitio recti, & trianguli, quæ sunt pas-
siones illius. Item, subiectum supponere, id est
vnitatem esse, supponendum est.

¶ Asthorum per se affectuum quid significant sumitur,
&c. Nomine affectuum semper apud Arist. in-
telligitur propria passio: vt Arithmetica sup-
ponit qd significat par, & qd impar: quid qua-
dratū, quid cubus, quæ sunt numeri passionis.
Et Geometria supponit quid significat ex pers-
rationis id est proportio irrationalis, quæ non
potest reperiri in numeris: cū vnitas sit pars
aliquota cuiuslibet numeri: sed reperitur in
quantitate continua: sicut inter diametrum &
costam quadrati æquilateri. Scientia ergo de-
monstrat hos affectus, id est has proprias pas-
siones inesse subiecto.

¶ In tex. 25. explicat adhuc clariùs principio-
rum differentiam, scilicet, postulationes, suppo-
sitiones, & communes animi conceptiones.
Ibid. Non est autem. &c. Ponit itaque inter postu-
lationem, suppositionem: & dignitatem diffe-
rentiam. Pro cuius intellectu notandum differ-
re ista, Suppositio, Dignitas, Petitio, & Defini-
tio. Conuenientia primò est, quia omnia ista
quatuor sunt principia, ex quibus procedit de-
monstratio: quia in ipsa scientia non demon-
strantur, sed per principia alterius scientiæ: sed
differentia est: nam dignitas differt ab alijs tri-
bus, quia ipsa est propositio per se nota simpli-
citer, & secundū se, & quo ad nos: alia tamen li-
cèt possint esse euidencia secundum se, non ta-
men quo ad nos: quia termini non sunt omni-
bus per se noti. Quocirca licet qui demonstrat,
illa non demonstrat, debet tamen aliquo mo-
do exponere vel supponere tanquam vera.

¶ Secunda differentia est, inter suppositionē,
& petitionē. Suppositio accipitur vno modo
& generaliter, vt commune est omnibus princi-
pijs: alio modo specialiter, vt distinguitur con-
tra petitionem. Si enim aliquod principium
non sit tam euidens, vt dignitas, sed tamen re-
spondenti verum apparet, aut quia sic est: aut
quia in opinionem respondentis verum est: illud
est suppositio: vt si quis supponat definitionē
trianguli, esse figuram rectilineam trium angu-
lorum. Aut si quis cum aliquo disputans, sup-
ponat illi, corpora fieri ex atomis, quod ipse
opinabatur verum, licet sit falsum. Hęc omnia
dicuntur suppositiones speciali nomine.

¶ Si verò tale principium, neque sit euidens re-
spondenti, neque facile persuaderi potest, &
est in rei veritate dubium respondentis: aut cõ-
tra eius opinionem, dicitur petitio, seu postu-
latio: quia demonstrator hoc postulat à respõ-
dente: vt si petat solem esse maiorem terra: aut
astra

Propriapaf-
sio nomāne
effectuum.

Differunt.
Suppositio.
Dignitas.
Petitio.
Definitio.

2. Differē.

tra probat esse in commensurabilem diametrum costæ quadrati æquilateri. Dialecticus tamen probat esse commensurabilem probabiliter. Quia inæqualium laterum costæ: diametro est commensurabilis, & in numeris qui libet cui libet, ergo: in quantitate continua.

¶ Literæ sensus est. Differendi facultas. Id est Dialectica omnibus cõuenit, id est habet principia communia ad omnes scientias: & si est alia. &c. quæ vniuersaliter. i. Metaphi. At ipsi differendi facultas. &c. Id est Dialectica, non sumit determinatam partem contradictionis: vt Metaphysi. sed vtrâque, aliâ non interrogaret. Sed demonstrator non interrogat: quia solum ex necessârio procedit. &c.

C A P. IX.

De proprijs cuiusque interrogationis.

Quod si eadem interrogatio ratiocinativa, & propositio contradictionis est (sunt autem in unaquaque scientia propositiones ex quibus vniuscuiusque propria conficitur ratiocinatio) erunt porro & interrogationes quedam, ad singulas scientias attinentes, ex quibus fit cuiusque propria ratiocinatio. Patet ergo nõ omnem interrogationem Geometricam esse, nec ad medendi artem omnem accommodari, & pari modo de cæteris. Sed aut ea ex quibus aliquideorum ostenditur, de quibus est ipsa Geometria: aut ea, quæ ex eisdem demonstratur, ex quibus Geometria demonstratur: qualia sunt Perspectiua, idem est & in cæteris intelligendū. Atque de his ipsis reddenda quoque ratio est ex Geometricis principijs, conclusionibus &c: sed de principijs non est reddenda ratio Geometrica, quatenus professor Geometriæ est: eadem sunt & in cæteris scientijs obseruanda.

¶ Nec igitur artificem quæque quæuis percontari, nec ad quamuis interrogationem

de singulis respondere oportet, sed ea tantum, quæ in scientia sua determinata sunt. Quod si quispiam cum Geometra, quatenus Geometra est, sic differuerit, patet bene illum esse disceptatum, si ex his ostenderit aliquid: quod si non hoc differuerit modo, non bene sine dubio disceptauit. Patet etiã illum non redarguere Geometram, nisi per accidens, quam ob rem inter ignaros Geometriæ, de Geometria differendum non est: lautebit enim is, qui dixerit prauè. In cæteris etiam scientijs, res se se habet similiter.

¶ Cum autem interrogationes Geometricæ sint, sunt ne & geometricæ & interrogatio num eæ, quæ ab ea prodeunt ignorantia, quæ est dispositio, Geometricæ ne sunt an nõ, & in quibuscũq; facultatum similiter præterea vtra ratiocinationum ab ignorantia proficiscitur: ea neque ex oppositis constat, an ea quæ constructa viciose est? At enim ageometricæ interrogationes, aut ex Geometria sunt, aut ex alia facultate: nã Musica quidẽ interrogatio ageometrica est: ex Geometria vt æquè distantes putare concurrere, tum Geometrica tũ ageometrica est duplex enim ageometricum, & perinde atque informe: atque alterum ex eo, quia nihil Geometrica vt informe quod vacat forma: alterum ex eo, quia aliquid eius prauè complectitur: vt informe, quod turpẽ habet formam scãdãq;: atque hæc ignorantia, & que ex talibus est principijs, Geometrica est.

¶ In mathematicis autem nõ similiter fraus fit, cũ differitur: quia mediũ est semper duplex: nã alter extremorum hoc de omni, & hoc rursus identidem de altero dicitur atque predicatum non dicitur omne: hæc autem cernere licet quasi mentis perceptione.

Nota.

Tex. 28.

Nota.

Quia ex uno pugila loeris. 10. igitur sunt.

Tex. 29.

ptione. In differendi verò facultatis disceptationibus latet. Est ne omnis circulus figura? si designauerit, patet: sed quid nam vltra: carmina ne sunt circulus? continuè patet non esse. Atque non oportet inficiationem ad ipsum asferre: si inductiua propositio sit: vt enim neque propositio est ea, quæ non ad plura se se extendit (non enim erit de omnibus: ex vniuersalibus autem extruitur ratiocinatio) sic patet nec eam inficiationem esse, quæ vniuersalis non est: etenim eadem propositiones inficiationes &c: namquam asfert quispiam inficiationem, ea vel differendi, vel demonstrandi propositio fieri potest.

¶ Fit autem, vt quidam viciose concludant.

¶ Propterea quod eos medios sumunt, qui terminus vtrosq; sequuntur, quale quidem & cæneus facit, ignem gigni multiplicata ratione hoc pacto concludens: ignis vt dicitur cellerrimè gignitur: quod multiplicata gignitur ratione, id cellerrimè gignitur. Hoc autem modo constare ratiocinatio nequit: sed si cellerrimam generationem multiplicata sequatur ratio: & ignem celerrima generatio. Interdum igitur fieri nequit, vt ex ijs quæ sumuntur, ratiocinatio construatur interdum verò fieri potest, sed non cernitur.

¶ Quod si fieri non possit: vt verum ostendatur ex falsis, facile esset resolvere, conuersio naq; necessario fieret. Sit enim. a. verum quod cum sit, hæc sunt quæ quidem esse scio: veluti. b. ex ijs igitur illud ostendam, conuertuntur autem ea magis quæ in mathematicis sunt, quia nullum accidens: sed definitio nes accipiunt, atque hoc etiam ipso à differendi differunt facultate.

¶ Accrescit etiã ratiocinatio non per media,

sed assumendo. Nam. a. de. b. sumitur, & hoc de. c. & hoc rursus de. d. Atque hoc in infinitũ procedit. In latus quoq; eius sit incrementũ. a. namque de. c. atque de. e. concluditur. Sit enim. a. quidem numerus absolute. b. verò simpliciter numerus impar. & c. definitus numerus impar. a. igitur de. c. concluditur. Altera rursus in parte. d. quidem sit par numerus simpliciter sumptus. e. verò definitus numerus par. a. igitur de. e. concluditur.

In isto capitulo in quo textus est 28. & 29. in ordine Arist. profectur intentum, scilicet, omnem scientiã procedere ex suis principijs, quia quilibet scientia habet sua propria principia, & interrogationes. Hæc tria, Interrogatio, Propositio, & Conclusio, idem sunt reiteratione tamen differunt. Nam interrogatio dicitur quando proponitur in questione, & eadem quando sumitur ad aliam probandam vocatur propositio. Et si ipsa probetur, vocatur conclusio. Vt si quis interroget, vtum anima sit immortalis? est interrogatio: si tamẽ per ipsam probet opera nostra esse in finem vltimum dirigenda, est propositio. Et si per hæc, anima operatur à corpore separata: ergo est immortalis: vocatur conclusio.

¶ In prima parte textus Arist. probat duas conclusiones. Prima, quod vniuscuiusque scientiæ, sunt proprie interrogationes: quia sunt proprie propositiones. Hic interrogationem vocat, quamcũq; questionem etiam si sit necessaria. Ibi, neque igitur. &c. ponit secundam conclusionem, quod non pertinet ad quamlibet scientiam, de quouis interrogato respondere. Nam si quis à Geometra petat, an linea recta sit visuã pulchrior: & an circularis figura aptior ad motum, quam quadrata: non ad ipsum pertinet respondere: qui ad ipsum in quantum talis, non de pulchritudine, neque de motu. Et si redargueret respondens, non ex suis principijs, de per accidens redargueret: neq; idcirco concluderet eum ignarum Geometriæ.

¶ Cum autem interrogationes. &c. Mouet Arist. tres dubitationes, si interroganter legatur, licet melius asseruitur.

¶ Pro declaratione notandum: sicut in scientia sunt propriae interrogationes, sunt etiam propriae deceptiones in tali scientia.

¶ Secundo notandum, ignorantiam dupliciter dicitur.

Logi. M 2 dici:

Interrogatio
Propositio
Conclusio.

Tex. 18.

Ignorantia
dupliciter

ergo omne. e. est. a. Vult ergo Aristo. q̄ probare genus supremum, quacunque specie sumpta pro medio, concludetur de infima specie, subsumpta sub tali medio. Et hoc est scientiam ad latus augeri.

¶ Tertio modo crescunt scientiæ mathematicæ: demōstrando primā passionem, de subiecto & per primā: secūdā & per secundā, tertiā: &c. Sicut si quis probet: Omne cui potest repentinē aliquid accidere, est admiratum: sed omnis homo est huiusmodi: ergo omnishomo est admiratus. Hęc est prima passio. Rursus per istā probem secundam. Omne admiratum est risibile: sed omnis homo est admiratus: ergo omnis homo est risibilis. Et tandem fit sicut Euclides procedit: primō de linea demonstrando, à quolibet p̄cto, in quolibet punctum duci. Et deinde, super datam lineam triangulū æquilaterum, collocari.

QVÆSTIO VNICA Vtrū demonstratio procedat ex principijs proprijs.

Inca omnia quæ dicta sunt in tribus capitulis præcedentibus, quæritur ad maiorem declarationem vtrū sit verum quod ait Arist. omnem demōstrationem procedere ex principijs per se, & proprijs. ¶ Pro parte negatiua Demonstrationes quæ sunt in Physica de motibus, de pluvia, grandine, & alijs Meteorologicis impressionibus causant scientiam: & quæ in Astrologia de motibus planetarum, & de eclipsi solis, & lunæ: & tamen non procedunt ex necessarijs.

¶ Confirmatur. Ad hominem, quia ipse multas proprietates rerum demonstrat, quæ non eis conueniunt per se, sed per accidens: ergo malè dicit, quod ex illis quæ de per se, & illa quæ de per se sunt, probantur. Patet antecedens. In secundo Physi.com. 39. probat casum, & fortunam, esse in rebus: & tamen sunt causæ per accidens. In. 2. de cœlo text. 17. demōstrat cœlum semper moueri, & terram quiescere: sed tamen motus & quies non sunt propriæ passionem. Et ibi text. 104. probat cœlum sphericum, & terram rotundam. Et. 2. de genera. text. 16. probat, ignem esse primō calidum: & aerem humidum, aquam frigidam, terram siccam: & tamen illæ non sunt qualitates propriæ, sed communes.

¶ Secundò principaliter. Ex dictis Arist. in isto capitulo: Mathematicæ scientiæ excellunt omnes: sed ipsæ demōstrant interdum per causas per accidens: ergo. Minor probatur, quia demōstrat Geometra super datam lineam, triângulum æquilateralum collocare, designata linea recta, & sumpto vno extremo pro centro, describendo circulum qui transeat per aliud extremum, & rursus super aliud extremum describendo alium circulum æqualem, & à puncto, quo interfecant se circuli, deducendo duas lineas vsq; ad extrema datæ lineæ, vt patet in hac figura. Tunc sic: ad triângulum esse æquilaterum per accidens est descriptio illorum circulorum: nam etiam si nullus esset circulus, triângulus esset æquilaterus. Confirmatur, quia probat omnem triângulum habere tres angulos æquales duobus rectis, protrahendo vnam lineam triânguli quæ faciat angulum extrinsecum. d. & arguit hoc modo. Angulus extrinsecus. d. est æqualis duobus intrinsecis sibi oppositis, scilicet. a. b. quæ est. 32. propositio Euclidis, ergo duo anguli. c. d. sunt æquales tribus. a. b. c. quia si idē commune, scilicet. c. addatur duobus æqualibus, ipsa remanebunt æqualia: sed. c. & d. æqui ualent duobus rectis, quæ est. 13. Euclidis: ergo tres anguli. a. b. c. æquivalent duobus rectis. Sed quod angulus: extrinsecus. d. fit æqualis duobus sibi oppositis, est per accidens: quia etiam si nullus esset angulus extrinsecus, triângulus habere tres angulos æquales.

¶ Tertio principaliter arguitur contra illud quod dixit, quod non fit transitus de genere in genus: & quod quilibet scientia ex suis principijs proprijs probat. Cōtra quia Geometria, & Physica sunt diuersæ scientiæ: & diuersa sunt subiecta, & non sublaternatim posita: tamen Physicus probat terram rotundam per mediū geometricum: à centro ad circumferentiam omnes lineæ sunt æquales. Et lunam esse eclipsabilem, cum sit conclusio Astrologiæ: probatur per mediū physicū, quia terra interposita est inter ipsum & solem.

¶ Istud vniuersale principium, De nullo idem simul affirmatur & negatur: intrat demonstrationem formaliter: ergo malè dictum est. Probatur. Ille est bonus syllogismus. Idem simul esse & non esse est impossibile: materiam primam esse sine forma, est idem simul esse & non esse: ergo materiam esse sine forma, est impossibile.

¶ In contrarium est autoritas Aristot. & probationes quæ ab eo in littera adductæ sunt, quæ probant apertissime omnem demōstrationem procedere ex per se & proprijs, conclusio est,

Tertio.

Quarto.

In contra.

competit. c. paries igitur non respicit. Tales vero causæ similes sunt hisce, quæ per excupationem dicuntur. Hoc autem est mediū id dicere, quod superat causam. Cuius generis est, Anacharsidis illud: in Scythia modiolatrices non sunt, nam neque vites. In eadem igitur scientia, & in mediourum positione, hæ sunt ratiocinationes ipsius esse, ad ipsius propter quid est, ratiocinationem, differentiam.

¶ Alio vero modo differunt esse, & propter quid est, quod per aliam atque aliam vtrūque cōsideratur: tales autē sunt eę, quæ ita se se habent, vt altera sub altera collocetur: vt ad Geometriam, Perspectiuam, & ad solidorum scientiam machinarum facultas extruendarum, & ad Arithmetica, Musica, & ad Astrologiam, se se habet eorum scientia quæ apparent. Atque harum nō nulla scientiarum, nomine ratione vt ferè conueniunt, ceu Astrologia est & ipsa Mathematica & nauigandi scientia: & Musica ea est quæ Mathematica, & quæ auditum oblectat.

¶ Hic enim ipsum quidem esse, ad eos pertinet scire, qui sensu vtuntur: ipsum autem propter quid est, Mathematicos ipsos: hi namq; causarum demōstrationes habent: & per sepe nesciunt ipsum esse: quemadmodum ij, qui contemplantur ipsum vniuersale, nonnulla singularium, quia non animaduertūt, sepe numero nesciunt. Hæ autem sunt, quæ formis ipsis vtuntur, quæ quidem sunt: alia quedam substantiaque diuersa. Mathematicæ namque scientiæ circa formas sunt, de nullo enim subiecto dicuntur: nam & si Geometria ipsa sunt in subiecto, non tamen vt in subiecto sunt, Geometricæ cōsiderationi subiiciuntur: vt autem Perspectiuam se se habet

ad Geometriam, sic alia se se habet ad Perspectiuam: veluti de Iride: nam ipsum quidē esse ad naturalem pertinet scire: ipsum autē propter quid est, ipsius est perspectiuam, aut simpliciter, aut eius qui complectitur mathematicam.

¶ Complures etiam scientiarum, quæ non sunt ita dispositæ, vt altera, sub altera sit collocata, pari modo se habent: vt Medicina, atque Geometria. Nam scire vlcera, ea quæ orbis subeunt formam, tardius curari: ad medicum spectat: propter quid autem, ad Geometriam.

Nisto. 10. capitulo, solum est vnus textus, qui. 30. est in ordine: ubi Aristot. ostendit differentiam inter demōstrationem quia, & propter quid, non solum in diuersis scientijs, sed in eadem.

¶ Notandum, demōstrationem quia, vocari secundum communem modum ex versione Boetij, sed tamen potius dicenda esset quod hoc est hoc. Nam quia, demōstrat, quod hoc est hoc, non reddendo causam illius. Sed in demōstratione propter quid, redditur. Et quia apud Argyropilum significatius dicitur demōstratio, qua ostenditur ipsum esse.

¶ Secundo notandum, quod cum demōstratio propter quid, sit potissima, & proprie demōstratio: contingit non esse propter quid, sed quia: vel ab effectu, qui magis notus nobis, ad causam est processus: vel à causa, sed mediata. Exemplum ex Aristot. Si quis argumentetur. Stellæ non micantes sunt propè nos: planetæ non micant: ergo sunt propè nos. Est demōstratio, quia eo quod ex effectu, scilicet quia nō micant, concluditur causa, quia propè nos. Et sic intelligit cū dicit. *vagas Stellæ. &c.* quæ sunt planetæ, quæ & erraticæ, quæ non micant, vel scintillant: quia non multum distant à nobis: cum tamen quæ in firmamento sunt scintillant: quia nimium elongata, in oculo debillissimum causant conum: qui malè figitur in oculo: & oculus trepidat: & facit sydus apparere scintillare. Licet Sol, vt author est Aristot. 2. de Cœlo text. 48. dicatur scintillare, propter excellentiam sensibilis, disgregantis visum. Dicit ergo Aristot. *vagas Stellæ. &c.* Id est, minor extremitas, non micare. b. medium, prope esse collocetur

Sol quare scintillat.

M 5 locetur

Qualiter demonstratio quia fit propter quid. locetur in aliud est in maiori extremitate. Illæ præmissæ inductione & experientia constant. Probat deinde Aristot. hanc demonstrationem quia: fieri propter quid si id quod pro maiori extremitate sumatur pro medio, & quod pro medio sumatur pro maiori extremitate, sic. Omne illud quod est prope nos, non micat: sed planetæ sunt prope nos; ergo planetæ non micant: est propter quid: quia à causa ad effectum. *Ibi profusum fit, dicit aliud exemplum de luna.* In quibus autem ipsa media, &c. Quia dixerat, quia, in propter quid resolui: docet non contingere ubique: sed quando pro medio in demonstratione quia, assumitur effectus adæquatus: & pro maiori extremitate, adæquata causa, & pro minori, subiectum adæquatum: ut in exemplo proposito: effectus adæquatus causæ est, qui sequitur ex sola tali causa, & ex omni tali, ut scintilla re, ex non prope esse: inadæquatus est duplitem, vel quia inferior, & exceditur à causa, quia sequitur ex tali causa: non tamen ex omni. Vel quia est superior qui sequitur ex omni tali causa, non tamen ex sola. Si fit in adæquatus primo modo, demonstratio quia, potest esse, sed non propter quid. Ut moueri motu progressiuo, est animalis effectus: sed non cuiuscunquæ: quia ostra non mouetur tali motu. Tunc sic est demonstratio, quia. Quicquid mouetur motu progressiuo, animal est: homo mouetur motu progressiuo, ergo homo est animal. Sed non valet propter quid. Omne animal mouetur motu progressiuo, omnis homo est animal: ergo omnis homo mouetur motu progressiuo, maior est falsa.

¶ Si verò effectus causam excedit, sequitur demonstratio propter quid: & non quia: ut viuere, effectus est animalis, sed non solus: quia planta uiuit. Tunc sic, Omne animal uiuit: omnis homo est animal: ergo omnis homo uiuit. Sed quia demonstratio quia: non valet, Omne quod uiuit est animal: omnis homo uiuit: ergo omnis homo est animal: quia maior est falsa.

¶ Præterea. In his, &c. Aristot. probat esse etiam quia, quando à causa procedit, sed non immediata: sed mediata, & remota. Sit exemplum, quando à causa mediata. Demonstretur quod lapis non respirat, quia non est animal. Omne non animal non respirat: lapis non est animal, ergo lapis non respirat. Est quia, licet à causa, quia esse animal, non est causa, immediata respirandi: sed habere pulmonem. Patet, quia pisces sunt animalia, & tamen non respirant, quia pulmonem non habent.

¶ Atque ratio in causa, &c. Probat, quod demonstratio negatiua, maximè inadæquata, quando

do causa effectum superat, fit in secunda figura Per. a. intelligit medium, & per. b. maiorem extremitatem, per. c. minorem. Fiat ergo sic. Quicquid respirat animal est: sed paries non est animal: ergo paries non spirat. in Baroco. Hæc tamen non est propter quid, licet à causa ad effectum: quia à causa remota. Nam quia paries non est animal, non habet pulmonem: & quia pulmonem non habet, non respirat. Et si ex eisdem terminis fieret argumentum, ab effectu ad causam, non valeret, sic. Omne animal respirat: paries non respirat: ergo paries non est animal. Maior est falsa. Et hoc dicit Aristot. quòd ait, animal se habet respectu respirandi, sicut causa quæ exuperat, & sic affirmatur de effectu distributiuo: sed tamen effectus non affirmatur de illa distributa, scilicet, quòd omne quod est animal respiret. Subiungit aliud exemplum Anacharsidis, qui cum esset Scythæ, ubi non est vinum, interrogatus an ibi essent saltatrices, ait, non hercle, quia non sunt vitæ.

¶ Alio uero modo. &c. Hic incipit ponere differentiam inter demonstrationem quia, & propter quid: in diuersis scientijs. Et primò in subalternis ponit exemplum. Hic enim ipsum, &c. Ostendit differentiam scire quia: id est hoc esse pertinere ad scientiam subalternatam: seu ad scientiam practicam: sed propter quid, ad subalternatam: seu speculatiuam. Quod Boetius transfert, ipsum quia, Argypilus vertit, ipsum esse ut diximus.

¶ Notandum, quòd subalternas scientias, ut Mathematica, & Geometria, tractat de formis, scilicet, de angulis, & figuris linearum, & numerorum, prout abstrahunt ab omni materia. Nam licet angulus & figura non possit esse nisi in aliqua materia: tamen considerat de eis, sicut si esset sine materia: subalternata tamen, ut Musica, & Perspectiua, tractat de eis, ut sunt in materia sensibili: Ob id istæ subalternatæ vocantur sensuales: quia visum, vel auditum oblectant. Et subalternantes vocantur mathematicæ. Et sic ait, quòd ipsum esse, pertinet scire ad eos qui sensu vtuntur. Id est ipsum quia, sed propter quid ad mathematicos: qui quidem sciunt causas: & sæpe ignorant effectum: quia ad experientiam non aduertunt. Exempli gratia. Quòd res quæ à longè videtur minor apparet quàm si prope est: propositio perspektiua: quæ experientia constat: sed propter quid illius, ad Geometriam pertinet. Causa est, quia res prope visa, videtur per maiorem angulum, quàm à longè visa. Quòd autem duorum angulorum ab eadem base procedentium, ille qui magis distat, sit acutior, quàm ille qui minus, est Geometrica propositio.

¶ Et

omnia quæ ab Aris sunt & tradita esse vera: probatur ex solutione argumentorum incontrarium.

Ad argum. Ad primum solutio est, licet non in omni tempore sit verum Lunam pati eclipsem, & aliqua sunt meteorologica impressiones, tamen tempore quo fiunt, necessario demonstrantur. Ut scilicet quòd Lunæ, contingat eclipsum in plenilunio, & Sole existente in capite Draconis, Luna eandem tenente, vel e contra: necessario probatur Lunam eclipsari: Semper est verum, & conclusionem scitam esse necessariam: & procedere ex principijs necessarijs: nam illis cõcurrentibus, necessario probatur conclusio.

¶ Ad confirmationem, concedendum erit Aristot. probare fortunam & casum. Et quando dicit non esse à causis per se, distinguendum erit. Vel loquimur in particulari, aut in genere. Primo modo sic est, neque scientia datur: sed tamen in genere pro quanto casus & fortuna sunt causæ per accidens, & præter intentionem agentis contingunt, cadit sub scientia, & demonstratur, & in genere, tales propositiones sunt per se. Nam hoc quod est esse causam per accidens, per se casui & fortunæ conuenit. Et ignis de per se est calidus: sicut homo est bipes, & cœlum habet per se, vt moueat. Et licet quod libet elementum duas habeat qualitates: una tamen de per se conuenit, quæ est præualens & eminentior. Et quòd ignis sit calidus ex parte subiecti, est in secundo modo dicendi per se.

Ad 2. ¶ Ad secundum principale, negatur quòd Mathematicus demonstret non per causam. Nam sicut scientiæ naturales, per causas, efficietem, & finalem: sic mathematicus, per formalem, & materialem. Et ad demonstrandam passionem vnius figuræ, vt trianguli: ostendit passionem alterius figuræ, vel circulum describendo, vel angulos extrinsecos, intrinsecos comparando. Ut quia lineæ exeuntes à centro ad circumferentiam circuli æquales sint oportet: probat triangulum æquilaterum, per circuli descriptionem.

Ad 3. ¶ Ad tertium, negatur quòd omnino sint Physica, & Geometria ad eò diuersæ scientiæ, quia vna non possit vti principijs alterius. Quia licet lineæ, & punctus, sit de quo in Geometria, prout abstrahit à materia: sed tamen quia quantitas, & puncta, sunt accidentia corporis naturalis: potest Physicus vti principio Geometriæ, vel e contra. Et quando probas, quòd Physicus probat terram rotundam per medium Geometricum: non inconuenit, eandem passionem concludi in diuersis scientijs, per media diuersa. Et ad diuersas scientias eadem conclusio potest pertinere, per hoc, quia per diuersa probatur me-

dia. Sicut terram esse rotundam, probat naturalis per motum, quia omnes partes tendunt ad centrum, & faciunt circulum. Et Astronomus probat idem: quia terra est mundi centrum, & qualiter distans à cœlo. Quòd luna eclipsatur, per motum: probat naturalis: quia interposita est terra, inter ipsam & solém. Et Astrologus eandem probat: quia quotiens in illa opposita puncta, occurrunt luminaria, in capite vnum: aliud in cauda draconis contingit eclipsum lune.

¶ Pro solutione quarti notandum: dupliciter posse intelligi principia vniuersalia intrare demonstrationem: vno modo ad explicandam cõtradictionem in aliqua particulari materia: vt sic idem simul esse & non esse, est impossibile: idem simul moueri & non moueri, est simul esse, & non esse: ergo idem simul moueri & non moueri est impossibile, sic non inconuenit, quòd principia vniuersalia, intrent ipsam demonstrationem. Alio modo potest intelligi, vt intrent ad probandam conclusionem particularem: aliquid scientiæ: & hoc non contingit formaliter, sed solum virtualiter. Et est exemplum ad manum: sicut in renaturali, datur principia in anima secunda, quæ constituunt: & principia quæ particulariter applicantur, vt sunt agentia particularia. Et præterea alia agentia vniuersalia: in quorum virtute agunt particularia: vt sunt cœlorum constellationes: sic in demonstratione sunt formalia principia intrantia, ipsa præmissa: & vniuersalia, solum virtute, & non formaliter, de quolibet est, vel non est: de nullo affirmari simul. Per ista vniuersalia principia, proterius perducitur ad metam cõtradictionis. Ut si quis neget, si ab æqualibus æqualia demas, quæ remanent erunt æqualia. Tunc sic, si quæ remanent non sunt æqualia: ergo sunt inæqualia: quia de quolibet est vel non est: si ergo illis inæqualibus quod fuit æquale ablatum apponatur, remanebunt inæqualia, quia inæqualibus æquali addito, remanet inæqualitas: ergo ante ipsa non erant æqualia: quòd fuerat concessum. Et sic remanet probatum, quomodo sit verum quòd ait Aristot., aut demonstrationem contingere ex primis, & per se, & quòd non vtitur alienis principijs, neque ipsa prima vniuersalia principia, intrat formaliter demonstrationem.

C A P. X.

Demonstratione propter quid, & quod est.

Logi. M 4 Differt

Tex. 10.

Differt autem scire esse, & propter quid est: primo quidem in eadem scientia: atque in hac dupliciter, vno quidem modo, si ratiocinatio non per ea, quae vacat medio fiat: non enim prima sumitur causa: scientia autem eius propter quid est, per primam fit causam: alio vero modo si per ea quidem quae vacat medio, non tamen per causam, sed per notius eorum quae conuertuntur, medio efficitur. Atque nihil prohibet, ut eorum quae de se se mutuo praedicantur, notius inter dum sit id quod non est causa: quare demonstratio per id ipsum efficitur. Veluti vagas stellas esse prope, quia non micant: vagae stellae sint. c. non micare. b. prope esse collocetur in. a. Verè igitur. b. dicitur de. c. Vagae namque stellae non micant: at verè etiam. a. de ipso dicitur. b. quod enim non micat, id est propinquum, hoc autem per inductionem vel sensum sumatur. a. igitur necesse est ipsi competere. c. quare demonstratum est, vagas esse propinquas. Haec igitur ratiocinatio non est ipsius propter quid est: non enim quia non micant vagantes stellae, ideo sunt prope: sed quia sunt prope ideo non micant.

¶ Fieri autem potest, ut per alterum alterum ostendatur: atque tunc erit ipsius propter quid est ratiocinatio: nam stellae vagantes quidem sint. c. prope autem esse sit. b. & non micare collocetur pro. a. & b. igitur competit ipsi. c. nam vagantes stellae sunt prope, & a. constat ipsi competere. b. ea namque non micant quae prope sunt. Quibus fit, ut. a. quoque competit ipsi. c. atque haec est ratiocinatio ipsius propter quid est: nam sumpta est ipsa causa prima.

¶ Prorsus fit: ut Luna per accretiones demonstretur esse rotunda: quemadmodum quidam demonstrant: nam si rotundum est id omne quod sic accrescit, perspicuum est Lunam esse rotundam. Atque hoc quidem modo ea facta est ratiocinatio qua ipsum esse ostenditur. At si medium e contra ponat, extruunt ipsius propter quid est, ratiocinationem: non enim ob accretiones tales rotunda est Luna. sed quia est figura rotunda, ideo talia suscipit in cremeta. Atque sit pro. c. Luna, rotundum pro. b. sic accrescere ponatur pro. a.

¶ In quibus autem ipsa media non conuertuntur, & est id notius quod non est causa, ostenditur quidem esse, ipsum autem propter quid est, non demonstratur.

¶ Praeterea. In his quibus medium extra ponitur: etenim in his ipsis est ipsius esse, & non ipsius propter quid est demonstratio: non enim dicit causam ipsam: veluti propter quid paries non respirat, quia non animal est: nam sic hoc non respirandi causa est, oportebat animal respirandi causam esse: cui si negatio causa est non essendi, affirmatio causa est essendi: ut si calidorum, ac frigidorum intemperatio, sanitatem non habendi causa est, eorundem temperatio sanitatem habendi causa est. Pari quoque modo, si affirmatio essendi causa est. At haec autem qua hoc pacto sunt assignata, non accommodatur id quod est dictum: non enim animal omne, respirat.

¶ Atque ratiocinatio causa talis, in media fit figura. a. na quem sit animal. b. respirare, paries. c. igitur ipsum. a. quilibet quidem. b. competit: omne namque quod respirat, animal est: nulli autem inest. c. quare neque. b. cuiusdam

com-

Qualiter se habent scientiae subalternae. ¶ Et ut magis lucidam habeamus mentem Philo. circa scientias subalternatas, & subalternantes: de mente eius notandae nonnullae conclusiones. Prima est, si aliqua scientia subalternatur alteri, secundum se totam; subalternata, dicitur quia: & subalternans, propter quid: haec probatur, quia ea quae in subalternata ponuntur, tanquam principia, demonstratur in subalternante: ut musicus tenet, quod diapason est proportio sexquialtera: & Arithmeticus: probat a priori inter. 6. & 4. esse. Sed Musicus solum supponit quia sic est. Vna scientia, dicitur alteri secundum se totam, alteri subalternari: quando eius subiectum adaequatum, supponitur secundum se totum, subiectum subalternantis: & solum differt in differentia accidentali, extranea, sicut perspectiua, quae lineam habet visualem, sub Geometria, quae magnitudinem habet, sub quo linea. & c. & musica, quae numerum sonorum, sub Arithmetica.

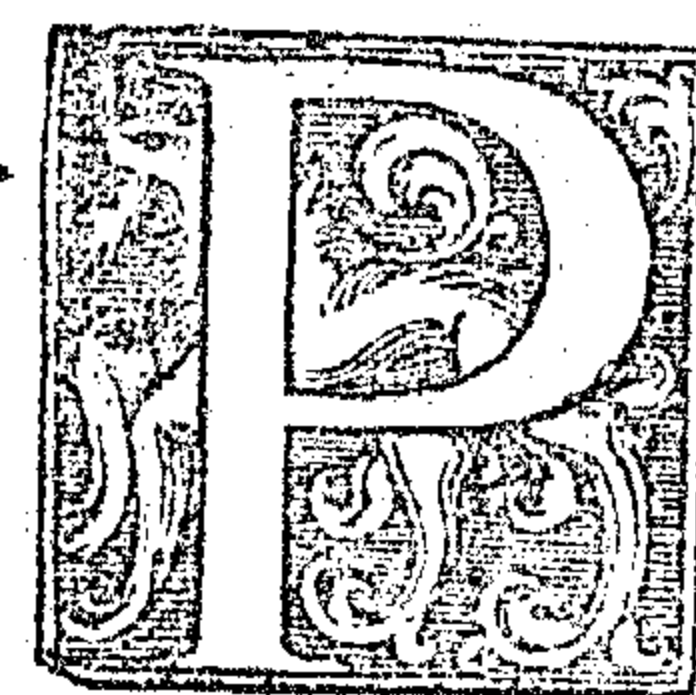
¶ Secunda conclusio Aristot. si aliqua scientia alteri subalternatur solum secundum partem: subalternata, quo ad illam partem dicitur quia: & subalternans propter quid: ut pars scientiae naturalis, quae est de iride, perspectiuae subalternatur in parte: quia est de linea visualem conuersa ad nubem rotundam: ipsa ergo dicitur quia, & perspectiua, propter quid: tales apparent colores. & c. de quibus infra in libris Metheo.

¶ Tertia est conclusio, quando vna scientia, alteri neque in toto neque in parte subalternatur: & tamen in vna conueniunt conclusione de illa, subalternans, dicitur propter quid, & subalternata quia: ut dat exemplum de chirurgia, & Geometria: quae conueniunt in hoc quod vulnus circulare tardius sanatur, chirurgus dicit, sic esse quia experitur. Sed Geometria dicit esse, quia circulus angulo caret, ob quod partes magis distant, & non tam facile continuantur sicut ubi est angulus. & c. Et hoc est quod dicit Arist. in fine: coplures etiam scientiarum.

CAP. XI

Quod prima figura sit ad demonstrandum aptissima.

Text. 31.

Dima autem ratiocinationis figura maxime ad scientiam ipsam accommodatur, mathematica namque scientiae, ut Arithmetica,

Geometria, & perspectiua, per hanc (ut patet) demonstrationes afferunt suas, atque etiam omnes ferè, quae ipsius propter quid est, faciunt considerationem: aut enim omnino, aut per sepe, & implurimis hac in figura ipsius propter quid est, exoritur ratiocinatio. Quare propter hoc etiam ipsum, maxime ad scientiam erit accommodata. Proprius enim dicendi modus est, contemplari ipsum propter quid est.

¶ Deinde hac tantum figura ipsius quid est, venari scientiam possumus: in figura namque media, nulla fit affirmatiua ratiocinatio: scientia verò ipsius quid est, affirmationis nimirum est, in vltima verò sit quidem, at non est vniuersalis, ut patet. Ipsum autem quid est, vniuersalium esse constat: non enim aliqua ex parte homo est animal bipes.

¶ Insuper. Haec figura ceterarum non indiget figurarum, at indigent huius illae profectio. Nam hac densantur, atque accrescunt, quousque ad ea perueniant, quae medio vacant: patet igitur primam figuram exactissimam, atque accommodatissimam ad scientiam esse.

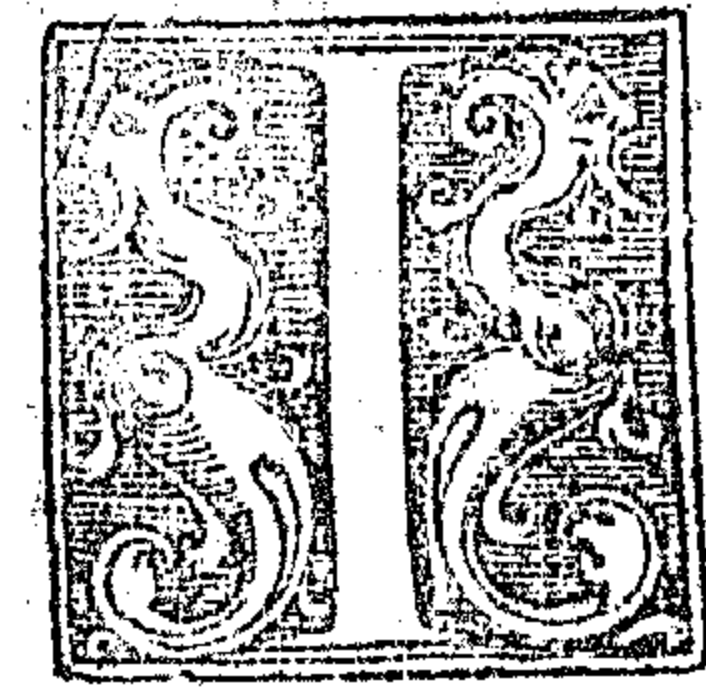
¶ Quemadmodum autem fit, ut. a. indiuidue competat ipsi. b. sic etiam ut identidem non competat fieri potest. Atque tum indiuidue competere, vel non competere dico, tum inter ipsa nullum medium est: sic enim non erit vltius per aliud inesse. Cum itaque vel. a. vel. b. in toto quoque est, vel etiam vtrumque, tum etiam fieri nequit, ut. a. primo non competat ipsi. b. sit enim. a. ipsum in toto. c. si igitur. b. non sit in aliquo. c. fieri namque potest, ut. a. quidem in toto quoque sit. b. verò in hoc eodem non sit tum ratiocinatio fiet: ac ipsum. a. non inesse. b. per. c. medium

ne consonat auribus. Et sic practica est. Sed ipsa ut speculativa, dat rationem, ut scilicet consistat in rationali proportione, quæ est sex qui altera, ternarij ad binarium: & Diatessaron in sex qui tertia, scilicet. 3. ad. 4. sicut Diapason in dupla: & quod unum Diapente, & Diatessaron faciunt unum Diapason: quod constat in dupla proportione: quia. 4. ad. 2. est dupla cõstas ex Diapente, quæ est. 3. ad. 2. & Diatessaron, quæ est. 4. ad. 3.

CAP. XII.

De immediatorum ignorantia.

Tex. 91.

Ignoratio autem ea que non negatione, sed dispositione dicitur ignorantia, deceptio est: quæ circa propositiones medio vacantes vel non vacantes, affirmativas vel negativas, aut per ratiocinationem, aut simpliciter fit. Nam aut simpliciter quispiam esse, aut non esse putat, aut per ratiocinationem existimatidnem talem sequitur.

Simplicis igitur existimationis simplex est error: eius autem quæ per ratiocinationem efficitur, plures. a. nã que sine medio nulli cõpetat. b. Si igitur quispiam cõcludat. a. cõpetere ipsi. b. supposito medio. c. deceptus erit, sanè per ratiocinationem. Atq; fieri potest, ut ambæ propositiones sint falsæ: & etiã altera tantum: nam si neque. a. cuiquam. c. neque. c. cuiquam competat. b. vtraq; autem per intervallum e contra sit sumpta, ambæ propositiones erunt sine dubio falsæ: fieri namque potest ut. c. sic se habeat. id extremum vtrumque ut neque subijciatur. a. neq; vniuersaliter cõpetat ipsi b. etenim. b. quidem fieri non potest, ut in toto quopiã sit: nam. a. primo remouebatur ab ipso. a. verò non necesse est vniuersaliter cum

etis quæ sunt inesse: quare fit, ambæ ut propositiones sint falsæ. At fieri quoq; potest, ut altera vera sumatur, non tamen vtrauis, sed. a. c. nam propositio. c. b. semper erit falsa: quia in nullo est ipsum. b. sed. a. c. vera esse potest: veluti si. a. sine medio cõpetat quidã ipsi. c. non competat autem ipsi. b. cum enim idem primo de pluribus quouis dicitur modo, neutrum erit in altero: nihil autẽ interest, & si non sine medio competat.

Deceptio igitur essendi per hoc, atq; hoc modo fit solũ: non enim alia in figura ratiocinatione erat essendi: non essendi verò & in prima, & in media fit. Atque primũ dicamus, quomodo, & quomodo se se habentibus ipsis propositionibus fit in prima figura. Fieri itaque potest, ut ambæ falsæ propositiones sumantur: veluti si ipsum. a. tam. c. quam. b. sine medio competat. Nam si sumatur. a. quidem nulli inesse. c. ipsum autem. c. cui libet cõpetere. b. erit vtraque propositio falsa. Fieri quoque potest, ut altera propositionũ vtrauis falsa sumatur. Nam esse potest. a. c. quidem vera. c. b. verò falsa. a. c. quidem vera, quia. a. non omnibus inest quæ sunt. c. b. verò falsa, tum quia fieri nequit, ut. c. cui ipsum. a. nulli competat, ipsi competat. b. nam alias. a. c. propositio non erit vera: tũ quia si ambæ sint vera, erit ipsa conclusio vera. At. c. b. etiam vera esse potest, altera sumpta falsa: ceu si. b. & in. a. sit, & in. c. necesse est enim tunc alterum esse sub altero: quare si sumatur. a. nulli competere. c. erit hæc propositio falsa. Patet igitur & ex altera tantum, & ex ambabus propositionibus falsis ratiocinationem fieri falsam.

Sed in figura media, ut totæ quidẽ propositiones ambæ sint falsæ, fieri nequit: nã cõ-

a. cui-

a. cui libet inest. b. nullum tum sumi mediũ potest, quod alteri cui libet, alteri nulli competet. Oportet autem hoc pacto sumere propositiones, ut alteri quidẽ inest, alteri verò non inest: si hac in figura ratiocinatio fieri debeat. Si igitur quæ sic sumuntur sint falsæ, constat e contra veras vtrasq; fore: quod quidem fieri nequit. Verum aliqua ex parte falsam esse, vtraque non ob stare quicquã videtur: veluti si mediũ. c. tam. a. quã. b. cui dam inest. Tunc enim si ipsum. c. cui libet quidem. a. nulli verò. b. dicatur inesse: falsæ quidẽ erunt ambæ propositiones, & nõ simpliciter, sed aliqua ex parte: sicut patet. Eadẽ erunt, & si propositionẽ negatiuã versus extremum maius posueris. Fieri tamen potest, ut altera falsa atque vtrauis propositionũ sumatur: quod enim inest cui libet. a. id. b. quoque cui libet inest. Si igitur ipsum. c. tale sumptũ cui libet quidem. a. nulli verò. b. competere dixeris. a. c. quidẽ erit vera. c. b. autẽ falsa. Rursum quod nulli. b. competit, id nec. a. cui libet inest: nã si cui libet. a. competet, & ipsi quoq; b. cui libet profectõ competet, at nulli inesse supponitur. Si igitur cui libet quidem. a. nulli verò. b. competere dixeris. c. b. quidem veram, alteram verò falsam efficies. Idem vtiq; fiet, & si versus maius extremum propositionem negatiuam posueris: quod enim nulli competit. a. id etiam nulli competit. b. Si igitur. c. nulli quidem. a. cui libet verò. b. competere dixeris. a. c. quidẽ propositio erit vera. altera verò falsa: Rursum si id quod. b. cui libet inest, nulli competere dixeris. a. falsam tum efficies propositionem. Necesse est enim, si. b. cui libet inest, & a. cui dam competit. Si igitur huiusmodi sumptũ. c. nulli quidem. a. cui libet ve-

ro. b. dicatur competere, erit. c. b. quidem vera. a. c. autem falsa. Patet igitur ex vtrisq; falsis, & ex altera tantum circa propositiones in diuidas ratiocinationem falsam fieri posse.

Vcusq; posita in isto primo libro posteriorum sunt, quæ videntur cui libet Dialectico necessaria: in quo Aristotele tradit modum demonstrandi, tam propter quid, quam quia: & modum resoluedi vsque ad ultimã causam, & principia prima immediata. Quæ tamen sequuntur, tam in isto primo libro posteriorum, quam illa quæ in secundo traduntur, non videntur admodũ necessaria: & nimis prolixè sunt tradita, licet more suo Aristotele simul & obscure, & ingeniosè sit locutus. Verum neoterici Dialectici, habentes tẽporis rationem, solum contenti sunt tradere vsque ad istum locum. Quapropter, quæ sequuntur: ab eis communiter nec traduntur, neque exponuntur. Verum istius capituli sumarie ponemus declarationẽ, in quo & tribus sequentibus Aristotele agit de ignorantia, quæ scientiæ opposita est. In duobus capitulis agit de ignorantia prauæ dispositionis: in primo de ignorantia principiorum immediatorum: & in secundo de ignorantia conclusionũ, quæ sunt mediata. Et tertio agit de ignorantia pure negationis. Primo ponit ignorantiam esse duplicem, scilicet pure negationis, & prauæ dispositionis. Et quæ prauæ, est falsum rei iudicium: & pure negationis, est scientiæ carentia: quæ non propriè dicitur deceptio.

Ignorantia prauæ dispositionis, secundum quã est deceptio, quaedam est circa principia immediata, de qua in isto capitulo: alia est de propositionibus mediatis, de qua in sequenti capitulo.

Notandum hic Aristotele loqui de propositionibus immediatis, quæ quauis fiat immediatæ, sed nõ simpliciter, et si quoad nos sunt per se notæ: ut, Omne animal rationale est disciplinabile, nulla quantitas est qualitas: & similes: circa quas propositiones licet sint immediatæ, potest contingere error: non solum vocalis, ut quis voce neget, sed mentalis. Et talis error, seu deceptio, potest esse circa affirmativas: & circa negativas. Et sicut datur propositio immediata in veritate, tam affirmatiua, quam negatiua: ut Omnis homo est disciplinabilis: nulla substantia est quantitas: sic datur immediatè in falsa

Logi. N. fica

sitate, Homo non est rationalis: substantia est qualitas. &c. Et sic datur mediata in veritate, ut Mundus est creatus, datur mediata in falsitate, Mundus est ab eterno.

¶ Ignorantia prave dispositionis potest contingere, vel per syllogismum deceptorium, qui dicitur paralogismus, aut simpliciter, simpliciter est vel experientia, vel auctoritate: ut si rusticus credat solē non esse maiorem rota molaris, quia sic apparet. Aut credit mundū esse perpetuum, auctoritate alicuius Philosophi. Hęc ignorantia non pertinet ad hunc librum. Si tamen in istis propositionibus deciperetur. Vna quę res est tanta, quanta apparet: Sol solū apparet ut rota molaris: ergo nō est maior: tūc esset deceptio per paralogismū, pertinere tūc ad hanc scientiam.

Ignorantia paralogismum.

¶ *Simplicis igitur.* Contendit probare, & ponit exempla divisionis. Aut simplicis estimationis, simplex est error. Sed eius qui per ratiocinationem, multiplex, quia talis habet errorem conclusionis, & alterius premissarum, vel utriusque. Hic solū est semo de paralogismo, cuius defectus contingit ex parte premissarum: qui defectus est ex parte materię. Nam qui ex parte formę in libris priorū declaratur.

¶ Primò ostendit, quomodo error contingit in immediatis propositionibus, falsis, affirmatiuis. Et supposito quod. a. sine medio nulli competit. b. vt si a. sit substantia, & b. qualitas, hęc est immediata: nullum. b. est. a. (Si igitur quispiam) inquit concludat. a. competere ipsi. b. sumpto medio. c. deceptus erit per paralogismū. Vt si. Omne. c. est. a. omne. b. est. c. omne. b. est. a. vt si pro medio sumatur aliud generalissimum extraneum, vt quantitas sic, Omnis quantitas est substantia: omnis qualitas est quantitas: ergo omnis qualitas est substantia. Hic fit, & vtraque premissarum est falsa: Quod probat fieri, namque potest, id est potest esse vt. c. sic se habeat ad extremum vtrunque, vt neque subiiciatur ipsi. a. id est maiori extremitati, neque vniuersaliter competat ipsi. b. quod est minor extremitas, id est ne predicetur vniuersaliter de minori. Quod patet quia. b. non potest fieri, vt in quodam toto sit, id est contineatur sub aliquo genere: nam cum vniuersalissimum sit. b. non potest sub aliquo genere contineri, & sic medium: c. in minori non predicabitur de. b. Quod probat, quia. a. remouebatur. a. b. immediate, & sic ista erat immediata: Nullū. b. est. a. quod non poterat esse, nisi quia. b. erat generalissimum. Hac de causa neque habet genus, neque differentiam, neque distinctionem. Et sic nihil predicabitur de. b. vniuersaliter &

affirmatiue, & nunquam. c. de. b. vniuersaliter posset particulariter predicari. Vt si. c. esset color. Sed tamen non sufficeret ad concludendū vniuersaliter, sic Omnis color est substantia: qualitas est color: ergo omnis qualitas est substantia. Et probat quod potest. c. non subijci affirmatiue ipsi. a. etiam si sit generalissimum, scilicet substantia: quia non de accidentibus predicatur: ob id etiā maior est falsa, Omnis quantitas est substantia.

¶ *At fieri quoque.* Prosequitur Aristoteles, & probat aliam partem, scilicet in paralogismo, posse esse solū alteram premissarum falsam.

¶ *Deceptio igitur.* Ponit exemplum paralogismorum concludentium pro propositiones negatiuas falsas contrarias immediatis veris. Et presupponit quod paralogismus concludens affirmatiuas falsas, solum in prima figura consistit: sed concludens negatiuas falsas, contingit in prima, & in media, id est in secunda figura: in Celarent. Nulla substantia spiritualis est substantia omnis substantia corporalis, est substantia spiritualis: ergo nulla substantia corporalis est substantia. Omnes premissę sunt falsę.

¶ *Fieri quoque potest.* Ponit vbi maior sit vera, & minor falsa. Nulla qualitas est substantia: omnis Angelus est qualitas: ergo nullus Angelus est substantia. Et quod maior sit falsa, minore vera existente, sic. Nullum corpus est substantia: omne animal est corpus: ergo nullum animal est substantia.

¶ *Sed in figura media.* Ponit exempla in secunda figura, in Camestres: Omne animal est rationale: nullus homo est rationalis: ergo nullus homo est animal: vtraque est falsa, sed maior solū est falsa pro aliquibus suppositis & sic in Cesare, Nullum animal est irrationale: omnis homo est irrationalis: ergo nullus homo est animal. Dicit tamen, quod non potest esse in secunda figura, quod vtraque premissarum sit falsa totaliter: quia sic conclusio vera erit, & non falsa. Et ratio est: qui si in Cesare, fiat sic. Nullus color est. c. omnis albedo est. c. ergo nulla albedo est color: si istę duę premissę sunt falsę totaliter: ergo contrarie earū erunt verę, scilicet: Omnis color est. c. nulla albedo est. c. tunc istę dispositę in Camestres inferunt, nulla albedo est color: tunc si cientescedens est verum in Camestres, ergo consequens est verum, & sic non esset deceptio: sed hoc nō potest esse: ergo nec potest esse quod vtraque premissarum in secunda figura sit totaliter falsa

¶ *Fieri tamen potest.* Probat quomodo maior potest esse vera, & minor falsa, & e contra in Camestres. vt. c. sit medium genus, quod vniuersaliter affirmetur de vtraque extremitatū, vt ly corpus. Omne animal est corpus: nullus homo est corpus: ergo nullus homo est animal. Vbi maior vera, & minor falsa.

¶ *Rursus quod nulli. b.* Probat e contra, quod maior sit falsa, & minor vera sic. Omne animal est irrationale: nullus homo est irrationalis, ergo nullus homo est animal.

¶ *Idem utique fiet.* Ostendit idem in Cesare, si versus maius extremum negatiuam posueris: id est si maiorem feceris negatiuam: sic. Nullum animal est Angelus: omnis homo est Angelus: ergo nullus homo est animal. Hic maior vera, & minor falsa. Econuerso potest esse maior falsa, & minor vera etiam in Cesare. Nullum animal est rationale: omnis homo est rationalis: ergo nullus homo est animal. Sic ergo finis est capituli. 12. in quo Aristotele. exempla paralogismorum ex quibus deceptio causatur, id est ignorantia prave dispositionis posuit, tam in affirmatiuis falsis immediatis, & hoc in prima figura, quā in negatiuis falsis immediatis, tā in prima, quā in secunda figura. Reliqua posteriorū in ipso Aristotele. videnda erūper otii.

* Et si in prima & secunda editione in dialectica vsque ad istum locum peruentum est, existimantes sufficere ad perfectam notitiam huius materię posterioristica: in hac tamen tertia editione vbi plura sunt addita ob importunam exactionem amicorum, qui aliquantulum prolongari dialecticum negocium existimant operepretium: potius fidei concilio eorum acquiescentes, quam proprię opinionis vsque ad finem librum primum posteriorum apposimus textum adducentes cum declaratione necessaria, breui tamen compedio.

C A P. XIII.

De mediatorum ignorantia.

Sed cum propositiones affirmatiue vel negatiue medio non vacantes falso per medium proprium concluduntur: fieri non potest vt propositiones ambę falsę summantur. Sed ea tantum sumitur falsa quę est ver-

sus extremum maius: atque proprium id medium dico, per quod fit ea ratiocinatio, quę opponitur falsę. a. namque per. c. medium competit ipsi. b. cum igitur. c. b. propositionem affirmatiuam oporteat sumi, si prima in figura ratiocinatio fieri debeat, patet hęc quidem perpetuō veram esse: non enim ipsa conuertitur. a. c. autem esse falsam: hac enim conuersa, contrarius syllogismus fit. Idem efficitur et si medium alia ex serie fuerit sumptum, ceu. d. si in tota sit. a. de omni. b. predicatur. Etenim. d. b. quidem in tabula manet propositio, altera vero uertatur necesse est. Quibus efficitur, vt illa quidem perpetuō vera, hac autem semper falsa sumatur. Atque talis error concurrit cum eo, qui per medium efficitur proprium ac serē idem est. Si vero non per medium proprium, extruitur ratiocinatio, cum hoc tale est, vt ipsi quidem subiiciatur. a. de nullo verò dicatur. b. tunc ambę propositiones falsas esse necesse est. Etenim modo contrario sunt sumendę, si ratiocinatio fieri debeat. At si hoc modo sumatur, ambę sanē uertentur in falsas: veluti si. a. quidem cuilibet in sit. d. ipsum autem. d. nulli competit. b. His enim uersis, ratiocinatio fiet, & ambę propositiones erunt, vt diximus falsę. Cum verò medium ceu. d. non subiicitur ipsi. a. tum. a. d. quidem propositio erit vera, quia. d. non erat in. a. d. b. verò falsa: quoniam si esset vera, conclusio etiam esset vera, at erit falsa. Cum autem per mediā figuram fit error: tunc fieri nequit, vt ambę propositiones totę falsę sumantur. Nam cum. b. subiicitur ipsi. a. fieri non potest vt quicquam vnquam alteri cuilibet alteri nulli competit: sicut & antea diximus. Altera tamen propositio falsa: & vtrauis etiam sumi-

potest: nam si c. tam. a. quam b. cui libet inest, si id ipsum cui libet quidem a. nulli vero. b. competere dixeris. a. c. quidem erit vera, altera vero falsa. Rursum si id ipsum. c. nulli quidem a. cui libet vero. b. competere dixeris. c. b. quidem erit vera. a. c. autem falsa. Si igitur deceptionis ratiocinatio sit negatiua, dictum est quando, & ex quibus ipsa deceptio erit. Sed si affirmatiua sit, cum per medium quidem extruitur propriū fieri non potest, ut ambæ propositiones sint falsæ. Necessæ enim intacta maneat ipsa. c. b. si ratiocinatio fieri debeat, quemadmodum & antea diximus. Quare semper crit. a. c. propositio falsa: hæc est enim ea quæ vertitur. Idem est fictur, & si ex alia serie medium ipsum sumatur, sicut & in errore diximus negatiuo. Etenim d. b. propositio maneat. a. d. vertatur necesse est: atque hic error cōuenit cum priore. Sed cum non per proprium ratiocinatio conficitur medium, si id quidem collocatur sub a. propositio quidē a. d. erit vera. d. b. autem falsa: fieri namque potest, ut a. cuidam insit, cuidam nō insit, quorum neutrum sub altero collocatur. Sim vero d. non subicitur ipsi a. tum a. d. quidem semper est falsa, quippe cum affirmatiuam eam esse oporteat. d. b. vero fieri potest ut nunc vera, nunc falsa sumatur: nihil enim vetat ut a. quidem nulli. d. competat. d. vero cui libet insit. b. animal enim nulli scientiæ cōpetit: at scientia musicæ cui libet inest. Neq; rursus prohibet quicquid, ut neque a. cuiquā. d. neque d. cuiquam insit. b. Patet igitur fieri posse, ut ambæ: atque altera sit falsa, cum medium sub a. non collocatur. Perspicuum igitur est, quot modis per ratiocinationem error, & per quæ fieri potest circa propositiones vacantes medio. & item

eas quæ demonstrari possunt.

EXPOSITIO.

textus Aristot.

IN capi. 13. libri primi poste. vbi de mediatorum ignorantia agit, insinuat quomodo contingat ignorantia, & paralogizatio propositionum mediatorum: sicut & probatum est in præcedenti de immediatis: & sententiam eius explicando, pauca apponemus: clarè tamen. ¶ Docet quomodo potest paralogizari: & propositio vniuersalis affirmatiua: & vniuersalis negatiua: & hoc in prima & secunda figura. ¶ Vniuersalis affirmatiua, cū solum in prima figura concludatur ad mentem Aristot. duobus modis potest contingere: primo ex vtraque præmissarum falsa: per medium extraneum, ab vtraque extremitatem, verbi gratia, omnis homo est somnus: omnis somnus est lapis: ergo omnis homo est lapis. In isto paralogismo vtraque præmissarum falsa est: & conclusio falsa: quia medium somnus non predicatur de homine, neque ad lapidē. Quando altera præmissarum solum est falsa: contingat tripliciter. Quia vel medium est proprium, vel extraneum. Si proprium, maior erit falsa: & minor vera: ut omne animal est circulus: omnis homo est animal: ergo omnis homo est circulus. Conclusio est paralogizata per minorem veram, & maiorem falsam: quia medium, scilicet, animal nō est extraneum, ad hominem: sed de eo predicatur. ¶ Si tamen medium sit extraneum, vel est ad maiorem extremitatem solum: & tunc maior erit falsa: & minor vera, ut ista: omnis homo est calor: sic arguendo: omne animal est calor: omnis homo est animal: ergo omnis homo est calor. Minor est vera, & maior falsa: quia medium animal extraneum est ad maiorem extremitatem, putà colorē, & non ad minorem, putà ad hominem. ¶ Si sit extraneum ad minorem extremitatem, & non ad maiorem: tunc maior erit vera, & minor falsa: hæc omnis homo est triangulus: sic arguendo, omnis figura habens tres angulos est triangulus: omnis homo est figura habens tres angulos: ergo omnis homo est triangulus. Maior est vera, & minor falsa: quia medium sicut extraneum ad minorem extremitatem, & non maiorem. Ecce de propositione vniuersali affirmatiua.

Tripliciter contingit paralogizatio.

firmatiua: & dicitur mediata propositio, quia inter prædicatum, & subiectum propositionis: quæ syllogizatur, multa cadunt media: nam homo, habet animal, corpus, substantia: & somnus, habet sensibile: & qualitatem. &c.

¶ Sed oportet nunc videre, quomodo vniuersalis negatiua mediata, syllogizetur: ut ista: nullus homo est substantia, est in prima, & secunda figura: in prima sic: nullum animal est substantia: omnis homo est animal: ergo nullus homo est substantia: in secunda sic: nulla substantia est corpus: omnis homo est corpus: ergo nullus homo est substantia. Et quidem ad mentē Arist. in prima figura potest syllogizari: ex vtraque præmissarum falsa: & ex altera solum: ut in exemplo proposito: nullus lapis est substantia, omnis homo est lapis: ergo nullus homo est substantia, vtraque præmissarum falsa est.

¶ Sed vbi altera ut maior, est falsa: nullum animal est substantia: omnis homo est animal, ergo nullus homo est substantia. Non tamen potest syllogizari in prima figura: quod maior sit vera, & minor falsa: si medium sit eiusdem prædicamenti: cum extremis: sed bene si extraneum: ut sic: nulla albedo est substantia, omnis homo est albedo: ergo nullus homo est substantia. Ecce quomodo vniuersalis negatiua, in prima figura potest syllogizari.

¶ In secunda figura contingit ex vtraque præmissa falsa, in parte: & ex altera, siue maior, siue minor: ita in exemplo: nullus homo est substantia: sic nulla substantia est albedo: omnis homo est albedo: ergo nullus homo est substantia. Maior est vera, & minor falsa. Quod autem maior possit esse falsa, & minor vera: omnis substantia est albedo, nullus homo est albedo: ergo nullus homo est substantia. Sed quod contingat, ex vtraque falsa in parte: patet, omnis substantia est perfecta: nullus homo est perfectus: ergo nullus homo est substantia. Vtraque præmissarum in parte est falsa: quia in substantijs aliqua est perfecta: & aliqua imperfecta: & inter homines, similiter. Dictum est in parte, nam non potest contingere quod vtraque præmissarum in totum sit falsa: quia medium non datur, quod sit vniuersaliter contentum sub vna extremitatem: & totaliter ab alia remotum: quia vel est simpliciter extraneum, à prima, & secunda extremitatibus: vel conuenit alicui: si primum, negatiua erit vera: si secundum, nunquam vtraque erit falsa in toto: cū vna sit affirmatiua: ut color sit medium extraneum & ad hominem, & ad substantiam: nulla substantia est color: omnis homo est color: ergo nullus ho-

mo est substantia: maior est vera, quæ est negatiua, & minor est falsa, quæ est affirmatiua. Si vero sumas pro medio lapidem, qui est extraneus ad hominem, & non ad substantiam: tunc fit argumentum: nulla substantia est lapis: omnis homo est lapis: ergo nullus homo est substantia. Maior est falsa, sed non in toto: quia aliqua substantia est lapis, & aliqua nō est, vtraque præmissa non est falsa in toto. Ecce ergo quomodo sit paralogismus in propositionibus mediatis tam in vniuersali affirmatiua quam in negatiua: in prima, & in secunda figura. Ex istis patet sensus Arist. in isto. 13. cap.

C A P. XIII.

De ignorantia negationis.

Manifestum est etiam si sensus quispiam defuerit, necessario & scientiam aliquam deesse: quæ quidem consequi non possumus, si discernimus vel inductione vel demonstratione. Est autem demonstratio quidem ex vniuersalibus, in dubio vero ex particularibus: fieri vero non potest ut vniuersalia percipiantur, nisi per inductionem. Quoniam & ea quæ abstracta dicuntur, erunt per inductionem nota, si quis nota voluerit facere, inefficquam nonnulla generi cuique: & si non separabilia sunt, & vnum quodque est reale. In dubitationem autem eam qui sensu caret conficere, vnum eorum esse constat, quæ nullo pacto fieri possunt: ipsorum namque singularium est ipse sensus. Non enim fieri potest, ut ipsorum accipiatur scientia. Neque enim ex vniuersalibus absque inductione, neque per inductionem sine vi sentiendi.

Logi.

N 3

In

proprium; quianullum præcessit: sed ex alijs phantasmatis: & non solum sic cognoscimus substantias separatas, sed Deum ipsum benedictum: cui honor & gloria in secula seculorum: Amen. Quod & Paulus ad Roma primo laculenter probatur. Siquidem in visibilia Dei, per ea quæ facta sunt: intellecta, cōspiciuntur. Et cum Deum ex creaturis cognouissent, non vt Deum glorificauerunt, illi philosophi: propter quod in excusabiles sunt: hæc est nota quo ad partem primam, & in libris Metaph. Arist. probat, & in 8. Physicorum erit manifestum. Dixi in communi, quia cum pro isto statu propria scientia, non possit nisi per sensum haberi: & cuius proprium præcessit phantasma, cum Dei, & substantiarum separatarum haberi non possit: neque scientia in particulari, erit. Si quidem Deum per viam remotionis agnoscere, vt diuinus docet Dionysius existarum rerum materialium, proprio phantasmate est compositissimum; vt late in speculationibus Physicis tractatum à nobis est. 3. de anima specu. 4. vbi proprius locus. Sed quod id quidditatiue cognoscere non sit, restat probare: nam aliud est quidditatiue alicuius rei cognoscere: aliud quidditatiue. Nam ad quidditatem cognoscendam sufficit quod quidditatis habeatur notitia sine a priori, siue a posteriori ex effectu: & cum substantias immateriales per effectus cognoscamus, quidditatem cognoscere possumus: neque hæc cognitio requirit speciem propriam: vel à proprio phantasmate extractam. Sed tamen quidditatiue cognoscere, superaddit ad cognitionem quidditatiuam: vt id sit cognoscere per essentiam rei cognitæ: vel per speciem representatiuam sufficienter: & attingendo propria differentiam: vel effectum adæquantem rei essentiam: vt aliqui addunt. &c. cum ergo pro isto statu non solum Dei non possit dari effectus adæquatus virtutem: imo neque substantia ruin separatarum, cognosci à nobis nō potest: item neque potest essentia earū haberi: neque species, representans sufficienter: neque differentia, &c. sequitur quod nullo modo possumus quidditatiue cognoscere substantias separatas. Et hæc pronunc sufficiant. &c.

Ad Ro. 1.

Dionysius.

3. De anima specu. 4.

Non est idē quidditatiue cognoscere & quidditatiue cognoscere. S. Th. 2. 2. q. 88. ar. 2.

alienum: & similiter probatur, quod substantiarum separatarum, possit quidditatiua cognitio haberi: sed tamen non quidditatiue. &c.

C A P. XV.

An sit in demonstrationibus processus in infinitum.

Quoniam autem ratiocinationibus est terminis comparatur: atque alia est affirmatiua, quæ quidem ostendere potest. a. competere ipsi. c. ex eo quia a. competit ipsi. b. & b. competit ipsi. c. alia est negatiua, quæ quidem alteram propositionem habet affirmatiuam, aliam negatiuam: patet igitur hæc esse principia; & ea quæ suppositiones dicuntur. His enim sumptis necesse est demonstrare. a. per b. medium ipsi competere. c. & rursus. a. per medium aliud ipsi in esse. b. & item. b. per aliud quippiam ipsi competere. c. Si igitur probabiliter solumque differendi modo ratiocinari volumus, id tantum vt patet considerandum est, si ratiocinatio ex qua maxime probabilibus verisimilibus que conficitur. Atque si per. a. b. propositionem quæ quidem (tamen si verè non vacat medio: videtur tamen eodem vacare) ratiocinationem quispiam fecerit, is est vt ad differentem pertinet ratiocinatus: sin verò nō illo pacto, sed ad veritatem ratiocinationes extruere libet, tum id considerandum est, ex hisce quæ competunt ratiocinatio semper conficiatur. Res autem ita sese habet. Quoniam est id quod de alio non per accidens prædicatur: atque per accidens dico, veluti cum dicimus

non

nonnunquam album illud hominem esse, nō perinde dicentes atque cum dicimus hominem esse album: homo namque non quia est aliud quicquam, est album, at album est homo: quia accidit homini vt sit album. Sunt igitur nonnulla talia, vt per se prædicentur. Sit itaque. c. tale, vt ipsum quidem nulli competat rei. b. autem huic competat primo, vt non sit inter ipsa medium vllum, & rursus. d. ipsi. b. & e. ipsi. d. f. idem ipsi competat. e. querendum est igitur, si necesse est hoc stare, an fieri potest vt in infinitum proficiscatur? Rursus sit. a. de quo nihil per se prædicatur: atque hoc ipse primo competit. h. et nulli priori medio competit: & b. itidē ipsi. g. & g. ipsi. f. & f. ipsi competit. e. querimus igitur vtrum & huiuscè profectiois sit necessario status, an sine medio sit semper ab initio. Atque hoc tantum ab illo differt, quod illud quidem querit fieri ne possit: vt quippiam si à tali incipiat, vt ipsum quidem non in sit cuiquam, aliud autem de ipso dicatur, versus supra pergendo sine fine semper proficiscatur: hoc autē fieri ne possit, vt quispiam si incipiat ab eo: de quo nihil dicitur, ipsum vero de altero prædicatur, petatque inferior hoc semper pacto proficiscatur, nullusque ei modus occurrat. Præterea querendum est, fieri ne potest, vt si extrema sint finita, media sint infinita: veluti si. a. competit ipsi. c. & inter ipsa sit medium. b. & c. inter. a. & b. mediū etiam aliud cadat, vt inter hæc rursus aliud, vtrum & in his ipsis sit in infinitum processio, an id ipsum fieri nequeat. Idē est autem hoc considerare, si demonstrationes in infinitum proficiscantur, et si sit cuiuslibet demonstratio, an ad vtramque partem finis occurrat.

¶ Similiter & de ratiocinationibus negatiuis, & propositionibus est dicendum, veluti si a. nulli. b. competat, aut illi primo non in est, aut est aliquod medium cui prior non in est. Atque si sit. c. quod quidem cuiuslibet competit. b. rursus. a. aut ipsi. c. primo, aut alij priori nō in est. Quod quidem cuiuslibet competit. c. in his enim aut infinita sunt ea, quibus non in est prioribus ipsum. a. aut finita, modusque tandem occurrat. In his autem quæ conuertuntur, secus res habet, non enim hisce quæ mutua suscipiunt prædicationem, id de quo primo vel ultimo prædicatur est. Omnia namque similiter hoc pacto se se habent ad cuncta siue sint ea infinita quæ prædicatur de ipso: siue vtriusque de quibus queritur sint infinita: nisi sit vt non similiter conuertantur, sed alterum per accidens, alterum vero natura.

A R I S T O T E. in hoc capitu. 15. Expositio. & per alia. 4. tractat de processu: in demonstrationibus: quod non fit abire in infinitum: neque quo ad prædicata quidditatiua, neque quo ad prædicata essentialia, neque quo ad accidentalia, siue sint propria siue communia, neque ascendendo, neque descendendo, neque circulariter: & hoc tam in affirmatiuis, quam in negatiuis: & nimis prolixè & diffusè, & satis obscure hæc tractat in isto. 15. capitu. qui continet. 6. particulas: & ferè per medium cap. tractat nonnulla velut præambula ad intelligentiam sequentium. In 1. parte ratio, ex tribus constet terminis, scilicet, medio, & duobus extremitatibus ex quibus tres componuntur propositiones: & omnis ratiocinatio, vel affirmatiua, vel negatiua: exemplum in affirmatiua ponit: & de negatiua loquens, dicit, quomodo vna affirmatiua, alia negatiua est. Nam vbicumque conclusio negatiua: necessario altera præmissarum affirmatiua erit, quia ex puris negatiuis, nihil sequitur: vt late in tractatu syllogismorum probatum est. Et docet, quod quando propositio mediata, per ahā

N 5

proban-

probanda est: vsque dum ad immediatam deueniamus: & patet id exemplo: vt si probetur quod omnis homo sit substantia: sic omne corpus animatum est substantia: omnis homo est corpus animatum: ergo omnis homo est substantia: quia maior mediata est, quia inter substantiam, & corpus animatum mediat corpus: oportet adhuc probare illam maiorem: omne corpus animatum est substantia: sic omne corpus est substantia: omne corpus animatum est corpus: ergo omne corpus animatum, est substantia. Ecce quomodo fuit descensus ad corpus: & rursus adhuc illa minor, omne corpus animatum est corpus: est resolucenda sic: omne animal est corpus animatum: omnis homo est animal: ergo omnis homo est corpus animatum: modo tam maior quam minor, sunt immediate: quia immediate, predicatum conuenit subiecto. Hoc ergo docet Aristotele. quomodo mediatas, ad immediatas, oportet reducere.

In 2. parte

¶ In secunda parte cap. si igitur probabiliter: ubi ponit differentiam inter syllogismum dialecticum, & demonstrationem: quia in dialectico, sufficit ex probabilibus procedere: ob id si propositio maior, vel minor (quod per a. & b. ostendit) apparent immediata licet non sint, nihil obstat. Sed tamen in syllogismo demonstratione, id non sufficit: quod sint probabiliter veri: sed quod ita sint, & non sufficit, quod appareant immediata: sed quod vere ita sint: ita vt neque inter maiorem extremitatem, & medium, neque inter minorem, & medium, aliquod mediet predicatum: ob id illa omnis homo est substantia: per aliam magis immediatam probamus: per hanc, scilicet omne corpus animatum est substantia: & rursus illa omne corpus animatum per istam omne animal est corpus animatum. &c. vt concludamus omnis homo est animal: sicut prius concludebatur, omnis homo est substantia.

Dupliciter aliquid de aliquo predicatur per accidens.

¶ In tertia parte probatur quod predicari aliquid de alio per accidens, dupliciter contingit, aut quando subiectam predicatur de accidenti: vt album est homo: aut e contra homo est album, vtraque propositio de per accidens est: sed tamen aliter, & aliter: nam homo non predicatur accidentaliter de albo eo quod homo sit accidens, aut quia album ratione sui est homo: sed quia est aliud: est quia homo dicitur de petro, cui accidit esse album: sed ista homo est album: non hac ratione est accidentalis: homo enim non est albus, quia homo est aliud: sed est accidentalis, quia predicatum non est de essentia subiecti & hoc est quod dicitur in litera.

¶ In quarta parte huius capit. supposito, de processu in infinitum loquens: quod processus in infinitum, in demonstrationibus, potest contingere: aut ascendendo versus maiorem extremitatem: aut descendendo versus minorem: aut interponendo inter medium & aliquam extremitatem: vt si ascendas a Petro ad hominem: ab homine, ad animal, ab animali ad corpus: a corpore ad substantiam: a substantia ad ens. &c. iuxta primum, est prima quaestio vt sit processus in infinitum: vel ad vnum sit deueniendum: ita vt ultra non sit progressus: vt ad substantiam: in exemplo proposito quod generalissimum est ultra quod, non est aliud genus: vel si ad ens, suppositio non est quod sit ascendendum. Rursus est alia quaestio: vt sit descensus in infinitum: vt data substantia, statim & post corpus, corpus animatum, animal, homo, fortis an ultra sit progressus in infinitum: & inter has duas quaestiones Aristotele differentiam explicat: quia prima quaerit an possit fieri, vt incipiendo ab infimo, quod de nullo predicatur, vt est indiuiduum: sit versus superiora in infinitum ascensus: & rursus quaerit vt sit inter extremitates, ad inuicem sit medium, & in infinitum media multiplicentur, &c. & ad propositum applicant: an in demonstrationibus sit iste progressus in infinitum: & cuiuslibet praemissa sit alia prior demonstratio, per quam probetur: in quo videtur alludere ad illum errorem de quo, text. 6. in cap. 6. dictum est: qui dicebat nullam nos posse scire propositionem, nisi per demonstrationem: secundum quos sequebatur, in infinitum esse procedendum in demonstrationibus.

In 5. parte

¶ In quinta parte ca. probat idem esse in negatiuis: vt, scilicet, eo modo quo processus non contingit in demonstrationibus affirmatiuis: etiam non contingat in negatiuis: vt in Celarent, & Ferio.

In 6.

¶ In vltima parte cap. ait easdem quaestiones locum habere in conuertibilibus: nam sicut potest fingi processus in generibus, sic in passionibus: vt sicut dicimus animal, corpus animatum, corpus, substantia, sic risibile, admiratiuum, disciplinabile, in passionibus, vel ascendendo, vel descendendo, & probat quod in passionibus non est processus secundum superiora, & inferiora, sed solum secundum prius, & posterius incausando, vt quia prima passio, causa sit secunda: vt quia disciplinabile sit admiratiuum: & quia admiratiuum, sit risibile: quia in istis non est ascensus: non est quaerere primum subiectum, neque vltimum predicatum: sed omnes passionibus conuertuntur cum subie-

cto,

cto, & definitione: quia similiter se habent ad conuertentiam: nam sicut omnis homo est risibile: omne risibile est homo: & sicut omnis homo est risibilis: omne animal rationale est risibile: & dicit nisi similiter conuertantur, quod ait, eo quod haec sit directa homo est risibilis in secundo modo dicendi de per se: & haec, omne risibile est homo: est indirecta: & secundum accidens: & homo est risibilis: est secundum naturam. &c.

¶ Pro pleniori intelligentia istius capituli, & sequenti oportet semel intelligere sensum Philo. vt contextualiter valeat intelligi, & de mente ipsius erunt nonnullae propositiones ponende quae & probabuntur: quarum prima sit.

1. Propos.

¶ In propositionibus affirmatiuis non est processus in infinitum in predicatis quidditatiuis: probatur, quia si esset talis processus, nullum diffinibile, & nullum diffinitum posset cognosci perfecte per suam definitionem: sed hoc consequens est falsum, &c. probatur antecedens: quia illud perfecte cognoscitur, quod per definitionem quidditatiua manifestatur: sed quod haec perfecta cognitio esse non possit, dato processu in infinitum, in predicatis quidditatiuis patet: sumamus hominem vt quiddiffinibile: per suam definitionem, nempe per animal rationale, si per hanc definitionem cognitio hominis habenda est perfecta: oportet quamlibet partem definitionis cognoscere, ergo oportet cognoscere animal: & cum animal per sensitiuum diffiniatur, oportet cognoscere sensitiuum ad cognitionem animalis: & consequenter ad cognitionem hominis: & rursus si sensitiuum debet perfecte cognosci: oportet sit per genus proximum & immediatum, scilicet per animalium: ergo etiam debet cognosci: & si animalium, oportet cognoscere corpus quod est immediatum: & si corpus, oportet cognoscere substantiam: & substantiam, per ens: & ens per a. &c. quare, vel est finis processus, in a. vel non: si sic habeo intentum: quod in predicatis quidditatiuis non datur processus in infinitum, si non est terminus in a. sed rursus a. per b. &c. cum non detur vltimum, ex quo pendet omnia priora, non potest cognosci aliquod priorum: quod si non cognoscitur, ergo neque illud prius, quod primo assumptum est, diffinibile est, si homo quia homo, per animal, animal per sensitiuum: sensitiuum per corpus animatum: corpus animatum per corpus, corpus per substantiam. &c. & si haec perfecta cognitio tollitur: dato tali processu in infinitum: & tollitur etiam scientia: cum ergo scientia detur: necessario processus talis in infinitum non debet dari. Haec ergo Arif.

Non datur processus in infinitum.

intendit probare in praesenti cap. & adhuc in sequentibus.

¶ Et notabis, quod Aristotele in isto loco per praedicatum substantiale, intelligit illud quod significat totum subiectum: aut partem subiecti: & est in eodem predicamento substantiae: sicut subiectum: exemplum primi: sensitiuum, respectu animalis: exemplum secundi: corpus, respectu hominis, quia est corpus pars hominis compositi ex corpore & anima, & sit ad mentem Philoso.

2. Propos.

¶ Secunda propositio in demonstrationibus, non est processus in infinitum in predicatis substantialibus: neque ascendendo sursum, neque descendendo deorsum. Haec propositio a prima differt: quia prima de quidditatiuis loquitur, quod per genus explicatum est: modo loquitur de predicatis substantialibus, etiam si genus non sit in modo neque circulariter datur: patet: quia si daretur processus in infinitum ascendendo, non possemus scire aliquid, quod sit de predicamento substantiae per suam definitionem quia sciri non potest, nisi per genus & differentiam ex quo constat diffinitio quidditatiua: sed si est processus in infinitum ascendendo, essent genera infinita: & non esset deuenire ad generalissimum: & esset necessarium inter media cognoscere, sed hoc non potest esse quia est impossibile infinita pertransire: quia si esset transitus infinita non essent. Simili ratione probatur de descensu, quia descendendo oportet deuenire ad speciem & ad singulare: & ultra nullus progressus: vel non potest dari species specialissima: & eadem ratione sequeretur quod non posset esse scientia: quia nisi species cognoscatur (cum scientia maxime de eis) non esset scientia.

¶ Probatur tertia pars propositionis, quod non sit processus in infinitum circulariter in predicatis substantialibus: quia sic sequeretur quod tolleretur ordo linearis praedicamentalis, in arbore porphyriana positae: sub, & supra: vt docuimus: quia omnia predicata substantialiter & qualiter de se inuicem predicarentur: & conuertibiliter: patet: quia dato tali processu in infinitum, circulariter demonstrato de homine quod esset animatum, quia animal. Et esse corpus, quia animatum: & esse substantia quia est corpus: per circulum reuertendo demonstrabo quod substantia est homo, per mediam animal: omne animal est homo: omnis substantia est animal: ergo omnis substantia est homo: haec demonstratio non est de conclusione vera, neque ex veris: nisi illa tria, substantia, homo, animal essent aequalis praedicationis: vt homo,

vt homo, rationale, & risibile: & si esset hic processus in prædicatione substantialis: per circum, necessario esset concedendum: quod esset æqualis prædicationis. Et idē de animato corpore, & substantia. Sed ex tali processu ordo prædicamentalis tollitur & inconueniens manifestum sequitur: ergo talis processus in infinitum nullo modo est admittendus.

¶ De prædicatione accidentalibus supposito accidentia sunt in duplici differentia: quædam quæ sunt accidentia per accidens, vt albedo in homine: aliud est accidens per se, vt propria passio, & primum accidens cum suo subiecto facit propositionem per accidens, vt homo albus sed secundū per se: homo est risibilis, in secundo modo fit.

3. Propos.

¶ Tertia propositio in prædicatione accidentalibus per se: vt in proprijs passionibus, non est processus in infinitum: neque ascendendo, neque descendendo. Patet, quia dato tali processu non contingeret aliquid scire per demonstrationem potissimum, propter quid. Patet quia scire per se est scire conclusionem per reductionem ad immediatam, & indemonstrabilia: alijs intellectus non quiescit: sed tali processu dato in proprijs passionibus, est impossibile talem immediatam dari: neque talem reductionem fieri: quia propria passio demonstratur de subiecto. Si ergo demonstrato risibili de homine: alia esset passio demonstrabilis, oporteret ad immediatam deuenire: alijs non erit scientia vt demonstrarem esse hominem disciplinabilem: sic omne animal rationale est disciplinabile, omnis homo est animal rationale: ergo omnis homo est disciplinabilis: nõ est alia propria passio supra, nam alijs nõ esset terminus. Sicut quando proba risibile, de homine: quia adhuc alia passio est magis immediatè: proba per eam sic: omne animal risibile est admiratum: omnis homo est animal risibile: ergo omnis homo est admiratum. Et quia adhuc supra hanc, alia est passio magis immediata: eam proba sic: omne animal admiratum est disciplinabile: omnis homo est animal admiratum: ergo omnis homo est disciplinabilis. Si vltra esset processus in infinitum, non posset haberi scientia de conclusione: vbi propria passio, de suo subiecto demonstratur.

4. Propos.

¶ Quarta propositio in prædicatione per accidens: quæ faciunt propositionem per accidens, non est processus in infinitum, neque sursum, neque deorsum, neque circulariter. Primo proba ascendendo sursum: quia si talis processus est possibilis, vel est quando vnum de vno prædicatur, vt homo est albus, vel quado plura, de

vno, vt homo est albus, musicus, magnus. &c. Nõ primo, quia cū omne vñ prædicamentum, sit in aliquo prædicamento, & prædicamenta finita sint, vt supra probatum est. Oportet prædicata vbi vnum de vno, finita esse: quia si ipsa prædicata finita, multiplicationes finitæ erūt: vt quia vnitas finita, finitè multiplicata, finitæ erūt unitates, & simili ratione, vbi plura de vno prædicantur finita erunt.

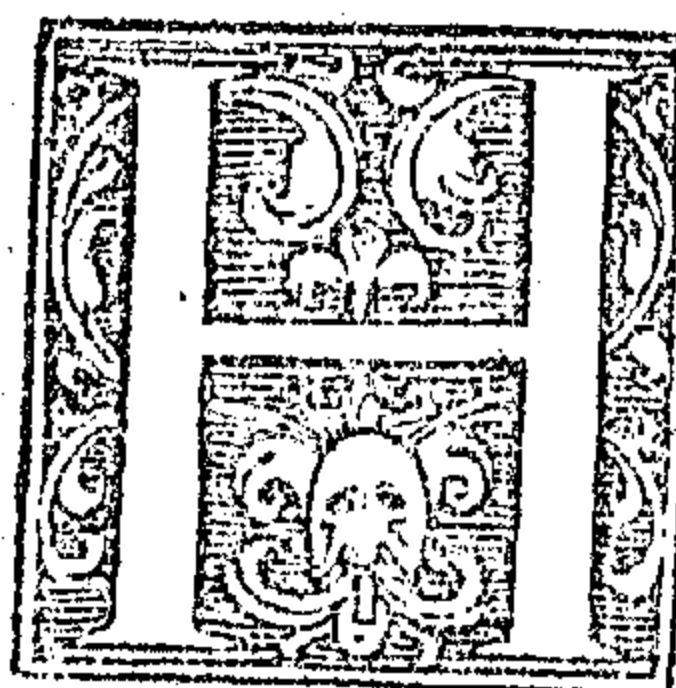
¶ Secunda pars quod non sit descendendo, patet à fortiori: quia si ascendendo non datur: descendendo multo minus: cum ad indiuiduum perueniatur: vltra quod non est progressus: sicut in prima conclusione dictum est.

¶ Tertia pars quod etiam circulariter non fit: nam hoc posset tripliciter esse: Primo vt comparantur adinuicem, in eodem prædicamento: vt album ad coloratum, & coloratum, ad passibilem qualitatem: & passibilem qualitatem, ad qualitatem: quæ etiam si sit species qualitatis, est tamen genus: quod sub se continet species: vt sub prædictum est in proprio loco: sed hoc modo non potest esse in infinitum circulariter: quia sic omnia illa prædicata conuertibilia essent adinuicem: & inferius de suo superiori demonstraretur: vt esse colorem, de qualitate, cum tamen e contrario debeat probari. Secundo modo potest esse, vt prædicata accidentalia comparantur ad accidentia diuersorum prædicamentorum: & tunc probatur ille processus impossibilis: quia probaretur accidens absolutum de respectivo: & e contra: & quantitas de qualitate: & qualitas, de actione: & actio de passione. &c. Tertio modo posset esse vt prædicatorum accidentalium esset comparatio in ordine ad substantiam: hoc non potest stare primo: quia prædicamenta sunt finita, sic & prædicata. Secundo quia probaretur, & demonstraretur substantia de accidente, & accidens de substantia, quod impossibile est. Ecce quomodo nõ potest esse in infinitum processus circularis in accidentibus per accidens: & tamē de accidentibus proprijs, vt in finuat Arist. (quia conuertibilia,) non esset inconueniens circulariter vnum per aliud probare: quantum neq; ascendendo, neq; descendendo, sit processus in infinitum: vt in tertia propositione probatum est. Hęc ad mentem Arist. & pro intelligentia illorum quæ hic tractat.

C A P. XVI.
Quod inter extrema determinata non sint media infinita.

Circularis progressus tripliciter contingit.

Hic

Hoc pacto dispositis, patet fieri non posse, vt media sint infinita, si prædicationes versus superius inferius vè, proficiantur ad statum. Atque versus quidem superius prædicationem eam dico, quæ pergit ad id quod est magis vniuersale: versus autem inferius eam, quæ ad particulare descendit. Nam si cum a. de. c. prædicatur, infinita sunt media, seu b. patet fieri posse, vt ab a. versus inferius infinitum aliud de alio prædicetur: nam antea quàm accedatur ad c. infinita media sunt: et a. c. versus superius infinita similiter sunt, antea quàm ascendatur ad a. Quare si hæc fieri nequeunt, fieri profectò non potest, vt inter a. & c. media sint infinita. Neque quicquam refert, si quispiam dicat alia quidem ipsorum a. b. c. inter sese habere, vt nihil prorsus sit inter ipsa: alia vero non posse talia sumi. Quouis namque medio. b. sumpto, ab hoc autem ad a. aut ad c. infinita vel finita media erūt: nihil igitur inter est quo nam primo, siue quæ statim, siue quæ non statim infinita sint: nam ea quæ post hæc sunt, infinita esse ponuntur.

Expositio.

In hoc c. incipit Arist. respõ. ad propositas quæstiones de quibus nos fecimus resolutionem per propositiones: & in prima parte capituli ponitur hæc conclusio. si extrema sursum & deorsum sunt finita, id est distantia finitè, non potest fieri vt inter ipsa sint media infinita. Certum est quod si termini sunt finiti, medium inter terminos nõ potest esse infinitum: cum ex parte terminorum finem habeat.

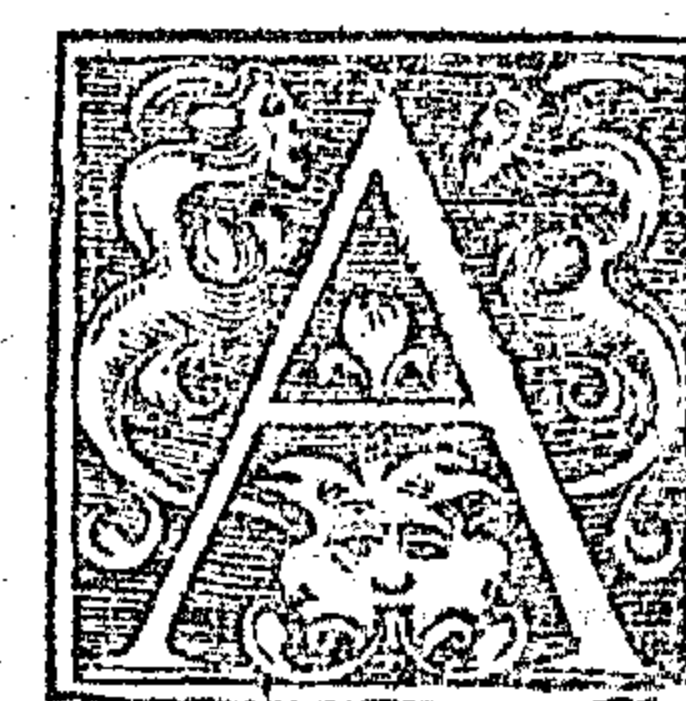
¶ In procedendo versus superius, dicit intelligi prædicationem quæ ad magis vniuersale tendit: vti ex animalia, ad animatum corpus: & ad corpus & ad substantiam. &c. & e contra versus inferius est ad particulare, & ad singulare vsque descendendo: vt à substantia, vsque ad Sortes.

¶ In secunda parte capituli Arist. soluit objectionem tacitam, scilicet, quod ratio eius concluderet, in medijs quæ consequenter se habent: vt in quantitate discretarum vt dato vno numero ternario, verbi gratia detur quaternarius: & tandem, quia non sunt numeri continui inter duos, oportet finitos esse. Sed tamē vbi est continua quantitas, quia sunt infinitæ partes in potentia continue, poterit esse infinitum, inter finita.

¶ Ad hoc respon. Arist. quod nihil refert: pro cuius intelligentia notandum: quod puncta, & partes proportionales continui, non sunt actus infiniti, sed potentia solum: ob id illa distantia, vbi sunt, plura seu infinita impotentia, non dicuntur infinita simpliciter: quia qui transit de vno extremo in aliud, non transit per quodlibet punctum illa numerando: alijs nunquam pertransiret: sed in prædicatione quidditatis nõ sic, cum sint entia in actu: prædicata debent poni: non vt puncta, sed vt numeri: & si ponatur vt numeri, nihil refert, quod ponatur in media, vel mediata: nam sicut numerando immediatè, non potest deueniri ad vltimum, sic, a 3456. &c. sic si mediatè, a 3579. &c.

C A P. XVII.

Quod negatio mediata ad immediatam affirmationem reducatur.

Atqui in negativa demonstratione patet finem processionis esse si in affirmatione versus vtrum que statur: supponatur enim fieri non posse, vt prædicatio, aut ab vltimo versus supera, aut à primo versus vltimum in infinitum proficiatur: atque id vltimum dico, quod non prædicati rationem, sed subiecti tantum modo subijct, sitque id c. primum, autem, id est, quod non subijctur cuiquam, sed solum de alio dicitur. Hęc si ita sint, erit processionis in negatione etiam status.

¶ Tripliciter enim ostendi negativa conclusio

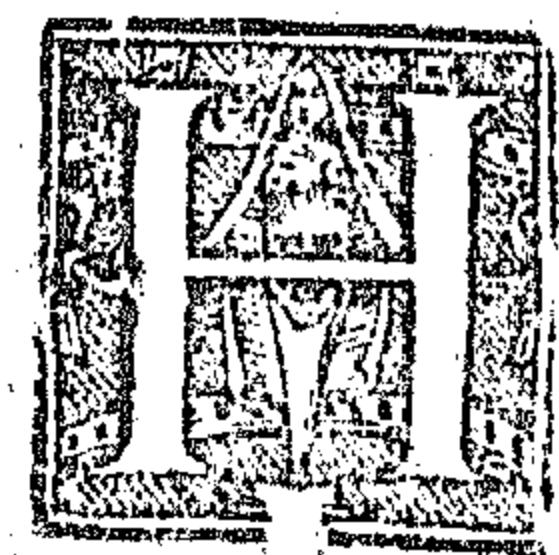
clusio potest. Et primo quidem hoc pacto, cum. b. cuilibet. c. & a. nulli. b. competere sumitur. b. c. igitur propositio, ac interuallū omnino minus, in ea necessario reducitur quæ medio vacat: quippe cum id sit ut patet, affirmatiuum: alterum autem interuallum, si medio non vacet, ad id redigi poterit, quod medio vacat: nam si. a. non sine medio non competat ipsi. b. tunc aliquid erit. a. quo prius ipsum, quam. a. b. remouetur: quod quidem cuilibet competere. b. oportet: atque illud sit. d. Rursus si interuallum. a. d. non vacat medio, aliquid item erit, à quo prius ipsum. a. quam. a. d. remouetur. Atque illud sit. c. quod quidem necesse est cuilibet competere. d. Cum igitur eius via quæ superiora petuntur finis atque status sit, stabitur & hic tandem, eritque aliquid sanè primo cui non competit ipsum. a.

¶ Secundo autem hoc ostenditur modo cū. b. cuilibet quidem. a. nulli. verò. c. competere sumitur: & hoc enim pacto. a. nulli competere concludetur. Si igitur hoc oportet ostendere, aut per medium superius dictum, aut per hunc ut patet, aut per tertium ostenditur: at primus est dictus: per secundum autem hoc ostenditur pacto, si quis. d. cuilibet quidem. b. nulli. verò. c. competere sumpserit, modo competit aliquid ipsi. b. Quod si. d. sine medio segregatur. a. c. bene est: sin vero mediū cadit, necesse est illud. d. quidē cuilibet in esse, nulli. verò. c. competere. c. Cum igitur in affirmationibus cū superiora petuntur finis occurrat, & in negationibus itidem hic sese offert tandē.

¶ Tertio hoc ostenditur pacto, si. a. quidem. b. cuilibet competit. c. verò nulli eidem inest: tunc enim concluditur. c. non cuilibet competere. a. Et hoc igitur aut per antea dictos

modos, aut per hunc tertium ostenditur: at per illos (ut ostendimus) statur: per hunc autem ostenditur: si. b. quidem sumitur cuilibet competere. d. ipsum. verò. c. nulli eidem inesse: atque. d. rursus cuilibet inesse. e. ipsum. verò. c. nulli eidem competere. Cum igitur suppositum sit versus etiam in se praedicationis affirmatiuæ statum ac vltimum esse patet ipsius etiam. c. praedicationem negatiuā stare tandem & non in infinitū procedere.

¶ Perspicuum autem est, & si nō vna via, sed vniuersis nūc per primam, nūc per secundam, nūc per tertiam figurā, ut patuit ostēdatur, hoc etiam pacto stare ac finem ipsius esse: hæc nanq; finitæ sunt, ea vero quæ sunt finita, finities necesse est vniuersa esse finita: patet igitur in negatione statum ac finē esse, si in affirmationibus statur.

HIC Arist. probat: quod sicut in affirmationibus nō cōtingit ille processus in infinitum ascendendo vel descendendo: sic etiā in negationibus similiter: nā si datur propositio affirmatiua immediata, à fortiori dabitur negatiua: quia nunquā cōtingit syllogizari negatiuam: neque si est mediata, ad immediatam reduci: nisi altera præmissarum existēte affirmatiua: ex puris negatiuis enim nihil sequitur: ergo nulla apparet ratio, quomodo existentibus finitis affirmatiuis, negatiuæ sint infinitæ: cū hæc per finitas debeant probari: & probat in prima figura. Nullum animal est qualitas: omnis homo est animal: ergo nullus homo est qualitas: maior est negatiua mediata: & minor est affirmatiua: contendit probare quod si in minori non est processus in infinitum: sed venit ad vltimum: necessariū erit etiam in prædicatis negatiuæ. Nam si. a. (verbi gratia) qualitas, non immediate negetur de. b. scilicet, de animali, detur ergo aliud mediū de quo prius negetur ut corpus: quod debet in minori affirmari de minori extremitate: & sit. a. d. nullum corpus est qualitas: nō est immediata: detur aliud mediū quod debet competere ipsi. d. cum ergo ascendendo

Expositio.

per

per prædicata, minoris affirmatiuæ nō sit procedere in infinitum, per præsupposita: & late probata in propositionibus suprapositis: deueniendū est ad supremum, id est, ad substantiā: & illud erit immediatū subiectum: de quo negabitur qualitas. si nulla substantia est qualitas: ut si dicas nulla substantia est qualitas, omne animal est substantia: ergo nullū animal est qualitas: ecce quomodo ponendo terminū in affirmatiua, & dando immediatū prædicatum: & datum est negatiuæ: quod immediate negatur de medio: & hæc in prima figura.

¶ Ponit in. 3. par. c. exemplum in secunda figura, in eam tres: omne. a. est. b. nullum. e. est. b. ergo nullum. c. est. a. eodē modo probatur per prædicata maioris quæ est affirmatiua ascendendo, quia non proceditur in infinitum. Hæc aut debet demonstrari in prima figura per mediū supra dictum, & probatū est, quod in negatiua in prima figura nō est procedere in infinitum aut debet demonstrari in. 3. de qua statim dicitur: aut in eadē secunda per eadē & quomocūq; sit nō est processus in infinitū. Et in tertia figura similiter probat: & tandem in fine respondet tacitæ obiectioni: ut si quis diceret quod monstrando vna figuram per aliam posset in infinitū abiri dicendo quod cū in nulla figura procedatur in infinitum neque figuræ sint infinitæ, quanuis vna figura per aliam, nunquam tamen processus erit in infinitum.

Q V Æ S T I O.

Vtrum demonstratio affirmatiua sit potior quam negatiua.

IRCA ea quæ Philosophus hic tradit queritur vtrum demonstratio affirmatiua sit potior quam negatiua: nam Aristot. id videtur ostendere, cum ex eo quod in affirmatiuis non contingit processus in infinitum in prædicatis essentialibus, in negatiuis non cōtingat ita ut per affirmatiuas videatur probare de negatiuis.

Conclusio. ¶ Demonstratio affirmatiua est simpliciter & absolute nobilior negatiua. Hæc probatur ad mentem Philosophi.

Prima. ¶ Prima ratio, demonstratio illa quæ cæteris paribus ex paucioribus procedit, est simpliciter & absolute nobilior: sed affirmatiua est huiusmodi: maior probatur: quia id magis amplectitur intellectus, eo quod clarius & citius facit scire: & ob id magis ex parte intellectus appe-

tibile: sed minor probatur, quia cū tā affirmatiua quā negatiua ex tribus terminis procedat: scilicet ex maiori & minori extremitatibus: & medio, ex quibus maior & minor, scilicet quoad qualitatem, & quantitatem, ut se tenet ex parte mediū, ex pluribus negatiua est, quā affirmatiua, quoad qualitatem: quia affirmatiua ex solis affirmatiuis probatur: sed negatiua ex altera præmissarum affirmatiua, quia neq; ex vtraque affirmatiua: quia nūquā negatiua sequitur ex vtraque affirmatiua, neq; ex vtraque negatiua: quia ex puris negatiuis nihil sequitur: ut est ostensum supra in materia syllogismorum. Quoad quantitatem vero ex parte mediū: quoniam in affirmatiua pauciora media sufficiunt: nam ad probandam istam, omnis homo est substantia: sufficiunt tria media ut sunt animal, corpus, anima, & corpus: sed si volo demonstrare negatiuam: ut hæc nullus homo est quantitas: oportet vltra prædicta tria addere substantiam: ut fiat totalis resolutio: nam postquam probatū est nullus homo est qualitas, quia animal, quia corpus animatum, quia corpus: manet immediata, quia est substantia: ecce quomodo affirmatiua ex paucioribus quam negatiua est.

¶ Secunda ratio illa est demonstratio dignior absolute, quæ ab alia non dependet, sed e contra, sed affirmatiua à negatiua non dependet: sed potius e contra: nam non dependere dignitas est. Sed probatur, quia demonstratio negatiua, sine affirmatiua fieri nō potest: ut dicebamus: & affirmatiua fit sine negatiua, ut patet in Barbara, & darii, &c.

¶ Tertia ratio illud videtur dignius, cuius principium dignius est: sed demonstratio affirmatiua principium dignius est: quia est affirmatiua propositio, quæ est dignior negatiua. Hoc probatur, eo quod affirmatiua stabilitur super hoc principium primum, affirmatiuum: de quo libet verificatur esse, vel non esse: item quia affirmatiua dicit esse, negatiua non esse: sed dignius est esse, quam non esse: ergo affirmatiua dignior est. Hæc sunt quæ probant mentem Arist. & alia multiplicantur argumenta in hoc proposito: sed ferè coincidunt quo ad sententiā ob id sufficiat hæc pauca adduxisse ad literam intelligentiam.

Affirmatiua dignior negatiua.

C A P. XVIII.

Quod non sit processus in infinitum in demonstratione.

Alterius illis ita esse patebit, si primum differendi modo, deinde resolutiue id contemplabitur. In his itaque quae de definiendis rebus dicuntur, earum denique de definitionem ingrediuntur, verum id esse patet: vniuersaliter autem hoc pacto dicamus. Fit enim, ut verè dicatur, cum album ambulare, & magnum illud lignum esse: & rurſus lignum magnum esse, ac hominem ambulare dicitur. At differt hoc, & illo dicere modo: nam cum album dico esse lignum, tunc lignum id esse dico cui accedit, ut sit album, sed non album esse subiectum ipsius ligni: non enim aut album simpliciter erat, aut aliquod album, deinde factum est lignum: quare non dicitur hoc pacto, nisi per accidens. Cum autem lignum album esse dico, tunc non aliquid aliud album esse dico, atque illi ut sit lignum accedit, veluti cum dico musicum album esse: tum enim hominem eum album esse dico, cui accedit ut musicus sit. Sed lignum est subiectum, quod quidem nihil aliud ut est erat, quam aut absolute lignum, aut aliquod lignum: deinde factum est album, & si oporteat nomina ponere, hoc quidem dicere patet sit predicare: illo autem pacto, aut nullo pacto predicare, aut absolute, sed per accidens predicare dicitur. Est autem id quidem quod predicatur, ut album: id verò de quo predicatur, ut lignum. Supponatur igitur id quod predicatur absolute semper de eo de quo dicitur, sed non per accidens predicari: hoc enim pacto demonstrationes demonstrantur.

¶ Quare cum vnum predicatur de vno, illud aut sub rationem eorum quae defini-

do subiecto competunt: aut est quale, aut quantum, aut ad aliquid, aut agens, aut patiens, aut ubi, aut quando. Praeterea omne quod substantiam significat, id quod illud est, aut quod illud est quoddam, id esse significat de quo predicatur: quod verò non substantiam significat, sed de subiecto dicitur alio, quod quidem nec est id ipsum quod illud, nec id quod illud est quoddam, id omne accidens est: ut cum album de homine predicatur. Homo namque neque id est quod album, neque id quod album est quoddam: sed animal fortasse: est enim homo id quod animal est. Atque ea omnia quae non substantiam significant, de subiecto aliquo predicari oportet. Et non esse quicquam album: quod quidem sit album, non quia alium quicquam est: forma namque valeant, fidium enim sunt attributiones: & si sint, nihil profusus ad praesentem sermonem peruenit. Ipse namque demonstrationes de rebus talibus sunt.

¶ Praeterea si non hoc illius est qualitas, & illud huius neque qualitas est qualitas, fieri profecto nequit ut hoc pacto mutuo predicetur: sed sit quidem ut verè dicas, at non sit ut e contra praedices verè. Nam aut ut accidens, aut ut substantia predicabitur: veluti si sit genus vel differentia predicati. Hoc autem de monstratum est, neque ad supera, neque ad infera infinita esse. Neque enim homo est bipes, & bipes animal, & animal aliud: neque rurſus animal de homine, homo de Callia, et is de alio hoc ipso quid est, predicatur. Omnem enim talem substantiam definire possumus. At fieri nequit ut infinita quisquam intelligendo pertransseat: quare neque ad supera neque ad infera sunt infinita. Fieri enim non potest, ut ea substantia de qua in finita

finita dicuntur, definitur. Ut genera igitur mutuo non predicabuntur. Erit enim ipsum id, quod ipsum est quoddam. At verò neque de quali, aut de ceteris quicquam nisi per accidens predicabitur. Haec enim omnia accidunt, & de substantijs predicantur.

¶ Sed neque versus supera infinita erunt, de vnoquoque namque predicatur id quod significat, aut quale quid, aut quantum quid aut aliquid talium, aut ea quae in substantia sunt. Haec autem sunt finita, & genera predicamentorum finita sunt: est enim aut quale, aut quantum & cetera, quae iam dudum enumerauimus. Atque supponuntur vnum predicari de vno, ipsa vero de ipsis non predicari, nisi ratione ipsius quid est, predicatur. Et enim accidentia sunt vniuersa: sed quaedam per se, quaedam alio modo: atque haec omnia de subiecto quodam dicimus predicari, & accidens non esse subiectum vllum. Nihil enim talium ponimus id esse, quod id est quod dicitur non aliud quicquam sed ipsum in alijs esse, & alia quaedam de alio dicimus predicari. Neque igitur ad superiora, neque ad inferiora vnum de vno in infinitum dicitur: de quibus enim accidentia dicuntur, quaecunque in vnius cuiusque substantia sunt ea, non sunt infinita. Versus etiam supera, nec ipsa, nec vtraque accidentia sunt infinita. Necessesse est igitur aliquid esse, de quo primum aliquod, & de hoc aliud, & huius profectiois tandem exitum esse, ut id sit, quod de nullo alterius alio dicatur: & id etiam de quo non predicatur aliud prius. Vnus igitur hic est modus ad hoc propositum demonstrandum.

¶ Alius autem est hic. Patet enim horum de monstracionem esse: de quibus priora aliqua

predicatur, & item fieri non posse, ut aut melius ad ea dispositi, quorum est demonstratio, quam si sciamus, ea sine demonstratione sciamus: quibus efficitur, ut si per aliqua priora quippiam innotescit, illa verò nescimus, neque ad illa melius sumus affecti, quam si scientiam haberemus: nec id profecto sciamus, quod per illa notum efficitur. Si igitur sit, ut simpliciter quippiam per demonstrationem non ex quibusdam, nec ex suppositione sciamus, necesse est praedicationes medias stare: nam si non sint, sed semper aliquid superius sit sumpto, omnium erit tunc demonstratio. Quare si fieri non potest, ut infinita quisquam pertransseat, ea profecto quorum est demonstratio nunquam per demonstrationem sciemus. Quod si neque melius ad ipsa sumus affecti, quam si sciremus, nihil tunc per demonstrationem simpliciter, sed ex suppositione sciemus. Ex his igitur quae differendi diximus modo, id de quo loquimur ita esse quisquam credet.

¶ Resolutiue autem per haec breuius perspicuum fuerit fieri non posse ut versus superius, aut inferius infinita predicata in demonstratiuis scientijs sint, de quibus praesens haec consideratio est. Demonstratio enim est de hisce, quae rebus insunt per se, & ea verò quae per se competunt duplicem subeunt modum: quaedam enim in eadem sunt definitione rerum, quibus inesse dicuntur, ut multitudo vel diuisibile: haec enim numero competunt, & in ipsius sunt definitione: quaedam in ratione suares eas suscipiunt, quibus competunt, ut impar hoc enim numero competit, & definitione sua numerum suscipit. At fieri nequit ut aut haec aut illa sint infinita, nec ea quidem ut impar de numero predicantur. Nam

in impare rursus aliud erit in definitione, cuius est ipsum: hoc si sit, primum numerus ipse, cui quidem competit, in definitione erit ipsorum. Si igitur fieri nequit ut insint unitalia infinita, nec infinita versu superius erunt. At vero necesse est, ipsi primo competat uniuersa, veluti numero, & numerus illis insit: quare conuertuntur, non superabunt. Nec ite ea, quae definitiones eorum quibus insunt, ingrediuntur, non enim assignari definitiones possent. Quare si haec sunt uniuersa ea quae per se predicantur (haec autem finita non sunt) stant omnia plane versus supra: quare stant & ad infera. Quod si ita sit, erunt & ea sane infinita, quae inter duos terminos collocantur.

Quod rursus si ita sit, patet tam & demonstrationem esse principia necessario, & demonstrationem non omnium esse, quod quidem nonnullos asserere iam in initio diximus. Et enim si principia sint, neque demonstrabilia sunt omnia, neque in infinitum fieri potest ab initio: nam alterum istorum utrumuis esse, nil aliud est quam nullum interuallum esse medio vacans, atque indiuisibile sed uniuersa esse diuisibilia. Id enim quod demonstratur, non foris addito, sed immisso termino demonstratur. Quapropter si fieri potest, ut hoc pacto procedatur in infinitum, fieri quoque potest, ut inter duos terminos infinita media cadant. At hoc fieri nequit, si tam versus superius quam versus inferius praedicationum finis existat. Esse vero praedicationum hoc pacto finem, antea differendi modo, nunc resolutiue satis ostendimus.

EXPOSITIO.

ER totum capitulum Aristotelis ostendere, quod in affirmatiuis non sit processus in infinitum: neque ascendendo neque descendendo: & suum intentum probat rationibus communibus sumptis ex dialectica: & post agit de probationibus ex propria materia ex demonstrationibus: & quia nos supra tradidimus aperte modum hunc, tam in praedicatis essentialibus quam in accidentalibus: non est opus hic repetere: sed consule ad debitam intelligentiam quae praediximus pro debito sensu retinendo, non solum istius capituli, (ubi magis in particulari Aristotelis disputat,) sed aliorum multorum per quae hanc suam manifestat nobis doctrinam.

CAP. XIX.

Quod non sit processus in infinitum in propositionibus mediatis.

Demonstratis autem his patet, si quippiam idem ut a, duobus insit: quibusdam ut c, atque d, quorum alterum de altero aut nullo modo, aut non de qualibet praedicatur: non semper illud per commune aliquid, ipsis competere triangulo namque duorum equalium, & omnium in equalium laterum, angulos habere duobus rebus aequales, per commune competit quoddam: competit enim ut uterque est quaedam figura, & non aliud quicquam. At non semper id ita se habet. Sit enim b, per quod a, tam ipsi, c, quam d, competere dicitur: patet igitur, ipsum b, per aliud commune quippiam ipsis competere: & illud item per aliud: quare inter duos terminos infiniti termini cadent. At hoc fieri nequit, non ergo necesse est pluribus idem per aliquod commune semper

mune semper inesse, si quidem sint interualla quae medio vacant.

Terminos tamen eodem in genere & indiuis ex eisdem necesse est esse, si quidem ipsum commune rationem eorum, quae per se competunt, subit. Fieri namque potest, ut ea quae demonstrantur, ad aliud genus ex alio migrent ac transeant, ut diximus. Patet etiam cum, a, competit ipsi b, atque est aliud quod medium, tum a, posset ostendi ipsi competere b, atque huius haec erunt, & totidem elementa quot media sunt. Propositiones enim eae quae medio vacant elementa sunt, aut omnes, aut eae quae uniuersales sunt. Quod si nullum sit medium, non est alterius demonstratio: sed haec est ea via qua acceditur ad principia. Similiter sit & si, a, non competit ipsi b, nam si est medium aliquod aut prius, cui non competit ipsum a, est sine dubio demonstratio: si vero non est, nulla est demonstratio. Atque quot sunt termini, tot sunt elementa principia ve. Propositiones enim quae ex hisce constant, ipsius sunt demonstrationis principia. Et ut quaedam principia sunt indemonstrabilia, hoc pacto, hoc est illud, & illud inest huic, sic & hoc modo, hoc non est illud, & illud non inest huic: quare quaedam essendi quippiam, quaedam non essendi principia erunt. Cum autem ostendendum quippiam est, sumendum est quippiam, quod primum de ipso b, praedicatur, sitque id, c, de quo similiter ipsum dicitur, a, atque hoc modo semper proficiat nulla propositio tibi, nullusque terminus affirmandus extra ipsum a, sumitur in probando, sed medium semper densatur quousque indiuisibilia & uniuersa sunt. Est autem tunc unum cum fuerit vacans medio interuallum, ac una simpliciter propositio

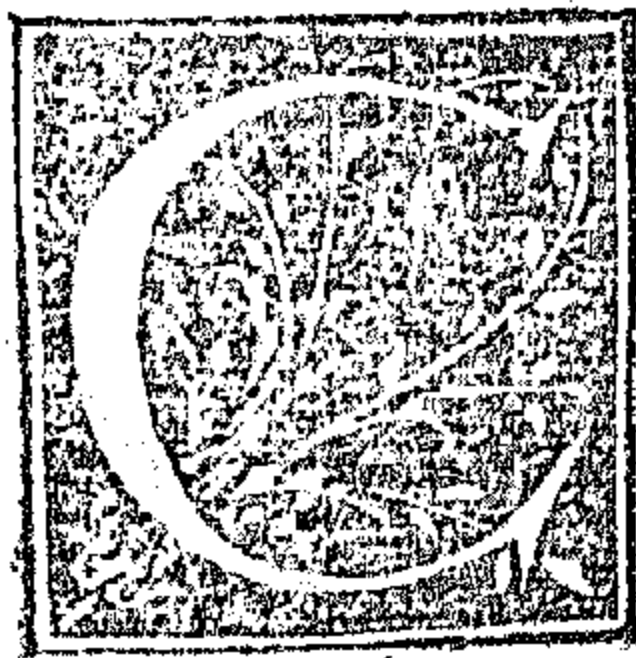
tio, quae quidem medio vacat, atque ut ceteris in rebus principium simplex est, idque non est idem ubique, sed in potest quidem esse minima, in modulatione vero primus sensibilis sonus, & in alijs aliud: sic in ratiocinatione unum vacans medio propositio est: in demonstratione vero & scientia intellectus. In affirmatiuis igitur ratiocinationibus nihil extra id quod inest atque competit, cadit: in negatiuis autem, ubi quidem est id quae inesse oportet, nihil extra hoc cadit, veluti si a, per c, non competit b, nam si c, quidem cui libet insit, b, ipsum autem a, nulli competit, c, rursusque sit, a, nulli competere, c, demonstrandum, medius inter haec ipsa sumendus est terminus: atque hoc modo semper pergendum. Quod si sit ipsum d, nulli c, competere demonstrandum, hoc pacto, ut c, cui libet quidem d, nulli vero, vel non cui libet insit, e, nullus extra ipsum e, terminus unquam cadet. Hoc autem est, id cui inesse oportet. At in tertio modo, nec id a quo negare, neque id quod negare se iungereque oportet, terminus unquam egredietur.

EXPOSITIO.
textus.

N hoc capitulo adhuc materiam propositam profectur Aristoteles, scilicet: quod nullo modo possit esse processus in infinitum in demonstrationibus: nam sicut non datur in praedicatis essentialibus quidditatiuis, neque potest dari in accidentalibus de per se, id est in proprijs passionibus: neque in praedicatis de per accidens: sic & non potest esse in infinitum processus in demonstrationibus: quae constare debent ex terminis ipsis praedicatis & subiectis: in quibus talis processus non est. Et quia haec omnia exacte (quantum ad intelligentiam Aristotelis necessaria) sunt dicta non est immemorandum.

C A P. XX.

Text. 39.

Cum autem demonstratio alia universalis alia particularis sit. & alia affirmativa, alia negativa: ambigitur utra sit prestabilior: ac eodem modo de ea que recte demonstrare, & de ea que ducere ad impossibile dicitur, queri potest: primum igitur de universalis & particulari, deinde de affirmativa & negativa; & postea de recta & deducta ad impossibile demonstratione determinabimus. For sitam itaque cuiuspiam hoc pacto consideranti, particularis prestabilior universalis videbitur: Nam si ea demonstratio qua magis sumus est prestabilior (hac enim sane demonstrationis est virtus, atque magis unum quodque tum scimus, cum ipsum per se, quam cum per aliud scimus: ceu musicum coriscum tum scimus magis cum percipimus coriscum esse musicum, quam cum cognoscimus hominem esse musicum: & in ceteris similiter) universalis autem ostendit quippiam non ut ipsum est sed ut aliud: veluti triangulum duorum equalium laterum angulos habere duobus rectis equales, non hoc sane quod duorum est equalium laterum, sed quod triangulus est, particulari demonstratione cuiuspiam inesse quippiam ut ipsum est ostendere: si igitur ea demonstratio prestabilior est que per se quippiam demonstrat, & particularis est talis, ipsa demonstratio particularis magis nimirum demonstratio ac prestabilior qua universalis esse videbitur.

¶ Præterea, si universale non sit præter res singulas quicquid, demonstratio autem opinionem efficit esse aliquid id de quo demon-

strat, ut quadam in ratione rerum talem esse naturam: ceu trianguli circa singulos, figuræ circa singulas, numeri denique circa singulos.

¶ Atque demonstratio que circa id versatur quod est in ratione rerum, ea est demonstratio præstantior que circa id versatur, quod rationem eorum que sunt egreditur: ea que rursus per quam non efficitur error, præstantior est ea per qua error efficitur: universalis autem talis est demonstratio, quod quidem intueri licet, cum rationum similitudo mutato ordine demonstratur (nam id inquirunt quod est quid tale) similitudinem mutato ordine rationum, subibit, quod quidem neque linea neque numerus est, neque solidum neque planum, sed præter hæc aliud quiddam: scilicet hæc demonstratio universalis est magis, & est de eo quod minus esse videtur, quam id de quo particularis demonstrat, atque opinionem efficit falsam: universalis profecto demonstratio inferior erit longe particulari.

¶ An harum altera ratio non magis est de universalis quam de particulari? Næ si duobus rectis equalibus habere, non hoc ei triangulo competit, qui duorum est equalium laterum, quo est talis, sed quod triangulus est: is qui scit illud ipsi competere, quod duorum est equalium laterum, minus profecto scit cuiusnam quatenus ipsum est competit, quam qui scit idem eidem ea ratione competere, quod triangulus est: atque omnino si illud non eodem triangulo competit quod triangulus est, deinde quispiam id ipsum ostendit, non erit ipsius utique demonstratio. Sin vero triangulo competit ut triangulus est, is magis profecto scit, qui illud triangulo quod triangulus est

per

percipit competere Eadem est & in ceteris ratio. Si igitur triangulus ad plura sese extendit, ratioque est eadem, & non solum communis est nomine atque cuius vis insunt triangulo tres anguli duobus rectis equalibus: non sane triangulus ut duorum est, equalium laterum, sed contra, qui duorum est equalium laterum: ut triangulus est tales angulos habet. Quare qui scit universaliter, is magis scit ut quodque cuique competit, quam is qui particulariter scit: universalis igitur demonstratio prestabilior est demonstratio particulari.

¶ Præterea si universale una quadam sit ratio, & non solo commune nomine, non minus erit quam res nonnullæ particulares. Quin etiam magis erit ac tanto quanto in illis sunt ea que non intereunt: particulari autem magis occidunt.

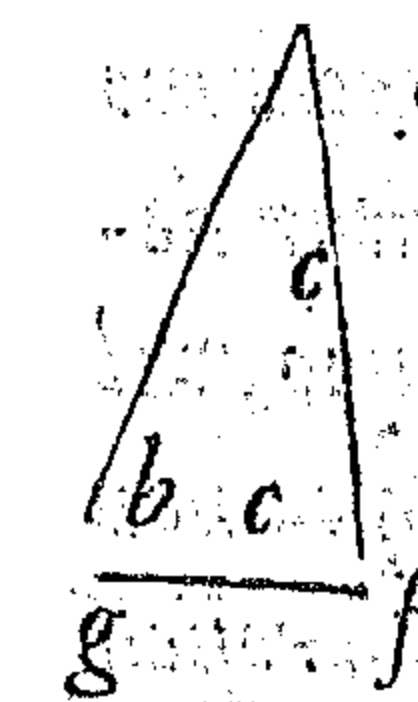
¶ Præterea, nulla prorsus necessitas cogit ideo præter hæc aliquid hoc esse putare, quia unum significat, non enim id in ipso magis quam in alijs compelleret, quæcumque non substantiam, sed quantum aut quale cetera que significant talia. Quod si putatur non de demonstratio sanè, sed is qui audit huius est causa.

¶ Præterea si demonstratio quidem est ratio cinatio causam ostendens & propter quid est, universale autem magis est causa: nam cui per se quippiam inest, id sibi ipsi est causa: at qui universale primum est: demonstratio nimirum universalis prestabilior demonstratio particulari est: est enim magis causa, & ipsius propter quid est.

¶ Præterea usque ad hoc propter quid querimus, tunc scire arbitramur cum non est aliquid aliud quam hoc ob quod aut fit aut est

quippiam. Sic enim ipsum extremum iam finis ac ultimum est: veluti gratia cuius accessit, ut argumentum accipiat. Et hoc ite gratia cuius, ut reddat id quod mutuo cepit ac debet. Et hoc item gratia cuius: ut non iniuriam faciat. Et sic euntes cum non est ob aliud ulterius, neque est aliud cuius gratia, tum ob ipsum ut finem accessisse, & esse, ac fieri dicimus: & tum maxime scire propter quid accessit putamus. Quod si cuilibet in causis, ita res se habet, & cum propter quid queritur: in his autem que sic sunt cause, ut hanc gratia cetera sunt & fiant, hoc scimus maxime pacto: & in ceteris tum maxime scimus, cum non ulterius hoc est, quia aliud est. Percepto igitur hoc, angulos externos quatuor rectis equalibus habere: quia duorum est equalium laterum, restat que querere propter quid hoc eos angulos habet: atque cognito quia triangulus est, restat item que querere propter quid hoc eostrangulos habet? Quos si percipiamus quia est figura que rectis ex lineis constat, cur quidem non propterea quod aliud quippiam est, anguli competunt dicti, tum profecto maxime scimus, ac etiam tum universaliter scimus: demonstratio igitur universalis prestabilior est longe particulari.

¶ Præterea demonstratio quo particularis est magis, eo magis in infinitum incidit, quo vero universalis magis eo ad simplex atque ipsum ultimum pergit: at res quod sunt infinitæ, eo nequeunt sciri: quod vero sunt finitæ, eo sub scientiam cadunt: quibus efficitur ut res, quod sunt universales, eo magis sub scientiam cadunt, quam hoc sane quo sunt particulares: & universalis igitur sunt demonstrabilia magis.

Logi. O 3 gis.

gis. At eorum magis est demonstratio, que sunt demonstrabilia magis: nam ea que referuntur simul, sunt talia magis: vniuersalis igitur demonstratio preestabilior est longe particulari, cum sit & magis, ut probatum est, demonstratio.

¶ Præterea si ea demonstratio magis est expectanda, per quam hoc & aliud scitur, quam ea per quam hoc solum percipitur: isque qui habet vniuersalem, scit & particulare, & non e contra, patet vniuersalem demonstrationem expectandam esse magis, & preestabiliorem hoc quoque patet quam demonstrationem particularem.

¶ In super vniuersaliter magis demonstrare, nihil aliud est quam per id ostendere medium, quod principio propinquius est. Propinquissimum autem est id quod vacat medium, quæ hoc est principium: si igitur demonstratio, quæ conficitur ex principio, vel ex magis principio, exactior est ea quæ non ex principio, vel ex minus principio, proficitur, atque talis ea quæ magis vniuersalis est demonstratio: vniuersalis igitur demonstratio preestabilior est demonstratione particulari: veluti si demonstrare oportet. a. cōpetere. d. mediaque sunt. b. atq; c. & b. sit superioris ipso. c. ea sanè demonstratio que per. b. medium conficitur, magis erit vniuersalis quàm ea quæ per medium. c. extruetur. At enim harum rationum nonnullæ differendi subeunt modū, maxime autem inde patet vniuersalem magis preestabilem esse: nam cum propositionem priorem habemus, posteriorem quoque tum quodammodo scimus, potentia que habemus. velut si quis omnem triangulum scit duobus rectis æquales habere, eum quoque qui duorum est æqualium laterum

scit quodammodo, potentiaque duobus rectis æquales habere, & si nescit ipsum triangulum esse: sed qui propositionem hanc habet, is vniuersalem nullo scit modo, neque potentia neque actu.

¶ Præterea vniuersalis quidem intelligibilis est, particularis autem id ipsum sensum utique terminatur, vniuersalem igitur demonstrationem preestabiliorem particulari esse, satis iam per ea quæ dicta sunt demonstrauimus.

EXPOSITIO. CAP. XX.

In hoc cap. 20. incipit Arist. tractare de demonstratione, & scientia comparatiue: quomodo comparatio sit inter demonstrationem, vbi vniuersalis, ad illam inquam particularis, & quidem in primis tribus sequentibus capitulis, de hac cōparatione demonstrationū ad inuicem agit: scilicet in tribus sequentibus comparat vnam scientiam alteri: & in alijs duobus vltimis: (vbi est finis libri) agit de cōparatione scientiæ, ad fidem, & opinionem, & solertiam.

¶ In hoc capite. 20. comparat vniuersalem demonstrationem, particulari in affirmatiuis: vbi scilicet, concluditur vniuersalis affirmatiua, & vbi particularis: & proponit argumenta illorum qui dicebant particularem affirmatiuam prestantiorem: & ipse ponit contrariam conclusionem, & probat: & ut sit clara & apperta intelligentia Philosophi, quæ sit onē ad vtrāque partem disputabimus, verbis & exemplis claris.

QVÆSTIO.

Vtrum demonstratio particularis in affirmatiuis sit prestantior vniuersali.

Videtur quod demonstratio particularis affirmatiua, sit prestantior quam vniuersalis.

¶ Demonstratio particularis facit magis scire quam vniuersalis: ergo prestantior, & nobilior erit: patet antecedens: quia particularis facit scire secundum se ipsam: vniuersalis non sic, sed secundum aliud potius. Nam si demonstrat eum isochelem habere tres angulos æquales duobus

bus rectis: quia isochelis in particulari consideratur species trianguli, per ipsum scio: si tamen fiat demonstratio, quod triangulus habet tres, &c. scitur quidem de isochele quod habet tres: sed non secundum se ipsum, sicut, quando de eo in particulari demonstratio facta est. Sed scitur ob aliud: scilicet, in quantum sub triangulo continetur & species eius est: sicut si demonstretur Sortem esse risibilem propter se ipsum: & ex se ipso scienria est: si tamen hominem esse risibilem scio de Sorte quia risibilis, sed non secundum se: sed quia sub homine cōtinetur: non proprie habetur scientia.

Secundo.

¶ Secundo, illa est demonstratio nobilior & perfectior, quæ magis intellectum referuat ab opinione falsa: sed particularis est huiusmodi supra vniuersalem: ergo. Patet: quādo demonstratur aliqua propria passio de suo subiecto putat de triangulo vniuersaliter, quod habet tres, &c. & de numero quod est par vel impar. &c. & illud non ostenditur de particulari putat de isochele: vel binario, tunc intellectus potest opinari esse illud vniuersale separatim, sicut tribuitur Platoni de ideis: & sicut Pythagorici de numeris sunt philosophati. De quibus in primo & septimo Met. Ari. & sic opinari, esset falsitas in intellectu: cū in veritate ita non sint. Si tamen in particulari fiat demonstratio: quod isochelis tres habet, &c. & quod binarius, par est: non potest in intellectu talis cadere falsitas, quia hæc ad sensum constant ita esse ut demonstratur in particulari: sequitur ergo: quod demonstratio particularis nobilior sit.

¶ Tertiū est nobilior, & perfectior demonstratio, quæ est magis de ente: nam tanto quanto magis de esse probatur: & tanto magis de cognosci, & tanto maior & perfectior erit: cū res sic se habeat ad esse, sicut ad cognosci: & sicut ad cognosci, se habeat ad esse: sed in particulari est magis de ente, quam in vniuersali: patet quia vniuersale, vel non est: vel si est in singularibus est: quia homo non est, neque existit nisi quia hic homo existit, & eadem ratione dicerem non est homo risibilis: nisi quia Petrus est risibilis: neque triangulus, tres habet angulos, nisi quia isochelis habet, &c. hæc sunt argumenta ex doctrina Philosophi. pro parte contraria.

Conclusio.

¶ Conclusio est, demonstratio vniuersalis prior & nobilior est quam particularis. Probatur primo, illa est potior, quæ magis facit scire, sed vniuersalis est huiusmodi, patet: in demonstratione, maxime scientia causatur passionis, de subiecto: quia hoc est quod concluditur de subiecto secundum se ipsum, &c. sed hoc in demonstratio

ne vniuersali, sit potius quam in particulari: ergo. Probatur quod triangulus habet tres, &c. & hæc est propria passio per se ipsum: quia ei conuenit secundum se & non ratione isochelis: nam etiam si non esset isochelis: triangulus habet tres: imo isocheli conuenit habere tres, quia est triangulus cui primo conuenit: & similiter quando risibile, concludimus de homine in demonstratione vniuersali: propria passio, secundum propriam rationem subiecti, demonstratur id est: secundum se ipsum: nam si de Petro vel Sorte concludam: in demonstratione particulari, non esset secundum se ipsum: sed quia Sortes homo est, cui primo conuenit: quia etiam si non esset Sortes homo risibilis est, &c.

2. Ratio.

¶ Secunda ratio ad concludendum est potior, & nobilior demonstratio, quæ de magis ente est: sed vniuersalis est huiusmodi: patet, quia vniuersale est incorruptibile: & abstrahit ab hic, & nunc: ut latè supra in predicabilibus ostensum est. Et particulare est contractum ad hic & nunc: & in eo ratio corruptibilitatis: ergo magis de ente in vniuersali, est: & magis de cognosci: &c. & maior perfectio intellectus in vniuersalibus dignoscendis: quam in particularibus.

3. Ratio.

¶ Tertia ratio ad idem, id quod magis perficit intellectū, & ab errore facit alienum est perfectior, nobilior & potior demonstratio: vniuersalis est huiusmodi ergo. Patet, quia intellectus de facili posset decipi, an isochelis tres habeat angulos, &c. sed tamen non sic poterit decipi, si quidem de æquilatero triangulo facile posset quis decipi facta demonstratione ad sensum quod habeat tres, quia solum habet, quod habet tres, quia est æquilaterus: sed non habet quia sic est (quod est) vniuersaliter: de omni triangulo concluditur quod habeat tres. Iste sunt tres rationes ex verbis Aristoteli. formatæ, quibus probat suam veram sententiam: & sunt tres tribus alijs oppositis: quibus & respondēdū erit, ex quibus & magis veritas constabit. Illorum, quæ in superioribus tractata sunt de vniuersalibus, & particularibus.

Ad 1.

¶ Ad primum solutio ex argumentis pro cōcludendo patet: falsum est quod magis sciat qui isochelē scit habere tres quam qui triangulum: imo e contra: quia ratio habendi tres, non conuenit per se isocheli: quia isochelis est: sed quia triangulus est. Ob id primo trianguli propria prima & eade quata passio, est tres habere: quia propter qui scientiam de illo vniuersali habet, proprie scientiā retinet: qui id immediate conuenit, & quia illa ratio potissima est.

Ad 2.

¶ Ad secundum negamus, quod sanus intellectus occasionem habeat ex demonstratione vniuersali

uersali deceptionis: habet quidem hoc debilitas intellectus per hoc quod non penetrat, hæc duo stare simul in veritate: mathematicus abstrahit à materia; & à singularibus secundum rationem: mathematicus non abstrahit à materia & singularibus secundum esse. Sed intellectus sanus non solum non habet unde decipiatur: sed potius unde perficiatur: quia intelligit, & in tu legit & penetrat rem ipsam, ut ratio habendi tres angulos in triangulo, non sit quia ferreus, vel æneus, aut aureus, aut argenteus: sed quia triangulus: sic sciat triangulum, non inueniri nisi in materia vel lignea, vel metallica: &c. intelligit inquam intellectus, ipsam rationem vniuersalem: quæ à singularibus abstractum ponat: sed ipsam rationem vniuersalem, in ipsis indiuiduis & particularibus contractam, deprehendit: & perficitur tantum ab est ut decipiatur.

Furtripliciter potest considerari.
Ad tertium. Vbi contendebat contraria opt. probare magis de ente in particulari, respondetur distinguendo ens, tripliciter potest considerari: primo in ratione essendi seu existendi: secundo in ratione inexistendi hoc est subiecti, in quo propria passio inexistit: tertio in ratione obiecti mouentis potentiam cogitandi. Si fiat comparatio particularis & vniuersalis quantum ad rationem entis primo modo: particulare magis habet de ratione entis, quia magis existit particulare, quam vniuersale. Patet: quia magis existit in ipsis consideratur, nã vniuersalia ut sunt genera & species non habet esse per se, nisi in particularibus ut sepe dictum est, non enim homo existit, nisi quia Sortes existit.

Secundo modo rationem entis considerado, magis habet de ratione entis vniuersale quã particulare: quia propria passio vniuersali primo inexistit, ut esse risibilem, esse discursiuum; esse disciplinabilem: primo (ut dictum est) conuenit & immediate homini: & sic omni homini & soli, ut sit proprium proprie: & quia ei primo, secundario & ex consequenti Petro: quia sub homine continetur: quia enim & hominis veram participat naturam: & consequenter habet quod naturam ipsam consequitur: scilicet, esse risibilem, vel admiratiuum: ecce quomodo magis de esse, secundum hanc rationem vniuersali est: quã in particulari.

Tertio modo in ratione obiecti, adhuc vniuersalia magis entia sunt quã particularia: quia prius mouent, & principalissime: imò particularia non mouent, neque cadunt sub obiecto intellectus: nisi ea ratione qua in vniuersali continentur: ut latissime intertio de anima probatum

est. Cum ergo in vniuersali, de vera & potissima ratione entis, magis quam in particulari reperitur: manet conclusum, recte sensisse Philo. demonstrationem vniuersalem, excellere particulari: quod in cap. presenti probare contedit argumentis propositis.

C A P. XXI.

De demonstracione affirmatiua & negatiua.

Affirmatiuam autem negatiuam demonstrationem prestare hinc sane patebit. Sit enim ea præstabilius demonstratio (cetera modo sint eadem) quæ à postulationibus suppositionibus ve, aut propositionibus paucioribus constat. Nam si notæ similes sint, citius per hæc cognitio comparabitur, quod quidem magis est expetendum, ratio autem propositionis huius, præstabiliorem inquam, eam esse quæ ex paucioribus constat, vniuersaliter hæc est. Nam similiter sunt ipsa media nota priora verò sunt notiora, sit vna quidem demonstratio, quæ a. b. c. d. medijs. a. demonstratur ipsi competere. c. alia verò qua rursus. a. per. b. c. media ipsi. d. competere demonstratur: hæc igitur. a. d. inquam & a. e. simili modo se habent: sed. a. d. prior est atque notior, a. e. per illam enim hæc demonstratur, atque id magis creditur per quod ostenditur aliud: demonstratio igitur quæ ex paucioribus constat (modo sint cetera paria,) præstabilius est, ut probauimus: ambæ igitur per tres terminos, propositiones ve duas demonstrant: verum altera esse quippiam, altera & esse quippiam, & non esse sumit: exempluribus ergo constat, quare inferior est, ut constat, quæ affirmatiua. Præterea id ita esse patet,

patet, cum demonstratum sit ratiocinationem esse non posse, si ambæ propositiones negatiuæ sint, sed alteram talem, alteram affirmatiuam, esse oportere.

Præterea in super hoc sumere oportet, nam cum demonstratio accrescit, affirmatiuas quidē propositiones necesse est fieri plures, sed fieri nequit ut vlla in ratiocinatione plures vna sint negatiuæ. a. namque nulli cōpetat. b. et b. cui libet insit. c. si igitur ambæ propositiones sint augenda media sunt interponenda, atque inter. a. & b. fit. e. patet igitur c. affirmatiuæ tam subijci quam etiam dici. d. verò dici quidem affirmatiuæ: subijci autem negatiuæ. Nam ipsum quidem de quolibet. b. prædicatur. a. verò nulli ipsi insit oportet. Fit igitur vna propositio negatiua, ipsa inquam. a. d. idem est & ceteris in ratiocinationibus modus: etenim necesse est medium quidem id quod inter affirmatiuæ propositionis terminos cadit, interuallum utrumque affirmatiuum, alterum negatiuum efficere: quare tantum fit vna propositio hæc talis: cetera verò omnes sunt ut patet, affirmatiuæ. Si igitur id per quod quodam demonstratur notius est, magisq; creditur: et negatiua quidē per affirmatiuam demonstratur, ut patuit: affirmatiua verò per negatiuam non demonstratur: hæc ipsa sanè cum prior sit & notior, & magis credatur, præstabilius erit sine dubio negatiua.

Præterea si vniuersalis ea propositio quæ vacat medio, ratiocinationis est, ut patet, principium: atq; in affirmatiua quidē affirmatiua, in negatiua verò est negatiua: constat autē affirmatiuam negatiua priorē esse, notiorē ve (negatio nãq; per affirmationem in notescere solet, præceditq; negationem affir-

matio, perinde ac esse præcedit nō esse) affirmatiua profectò demonstratio probabilius est negatiua: quippe cū principium sit ipsius negatiuæ principio præstabilius: eamq; præstabiliorem esse oporteat, quæ præstabilius principijs vtatur: insuper antiquior est, nam absque affirmatiua: negatiua esse non potest.

E X P O S I T I O.

In illo cap. 21. Philos. postquam in præcedenti disseruit de comparatione demonstrationis affirmatiuæ vniuersalis ad particularem: consequenter in præcedenti agit de comparatione affirmatiuæ ad negatiuam: & quia in cap. 17. præcedenti etiam Philosophus tetigit, ibidem nos adduximus. 3. rationes ad probandum conclusionem, quam ex professo & prolixè nimis probat in illo cap. 21. scilicet demonstrationem affirmatiuam, esse simpliciter absolute nobiliorem negatiua & 5. argumentis probatur dignitas & excellentia: & quia in loco citato. 3. adduximus ad mentem Philo. hic super addamus aliaduo.

1. **Ratio.**
Illa est dignior, & excellentior, quæ digniori modo syllogizatur: sed propositio affirmatiua est huiusmodi: ergo dignior: antecedens probatur, quia affirmatiua, per solas sibi similes syllogizatur: quia nunquam est conclusio affirmatiua, nisi per hoc quod vtraque præmissarum sit affirmatiua: ut patet in omnibus modis in omni figura: sed negatiua, non sic quia non ex sibi similibus, imò necessario cōcurrunt dissimiles, nempe, affirmatiua: quia si vtraq; præmissarum sit negatiua, nihil sequitur demonstratiuæ, ut in syllogismo probatum est: sequitur ergo demonstrationem affirmatiuam, esse absolute nobiliorem.

2. **Ratio. Solutio.**
Secunda ratio illa est nobilior, & excellentior in cuius augmento & resolutione non est alia requisita: & contra, illa minus nobilis, ad quam alia requisita est: sed in augmento, demonstrationis negatiuæ: affirmatiua propositio, necessitate requisita est: & non contra, ergo affirmatiua, dignior erit. v. g. nullum animal est quantitas: omnis homo est animal: ergo nullus homo est quantitas. Maior quæ est negatiua, est probanda per vnam affirmatiuam, & alteram negatiuam, sic nulla substantia est quantitas: omne animal est substantia: ergo nullum animal est

quantitas: modo si volo probare minorem affirmatiuam, per solas affirmatiuas, sine adminiculo negatiuæ probo sic: omne sensitium est animal: omnis homo est sensitiuus: ergo omnis homo est animal. Ecce quomodo ad resolutionem negatiuæ, per duas demonstrationes fuit necessariam aliquam assumere affirmatiuam: & tamen ad probationem affirmatiuæ, quæ solum per vnicam demonstrationem completa est: non fuit negatiua necessaria, sed solum ex sibi similibus perfecta est: cū ergo affirmatiua, sibi sufficiens sit, & minus resolutione indigens, & negatiua, magis indigeat, & sine affirmatiua resoluti non possit: perfectione in hac parte deficiens est: & hoc est quod per totum cap. intendit Arist. 5. rationibus probare.

Obiectio. Quod si quis contra hæc obijceret, quod negatiua potior, quia negatio, præcedit affirmationem: quia antequam mundus esset verum erat dicere mundus non est: & antequam esset lux, tenebræ erant, & priuatio, habitum præcedit: solutio est: via generationis contingere: vt id quod imperfectum est, præcedat: sed via perfectionis contrarium id quod in potetia tale est: antequam sit actu esse non potest nisi ab eo quod actu est, quia nihil se ipsum potest in esse constitutare post non esse si in potetia calidum, sit actu calidum: ab eo sit oportet, quod actu calidum habet: & ob id via perfectionis, actus præcedit priuatione: & priuatio, per actum cognoscitur, seu habitum: sicut late in post prædicamentis dictum est. Et sic non obstat dictis: absolute ergo affirmatiua præstabilior & nobilior est

CAP. XXII.

De demonstratione ad impossibile.

Vm autem affirmatiua præstabilior sit negatiua, patet rectam etiam ea præstabilior esse, quæ ad id deducit quod fieri nequit. Atque primo scire differentiam ipsarum oportet, igitur. a. quidem nulli. b. competat. b. vero cui libet insit. c. atque hoc pacto negatiua recte sit demonstratio, qua quidem, a. processione recta nulli competere demon-

stratur. Sed ea quæ ducit ad id quod fieri nequit, sic se habet: nam si demonstrandum est a. nulli competere. b. sumendum est contra, cui libet eidem ipsum competere. at. b. etiam cui libet. c. quare sit vt. a. cui libet competat. c. Sit autem notum atque concessum, hoc minime fieri posse: non ergo fieri potest. vt. a. competat ipsi. b. quod si. b. conceditur ipsi competere. c. fieri profecto nequit vt. a. competit ipsi. b.

¶ Terminigitur ordine simili disponuntur, vt differentia in propositionum negatiuarum cognitione consistit, vt inquam istarum sit notior: vt. a. nulli competit. b. an ista. a. nulli competit. c. cum igitur conclusio notior est, tum ea sanè sit demonstratio, qua deducitur in id quod haud quaquam fieri potest: sed cum ea propositio quæ in rationatione sumitur notior est, tum recta mirum sit demonstratio.

¶ At constat propositionem hanc. a. nulli competit. b. priorem hac esse natura. a. nulli competit. c. Ea namque sunt conclusiones priora, ex quibus emergit ipsa conclusio, atque patet hanc quidem. a. nulli. c. competit conclusionem esse: illam autem. a. nulli. b. competit, id esse ex quo emergit ipsa conclusio. Non enim si sit vt quippiam tollatur, hoc quidem est conclusio, illa vero ex quibus: sed id quidem ex quo fit rationatio, quæ sic se habet, vt aut totius ad partem, aut partis ad totum rationem habeat. Ac c. a. b. propositio nem non sic inter sese habent, vt patet. Si igitur ea demonstratio quæ ex notioribus prioribus ve conficitur, semper est præstabilior: vtraque vero demonstratio dicta, ex negatione quidem creditur, altera tamen ex priore, altera ex posteriore, negatiua demonstratio præstabilior est ea simpliciter demonstratio.

monstratione, qua deducitur ad id quod fieri nequit, quare patet affirmatiuam quoque demonstrationem rectam, quæ quidem negatiua præstat, vt patuit, præstabilior esse eadem.

EXPOSITIO.

PER totum capitulum 22. in ordine Aristotel. intendit probare excellentiam demonstrationis directæ: in comparatione ad illam quæ est perducens ad impossibile, & ponit convenientiam, & differentiam: & notabis in principio capiti. quod dicit loquendo de demonstratione, quæ ducit ad impossibile, assumendum contrarium. Dicendum esset contradictorium: quia duæ contrariæ possunt stare simul in falsitate: vt supra in materia oppositionum dictum est. Ob id vel Arist. loquutus est in materia naturali, vbi duæ contrariæ non sunt simul falsæ: vel in differenter accipit contrarium, pro contradictorio: vel licet est defectuosa.

¶ Descendamus ad claram intelligentiam capituli: primo probatur, quod sit dignior ostensiuasuper illam quæ ad impossibile ducit. Illa quæ est negatiua, est dignior: quam quæ ad impossibile ducit: ergo affirmatiua: Patet, quia si dignior: illa quæ est inferior, & indignior: respectu illius ad quam fit comparatio, a fortiori erit dignior: patet, quia illa quæ est negatiua, causat scientiam: quia procedit ex veris, & magis notis. &c. alias scientiam non causaret: sed quæ ad impossibile ducit, procedit ex falsitate conclusionis, magis notæ, quam sit falsitas alicuius præmissarum: vt si sit argumentum, nullum rationale est asinus: omnis homo est rationalis: ergo nullus homo est asinus: quod si neges conclu. tunc duco ad impossibile sic: ergo negas istam animal rudibile non est homo: & cedes suam contradictoriam, omne animal rudibile, est homo: sic arguendo, omne animal rudibile est homo, omnis asinus est animal rudibile, ergo omnis asinus est homo, patet, quod hæc conclu. est falsa & impossibilis. Cum ergo in ostensiuo syllogismo negatiuo: procedat ex veritate & notorietate præmissarum: & non inducente ad impossibile: sequitur quod sit dignior: quia dignius est procedere ex maiori notitia præmissarum, ad conclusionem, secundum veritatem: quam ex maiori notorietate conclusionis, ad falsitatem quæ ducit ad impossibile.

¶ Sed Arist. in præfati. c. ponit differentiam in ter demonstrationem ducentem ad impossibile, & ostensiuam quam vocat.

¶ Primo quia in demonstratione ostensiuæ, concluditur verum manifeste: siue sit demonstratio ostensiuæ affirmatiua, siue negatiua: & perducens ad impossibile, manifeste falsa concluditur, & impossibilis. Exemplum de affirmatiua ostensiuæ: omne sensitium est animal: omnis homo est sensitiuus: ergo omnis homo est animal: de negatiua, nullum rationale est asinus: omnis homo est rationalis, ergo nullus homo est asinus: in vtraque manifeste verum concluditur, sed in ducente ad impossibile, manifeste falsum, & impossibile vt constat in exemplo posito supra.

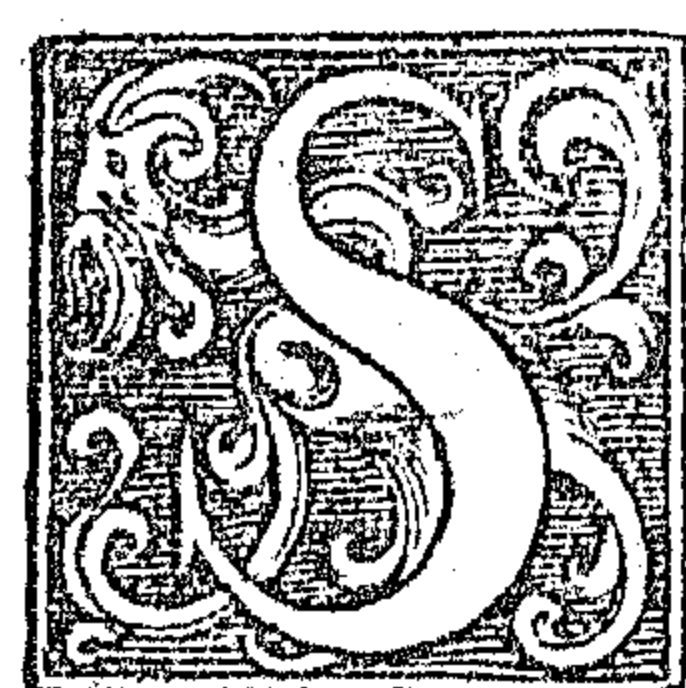
¶ Secunda differentia est, quia in demonstratione ostensiuæ præmissæ sunt notiores in veritate quam sit conclusio: quia veritas eius, ex veritate, præmissarum pendet: sed in processu ducente ad impossibile, est processus contra naturam: quia non ex magis notis quo ad veritatem, sed ex magis notis quo ad falsitatem: nam ex conclusione manifeste falsa, retorquemus ad declarandum falsitatem alicuius præmissæ, vt factum erit manifestum.

¶ Tertia: quia ostensiuæ, completur demonstratio, vnicâ argumentatione facta in modo & figura ex tribus terminis. &c. sed tamen quæ ducit ad impossibile, non completur nisi pluribus vt probatur exemplo, de affirmatiuis: omne rationale est risibile, omnis homo est rationalis: ergo omnis homo est risibilis: in negatiua nullum animal est lapis: omnis homo est animal: ergo nullus homo est lapis. Sed quæ ad impossibile ducit, quatuor argumentationibus completur. Prima concludit manifestum impossibile: vt si neges hæc, aliquid animal non est homo, tunc summo contradictorium omne animal est homo. Est argumentum, omne animal est homo: sed asinus est animal: ergo asinus est homo. Hæc est prima argumentatio, secunda sic hæc conclusio: asinus est homo est falsa, ergo aliqua præmissarum est falsa: patet consequentia quia ex duabus præmissis si vtraque esset vera non posset concludi esse falsa itante bono modo arguendi: quoniam ex veris non concluditur nisi verum. Tertia argumentatio est hæc consequentia, sed in prima argumentatione minor non est falsa, scilicet, asinus est animal, ergo maior omne animal est homo. Quarta consequentia est qua concluditur esse verum, illud quod negabatur in prima consequentia. V. g. ista maior est falsa omne animal est homo: ergo hæc est

est vera aliquod animal non est homo quæ est eius contradictoria, quæ prius fuerat negata. Quartâ signat differentia: sed tamen nos secundam & tertiam pro vna proposuimus quia fere non differunt apud Arist.

C A P. XXIII.

De certitudine & vnitare scientiarum.

Scientia autem sciētia ex aetior prior que est ea, que eadem & ipsius esse & propter quid esse est: sed non ea que est ipsius esse, sine ea que est ipsius propter quid est, & ea que non est de subiecto, vt Arithmetica ipsa Musica: & item ea que est ex paucioribus, ea que est ex additione, vt Arithmetica ipsa Geometria. Et ex additione dico hoc pacto, vnitatis est substantia positione vacans, punctum vero cum positione substantia est: hoc igitur ex additione esse dico.

¶ Una autem scientia est que vnus est generis: quæ componuntur ex primis, & sunt partes, aut effectus horum per se: diuersæ vero scientiæ sunt quarum principia ex eisdem non sunt, neque ex vnus principijs principia alterius proficiuntur. Huius autem est signum cum ad ea quæ non demonstrantur est ventum: oportet enim ipsa eodem in genere esse, in quo sunt ea quæ sunt demonstrata: est autem & huius signum, cum ea quæ demonstrantur per ipsa eodem in genere sunt, atque propinqua.

¶ Atque fieri potest vt plures eiusdem sint demonstrationes, non solum si ex eadē serie medium non coherentis accipiatur, vt si inter a. b. nunc. c. nunc. d. nunc. e. medium acci-

piatur: sed etiam si ex diuersa sumatur. Sit enim a. mutatur. c. mouetur. b. voluptate afficitur. Verum igitur dices, si. c. de. b. & a. de. d. predicaueris: qui namque voluptate afficitur mouetur, et qui mouetur mutatur. Rursum inter eosdem terminos medium. d. ponatur in quo sit, quietem consequitur, verum igitur identidē dices si. a. de. b. & b. de. d. predicaueris, qui namque afficitur voluptate, is quietē consequitur, is mutatur. Quare per diuersa media, non ex eadē serie sumpta conficitur ratiocinatio: non tamen adeo diuersa, vt neutrum dicatur de altero: necesse est enim ambo cupiam eidem inesse. Considerandum est, quot modis per ceteras quoque figurar eiusdem ratiocinatio fieri potest.

¶ In capitulo. 23. postquam in præcedenti Aristot. convenientiam, & latissimā differentia inter demonstrationē ostensiuam affirmatiuam, vel negatiuam ex vna parte, & inter illa que ad impossibile ducit ex alia posuit: consequenter in isto capitulo ostendere contendit quæ sit differentia inter scientiam & scientiam: & quia in omni scientia tria est considerare, scilicet habitum, obiectum, & principium. De istis tribus agit & in præsentis capitulo de habitibus: in sequenti erit comparatio inter obiectum vnus scientiæ & alterius: & in. 25. de principijs scientiæ curret disputatio.

¶ Quantum ad primum aduerte, quod scientiæ scientiæ comparat Aristot. in certitudine, & dicit vnā esse alia certiore: altero triū modo: primo illa scientia quæ de conclusione dicit quid, & quia: erit certior alia, quæ solum dicit quia: quapropter scientia subalternans, certior est subalternata: quia subalternans de illis de quibus subalternata solum dicit quia, potest dicere propter quid: exemplum supra positum est à nobis ex Aristotel. de vulnere circulari quod tardius sanatur: nam chirurgus, quia nouit, eod quod experiatur & ab effectu probet: sed tamen Geometra non solum nouit quia, sed etiam propter quid: scilicet quia partes magis distant, & difficilius continuantur: in circulari figura non est angulus vbi

Differentia inter scientia & scientiam.

Scientia, scientiæ comparatur in certitudine

vbi partes propinquant. Scientia ergo Geometrica, certior est ex hac parte: quia dicit propter quid, & quia. Et inferior erit quæ solum quia dicit.

¶ Secundo in quo potest esse differentia est, quando vna scientia est de subiecto abstracto: & alia de subiecto materia coniuuncto, seu applicato materia: & hoc modo in certitudine excedit que puræ mathematicæ sunt, media scientiæ: quapropter Arithmetica, que de numero abstracte, & Geometria, que de linea simpliciter, certior erit quia eius subiectu, de quo simplicius, quam sit musica: quæ de numeris, sed contracto ad vocem: & quam Perspectiua quæ de linea: non absolute sed visuali: & quam Astrologia quæ non de magnitudine, sed de magnitudine coeli agit.

¶ Tertio potest esse differentia vnus ad aliam: quia vnus subiectu, est simplicius, vel de paucioribus intelligitur: vel ad pauciora se extendit: & alia addit, & ad plura se extendit: quo modo Arithmetica, est prior & certior quæ Geometria. Nam vnitas quæ est principium consideratum ab Arithmetico, est simplicior quam punctum: quia licet tam vnus, quam punctum sint indiuisibilia, tamen vnus non habet rectam: importat positionem in aliquo: sed punctum, cum sit indiuisibile dicit, tamen positionem in continuo: vt in. 4. Physicorum erit manifestu. Ecce quomodo vna certior sciētia fit alia ad mentem Arist.

Quomodo Scientia vna dicitur

¶ Consequenter in hoc eodem capitulo de vnitare scientiarum pertractat: & ad mentem Philosophi. Illa scientia erit vna, quæ habet vnitatem obiecti circa quod versatur: vt Physica vna dicitur: quia circa ens mobile, vel corpus mobile: & Arithmetica vna, quia circa numerum: & e contrario, scientia dicitur plures: vt Geometria, & Arithmetica, quia circa duo subiecta distincta, nempe, quantitatem continuam & discretam, scilicet, magnitudinem, & numerum.

Vnitas formalis adunitate scientiæ requiritur.

¶ Sed considerandum, quod non quæcunque vnitas subiecti facit scientiam vnā: nam stat quod vna & eadem res cadat sub diuersis scientijs: vbi non est eadem ratio formalis: ob id vnitatis obiecti est requisita, quoad rationem vnā formalem: nam Logicus considerat de homine in quantum est species, vnus de. 5. predicabilibus: & de homine, etiam considerat Physicus in quantum est compositus ex anima & corpore. & c. Sed & si sit vnus subiectum, non est vnitas in scientia: quia ratio formalis est diuersa: nam in Logico est consideratio in quantum est secunda intentio: & non est hæc apud Phy-

sicum. Et tandem sicut se habet obiectum, ad potentiam quantum ad plurificandam potentiam: se habet subiectum ad scientiam: & cum sit vnitas potentie, cum diuersitate obiectorum materialium: quia per eandem potentiam video parietem album, & hominem album: quia sola vna ratio formalis est: sic per eandem scientiam considero hominem, & asinum in Physica disciplina: tamen si ratio formalis diuersificetur, & multiplicatur potentia, manente vnitare materiali obiecti: vt lapidem video & tango: & non per eandem potentiam video & tango: quia ratio formalis est diuersa: vt est notum, scilicet, color & qualitates tangibiles.

¶ Etiam est aduertendum, quod ad hoc quod aliquid sit subiectum in aliqua scientia tria requiruntur, primum quod sit vnus cum, vel saltim analogum. Nam æquiuocum non est vnus subiectum: canis in quantum æquiuocum ad distinctas scientias spectat. Cuius vnitas ratio formalis faciat ad vnitatem: dixi: in æquiuoco non poterit inueniri. Sed bene in vnivoco: & de analogo dixi: vt vnitas scientiam dicamus Metaphysicam cuius subiectum est ens: analogum ad substantiam, & accidens: vt in prædicabilibus disputatū est: & erit vna ratio vbi analogia licet non æqualiter participata: nam aliter ratio entis, in substantia, quam in accidente.

Que sunt requisita ad subiectu

2. Cōditio.

¶ Secunda cōditio requisita vt subiectum aliquas habeat partes, vel essentielles, vel substantias essentielles, illæ erunt ex quibus subiectum componitur: vt forma & materia partes sunt: sed subiectiua partes, in quas diuiditur scientia: subiectum: vt genus, in suas species: & ens mobile, in ens mobile ad vbi, & in ens mobile ad formam: de quibus in Physicis.

3. Cōditio.

¶ Tertia cōditio est vt subiectum scientiæ habeat proprias passiones demonstrabiles in scientia. Hic enim est terminus scientiæ: vt de homine, probetur in scientia de homine: quod sit admiratiuus, risibilis, disciplinabilis: & in Arithmetica, de numero, quod sit par vel impar: & de triangulo, quod habeat tres. & c.

¶ Ecce ex istis habes vnā esse scientiam vbi vnus obiectum sub vna formali ratione: & diuersas esse vbi rationum sit diuersitas: & materialis distinctio, distinctiōnem in scientijs non cauat.

¶ Et in eodem capitulo Arist. docet: diuersitatem scientiarum sumendam ex distinctiōne principiorū scientiæ: quia si diuersa sunt principia, quibus conclusiones probantur, diuersa est scientia: & non obstat qd sit diuersitas in natura rei, de

Ex diuersitate principiorū diuersitas scientiarū.

de qua probantur conclusiones: vel sit vnitatis, quia de diuersis, si principium est vnum: scientia erit vna: & de vna re, si principia sint diuersa, erunt scientia diuersa: verbi gratia, quia terra vte est rotunda per aliud principium consideratur à physico & per aliud ab astronomo: de eadem conclusione sunt scientia diuersa: terra est rotunda, à physico probatur: quia est grauis, & partes se comprimunt ad centrum tendentes. Astrologus autem eam probat quia per eam interpositam, inter lunam & solem eclipsatur quando sol est in capite draconis, & luna in cauda, vel e contra: tunc contingit lunam per lineam eclipticam transitum facere. Ecce quomodo Aristoteles vnitatem scientia & ex vnitatem subiecti, & ex vnitatem principij deducit: & ex diuersitate principiorum, est diuersitas in scientijs.

S. Th. 1. p. q. ar. 1. ad 2.

Obiectio.

¶ Sed tamen cum eadem sit scientia de quadrato & de triangulo: cum tamen sint principia diuersa ex quibus probantur passiones circuli & passiones trianguli: & similiter eadem sit scientia, de Ifochele, & triangulo: quauis principia non sint eadem: sicut in scientia de homine: & animali. Aduertendum ad mentem Aristotele, quod ad distinctionem genericam in scientijs, ex diuersitate principiorum sumptam: est requisitum: primo quod illa principia non fluant ex eisdem principijs prioribus in eodem genere scibili: ob quod scientia de triangulo & de quadrato non distinguuntur: quia deriuantur ex eisdem principijs figura, quia consideratio de figura, tam in genere quam in specie, spectat ad Geometriam. Secundum requisitum quod principia vnius rei vt scibilis est, non deriuantur ex principijs alterius rei scibilis: & quia principia de Ifochele, deriuantur à principijs alterius rei scibilis, scilicet trianguli: hinc est quod non sunt scientia diuersa, & de diuersitate principiorum in. c. 45. disputabit, de quo & nos differemus.

Solutio.

C A P. XXIII.

Quod fortuitorum & sensibiliu non sit scientia.

Text. 42.

IVS AVTE M quod proficiscitur à fortuna causaque fortuita & fluctuante, per demonstrationem scientia non

est. Quoniam omne quod fortuito fit, nec est vt necessarium, neque vt plerumque, sed est id quod fit prater ista. Demonstratio vero alterius est istorum. Omnis enim ratiocinatio quae per propositiones fit, aut per necessarias, aut per eas quae sunt plerumque conficitur: atque si necessariae quidem sint, conclusio quoque necessaria est: si vero plerumque sint, conclusio quoque talis efficitur. Quare si id quod proficiscitur à fortuna, neque plerumque, nec necessario fit, nulla prorsus ipsius erit sine dubio demonstratio.

¶ At vero neque per sensum fit, vt sciamus: nam & si sensus talis & non huius cuius est, sentire tamen necesse hoc aliquid est, & aliquo in loco, & nunc: vniuersale vero & quod est super omnia, fieri nequit vt sentiatur: quippe cum non sit hoc neque nunc, non enim vniuersale esset: quod vero semper est, & vbique, id vniuersale dicimus esse. Cum igitur demonstrationes quidem sint vniuersales, vniuersalia vero senti nequeant: perspicuum est fieri non posse, vt per sensum sciamus. Quomodo patet, si fieri posset, vt sensu triangulum angulos habere duobus rectis aequales perciperemus quæreremus vti que demonstrationem: & non, vt quidam inquit, sciremus. Scire namque singulare necesse est: at scientia in vniuersalis cognitione consistit. Quamobrem si in Luna etiam essemus, terramque se Lunae obijcientem videremus, non profecto causam ipsam defectionis sciremus: sciremus enim Lunam deficere, & non propter quid omnino sensu perciperemus: non enim ipsius vniuersalis est sensus: at tamen ex eo quia saepe hoc accide-

Tex. 43.

re vi

videremus ipsum vniuersale venati demonstrationem vti que haberemus: ex singularibus enim pluribus vniuersale ipsum patet fieri solet: ipsum autem vniuersale, praestabile nimirum est, propterea quod ipsam causam indicat: quare de talibus notitia vniuersalis praestantior est perceptione sensuum, et intellectione eorum quorum est alia causa. De primis autem alia ratio est. Patet igitur fieri non posse, vt quisquam sentiendo quicquam inquam eorum sciat, quae demonstrabilia sunt: nisi sentire quispiam id esse dicat, scientiam inquam per demonstrationem habere. ¶ Sunt autem inter ea quae proponuntur non nulla, quae quidem ad sensus reducuntur defectiorem: nonnulla namque non quæreremus si illa visu perciperemus: non propter ea quod scimus videndo, sed quod ex eo quia videremus, habemus eadem ipsum vniuersale: veluti si vitrum perforatum esse, lumenque permeatus penetrare visu perciperemus, pateret etiam nobis propter quid: post vitrum lumen efficitur, ex eo plane quia videremus quidem seorsum id ipsum fieri in vno quoque, intelligeremus autem simul in vniuersis hoc fieri pacto.

E X P O S I T I O.

IN isto cap. 24. Philoso. duo contendit probare: primum quod scientia non habetur de illis quae à casu & fortuna eueniunt: quae sunt ex illis quae raro contingunt. Secundum est quod de singularibus non habetur scientia: & tandem probat, quod sensus conferant multum ad demonstrationem licet per sensus demonstratio fieri non possit. Haec veniunt explicanda in praesenti. c. ¶ Quo ad primum, vt supra late probatum est, de omni illo potest esse scientia, de quo potest esse demonstratio: quia demonstratio est syllogismus faciens scire: & cum demonstratio sit de ente per se necessario, oportet quod sit de vni-

uersalibus: quia ipsa sunt nec essaria vt genera & species reru naturalium & mathematicaru. Cum ergo Aristoteles de illis affirmet posse esse scientiam: duo excipit: primum est quod à fortuna, vel à casu: vt de inuentione thesauri, dum quis fodit agrum cum non fuerit ex proposito que situm, sed fortuito inuentum: & excipit etiam singularia, eo quod primo & directe sensu cognoscantur.

In casu & fortuna non est scientia.

¶ Primum probatur: quia omnis scientia (vt late probatum est) de eo quod necessarium & per se & semper, vel saltem frequenter est: sed quae à casu, vel fortuito eueniunt, non sunt necessaria: quia contingentia, non per se: non est ordinata fossio agri ad thesauri inuentionem: aliam quoties esset fossio agri, esset & inuentio: & si est de per accidens: & non semper euenit, ino neque frequenter sed rarissime: vt experientia constat: sequitur quod istorum scientia non potest esse de illis quae à casu, & fortuna: in secundo Physicorum ex proposito: pro nunc sufficiat intelligere: ea esse quae raro contingant, & de per accidens.

¶ Secundum probatur ad mentem Aristotele, quod de singulari in quantum singulare sensibile, non potest esse scientia: patet, ista singularia sensu cognoscuntur: sed per sensum scientia haberi non potest. Haec sunt manifesta, cum scientia, non nisi de vniuersalibus quae non possunt cognosci nisi ab intellectu: quia & si vniuersalia, non in singularibus reperiantur: vt in libro praedicabilium dictum est: non tamen intelliguntur in singularibus: imo per virtutem intellectus agentis denudantur ab hic, & nunc, à conditione singularium: vt sint in intellectu: de quibus in libris de anima late disputatum est. Satis est quantum ad propositum expectat scire: quod scientia cum sit de necessarijs, & in corruptibilibus, & c. non potest esse per se de singularibus: quomodo autem hoc non obstante singularia, cognoscantur etiam per intellectum in libris de anima late disputatum est, ibi est locus proprius.

S. Th. 1. q. 86. ar. 1.

S. Th. 1. q. 85. ar. 1.

Singularia cognoscuntur.

¶ Ex isto secundo Aristoteles elicit nonnulla: primum quod sentire, non est scire: quod est contra antiquos qui inter sensum, & intellectum non distinguiebant. Et probatur quia sentire, est cognoscere rem in particulari: scire autem est vniuersale: quod exemplis ab Aristotele, fit manifestum: nam si quis sensu cognoscat hunc triangulum, tres habere angulos, & c. Propter hoc non sciret omnem triangulum, habere tres angulos aequales duobus rectis: quia per sensum non potest percipi causa vniuersalis huius passionis trianguli, quod est habere tres angulos, & c. Secundum exemplum

Sentire non est scire.

plum

plum est, si essemus in luna, & videremus eam eclipari, non haberemus scientiam de eclipfi: quoniam nesciremus causam vniuersalē eclipfis: quæ est inter positio terræ inter solem & eam: sed hanc causam per intellectum oportet percipere, cum sit vniuersalis, ad omnem eclipsum.

2. Corol. ¶ Secundum quod infert Philof. ex dictis est: quod licet sensus causatiuus sit scientiæ, eò quod omnis nostra cognitio, à sensu habeat originem: & vniuersalis propositio, ex multis singularibus apprehēsis per sensum habeatur: sed tamen notitia scientifica, nobilior est & honorabilior: quia scientifica, est de vniuersali: & scientifica, de singulari: quia vniuersalis, causam dicit, 1. Metaphysic. sapiens est qui fecit vniuersalia. &c.

3. Corol. ¶ Tertium eius illatū est: licet non sit possibile per solū sensum, scire aliquam conclusionē demonstrabilem: tamen sensus, plurimum nobis confert ad sciendum. Primum huius, ex prioritate patet: & secundum probatū est ex illis quæ in præcedentibus, in capitulo de ignorantia: quando definitum est, quod aliquo sensu deficiente, & scientia illius obiecti deerit: cæcus enim de coloribus non habet scientiam. &c. Et in fine capituli Arist. probat sensum, conducere ad scientiam: exempli nam antiqui Philosophi falso credebant, causam transparentiæ in vitro esse quod haberet poros, quos foramina strictissimā appellabant, per quæ lumen, habebat transitum ait, Arist. propterea illi non habebant scientiam certā de hoc: quia illa parua foramina, sensu videre non poterant.

C A P. XXV.

Quod non omnium syllogismorum eadem sint principia.

*A*qui fieri non potest, ut omnium rationationū eadē principia sint: quod quidem prius differendi modo contemplabimur.

Nam rationationum alia vera sunt, alia falsa: quanquam fieri potest ut verum concludatur ex falsis, tamen id semel efficitur:

veluti si a. quidē verè de c. prædicetur, medium autem b. falsum sumatur: tunc enim neque a. competit ipsi b. neque b. competit ipsi c. sed si inter has propositiones sumantur media, falsa erunt ex eo, quia conclusio omnis falsa è propositionibus proficiscitur falsis: ex veris autem veræ conclusiones emergunt: at patet à falsis vera differre atque esse diuersa.

¶ Deinde neque ipsa falsa ex eisdem proficiscuntur: sunt enim & talia falsa ut inter se se sint contraria, & simul esse non possint. Ut iustitiam esse, vel iniustitiam, vel timiditatem: & hominem vel equum, vel bouē esse: & æquale quod est, ut maius vel minus esse. Ex his autem quæ certa sunt hoc patet.

¶ Neque enim rationationum verarum omnium eadem principia sunt: complurium namque principia diuersa sunt genere: neque quibusuis accommodantur: quauis vnitates enim non accommodatur punctis: illa namque positione vacant, his eadem competit, necesse est autem aut ad media accommodari, aut supera ex parte, aut infera, aut alios intra alios extra ter minorum habere: ac neque fieri potest, ut principiorum cōmunia vlla sint, ex quibus cuncta demonstrantur. Dico autem cōmunia veluti quod vis affirmandum vel negandum est. Genera enim eorum quæ sunt, non eadem sunt, sed diuersa: atque alia solis competunt quantitas, alia solis hisce quæ rationem subeunt qualitatis, cum quibus per cōmunia demonstrationes conficiuntur. Præterea principia non multo sunt pauciora conclusionibus: principia enim ipse: sunt propositiones propositiones autem sunt, cum aut additur, aut interponitur ter-

EXPOSITIO.

*I*n isto cap. 25. Arist. de principijs syllogismorum tractat, quod & in præcedentibus tetigerat, ponēdo distinctionem in scientijs, ob distincta principia: & distulit declarationem vsque huc.

¶ De mente ergo Philoso. probandum est primo, impossibile esse omnium syllogismorum, esse eadem principia. Secundum quod omnium syllogismorum falsorum, non possunt esse eadem, neque verorum. Tertium & vltimum non est possibile omnium scientiarum, eadem esse principia.

¶ Primum probatur, cum syllogismi quidam sint veri, alij falsi, ut ex primo Elenchorum constat: & verorum principia vera sint: quia nūquā verū ex falso: & falsorum, falsa sint principia: quia falsum, non nisi ex falso. Non potest esse vnum principium: sed necessario sunt diuersa, sicut verum & falsum diuersa sunt.

¶ Sed, tamen considerandum est: quod syllogismus potest esse falsus dupliciter: vno modo ex forma, quia, si nō est dispositus in modo debito & figura. De quibus in tractatu syllogismorum contingit, ut si arguatur ex negatiuis, vel ex puris particularibus: quando falsitas est ex ista forma, non in conuenit ex præmissis veris, falsum concludi: in negatiuis exemplum. Nullus lapis est animal, nullus homo est lapis: ergo nullus homo est animal. Conclusio est falsa, & ex veris processit: quia tam maior quam minor est vera: sed tamen quia non est in aliquo modo & ambæ sunt negatiuæ, est falsus syllogismus de forma. Exemplum ex puris particularibus: vbi falsum ex veris, lapis est substantia: animal est substantia, ergo animal est lapis: conclusio est falsa & ex veris præmissis. Sed tamen syllogismus est falsus de forma: quia non tenet in aliquo modo quia ex puris particularibus nihil sequitur.

¶ Aliquando syllogismus est falsus ex materia, quando, scilicet, est in modo & figura: & tamen præmissæ sunt falsæ: vel altera earum, & tunc non est possibile, quod ex præmissis falsis concludatur verum: nisi raro, & talis modus arguendi esset inutilis.

¶ Quando ergo Aristote. dicit quod syllogismi falsi, nō possunt fundari in vero: intēdit de falsis ex materia: quia stante debita forma, & debito modo arguendi ex falsis non concluditur verū neque ex veris, falsam: sed ex veris, verū. Quia ex vero non nisi verum: ut in materia syllogismorum est dictum. Sed quod ex falsis, verum concludatur erit raro: ut hic omnis lapis est animal.

Logi. P. animal

tur terminus. Præterea conclusiones sunt infinitæ, termini vero finiti, insuper principiorum alia sunt necessaria, alia contingentia. Hoc igitur modo considerantibus fieri non posse porro videntur, ut eadem sint principia finita, si conclusiones sunt infinite. Quod si quispiam alio modo dicat, veluti hæc quidem Geometria, hæc autem Arithmetica, & hæc Medicina principia esse, quid aliud erit quod dicitur quam scientiarum principia esse. At ex eo dicere eadem esse, quia ipsa sibi ipsi eadem sunt, ridiculum est: hoc enim pacto cuncta eadem sunt.

¶ At vero neque hoc est, ex omnibus in quibus quod vis demonstrare querere omnium eadem principia esse, est enim insignis stultitiæ sane: nam neque in manifestis hoc sit scientijs, neque in resolutione fieri potest. Propositiones enim vacantes medio principia sunt: atque diuersa plane conclusio fit, assumpta vacante medio propositione. Quod si quispiam ipsas primas vacantes medio propositiones omnium esse principia dicat, sciat is vnam in vnoquoque genere esse. Quod si neque eadem omnium principia sunt hoc patet, ut ex omnibus quod vis oporteat demonstrari, neque sunt adeo diuersa ut vnius cuiusque scientiæ sint diuersa, restat si principia omnium generis sint eiusdem, ex his tamen hæc: ex alijs vero alia demonstrantur.

¶ At patet & hoc fieri non posse: demonstratum est enim scientiarum quæ genere differunt, principia diuersa genere esse: principia namque duplicia sunt: ex quibus, & circa quod, principia igitur ex quibus, communia sunt: principia vero circa quod, propria ut vnitates, magnitudo.

Nō possunt esse eadem principia omnium scientiarum.

Syllogismus dupliciter est falsus.

Syllogismus malus ex materia.

nimal: omnis homo est lapis: ergo omnis homo est animal: nam ut docet Arist. si vera conclusio syllogizatur ex premissis falsis: hoc fiet in primo syllogismo, ut si quis syllogizet: *minore falsam, precedentis argumenti: omne album est lapis: omnis homo est albus, ergo omnis homo est lapis.* Ecce falsum ex falsis: ergo constat, quod non omnium syllogismorum, eadem sunt principia.

¶ Secundum quod dicit Arist. quod falsorum syllogismorum, neque verorum, possint esse eadem principia, probatur: quaedam conclusiones non solum sunt falsae, sed contrariae & inco[m]possibiles: ut iniustitia, est iniustitia, homo est asinus: stultitia, est prudentia, &c. quae sunt incompossibilia, quia oppositum de opposito praedicatur: ergo principia, ex quibus haec syllogizantur contraria erant: & sic non sunt eadem principia: patet consequentia: quia contrariorum, & impossibilium, contrariae sunt causa: & principia, nam quia sanitas, contraria egritudini, causa contrariae sunt: &c. & quantum ad falsas non est dubium.

¶ Sed quo ad veras probatur de mente Phil. Nā punctus, est principium verorum syllogismorum pertinentium ad quantitatem continuam, quae considerat Geometria: & unitas, est principium in Arithmetica: sed punctus, non est idem cum unitate: quia punctus, ultra diuisibilitatem, addit positionem in continuo: quam non dicit unitas: imo abstrahit appositionem.

2. ¶ Secunda ratio stat in hoc: quia principia propria, in diuersis scientiis diuersa sunt: nam alia sunt in Geometria, quam in Physica: ut notum est. Et communia non ingrediuntur demonstrationem formaliter, sed solum virtute: ut est de quolibet est verum affirmatio, vel negatio. &c. sequitur, ergo cum ultra communia, propria sint requisita: & propria, eadem non sunt, quod verorum, non sunt eadem principia.

3. ¶ Tertia ratio. Conclusiones quaedam sunt contingentes, & verae: ut coruus est niger: aliae sunt necessariae: ut triangulus habet tres angulos equales duobus rectis: sed contingentes syllogizantur per contingentia principia: & necessariae, per necessaria: ergo non sunt eadem principia in forma, ratio: ubi sunt distinctae conclusiones, secundum contingentiā & necessitatem, necessario sunt & distincta principia, ex quibus probantur: sed in scientiis, sunt diuersae conclusiones, ergo & sunt diuersa principia.

¶ Tertium dictum Arist. in eodem cap. est quod non omnium scientiarum, sunt eadem principia. Si quidem probauit: quod est impossibile, omnium syllogismorum eadem esse principia: & probauit quod neque verorum, neque falsorum: modo probat, quod scientiarum omnium, non sunt eadem: & probat per rationes proprias.

¶ Primo quaerit, si principia Geometriae, sunt principia dialecticae: & principia dialecticae sunt principia medicinae, vel non: si non: ergo non sunt eadem principia omnium scientiarum: si sic ergo conclusiones Geometriae, dialecticae, & medicinae, sunt eadem: quod constat esse falsum: & probatur consequentia: quaecumque sunt eadem unitate, sunt eadem inter se: sicut quae sunt unitate aequalia, sunt aequalia inter se: sed secundum te, omnes conclusio. Geometriae dialecticae, medicinae sunt eadem, in principiis: ergo & in interse.

¶ Secunda ratio non qualibet conuenit, indifferenter, ex quolibet principio, demonstratur: sed determinata, ex determinato: ut hic homo est risibilis: ex hac homo est rationalis: & haec luna eclipsatur, ex hoc quia interponitur diametraliter terra inter solem & lunam. &c. & aduerte quae hic intendimus de principiis propriis.

¶ Tertia diuersorum generum scibilium, diuersae sunt scientiae: ut quantum continuum, differt genere a quanto discretio: ideo Geometria, ab Arithmetica differt: ergo non sunt omnium scientiarum eadem principia. Nam quia magnitudo a numero differt: ideo Geometria, habet alia principia quam Arithmetica: geometriae sunt a puncto, ad punctum lineam ducere contingit: continuum, est diuisibile in infinitum: omnis tota magnitudo, est maior sua parte, &c. Arithmeticae principia sunt: numerus, est multitudo ordinata ex unitatibus: partes numeri, non copulantur ad vnum terminum communem: numeri procedunt in infinitum in ascensu: sed non in descensu &c. haec omnia ex dictis Aristot. in isto cap.

¶ Habita ergo declaratione, & mente Aristot. de diuersitate scientiarum ex parte principiorum: quia in superioribus tetigit distinctionem ex parte obiecti, & non materialis sed formalis: oportet appropiare ad aliquibus concludere huiusmodi distinctionem.

¶ Quomodo unitas vel diuersitas in scientia sit fumen da.

Ro complemento huius materiae ut distinetio scientiarum, unitas, & pluralitas, habeatur: per sequentes conclusiones declarandum duximus, supposita distinctione: *De distinctione scientiarum unitate earum.*

1. Ratio. Non sunt eadem principia indiuersis scientiis.

2. Ratio.

3. Ratio.

itione: quod quaedam dicuntur distingui vel differre numero solum, alia numero & specie, alia genere, & sic dicuntur conuenire: homo & leo conueniunt genere: & specie differunt: Petrus & Paulus conueniunt specie, & genere, & solum numero differunt: & quidem quod scientiae numero differant ratione subiecti, est manifestum: nam scientia, quae est in intellectu Petri: non est eadem numero, quae in intellectu Pauli: etiam si de eadem conclusione, & de eodem obiecto formali sit, &c. non est in hoc difficultas: sit ergo.

1. Conclusio. ¶ Prima conclusio, quicumque habitus differunt genere, & scientiae differunt, sic in vniuersum, non ratione obiecti sed aliunde: quia aut in genere cognitionis: ut differunt scientia, fides, & opinio. Et scientia, quae per causam, differt ab ea quae per effectum: quia vna propter quid, alia quia: & differunt ex parte finis ut practica & speculativa. 3. de anima text. 38. & differunt illi. 5. habitus intellectuales: de quibus. 6. Ethicorum. c. 3. Differunt fides, & opinio, & scientia: ut infra dicemus penes euidentiā, & in euidentiā formidine, & certitudine. &c. sed de isto modo differendi in habitibus, & scientiis, non loquitur Arist. in supra dictis capitulis.

2. Conclusio. ¶ Secunda conclusio, scientiae specie differunt penes specificam differentiam obiectorum: ita quae scientia erit vna, cuius omnes conclusiones conueniunt in unitate obiecti specifica: hanc conclusio. Aristote. intendit in praesenti loco: cum enim motus, penes terminum distinguantur, & scientia non sit aliud, quam quidam motus in suum obiectum: sequitur quod ubi sit unitas specifica obiecti: erit vna scientia: & ubi fuerit diuersitas erit scientia diuersa: habet enim se obiectum, respectu scientiae, sicut se habet forma, in naturalibus quae dat esse rei: quod docet Aristote. 2. de anima text. 33. quando ait obiecta, sunt priora actibus: & actus, priores potentibus. Vnde philosophantes regulam eliciunt: actus, & habitus & potentiae, distinguuntur ratione obiectorum.

3. Conclusio. ¶ Distinctio ista obiectorum, quae distinctionem facit in scientiis: formalis debet esse: quia materialis, non sufficit. Hanc nos supra posuimus de mente Aristote. & nunc repetimus ad propositum: quia alia darentur tot diuersae potentiae visucae, quot essent colores distincti: sed tamen solum vna datur potentia visucae: quia vnum est obiectum formale, scilicet, color: & omnia obiecta materialia distincta, quia in vna conueniunt ratione formali: vnum solum reputantur obiectum & sub vna eadem ratione, cadunt sub potentia: similiter in scientiis, quantum uis sunt ob-

iecta, distincta materialiter, & multae sint conclusiones: si in vna ratione formali, conueniunt: solum erit vnum obiectum, & vna scientia, & non diuersa. Haec sunt clara & latius in libris de anima in nostris speculationibus physicis.

¶ Quarta conclusio. Ratio communis, scibilis quae formalis est, per quam scientia, habet unitatem & distinctionem, debet solum secundum rationem abstractionis a materia. Haec ex dictis Arist. 6. Metaph. tex. 2. quia cum scientia, non sit de singularibus sed de vniuersali ut dictum est late, cum vniuersale non nisi per abstractionem sit, sequitur quod & ratio scientiae per abstractionem erit: & ubi sit diuersa ratio abstractionis, erit & diuersitas in scientia.

¶ Pro quo notandum, quod abstracta tripliciter se habent: quaedam sunt penitus abstracta a materia non solum per intellectum sed realiter & vere: sicut sunt intelligentiae. Aliae sunt res quae licet realiter separatae non sint a materia, tamen per intellectum abstrahuntur, ut in mathematica, quantitas aliae sunt quae in suis distinctionibus, materiae includunt ut elementa, & mixta, & res naturales, in quibus tamen est abstractio. Hac consideratione Aristote. loco citato distinxit Mathematicam, quae tractat de ente, & Mathematicas quae tractant de quantitate: & Philosophiam, quae tractat de rebus naturalibus. In vniuersum est verum quod in scientia abstractio est: & ratio formalis obiecti, secundum rationem abstractionis erit: sed non est gradus aequalis, in omnibus ut notum est.

C A P. XXVI.

De scientia & opinione.

Inter est autem inter id quod Text. 44. sub scientiam, & id quod sub opinionem cadit: nam scientia quidem vniuersalis est cognitio, & per necessaria comparatur: necessarium autem aliter se habere non potest: at sunt quaedam vera quidem, & numerantur inter ea quae sunt, tamen & aliter se habere possunt. Patet igitur circa haec scientiam non esse: nam ea non possent aliter se habere, quae aliter se habere possunt. At vero neque intellectus, Logi. P 2 intel

lectum enim principium scientia dico: neque sine demonstratione scientia, quae quidem est existimatio vacantis medio propositionis. Est autem intellectus verus, & scientia & opinio, & id quod per haec dicitur. Quare restat, opinionem esse circa id quod verum quidem est, aut falsum: aliter autem se se habere potest. Haec autem est vacantis medio, & non necessarie propositionis existimatio.

¶ Atque hoc consentaneum est etiam ijs quae apparent, tam enim opinatio, quam talis natura in certum est sanè: nemo prae terea tum opinari quippiam arbitratur, cum illud putat aliter se habere non posse, sed scire. Secundum esse quidem sic putat, existimat autem & aliter se habere posse, nihil prohibet illum tum opinari: propterea quidem quod rei talis quidem opinio est, necessariae vero scientia.

¶ Quomodo igitur sit ut unus idem opinetur, alius sciat, & cur opinio non erit scientia, si quippiam posuerit fieri posse, ut de eodem omni opinio habeatur quod scit. Proficiscetur enim & hisce qui scit, & hisce qui opinatur per media, quousque perveniat ad ea quae medio vacant: quare si ille scit, & qui opinatur. Fieri enim potest ut quemadmodum ipsum esse, sic & ipsum propter quid est opinemur: hoc autem constat ipsum medium esse.

¶ An si existimaverit quidem, ea quae aliter se se habere nequeunt, perinde atque habent, definitiones se se habere per quas ipsae demonstrationes conficiuntur sciet, non opinabitur: si autem vera esse crediderit, non tamen hoc ipsis putaverit competere ratione substantia atque forma, opinabitur, non verè sciet:

atque si per ea quidem quae medio vacant processerit, ipsum esse & propter quid est opinabitur: si vero non per ea quae vacant medio, tantum ipsum esse opinabitur.

¶ Opinio namque scientiaque omnino eiusdem non est: sed ut est & vera & falsa modo quodam eiusdem opinio, sic & scientia & opinio est eiusdem. Etenim opinionem quidem veram ac falsam, ut quidam inquirunt eiusdem esse, cum alia absurda, tum hoc secum trahit ut non opinetur quispiam quod opinatur falso. Sed cum multipliciter idem dicitur, partim esse potest, partim esse non potest.

Nam opinari vere diametrum commensurabilem esse, absurdum est sanè: sed sic est eiusdem, quia diameter circa quem sunt ipsae opiniones est idem, utriusque tum ratio eadem non est. Pari modo scientia eiusdem esse atque opinio potest. Illa namque sic erit animalis existimatio, ut fieri non possit: veluti si illa quidem existimatio, sit homini substantia ratione competere: haec autem homini quidem sed non illo competere modo. Idem est enim id, circa quod utraque fit, est enim homo, sed motus non est idem, ut patet: ex his autem emergit, fieri non posse ut simul idem opinetur quispiam ac sciat: nam si vel existimationem habere, & aliter & non aliter idem se se habere: quod quidem fieri nequit. Etenim fieri quidem potest, ut in alio atque alio sit eiusdem sit utrumque ut diximus: sed in eodem sic hoc pacto fieri nequit. Haberet enim simul existimationem hominem per se animal esse, & non per se animal esse, quorum primum esse non posse, secundum sit posse hominem non animal esse. De reliquis autem quoniam pacto differi

distribuenda sint, de mente, inquam, de intellectu, de scientia, de arte, de prudentia, de sapientia, alijs in locis pertractabitur. Quaedam enim ipsorum ad naturalem, quaedam ad morum magis pertinent contemplationem.

EXPOSITIO.

Aristo cap. 26. Philoso. tractat de differentia inter scientiam, & opinionem: & quomodo differant, & conveniant: & etiam de differentia inter scientiam, & intellectum, in quantum est habitus principiorum: & tangit etiam differentiam inter scientiam & alios habitus intellectuales: & sensum Philosophi sicut in alijs fecimus, apponemus.

1. Conclusio. Quomodo scientia distinguitur ab opinione.

¶ Primo quomodo scientia ab opinione differat oportet notare: quod opinio, tribus modis sumi potest: primo ut habitus cognoscitivus est cum assensu: ut si assentio huic, quod quantitas, distinguatur à re quanta: & cognosco per rationem probabilem sic esse: & quò ad hoc quod est cognoscere & assentire, opinio, est genus ad scire, credere, & opinari.

Opi. tribus modis sumitur.

¶ Secundo modo opinio proprie dicitur: & dicit apprehensionem unius partis contradictionis, cum formidine alterius: scilicet, timendo, quod alia pars sit vera: ut si habeo opinionem in hoc anno abundantiam fructuum futuram, sic tamen, ut non sim sine timore de oppositio.

Tertio.

¶ Tertio modo, opinio strictè capitur, ut sit apprehensio veri contingentis, in quantum contingens est: & per medium contingens: scilicet per syllogismum topicum, qui probat, sed non demonstrat.

1. Conclusio.

¶ Conclusio, scientia differat ab opinione, non primo, sed secundo modo, & tertio. Probatur ex Aristot. in isto loco, & primum est certum: eò quod genus: non distinguatur contra speciem: quia eam continet & de ea praedicatur: sed opinio primo modo est huiusmodi, quia est habitus cognoscitivus, sub quo continentur scientia, & fides, &c.

¶ Secunda pars probatur, quod scilicet, scientia differat ab opinione: quia scientia est de universali & necessario, & acquirit per medium universale & necessarium: sed opinio est de singulari contingenti, & non necessario, & per medium topicum, non demonstrativum: ergo sequitur quod

differunt sicut oppositum à suo opposito. Et adhuc potest confirmari, cuius rationes sunt opposita, & conditiones, oportet & ipsa sint opposita, cuius conditiones sunt: sed scientia, & opinio sic se habet, ut patet: nam eo modo quo ad syllogismum demonstrativum, se habet topicus syllogismus, se habet scientia, ad opinionem: sed syllogismus demonstrativus, à topico differt, ergo & scientia ab opinione.

¶ Secunda conclusio: scientia, differat ab intellectu: qui est habitus principiorum: quod tribus rationibus Aristot. probat: supposito quod intellectus, non capitur pro potentia intellectiva, neque pro fantasia, seu cogitativa, ut interdum, (quae particularis ratio dicitur): sed prout sumitur pro habitu principiorum. Ratio prima est, scientia non est principium scientiae, sed intellectus, est principium scientiae, ut dicimus, ergo non est scientiam non enim est idem effectus & causa, seu principium rei, & res cuius est principium.

¶ Secundo, intellectus ut sic, est circa indemonstrabilia, quia principia prima, quorum est intellectus, in demonstrabilia sunt: nam solo lumine intellectus agentis habetur: & sunt velut ianua in domo, per quam additus est: sed scientia, circa demonstrabilia est, cum sit habita per demonstrationem ergo.

¶ Tertio, intellectus, est de propositionibus immediatis, quae per nullum medium monstrari possunt: quia ipsa in demonstrabilia sunt: sed tamen scientia: aliquando de mediatis, quae per alias immediatas demonstrantur: ut notum est ex praecedentibus: quia ista homo est substantia, de qua est scientia, probatur per hanc, animal est substantia: & corpus animatum est substantia, & corpus est substantia: quodlibet est substantia, vel non est, non habet aliquod medium per quod probetur: quia immediatum est: & nota quod per se nota.

¶ Quarto, intellectus, licet differat rationibus nominum: nam dicitur principium, ut respicit conclusionem, per ipsum demonstrandam: & dicitur propositio immediata, ut caret medio priori, quo possit probari: & dicitur per se nota, in habitudine ad intellectum quia statim simpliciter intuitu fertur in eius evidentiam: consequenter de mente Aristot. dicendum, quod ista tria, intellectus, scientia, & opinio, conveniunt ad invicem, & disconveniunt: convenientia est, in quo conveniunt, quia circa verum sunt: sed differunt, quia scientia, & intellectus, semper circa verum: opinio autem, circa verum, non in fallibiliter: sed non repugnanter. Nam quod quantitas non distinguatur à re quanta est verum non repugnanter,

sed non in fallibiliter : quale verum est de quo est intellectus, quodlibet est vel non est : & de quo est scientia, quod homo sit risibilis. Vnde opinio, vt opinio est, abstrahit à veritate & falsitate, eò quod nõ in fallibiliter est. Item est differentia: quia opinio, circa contingencia: scientia, & intellectus, sunt circa necessaria: & in sciencia, resolutio fit vsque ad immediata necessaria: in opinione tamen, vsque ad immediata probabilia: Et Aristote. probat opinionem circa contingencia esse: quia habitus, & obiectum cuius est habitus, proportionatur : sed opinio dicit quid incertum & dubium, quia cum formidine, de opposito: ergo & obiectum de quo opinio est, est in certum & contingens & variabile. &c. Secundo quia quando quis de aliquo obiecto existimat quod nõ potest aliter esse, nõ opinatur sed scit: ergo opinio, de re contingenti est & non de necessario.

¶ Arist. ponit questionem an de eadem re possit esse scientia, & opinio: & eam per quatuor asserta resoluetur.

1. Assertu. ¶ Primum assertum, scientia, & opinio, non possunt esse de eodem obiecto simpliciter, quod probatur: sicut se habet opinio vera, & opinio falsa, respectu eiusdem obiecti: se habet scientia & opinio: sed de eodem obiecto simpliciter haberi non potest primum ergo neque simul erit scientia, & opinio: patet, opinio est cognitio incerta & dubia: & scientia est certa. Sed minor probatur, quia sicut si significatum propositionis verae, esset significatum propositionis falsa, propositio vera esset falsa: sic si de eodẽ obiecto simpliciter esset opinio vera & falsa: erit ergo primum sit impossibile, & hoc etiam erit: scilicet, scientia, & opinio, de eodem. Et confirmatur quia habitus, & actus, diuersarum rationum diuersitatem accipiunt ab obiectis, diuersarum rationum formalium: cum scientia & opinio, scire & opinari sint huiusmodi: ergo: Ob quod Arist. dicit, eisdem, opinio, & scientia, non omnino est.

2. Assertu. ¶ Secundum dicitur Aristote. scientia & opinio possunt esse de eodem obiecto non formaliter, sed materialiter sumpto: sumitur obiectum materialiter, quando consideratur vt res: & formaliter, quando consideratur vt stat sub tali vel tali predicato: exemplum primi, diameter, vt diameter est. Exemplum secundi, diameter est commensurabilis: vel diameter non est commensurabilis: sunt Aristote. exempla. Probatur dictum: de eodem obiecto materialiter sumpto, habetur vera, & falsa opinio: ergo de eodem potest esse scientia, & opinio. Patet ex dictis in primo asserto: nam eò diximus scia-

re non posse scientiam & opinionem de eodem obiecto simpliciter : quia non potest esse opinio vera, & falsa de eodem. Sed probatur quod de obiecto materialiter possit esse simul opinio vera & falsa: nam de diametro, potest quis habere opinionem, quod est costæ commensurabilis: & hæc est falsa opinio: & alius potest de diametro opinari quod diameter, non est commensurabilis costæ: & est vera opinio: sed hoc contingit in diuersis: &c.

¶ Tertium assertum impossibile est eundem hominem pro eodem tempore de eodem obiecto, formaliter sumpto: habere scientiam & opinionem: nam si Sortes scit triangulum habere tres angulos æquales duobus rectis: tenet pro certo non posse aliter esse: & si pro eodem tempore opinatur posse aliter esse, putat (cum non stet certitudo totalis cum opinione) & sic eodem tempore essent simul contradictoria vera posse aliter esse: & non posse aliter esse: dixi, pro eodem tempore, quia indueris temporibus, id non repugnat vt antequam dicat, cum incipit habere opinionem, quod triangulus habet tres angulos æquales duobus rectis, & post habet scientiam, &c. & de hoc in sequenti capitulo clarius.

¶ Quartum assertum, possibile est distinctos homines, de eodem obiecto, respectu eiusdem predicati, pro eodem tempore, habere scientiam, & opinionem: vt de hoc triangulus habet tres angulos. &c. quia stat, quod Sortes habeat rationes necessarias in Geometria, & sic ei esse demonstratum: & tamen quod Plato, incipiat ad discere & non habeat scientiam, & habet opinionem. Hæc ad mentem Aristote. sint dicta.

¶ De distinctione autem habituum intellectualium: vt de arte & prudentia. &c. hic Aristote. quia non erat propositio deseruiens, reliquit. De quo tractat. 6. Ethicorum capit. 3. si quidem intellectus, qui est habitus primorum principiorum, à scientia, distinguitur vt distinctum est: quia hæc de conclusionibus, illæ de principijs: & ab arte, & prudentia, etiam scientia, & intellectus, distinguuntur: quia ars, & prudentia, circa contingencia, & posse aliter esse: & circa particularia sunt: vt notum est, sed scientia, & circa necessaria: & circa vniuersalia: & quæ non possunt aliter esse. &c.

CAP.

C A P. XXVII. De solertia.

Solertia verò quedam est coniectatio medijs in tempore admodum breui: veluti si quispiam hoc viso, Lunam eam partem quæ est versus Solem lucidam semper habere cito perceperit, propterea id ipsum effici quod lumen ex Sole suscipit Luna, aut si viso pauperem diuitem adcurtente, hoc illum propterea facere quod mutuo argentum accepit intellexerit: aut si cognouerit, cur hi sunt amici, quia sunt eiusdem hominis inimici: omnes enim medias causas, qui vidit extrema, cognouit. Lucidam partem versus Solem habere sit. a. solis lucere lumine sit. b. Luna sit. c. igitur ipsum. b. id solis lucere lumine, competit. c. ipsi inquam Luna, at ipsum. a. lucidam inquam semper versus Solem habere partem ipsi inest: quare fit vt. a. per. b. medium ipsi competat. c.

I Cest finis primi libri posteriorum, & mentionem facit de solertia eò quod distinguatur à. 5. illis virtutibus intellectualibus, de quibus in. 6. Ethicorum: & solertia à sciencia distinguitur quia non ex simpliciter necessarijs, procedit: sed in contingentibus, coniecturis agit. Et ipsa solertia prudentiæ pars est: de quibus S. Thom. 2. 2. q. 49. ar. 4. est enim quedam vis facile & de repente inueniendi causam rei: vt exemplo docet Philo. vt si ignarus Philosophiæ Lunam videat illuminari in illa parte quæ est versus Solem, statim coniciat à sole Lunam lumen mutuari, vel si videat pauperem ingredientem domum diuitis, coniectet causam esse, vt ab illo pecuniã mutuo accipiat, &c. sed tamẽ quia ista deffice re possunt: & in eis potest esse deceptio, à ratione virtutis, solertia defficit.

¶ Pro maiori declaratione illorum quæ in precedenti cap. dicta sunt, & pro consumatione illorum quæ expectant ad primum librũ posteriorum est questio.

S. Tho.

S. Tho. 1 2

q. 55. p. 10

tum.

Distin-

habituum

intellectuum

S. Th. 1 2.

q. 17.

Quæstio de scientiâ & fides de eo dem se compatiuntur: sic etiam de primo Aristote. ex proposito loquitur est in præcedenti cap. de secundo expressam non fecit mentionem, ob id opere pretium videtur de eo disputare.

1. Argu.

¶ Primo probatur quod non repugnet scientiam & opinionem esse in eodem subiecto: nõ si aliquid obstaret aut esset ex parte obiecti: quæ scilicet per scientiam iudicamus rem non posse aliter se habere, vt supra diximus: & per opinionem contrarium: sed hoc non obstat: quia qui opinatur quantitatem distingui à re quata, putat esse necessariũ: quia si distinguatur necessario distinguitur. Aut esset repugnãtia ex parte mediõrũ, ex quibus procedunt: & hoc non, quia ad eandẽ conclusionem & demõstratio, & ratio probabilis adducitur: & sæpẽ faciunt Astrologi: vt postquam Astrologus demonstrat terram esse rotundam: adducit probabilem rationem, quod sicut cælum est rotundũ, ita & terra: vt Theologus ad illa quæ fide habentur, adducere solet.

Secundo.

¶ Secundo probatur quod fides, & scientia, possint simul esse: & ex hoc confirmabitur primũ: quia minus repugnat scientia, & opinio, quam fides, & scientia: patet, ea quæ demonstratiuè probatur sunt scita, vt supra probatum est: & eadem sunt perfidem credita à fidelibus: patet, quia Deum esse & Deum esse vnum est creditũ & demonstratiuè & 3. Physicorum & 12. Metaph. probatur à Philoso.

¶ Tertio probatur de solertia quod sit virtus: nam dictum est non esse virtutem, quia indifferens est ad verum, & ad falsum: si non esset virtus solertia, eò esset quod indifferens est, ad verum & ad falsum: sed hoc non obstat: patet de prudentia: quia vt, ait Philosophi. 6. Ethicorum indifferens est, quia est circa singularia: non enim repugnat virtuti prudentiæ, vt aliquis erret circa singularia sua consilia propter incertitudinem rerum humanarum: item quia prudentia virtus est: & solertia cum sit pars illius necessario virtus erit: vt S. Tho. probat. 2. 2. q. 49. ar. 4.

S. Thom.

In contrarium est auctoritas Philosophi. ¶ Pro solutione notandum communiter ista distinguuntur, scientia, fides, opinio à philosophis (vt dictum est) vt sciencia sit, per quam assentimus alicui conclusioni firmiter euidenter: & fides distinguitur ab ea quia per fidẽ assentimus firmiter quidem, sed tamen in euidenter: quia fides est de non visis: & opinio ab utroque distat: quia per eam alicui propositioni præbeamus assensum, sed tamen neque firmiter, neque euidenter: ob

1. Nota.

ter: ob id à fide, & scientia, distincta est: quia quod est cū formidine de opposito non est fides: licet quantum ad in euidentiam conueniat: & quia est in certa, etiā à scientia distat: hęc cōmuniter dicuntur, & acceptātur ab omnibus.

2. Nota.

Quomodo fidem habuit aliquorum. Arist.

¶ Secundo est considerandum apud Philosophos de aliquibus fuisse fidē, de quibus nō erat demonstratio: in quo sensu dicitur quod Arist. habuit fidem de aternitate mundi, quia credit in dubiè mundū aeternum: credidit etiam cœlum esse quintum corpus, id est non cōstitare ex quatuor elementis: credidit etiam animam ratiōalem esse immortalem, & credit. 8. esse cœlestia corpora, scilicet. 7. planetarum & 8. stellarum fixarum, quod firmamentum dicitur: & creditit sol, esse statim in secūdo cœlo post cœlum Lunę: quę ponitur in primo supra nos. De quibus omnibus, nō habuit euidentiam, sed fidem adhibuit Ægyptijs atque Babilonijs: in hoc secundo cœli tex. 6. & tex. primo & secundo ubi ait: propter quod bene habet persuasibilem se ipsum exhibere antiquis, & maximē patrum nostrorum veros credere sermones: vt sit immortale, & diuinum aliquid &c. & in eodem sensu.

¶ Plato fidem. Fenuit in Timeo indubiam de scribens mundi productionē per modū historię & formationē hominis tam quo ad animā quā immortalē & immediatē à Deo: quā quo ad corpus, quod dijs ministris secūdis (quos vocat) tribuit. De quo non habuit euidentiam: sed in Timeo dicit priscis viris his in rebus credendum est: impossibile sanē, inquit, deorum alijs fidem non habere: licet neque necessarijs, neque verisimilibus rationibus eorum oratio confirmatur: nos igitur legem secuti fidem eis præstabit. Hęc Plato, qui priscos viros à dijs genitos prophetas intelligit: an autē per diuinos vates, Plato intelligat (quos nos prophetas veros dicimus) quia sacra eloquia nobis tradiderunt an fatidicos & diuinos furore correptos, alibi occurret oportune. Hęc ergo sint dicta vt intelligamur apud infideles Philosophos, aliquorū fuisse fidē: licet carerent fide (quę propria Christianorum est) & sine qua impofsibile est Deo placere. His suppositis sit.

1. Conclu.

Fides humana & diuina.

¶ Prima conclusio, neque Arist. neque Plato, neque aliqui Philosophorum, cognouerūt aliquem habitū fidei: vel assensum; qui differret ab opinione. Loquentes de fide quā nos Catholici fidem verā dicimus. Probatione supponimus duplicem esse fidem, vñ am humanam aliam quam vocamus diuinam Catholicam: quę per revelationem diuinam habetur: nam citra euidentiam aliquibus veritatibus humanis

assentimur per fidem humanam, & sine formidine: vt huic, quod sit Roma in Italia, etiā si nūq̃ viderim: & inter has duas fides, & est distinctio circa materiā de qua, quia hęc humana, de rebus humanis: illa diuina, de rebus diuinis: sed est alia potissima differētia essentialis: quia fidei diuinę non potest subesse falsum: quia Deus qui est reuelator eius, mentiri nō potest, neque falli, neque fallere: quod probatur à nostris Theologis, & est articulus fidei: sed tamē fides humana, quantumcūque sit certa, potest tamen ei falsum subesse: ob quod à ratione virtutis deficit. Probatur conclu. quia neque Arist. neque alij Philos. Phy. naturales talem habuerunt fidem diuinam: nam qui eam habet fidelis dicitur: sed tam Arist. quā alios quantumcūque doctissimos in naturalibus infideles gentiles vocamus, & non fideles: ergo eam non habuerunt. Quauis aliqui præsentiat de nominatis vt credant intus esse illustratos à Deo ad salutem aternam.

S. Tho. 2. 2. q. 4. art. 5.

Abulen. 5. Paradox. 6. 13 1.

¶ Secunda pars conclusio. quod fides humana quam habere potuerunt Philosophi, nō distingatur ab opinione. Nam quod fides diuina sit distincta ab opinione dictum est, eo quod non sit certum infallibiliter: quod per opinionem habetur: sed quod fidei est diuinę, est certissimum firmisimum: ita vt cœlum & terra transire possint & deficere, sed tamē reuelata à Deo nullo modo: nunc ergo probatur quod fides humana quę potuit esse in Philosophis, & verē fuit non differat ab opinione: saltem re. Nam dato quocunq̃ ascensu secundum humanā fidem: potest subesse falsum ei vt dictum est: ergo potest aliter esse quam assentimus per fidem illam humanam, sed hoc idem de illis de quibus opinio est: ergo sequitur quod illa fides humana, quam habuerunt illi Philosophi, nō differt ab opinione. D. S. in. 2. 2. q. 4. art. 5.

Matth. 5.

S. Thom.

¶ ad secundum insinuat Arist. in. 6. Ethicorum nomine opinionis comprehendisse humanam fidem: & excludit eā à ratione virtutis: eo quod quantumcūquo sit tam certissima vt certum est de hac Roma est: tamen potest ei subesse falsum. Et sic in doctrina Arist. differentia ponenda est inter fidem, & opinionem: secundū magis, vel minus: quia per fidem magis assentit, & minus per opinionem: in quo sensu primo Topicorū capitulo quinto ait, fides enim videtur esse vehemens opinio, id est, assensus certus, siue sit verus siue falsus: quapropter licet formido, sit adiuncta opinioni (quę tamen in fide etiā si sit humana non reperitur) non tamē est de intrinseca ratione opinionis: de quo infra. Itaque opinio solum dicit de necessitate, quod sit assensus verus vel falsus obiecti contingentis.

2. Conclu.

3. Conclu.

S. Tho. 1. 2. q. 67. ar. 3.

Significatio de ly forte apud Arist. Durandus.

De opinione.

Formido non est de

¶ Secunda conclusio, fides diuina cui non potest subesse falsum, est certior quā sit scientia: patet: propter fidem Catholicam negamus aliquam propositionē quę demonstratur apud Philosophos naturales & euidentē reputārē: scilicet, omnis essētia diuina est pater: filius est essentia diuina: ergo filius est pater. Quāuis sit defectus in tali modo arguendi vt supra in tractatu syllogismorū dictum est. Sequitur ergo quod fides diuina ipsa certior est quācūq̃ sciētia.

¶ Tertia conclusio, opinio cum vt ex Aristot. colligitur assensus sit verus vel falsus obiecti contingentis, non solum contingentis, ex parte obiecti, sed etiam ipsius intellectus, importat. Prima pars conclusionis probata est ex prima conclusione, qua ratione ipsam opinionem à fide humana non differre probatū est re, sed probandum est quod hęc contingētia, etiam ex parte intellectus veniat considerāda. Quod est dicere ad hoc quod aliquid sit opinio, satis est quod sit de obiecto quod in rei veritate sit contingens, vel quod existimetur esse contingens, adhuc sentium, quod non existimetur esse necessarium: itaque licet ego assentiā propositioni necessarię, si tamen non euidenter iudico esse propositionem necessariam, licet opiner necessariam: reputatur ab Aristot. assensus obiecti contingentis ex parte subiecti: quia cū solum opinor esse necessarium in extimatione mea fortē non est necessarium: & hoc quod dico, forte, Arist. appellat contingens: & hęc est propria significatio de ly forte: ex quo apparet Aristot. mentionem fecisse de omni opinione & quę est de contingentē ex parte obiecti, & quę est ex parte subiecti: & si Durand. in prima quęstio. prologi sen. contrarium reputet: & quod doctores communiter dicunt opinionem, esse assensum cum formidine, ratione cuius à fide, & scientia, distinguunt: non est ex Aristote. sed doctores exponentes verbum contingens excogitarunt: quare diximus nō esse de intrinseca ratione opinionis, in rigore stando. In forma secūdo potest probari vbi est talis assensus (non tamen euidenter iudicando de tali propositione necessaria) vel est assensus fidei, vel sciētię, vel opinionis, sed nō est fidei, vt supponimus, neque est sciētię, quia nō est euidenter: ergo erit opinionis. Hęc dicta sint ob intelligentiam Arist. in præsentiarum, sed tamen loquendo de natura opinionis duo videntur dicenda: primum quod in doctrina Philosophi de intrinseca ratione opinionis formido non est: ad modum quomodo moderni loquuntur: & sic sentit. S. Thom. quia iudicium quo assentio nunc Romam esse opinio est, cum non sit scientia, & si est fides humana, nihil differt re: vt dictum est ab opinione tamen propriē loquendo non est formido in tali assensu. Secūdo dicendum quandoquidem vsus habet vt distinctio sit inter humanam fidem & opinionē: opinio erit talis cōditionis, vt de intrinseca ratione sit formidos: & humana fides erit assensus certus in euidentis, siue sit verus siue falsus sine formidine. Et hoc est loquendo vt plures loquuntur: sed sentiendo vt pauci, & ij sapientes de quorum numero facile princeps doctor. S. 1. 2. quęstio. 67. articul. 3. qui & si opinionem dicat assensum cum formidine, formidinē ponit, non de intrinseca ratione eius: cum videatur sentire opinionem non differre ab humana fide: quia non repugnat illi falsum. Quapropter quando idem doctor .S. fidem ponit medianter scientiam & opinionem, quia est assensus certus firmus, in euidentis in quo à scientia differt & est sine formidine in quo ab opinione, ibi non loquitur de fide humana, sed vera Catholica cui non potest subesse falsum. Difusē hęc videntur dicta, sed tamen ad intelligentiam Arist. in præsentī loco cōducunt in dō sunt necessaria.

¶ Quarta conclusio scientia, & opinio de eadem conclusione neque secundum actus neque secundum habitus esse possunt simul in eodem intellectu: probatur. Contraria nō possunt simul esse in eodem subiecto vt manifestum est, sed assensus euidentis qui est in scientia, & in euidentis qui in opinione cōtrarij sunt: ergo non possunt esse simul: & experientia hoc satis constat: Dixi de eadem conclusione, nam de eadem re id non repugnat: nā de Deo Philo. potest habere scientiam quod est vnus: & opinionē an possit infinitū producere: vel potentiam creandi cōmunicare. De quo disputāt Theologi. Et sicut probatur de actibus, remanet probatū de habitibus, cū sint habitus propter actus, & in moralibus compertissimū est quod non possit quis simul habituatus esse ad duo contraria, nam actus tēperantię prius corrumpūt habitum intemperantię, quā producat habitū temperantię. Ex illis sequitur quod fides nō possit esse cū scientia neq; cū opinione: quia assensus obscurus repugnat claritati sciētię: & certitudo opinioni, quę cum formidine est, seu cū cōtingentiā: ad sensum dictū: hęc in præcedēti cap. dicta in. 3. asserto, sed hic latius.

intrinseca ratione opinionis.

Differentia inter fidem humanam & opinionem.

S. Thom.

4. Conclu.

¶ Quinta cōclusio, solertia & si pars sit prudentię: virtus tamen propriē non est, loquendo de ea de qua loquitur in presentī Arist. huius cōcl. prima

S. Tho. 1. 2. q. 67. ar. 3

prima pars ex Ilydoro in libr. Ethimologia rum constat: & ratio id manifestat, quia prudētis est rectam habere de operandis æstinatio nem; quæ non solum in speculatiuis sed in ope ratiuis: sed hæc quando non habetur per docturiam quæ docilitas vocatur, per se inuenien do necessaria est, solertia dicitur: est enim faci lis coniecturatio circa inuentionem mediij, & c. tunc in forma est argumentum id ponendum

S. Th. 2. 2. q. 1. art. 4. vt prudentiæ pars, quæ conducit ad prudentis officium: sed solertia est huiusmodi: ergo ipsa pars prudentiæ est.

¶ Secunda pars probatur: quod in differens est ad verum, & ad falsum, nō habet propriam rationē virtutis: sed solertia, est huiusmodi: ergo non est propriè virtus: consequentia est bona, & maior ex diffinitione virtutis est manifesta, cuius est facere bonū habentem, & eius actus bonos reddere: & cuius nunquam malus est vsus: sed vbi falsitas cōtinget, ibi neque bonus redditur qui habet, neque actus est bonus, neq; vsus, sed minor probatur: quia immedijs illis in vñtis per solertiam, & verum & falsum contin git: vt experientia docet.

Ad prim. ¶ Ad primū argumētū ex dictis patet solutio: nam repugnātia est ex parte obiecti esse scientiam & opinionem: quia vbi scientia est, oportet sit necessarium, & non posse aliter esse: & in opinione est contingentia, vt possit aliter esse: & medium demonstrationis in scientia necessarium est: cum ex necessarijs procedat: & in opinione processus sit ex probabilibus. Itē infscientia est assensus euidēs, in opinione incui dens: neque obstat quod ad illa quæ sunt scita, ratio probabilis ad ducatur: nō enim ob id rationem scientiæ amittit: sicut neq; fides definit esse certa infallibilis (& cui non possit subesse falsum) eo quod adducatur aliqua probabilis ratio: quia per tales rationes adductas ad ea quæ fidei sunt: non caufatur euidētia, & semper sunt non apparentia: illæ rationes faciunt, vt impedimenta tollant difficultatis ad credē dum: & ostendant nō esse impossibile id quod fides habet: neque per tales rationes meritum fidei tollitur in illo: qui etiā illis seclusis crede bat: & crederet eodē solū quod à Deo sunt reue lata sicut scitē doctor S. docet. 2. 2. q. 2. ar. 10. ad secundum.

Instantia Solutio.

S. Th. 2. 2. q. 1. art. 5. ad 4. Ad 2.

¶ Ad secundum solutio stat in hoc, quod non potest esse quod idem ab eodem sit visum & creditum: & sic nec scitū nec creditū de eodē, à diuersis non repugnat: quod quis habeat fidem de hac, Deus est vnus: & Philosophus habeat scientiam: & sic etiam vt dictum est potest de eodem obiecto scientia & opinio à di

uersis: sed non ab eodem: quia vnus habet demonstrationem, alius solum rationem probabilem: sicut & potest de vna eadem re diuersis tamen consideratis habere scientiam & fidē: vt de Deo quod sit vnus potest quis habere scientiā, & habet fidem quod ille vnus Deus in essentia, in personis sit trinus: sed de eodem & secundum idem repugnat, vt in præcedenti capitulo diximus, ob id quæ demonstratiue scit Philosophus quod sit vnus, quod simplex, qd sit prima causa, rusticus credit, vel opinatur.

S. Thom.

¶ Ad tertium dicendum, quod prudentia in quantum moralis virtus est, nō se habet ad verum & ad falsum: quod si quando cōtingat falli non est ex parte eiusdem virtutis, in quantum dicitur hoc agendum. Vt si ex aliquibus coniec turis sit iudicium prudentiale, aggrediendum est modo: videlicet quia hostes inermes esse, vel dormire putet: fallæ tamen fuerunt coniec turæ, nihil perijt de ratione virtutis, quia euidētia non erat requisita. Solertia tamē vt medium facile inuenit ad demonstrationem, à ratione virtutis deficit: quia habitus merè speculatiuis est: & quia euidētia rei non facit, & c. tamen in quantum deseruiens prudentiæ, est eius pars integralis: vt docilitas. Et qui dem de solertia Lynconiensis in vltimis verbis commē tiorum huius primi posteriorum loquens, ait, est vis velociter penetrandi à causa in causatum, vel à causato in causam: & hæc est bonitas ingenij inueniendi medium in tempore paruo, non expectato: vt si aliquis videt quod Luna semper illuminatur in parte illa quæ respicit solem: per solertiam decurrit statim, ad intel ligendum causam huius, scilicet, quod hoc sit quia non habet lumen nisi à sole: & sic per vim penetratiuam quæ est solertia: decurrit per omnes causas medias, donec deuenerit ad causam vltimatam, & primam. Hæc Lynconiē sis: ex quibus verbis declaratur, quid solertia sit. Et per hæc finis sit impositus libro primo posteriorū: solēt moderni multas mouere quæ stiones, & de euidētia, & assensu, & alijs quæ licet aliquo modo videantur pertinere, tamen impertinentia vocari possunt: quia suo loco congruentius, & ad literam philosophi nō videntur commodè adducta.

¶ Hic esset lib. 2. posteriorum Arist. apponen dus, verū quia non videtur necessarius, & multis verbis, pauca superaddere videtur ad illa quæ in priori dicta: & quæ sunt necessaria ad materiam demonstrationis ex proposito finē hic dialecticæ faciendus: quibus vacat, suus manet locus diuagandi, obuij sunt libri, & commentaria doctissimorum, ex quibus si quæ sunt

Quæ tractā sunt superaddenda intelliget: nam de medio cum tur in. 2. li. agat in demonstratione, (quod diffinitio est) Posteriorij bonam partem libri in hoc consumit philosophus, vt Alexandro Afrodisio placet. Sed an hæc diffinitio quæ est medium, debeat esse passionis, quæ de subiecto demonstratur: vel debeat esse ipsius subiecti, de quo demonstratur propria passio: vel debeat esse & subiecti, & passionis, non conueniunt doctores: nā Egidio Romano doctori fundamēntali videtur in 2. posteriorū, quod diffinitio passionis, (& nō subiecti,) medium sit in demonstratione potissima: nam Geometra si probat triangulum habere tres, & c. Id per diffinitionem passionis agit sic. Omnis figura habens angulum extrinsecū æquale duobus intrinsecis sibi oppositis, habet tres æquales duobus relictis, sed triangulus est talis, ergo. Ecce pro medio, diffinitio passionis sumpta est: & in physicis idē docet Aristot. nā si queratur propter quid Luna eclypsa tur, respondetur propter interpositionem terræ inter solem & Lunam, quod est diffinitio eclypsis, quod erat propria passio Lunæ.

S. Th. 2. 2. q. 49. ar. 4. C. 1. 2. q. 57.

4. C. 1. 2. q. 57.

Lynconiē.

Opi. Lyn conien.

¶ Lynconiensis tamen in secundo putat, diffinitionem subiecti, esse medium in demonstratione potissima, & non passionis: vt in hac, omne animal rationale est risibile, omnis homo est animal rationale, ergo omnis homo est risibilis. Diffinitio subiecti, scilicet, hominis, quæ est animal rationale, mediū fuit: & probat id esse de mente Arist. in primo de anima in prologo, & in 4. Physicorū, & confirmat ex eodem Arist. qui in 2. poste. dicit, medium demonstratiōis, dicit quid, & propter quid: & hoc solum cōpetit diffinitioni subiecti. Nam si interrogas quid est homo, rectè respōdes est animal rationale: & si queritur propter quid est risibilis, respondetur, quia est rationalis: & sic dicitur propter quid, respectu passionis: hæc Lynconiēsis.

Opi. Sact. Thom.

¶ S. Th. tamē in 2. poste. lectio. 1. tenet, quod non solum diffinitio subiecti mediū est, (vt dixit Lynconiēsis) sed etiam diffinitio passionis, vt affirmat Egidius: quia vtraq; diffinitio, est medium sufficiens: sed intelligere oportet vtrā quæ diffinitionē: & subiecti, & passionis, sic me

dium esse, vt nō intelligamus vnā diffinitionē, quæ cōprehendat & mediij, & passionis diffinitionem medium esse: sed quod vtraq; vt distincta medium est: verbi gratia: quia oportet primo demonstrare passionē, de subiecto per diffinitionem passionis: & postea per diffinitionē subiecti: vt homo est risibilis: primo sic demonstranda est: omne aptū ridere est risibile, homo est aptus natus ridere, ergo homo est risibilis. Ecce per diffinitionem passionis probata est, sed hæc non sufficit, quia vtraq; præmissarum in demonstratione potissima debet esse, vel reduci ad immediatam: vt latè dictum est, sed cōstat quod in demonstratione supraposita, licet maior sit immediata, minor tamē non est: quia inter subiectū, & diffinitionem passionis, datur medium, scilicet diffinitio subiecti: vnde minor probanda est, per diffinitionem subiecti, hoc modo, omne animal rationale est aptum natum ridere, homo est animal rationale, ergo homo est aptus natus ridere. Ecce quo ordine tam diffinitio passionis, quàm diffinitio subiecti, medium sunt in demonstratione: & hæc est mens doctor. Si in loco citato: & est ad mentem Arist. Nam dicere, quod mediū in demonstratiōe sit diffinitio subiecti, & passionis: sic vt aggregatum ex vtroq; (vt aliqui dixerunt,) non apparet. Dicebant enim quod animal rationale aptum natū ridere, esset mediū potissimum: quia erat maximè immediatū & subiecto, & passio nisi sed est hoc contra Arist. in. 2. quia medium oportet sit diffinitio alicuius vnus diffiniti, modo, si tale aggregatum esset medium, non est diffinitio alicuius vnus diffiniti, sed duorum, scilicet, subiecti, & passionis: non tamē esset inconueniens medium esse, aggregatum ex pluribus diffinitionibus eiusdē diffiniti, vt hæc homo est disciplinabilis, & docibilis, potest demonstrari, sic omne aial rationale cōpositū ex humano corpore, & aia intellectiua est disciplinabile, & docibile: homo est tale aial, ergo, & c. Hæc ergo videbantur notanda, & addēda in fine pro illis quæ ab Aristot. in. 2. posteriorum multis verbis (vt dixi) tractātur. Ob idq; ex proposito missa facimus alia non necessaria.

S A L M A N T I C Æ,
Excudebat Ioannes Baptista à Terranoua.
M. D. LXXIII.

Omnes sunt quaterniones, præter P. qui est ternio.

Faint, illegible text in the left column, likely bleed-through from the reverse side of the page.

Faint, illegible text in the right column, likely bleed-through from the reverse side of the page.

Vertical column of faint, illegible text on the left side of the page, partially obscured by the seal.

Vertical column of faint, illegible text on the right side of the page, partially obscured by the seal.

Faint, illegible text at the bottom left of the page.

Faint, illegible text at the bottom right of the page.

Large, faint, illegible text centered at the bottom of the page, possibly a title or footer.

Small, faint, illegible text centered at the very bottom of the page.